THE

SÂTHWATHA-SAMHITHA

(Pâncharâthrâgama)

EDITED BY

P. B. ANANTHA CHARIAR

SANSKRIT PANDIT

Printed and Published

By the

PROPRIETOR

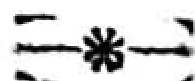
OF

SRI SUDARSANA PRESS

COJEEVERAM.

1902.

Price-Rs. 2-8-0.

इह किल दुस्तरानन्त संसारपारावारनिमग्ना नाध्यात्मिकादि तापत्रय सन्तापितान् निखिलानपि जन्तू ननुजिघृक्षतो भगवतो लक्ष्मीपते मुखादुद्गतं महोपनिषदाख्यं शास्त्रम् । यस्य किल सन्निधौ पञ्चेतराणि कापालादीनि तन्त्राणि रात्रीयन्त इत्यपरा पञ्च-रात्र संज्ञापि प्रवर्तते ।

प्रमाण सार्वभौमताचास्य महाभारते ब्रह्मसूत्रे आगमप्रामाण्ये श्रीभाष्ये - श्रीपांचरात्राधिकरणे, पांचरात्र रक्षाया मन्येषु च बहुषु निबन्धनेषु सुस्पष्टमुद्घुष्यते ।

तदेतत्पञ्चरात्रशास्त्रं एकमूर्ति चतुर्मूर्ति नवमूर्ति प्राधान्यैः चतुस्त्रिवक्रप्राधान्येन च मन्त्रसिद्धान्ता गमसिद्धान्त तन्त्रसिद्धान्त तन्त्रान्तरसिद्धान्त संज्ञाभि श्चतुर्धाविभक्तम् ।

तस्यैतस्य सिद्धान्तचतुष्टयात्मकस्य पाञ्चरात्रशास्त्रस्य पाद्म पद्मोद्भवाद्या अष्टोत्तरशतं संहिताः प्रसिद्धाः ।

तासु च साक्षात भगवन्मुखोद्गततया रत्नत्रयमिति प्रथितासु श्रीसात्वत पौष्करजयाख्याभिधानासु तिसृषुसंहिता स्वन्यतमेयं सात्वत संहिता भगवतोवासुदेवस्य संकर्षणस्यच संवादरूपा तत्वहित पुरुषार्थ तत्साधनभगवदाराधनाद्यवबोधनेन बहूपकरोतिभविनाम् । यामेवोद्दिश्य महाभारते कुरुपितामहो ज्ञानवृद्धो भीष्मएवं प्राह-

" ब्राह्मणैः क्षत्रियै र्वैश्यै श्शूद्रैश्च कृतलक्षणैः ।
अर्चनीयश्च सेव्यश्च कीर्तनीयश्च सर्वदा ॥
सात्वतं विधिमास्थाय गीतस्संकर्षणेनयः ।
द्वापरस्य युगस्यान्त आदौ कलियुगस्यच ॥ "इति ।

यद्यपीदं वचनं श्रीपांचरात्र सामान्यपरमेव, कृत्स्नस्यापि तस्य सात्वतशास्त्र संज्ञत्वात, अथापि संकर्षणगीतत्व रूपविशेषणस्यै त-न्मात्रा साधारणतया नामप्रसिद्धया च एत त्संहिता प्रधानाभिमता भवितुमर्हतीति वयं प्रतिपद्यामहे ।

तदेतादश्या अस्या मुद्रणे प्रवृत्ता वयम् –

१. अस्मदीय श्री " हयवदन लीलासदन " पुस्तकाल-यस्थ मेकं ग्रन्धाक्षरै स्ताळपत्रेषु लिखितम्,

२. विद्वद्वर्याणां श्रीपदपुरनिवासिनां श्रीशैलानन्तपुरुष श्रीरङ्गा-चार्य स्वामिनां ताळपत्रलिखित मांध्राक्षर मय मपरम्,

३. " तेषामेव ताळपत्रेष्वेव ग्रन्थाक्षरै र्लिखितमितरत,

४. " श्री विशाखपत्तन निवासिनां श्रीपरवस्तु यस्. पि. वि. रङ्गनाथस्वामिनां आर्यवरगुरूणां पुस्तकालयस्थं ताळपत्र लिखितं ग्रन्धाक्षरमय मन्यत,

इति पुस्तक चतुष्टयाधारेणास्या श्शोधन मकार्ष्म । प्रायेणैषां पुस्तकाना मशुद्धिबहुळाना मेकरूपाणा मेवोपलब्धतया सम्भाव्यते महत्यशुद्धि रत्र । तथापि ग्रन्धलोपाभावमात्रेण तुष्यद्भिः कृतमज्ञैः क्षन्तव्योयं दोष इति निवेदयति ।

प्र. अनन्ताचार्यः ।

सम्पादकः ।

सात्वतसंहिता ।

(पांचरात्रशास्त्रम्)

भवभयाभि तप्त निखिल जगत्समुज्जीवनकामेन

परमदयाळुना भगवता वासुदेवेन

संकर्षणायोपदिष्टा

अष्टोत्तरशतसंख्येषु पांचरात्रसंहिता स्वन्यतमा

श्रीकांची प्रतिवादि भयंकरं

अनन्ताचार्येण

परिशोधिता,

श्री सुदर्शनमुद्रारशालायां

अमुद्रत ।

१९०२

श्रीकांची ।

इदानीमेतन्मूल्यम् — २ - ८ - ०

4019

श्रियै नमः ।

श्री हयग्रीवाय नमः ।

॥ शास्त्रमुक्तावळी ॥

॥ श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता ॥

विष्णो राराधनपरा मुनयो मलयाचले ।
संस्थिता स्सिद्धगन्धर्व विद्याधर निषेविते ॥ १ ॥
कालेन केनचित्स्वर्गा द्रामदर्शन लालसः ।
तत्रावतीर्णो देवर्षि नारदो भगवन्मयः ॥ १ ॥
ज्ञात्वा तस्याचलां भक्ति देवः परशुलांछनः ।
प्रत्यक्षतां जगामाशु सानुकम्पेन चेतसा ॥ ३ ॥
ततः प्रहृष्टवदनः प्रोद्भिन्नपुलको मुनिः ।
पूजयामास तं देव मष्टांग पतनादिना ॥ ४ ॥
अथाह भगवान् रामो मधुराऽक्षरया गिरा ।
तवास्ति भक्ति रधिका जन्मबीज क्षयं करी ॥ ५ ॥
एषातु सात्विकी शुद्धा नित्यमव्यभिचारिणी ।
तिष्ठन्ति मुनयो येऽत्र प्रार्थयाना हरेः पदम् ॥ ६ ॥
तान् सात्वते क्रिया मार्गे मद्वाक्या याहियोजय ।
एवमुक्त्वातु तं विप्र मृषीणां हितकाम्यया ॥ ७ ॥
जगामा दर्शनं देव स्तस्मादेशात्तदियथा ।
सतु हृष्टमना वाक्यं शिरसा चाभिवाद्य तत ॥ ८ ॥
निर्जगामार्चयित्वाथ पुष्पै स्स्थानवरन्तु तत ।
अपश्य दाश्रमं चान्यं नानाद्विज निषेवितम् ॥ ९ ॥

तरुपुष्पफलैराढ्यं वार्पा कूप ह्रदान्वितम् ।
सम्प्रहृष्ट स्तत स्तत्स्थै र्द्विजेन्द्रै रभिवादितः ॥ १० ॥
पूजितश्चार्घ्यपाद्याद्यै र्विनिवेशितविष्टरः ।
अथांजलिधरास्सर्वे प्रोत्फुल्ल नयनाम्बुजाः ॥ ११ ॥
वदन्ति जन्मसाफल्य मद्य न स्तव दर्शनात् ।
श्रुत्वा त त्प्रीति जनकं वाक्यं प्रणयपेशलम् ॥ १२ ॥
नमस्कृत्य हृषीकेशं मुनि रप्याह नारदः ।
मन्ये कृतार्थ मात्मानं नूनं विप्रवराह्यहम् ॥ १३ ॥
भवद्भिस्सह सम्बन्धो यस्य मेऽस्मिन्शुभाश्रमे ।
उक्तोहं भवतामर्थे देवेनाक्लिष्टकर्मणा ॥ १४ ॥
यत्तदेकहृदस्सर्व माकर्णयतसाम्प्रतम् ।
अद्यप्रभृतिदेवेश माराधयतकेशवम् ॥ १५ ॥
रहस्याम्नायविधिना शश्वन्मोक्षप्रदेनतु ।

ऋषयऊचुः ।

मुनेचिरप्रपन्नानां भक्तानांनोभवान्गतिः ॥ १६ ॥
नारायणपदप्राप्तै यच्छ्रेयस्तत्प्रकाशय ।

नारदः ।

यच्चोदितेन हलिना प्रागुप्तं [क्तं] चक्रपाणिना ॥ १७ ॥
पारम्पर्यागतंतन्मे गदतश्शृणुतद्विजाः ।
पुराऽतीतेकृतप्राप्ते त्रेताख्येद्वापरेयुगे ॥ १८ ॥
ईषदारक्ततांयाते जगद्धातरिचाच्युते ।
आहसंकर्षणोविष्णुं ज्ञात्वाविनयवानपि ॥ १९ ॥
किमिदंदेवपश्यामि तवरूपविपर्ययम् ।
प्रहस्योवाचभगवा न्मेघगम्भीरयागिरा ॥ २० ॥

नायं सकालो यत्रासी स्त्वत्वैकबहुलोजनः ।
अपरागपरोलोक स्तद्व्रतंधारयाम्यदम् ॥ २१ ॥

संकर्षण उवाच ।

कालस्वभावजःकेन कर्मणा राग ईदृशः ।
नछादयतिलोकानां त्वद्भक्तानां विशेषतः ॥ २२ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

त्रिविधेनप्रकारेण परमंब्रह्मशाश्वतम् ।
आराधयन्तिषेतेषां रागस्तिष्ठतिदूरतः ॥ २३ ॥

संकर्षण उवाच ।

भगवंस्त्रिविधं ब्रूहि - उपेयंब्रह्मलक्षणम् ।
हितार्थं च प्रपन्नानां व्यामोह विनिवृत्तये ॥ २६ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

षाड्गुण्य विग्रहं देवं भास्वज्ज्वलन तेजसं ।
सर्वतः पाणिपादं त त्सर्वतोक्षि शिरोमुखम् ॥ २५ ॥
परमेतत्समाख्यात मेकं सर्वाश्रयं तथा ।
एतत्सर्वं त्रयं चान्य ज्ञानाद्यै र्भेदितंगुणैः ॥ २६ ॥
विद्धि त द्व्यूहसंज्ञंवै निरायास फलप्रदम् ।
मुख्यानुवृत्तिभेदेन युक्तंज्ञानादिकैर्गुणैः ॥ २७ ॥
नानाकृति च तद्विद्धि वैभवं भुक्तिमुक्तिदम् ॥ २७२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्री सात्वत संहितायां प्रश्नप्रतिवचनंनाम

प्रथमः परिच्छेदः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः परिच्छेदः ।

श्रुत्वैव मच्युतमुखा द्देवदेवो हलायुधः ।
हितार्थं भवभीतानां पुनराह द्विजोत्तमाः ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

विधिना कीदृशेनैव ह्युपास्या विहिता ऽत्रवै ।
उपासकानां भक्तानां समासाद्ब्रूहि मे विभो ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच ।

शृणु सभ्य क्प्रवक्ष्यामि यदहं चोदित स्त्वया ।
यज्ज्ञात्वा न पुन जंन्म पुनरेवाप्नुया न्नरः ॥ ३ ॥
ब्राह्मणानां च सद्ब्रह्म वासुदेवाख्य याजिनां ।
लक्ष्यभूतं यदा स्पष्टे हृदि स्थ माधिकारिणाम् ॥ ४ ॥
विवेकदं परं शास्त्रं ब्रह्मोपनिषदं महत् ।
दिव्यमार्ग समोपेतं मोक्षैक फललक्षणम् ॥ ५ ॥
तादृक्परिस्तृतं तस्मा जगदुद्धरणाय च ।
तदाद्य मुपदेक्ष्यामि यद्वेदै र्बहुभि स्स्थितम् ॥ ६ ॥
सिद्धिमोक्षप्रदं शुद्धं सरहस्यं महाफलम् ।
अष्टांग योग सिद्धानां ह्यागनिरतात्मनाम् ॥ ७ ॥
योगिना मधिकारस्स्या देकस्मिन् हृदयेशये ।
व्यामिश्रयाग मुक्तानां विप्राणां वेदवादिनाम् ॥ ८ ॥
समन्त्रेतु चतुर्व्यूहे त्वधिकारो नचान्यधा ।
त्रयाणां क्षत्रियादीनां प्रपन्नानांच तत्त्वतः ॥ ९ ॥
अमन्त्र मधिकारस्तु चतुर्व्यूहक्रियाक्रमे ।

सक्रिये मन्त्रचक्रे तु वैभवीये विलोकिनाम् ॥ १० ॥
ममता सन्निरस्तानां स्वकर्म निरतात्मनाम् ।
कर्मवाङ्मनसै स्सम्य ग्भक्तानां परमेश्वरे ॥ ११ ॥
चतुर्णा मधिकारोवै प्राप्ते दीक्षा क्रमे सति ।
एवं सम्प्रतिपन्नानां मन्त्रपूर्वं यथा स्थितम् ॥ १२ ॥
विधान मेक मूर्तीयं समाकर्णय साम्प्रतम् ।
प्रशस्ते विजने शुभ्रे गन्धलिप्ते धरातले ॥ १३ ॥
सुधूपिते ध्वर्यपुष्पाढ्ये वर्णचक्रं प्रसाध्यच ।
यस्मि न्प्रतिष्ठितं विश्व माब्रह्मभुवनान्तिकम् ॥ १४ ॥
येनो दितेन जगतः प्रभव स्समनन्तरम् ।
स्वात्म न्युपरते यस्मि न्प्रळय स्सम्प्रजायते ॥ १५ ॥
प्रेरकं चन्द्रसूर्याभ्यां सबाह्याभ्यन्तरन्तु यत् ।
नित्योदितं यदक्षस्थं वर्ण मीश्वरवाचकम् ॥ १६ ॥
यत्र स्थानविभागेन वागात्मा भगवान् स्थितः ।
अकाराद्यो विसर्गान्त स्सौरं चान्द्रं कळागणः ॥ १७ ॥
ह्रस्वदीर्घविभागेन नाभौ यत्र द्विरष्टकः ।
कादिभान्तो य्यरान्तस्थः प्राकृत स्तत्र संचयः ॥ १८ ॥
पृथिव्यादि प्रकृत्यन्त युग्मयोगेन लाङ्गलिन् ।
कळिना देहभृत्कालो नेमिगो नवलक्षणः ॥ १९ ॥
मकाराद्यो विसर्गान्तो यत्र पृथ्वीगण स्स्वयम् ।
कालवैश्वानर स्साक्षा न्मार्ताण्डायुतसन्निभः ॥ २० ॥
ज्वालाऽयुतसहस्राढ्यो वर्णान्तो भगवान् स्थितः ।
आमध्या त्प्रथिपर्यन्तं नमोन्तावर्णसन्ततिः ॥ २१ ॥
उच्चार्या ध्वर्यादिना भ्यर्च्य विद्याबीजंहि चक्रराट् ।
तत स्समुद्धरे न्मन्त्रं परमात्मनि वाचकम् ॥ २२ ॥

गळन्त ममृतमख्य मचिरा न्मोक्षसिद्धिदम् ।
भक्षस्थ मुखरे त्पूर्व नेमे ष्षष्ठ मनन्तरम् ॥ २३ ॥
नाभिद्वितीयेना क्रान्तं द्वितीय मिद मक्षरम् ।
द्वितीयं दशसंयोगि (?) तदादौ चाष्टमा त्मरम् ॥ २४ ॥
नाभे स्त्रयोदशोपेतं द्वितीय मिद मक्षरम् ।
अथ द्वितीयं नवमा न्नाभीतुर्या दिनान्वितम् ॥ २५ ॥
द्वितीय मष्टमा द्वर्ण केवलं विद्धि पंचमम् ।
त्रिज्ञानपाद मादाय त्र्यक्षरं तदनन्तरम् ॥ २६ ॥
आद्य मेकादशा द्वर्ण भिन्नं नाभ्यपरेणतु ।
नेमे स्तृतीयवर्णस्य तत स्तमुपरि न्यसेत ॥ २७ ॥
मन्त्रान्तं नवमं छ्येत ददशमं मे निबोधतु ।
नाभिद्वितीयेना क्रान्तं प्राग्वर्ण चाष्टमागमम् ॥ २८ ॥
नेमे द्वितीयं तदनु नेमे रादाय चाष्टकम् ।
तदुद्देशा त्तृतीयंच स्थितं तत्पंचमोपरि ॥ २९ ॥
त्रयोदश मिदं विद्धि नवमा दपरं ततः ।
षष्ठस्य नेमिवर्णस्य चोर्ध्वे तत्त्रितयं न्यसेत् ॥ ३० ॥
युक्तं नाभितृतीयेन ह्यथ षोडश मुच्यते ।
द्वितीयं दशमा द्वर्णा न्नाभ्येकादशसंयुतम् ॥ ३१ ॥
चैतन्याय पदं दद्या त्सनमस्क मतः परम् ।
द्वाविंशार्णो ह्ययं मन्त्रः पदै ष्षड्भि रलंकृतः ॥ ३२ ॥
तत्रैकार्ण पदं ज्ञानं चतुर्वर्ण पदं बलम् ।
षडक्षरंत्वा प्यैश्वर्य वीर्य पंचाक्षरं परम् ॥ ३३ ॥
चतुर्वर्ण पदं तेज श्शक्ति स्स्या द्व्यक्षरंच यत ।
तेजो वीर्य बलं शक्ति रैश्वर्य ज्ञानमेवच ॥ ३४ ॥

हृगस्त्रं कवचं शैखं शिरोहृच्च यथाक्रमम् ।
मन्त्र स्समाधिविषये नानाभूमिजयेषुच ॥ २५ ॥
निराकारो निरंगश्च स्मर्तव्यो ब्रह्मलक्षणः ।
तत्राप्त्युपाये प्रथमे यागहोमादिकेतु वै ॥ ३६ ॥
साकारं संस्मरे त्सांगं परिवारेण चावृतम् ।
आनीता व्यक्ततां येन स्वयं ज्ञानादयो गुणाः ॥ ३७ ॥
शश्व द्यागसमाप्त्यर्थं कर्मणा मनुकंपया ।
सोनंग स्संस्मृतो मन्त्रो भक्तिश्रद्धावशेनतु ॥ ३८ ॥
फलं यच्छति वै नूनं नित्यं तद्भावितात्मनां ।
प्राधान्येन कृतोः स्थैर्यं मोक्षो यत्रा नुषंगतः ॥ ३९ ॥
तत्र तद्विघ्नशान्त्यर्थं मन्त्रार्थं विद्धि मन्त्रपम् ।
विपर्ययेतु नेत्रान्तो मन्त्रो यस्मा न्महामते ॥ ४० ॥
दृग्दृष्टिशुद्धमार्गाणां च विघ्ना श्शान्तचेतसाम् ।
स्वक मन्तर्गते तेज स्स्वातन्त्र्याच्च बहिष्कृतम् ॥ ४१ ॥
येन येन हि मन्त्रेण सच नेत्रान्वित स्स्मृतः ।
स्वप्रकाश स्त्वनुपमो येन येन हृदन्तरे ॥ ४२ ॥
सितासित स्समाकृष्टि स्सतु तद्वाचको सितः ।
अथ मन्त्रवरस्यास्य शृणुष्वा राधनं यथा ॥ ४३ ॥
सबाह्याभ्यन्तरावस्थं समार्थं ममलेक्षण ।
परिच्युतमल स्स्नात श्शुद्धवासा जितेन्द्रियः ॥ ४४ ॥
वाग्यतः पुष्पदर्भाद्यै र्द्वाराग्रस्थं पतत्रिपम् ।
सचक्रं पूजयित्वादौ संविशे द्भगवद्गृहम् ॥ ४५ ॥
उपार्जितं पुरस्ता द्वै यागोपकरणं महत् ।
तत्सर्वं दक्षिणे कृत्वा वामेतु करकं न्यसेत् ॥ ४६ ॥

गाळितेनाम्भसा पूर्णं मध्ये भद्रासनं न्यसेत् ।
मृत्काष्ठोपलधातूत्थ मेकद्वित्रिशतंतु वा ॥ ४७ ॥
चतुरश्र मथाष्टाश्रं चतुरश्रयुतंतु वा ।
चतुष्पाद्समायुक्तं चतुरावरणांकितम् ॥ ४८ ॥
मकरास्यप्रणाळन्तु प्रमाणेनो पलक्षितम् ।
तदध श्चोत्तरस्यां वै चलं पक्ष्मान्तराश्रितम् ॥ ४९ ॥
शंखचक्रांकितं कुर्या ज्जलाधारं सुलक्षणम् ।
अथो पविश्य वेदाभे काष्ठजेवाऽजिनासने ॥ ५० ॥
बद्धपद्मासनः कुर्या न्न्यासं मन्त्रवरेणतु ।
अभिन्नं मस्तके ताव दादित्या दपवन्नयसेत ॥ ५१ ॥
व्यापकत्वेन तदनु विन्यसे द्भिन्नलक्षणम् ।
अंगुष्ठद्वितया द्याव त्कनिष्ठाद्वितयावधि ॥ ५२ ॥
ज्ञानाद्यं वीर्यपर्यन्तं विन्यसे दंगपंचकम् ।
मूलव द्व्यापकत्वेन नेत्रमूर्ध्वंगुळीषुच ॥ ५३ ॥
आब्रह्मरन्ध्रा त्पादान्त मथ मन्त्रन्तु विग्रहे ।
ततस्तु हृदये ज्ञानं यतो भज्येत तत्र तत् ॥ ५४ ॥
ऐश्वर्यं शिरसो देशे यस्मा दुपरि तिष्ठति ।
प्राकृतं तात्विकं वापि सर्वत्र कमलेक्षण ॥ ५५ ॥
द्वादाग्रे रूर्ध्वगायांतु शिखायां शक्तिमन्त्रराट् ।
बलं चाखिलगात्राणां तद्गतं वायुना सह ॥ ५६ ॥
मूर्छितं सर्वगात्रै यं तद्वीर्यं हस्तयो र्न्यसेत ।
अन्तर्बोधस्वरूपं य त्प्राकृतध्वान्तशान्तिकृत ॥ ५७ ॥
तेज स्त त्तैजसे स्थाने न्यासकाले समस्यते ।
चतुःपंचनवद्वारे देहे देवगृहे पुरा ॥ ५८ ॥

न्यस्यैव मभिमानन्तु मन्त्राख्य मवलम्ब्यच ।
मनस्तुपरतं कुर्या दक्षमामं बहि स्स्थितम् ॥ ५९ ॥
चित्तं बुद्धौ विनिक्षिप्य तां बुद्धिं ज्ञानगोचरे ।
ज्ञानभावनया कर्म कुर्या द्वै पारमार्थिकम् ॥ ६० ॥
चतु श्चक्रे नवद्वारे देहे देवगृहे पुरा ।
कण्ठकूपधराकुदं हृत्पद्मं य दधोमुखम ॥ ६१ ॥
तत्कर्णिका वने मध्ये कन्दमूर्ध्वमुखंतु यत ।
शब्दव्यक्ति स्तदूर्ध्वेतु स्थिताकेन्द्वग्निलक्षणा ॥ ६२ ॥
त्रिर्दीप्तिभास्वरा नाडी त्वव्यक्त ध्वनिविग्रहा ।
व्यस्तं चक्रत्रयस्योर्ध्वे वर्तते या महामते ॥ ६३ ॥
निस्सृता ब्रह्मरन्ध्रेण गता सूर्यपथात्परम् ।
वायुद्वारेण पाताळं भित्वा याता सुगोचरम् ॥ ६४ ॥
संकल्पविषय स्सर्व स्तद्रन्ध्रं प्रतितिष्ठति ।
सूत्रे मणिगणाबद्ध न्मध्यनाडी ह्यत स्स्मृता ॥ ६५ ॥
लक्षस्थानेतु पूर्वोक्ते तस्या मभ्यन्तरेतु वै ।
सम्पुटे शशिसूर्याख्ये निमेषोन्मेषलक्षणे ॥ ६६ ॥
तत्रार्कं चाब्ज मालम्ब्य परा वाग्भ्रमरी स्थिता ।
या सर्व मन्त्रजननी शक्तिश्शान्तात्मनो विभोः ॥ ६७ ॥
वदन्ति वर्णजं नादं शब्दब्रह्मेति यत्स्मृतम् ।
अकार पूर्वो हान्तश्च धारा सन्तान रूपधृक् ॥ ६८ ॥
नादावस्थान गगने देवोऽनन्तसमन्वितः ।
शान्त स्संवित्स्वरूपस्तु भक्तानुग्रह काम्यया ॥ ६९ ॥
अनौपम्येन वपुषा ह्यमूर्तो मूर्ततां गतः ।
विश्वमाप्याययन्कान्त्या पूर्णेन्द्वयुत तुल्यया ॥ ७० ॥

वरदाभयदेनैव शंखचक्रांकितेनतु ।
त्रैलोक्यो द्धृति दक्षेण युक्तः पाणिद्वयेन तु ॥ ७१ ॥
रश्मिभि र्भास्करो यद्व त्समुद्रइव चोर्मिभिः ।
समूर्तिभि रमूर्ताभि रच्युताद्याभि रच्युतम् ॥ ७२ ॥
दीप्तिमद्भिरमूर्तैस्तु सुधाकल्लोलसंकुलैः ।
पूर्ण आभरणै स्सर्वै र्निर्विकारांघ्रिविग्रहः ॥ ७३ ॥
ततः स्वाब्जकमध्यात्तु च्युतामूर्ध्वस्थितां स्मरेत ।
गंगांभगवतो मूर्ध्नि तेनामृतजलेनतु ॥ ७४ ॥
अर्घ्याद्यखिलभोगानां कार्या वै शुभकल्पना ।
तैः क्रमात्प्रीणये द्देव माद्यन्तुर्यपदेस्थितम् ॥ ७५ ॥
प्रणवद्वितयं चोक्त्वा प्रीयतां मे परः प्रभुः ।
अथ कर्मात्म तत्त्वेतु कृतकृत्ये सति प्रभुः ॥ ७६ ॥
आस्ते विलाप्य स्वंरूपं नित्यं व्यक्ती कृतं च यत् ॥ ७६ ॥

इति श्रीपाश्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

द्वितीयः परिच्छेदः ॥ २ ॥

अथ तृतीयः परिच्छेदः ।

नारदः ।

पुनराह जगन्नाथः प्रसंगेन मुनीश्वराः ।
परमाराधनं प्राग्व त्तस्य परमात्मनः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

इवर्ण कर्णिकायान्तु सुषुम्नाख्यपदेत्वधः ।
चतुर्धा प्रभवाख्येन क्रमेण तमजंयजेत ॥ २ ॥
ज्ञानविद्या चतुष्केण यथा तदवधारय ।
वेदकत्वेन भगवान् ब्रह्मसंवलिताकृतिः ॥ ३ ॥
स्तम्बवत्कर्णिकामध्ये स्थित्वा वेद्यत्व मेतिच ।
स्वयमेवो पकाराय कर्मिणां ब्रह्मयाजिनां ॥ ४ ॥
प्राग्भागादुत्तरं याव द्गुण भेदेन लांगलिन् ।
विभजत्यात्मनाऽत्मानं वासुदेवः परः प्रभुः ॥ ५ ॥
अतुलित स्वरूपस्तु प्राग्भागे षड्गुणात्मना ।
बलसंवलिते नैव ज्ञानेनास्तेऽथदाक्षिणे ॥ ६ ॥
ऐश्वर्येणतु वीर्येण प्रत्यग्भागे प्रतिष्ठितः ।
तेज श्शक्त्या त्मना सौम्ये संस्थितः परमेश्वरः ॥ ७ ॥
यद्यप्यरूपो भगवान् व्यूहात्मा गुणलक्षणः ।
अत्रापि पूर्वमेवोक्तं रूप मस्यो पचर्यते ॥ ८ ॥
किन्तु द्वितीयमूर्तेर्वै शुभपाणितल द्वये ।
स्फुटो रेखामय श्शंख स्तुल्यकतं लांगलं महत् ॥ ९ ॥
रम्येषुणा तृतीयस्य दक्षिणाभिहितः करः ।
तुर्यस्यासिवरेणैव शंखमाभ्यां करद्वये ॥ १० ॥
अवाङ्मुखः करवशा दूर्ध्ववक्त्र स्स्वभावतः ।
एतावता लक्षणेन व्यक्तीभावं गतेनच ॥ ११ ॥
भावस्थितिं निबध्नाति व्यूहेऽस्मिन् साधकस्यतु ।
सादृश्यात्षड्गुणत्वाच्च समत्वाच्च विशेषतः ॥ १२ ॥
शान्तत्वा न्निष्कलत्वाच्च न भेदो विद्यते यतः ।
गुणद्वय द्वयेनैव यद्यप्युक्तं पुरा मया ॥ १३ ॥

एकैकं भगवद्रूपं मुख्यवृत्त्या तथापिहि ।
चतुष्कमवशिष्टं य द्गुणानां समवस्थिता: [?] ॥ १४ ॥
तद्व्रजेता तुवृत्तिश्च - एकैकस्य च सर्वदा ।
एवं ज्ञात्वा स्मृतिं ब्राह्मीं स्वानन्दां स्वन्दलक्षणाम् ॥ १५ ॥
ब्रह्मामृतमयै भोगै र्योजयेत्तमसावृतः ।
विशुद्धबुद्ध्या देहान्ते स्वविशत्यमलं पदम् ॥ १६ ॥
अथ मन्त्र चतुष्कन्तु ब्रह्मषाड्गुण्यवाचकम् ।
कर्मिणां मोक्षदं शश्व त्पूर्वोद्दिष्टं निबोधतु ॥ १७ ॥
आद्यायाक्षगतं बीजं नाभिपूर्वं मतः परम् ।
अरादेकादशात्पूर्वं तस्याधो विनिवेशितं ॥ १८ ॥
वर्णं नेमे स्तृतीयं य त्तृतीय मिद मक्षरम् ।
द्वितीय मध्यमाद्वर्णं नाभे स्तुर्यादिनान्वितम् ॥ १९ ॥
ततस्तु नवमं नेमेः केवलं विद्धि पंचमम् ।
अष्टमादपरं वर्णं द्वितीयस्वर संयुतम् ॥ २० ॥
षष्ठमेत द्विजाग्र्या त्सप्तमं दशमात्परम् ।
अथ द्वितीयदशमा दाद्यायोर्ध्वेतु विन्यसेत् ॥ २१ ॥
अष्टमा त्तद्द्वितीयस्य मन्त्राणा मिद मष्टकम् ।
द्वितीया त्प्रथमं वर्णं मष्टमा दपरं ततः ॥ २२ ॥
[?] सास्येकादशमोपेतं द्वितीयं नेमिमण्डलात् ।
पूर्वं मेकादशा च्छुद्धं ताटङ्कमे स्तृतीयकम् ॥ २३ ॥
नेमिपूर्वञ्च तदनु नाभे रेकादशांकितम् ।
नेमे ष्षष्ठ मथा दाय स्थितं तत्पंचमोपरि ॥ २४ ॥
ततो नाभिद्वितीयेन युक्तं नेमे स्तृतीयकम् ।
द्वितीयं केवलं नेमे राद्यायच महामते ॥ २५ ॥

कर्त्रे नमः पदं पश्चा द्योजये च्चतुरक्षरम् ।
एकविंशतिभि र्वर्णै रय म्मन्त्र उदाहृतः ॥ २६ ॥
अभिन्नः पदभेदेन भवे देकाधिकस्तु वै ।
प्राग्वर्णेन पदं पूर्वं पंचार्णं द्वितयं भवेत ॥ २७ ॥
षडक्षरं तृतीयंतु चतुर्थं तद्वदेव हि ।
द्व्यक्षरं पंचमं विद्धि तद्व त्षष्ठं महामते ॥ २८ ॥
अथा परं महामन्त्रं द्वितीय मवधारय ।
यज्ज्ञात्वा नपुन र्जन्म भवत्याराधकस्य च ॥ २९ ॥
आदाया क्षरमध्यस्थं नाभिपूर्वं मतः परम् ।
पूर्वं नेमेस्तु तस्यैव योज्यं नाभित्रयोदशम् ॥ ३० ॥
द्वितीया दपरं वर्णं सर्वशक्त्यात्मने पदम् ।
द्वितीयं द्वादशा द्वर्णं द्वितीया त्प्रथमं ततः ॥ ३१ ॥
पंचमंच वदिष्टेभ्य स्त्वेतिता न्विद्धि केवलान् ।
नाभ्येकादशसंभिन्नं द्वितीयं चाष्टमां ततः ॥ ३२ ॥
नमोनमः पदयुतो मन्त्रश्चा [?] शाक्षरः ।
अस्यैकार्णं पदं पूर्वं श्यक्षरं तदनन्तरम् ॥ ३३ ॥
षडक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
द्वितीयं द्व्यक्षरं चान्य त्पदयो स्सम्प्रकीर्तनम् ॥ ३४ ॥
तृतीय मथ वक्ष्यामि मन्त्रं मन्त्रविदांवर ।
यज्ज्ञात्वा मानसीं शुद्धिं परा मभ्येति कर्मणाम् ॥ ३५ ॥
बीज मादाय मध्यस्थ माद्य मेकादशा ततः ।
नेमे स्तृतीयं तदध ऊर्ध्वेनाभ्यपरन्तु वै ॥ ३६ ॥
अथाद्य माष्टमाद्वर्णं द्वितीयं स्वरसंयुतम् ।
तद्वदेकादशादाद्यं वर्णमन्यं समाहरेत ॥ ३७ ॥
दशमादपरं वर्णं नेमेरष्टकमन्ततः ।
युक्तंनाभि द्वितीयेन त्वाद्यं नेम्यक्षरन्तुयत ॥ ३८ ॥

नाभित्रयोदशोपेत मादायदशमात्परम् ।
द्वितीयं नवमाद्वर्णं यत्तत्राभ्यपरेणतु ॥ ३९ ॥
तत्संख्यं दशमाच्छुद्धं ततोवाह्यात्तु पञ्चमम् ।
नेमे द्वितीयं तदधो युक्तंनाभेः परेणतु ॥ ४० ॥
द्वितीयं दशमाद्वर्णं प्राणाय ह्यक्षरंपदम् ।
ततस्त्वेकादशादाद्यं केवलंच समाहरेत ॥ ४१ ॥
अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं नेमेस्तृतीयकम् ।
नाभित्रयोदशोपेतं वह्निष्ठे ष्वपरन्ततः ॥ ४२ ॥
नेमेस्तृतीय स्योर्ध्वैतु नियमा दपरं न्यसेत ।
ततो नाभि द्वितीयेन युक्तं प्राङ्नेमिमण्डलात ॥ ४२ ॥
द्वितीय मथवैवाह्या त्सनमस्कंहि केवलम् ।
त्रयोविंशतिभिर्वर्णै रुपेतोह्येषमन्त्रराट् ॥ ४४ ॥
पदैः पूर्वोक्तसंख्यस्तु तेषां भेदोप्यधोच्यते ।
पूर्वमेकाक्षरंविद्धि द्वितीयंतु नवाक्षरम् ॥ ४५ ॥
तृतीयंद्व्यक्षरं चैव चतुर्थं ह्यक्षरंस्मृतम् ।
षडक्षर मथोर्ध्वस्थं द्व्यक्षरन्तदनन्तरम् ॥ ४६ ॥
चतुर्थमधुनामन्त्रं निबोधगदतोमम ।
येन विज्ञात मात्रेण संविदुत्पद्यते परा ॥ ४७ ॥
आदायादौ यदक्षस्थं नाभिपूर्वमनन्तरम् ।
तत स्तृतीया दपरं वर्ण मादायलांगलिन् ॥ ४८ ॥
नेमेर्द्वितीयं तस्या ध स्तदधो नाभि पंचमम् ।
द्वितीयमष्टमाद्वर्णं तत्संख्यं नेमिमण्डलात् ॥ ४९ ॥
आदायैतद्द्वयंकुर्या द्युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
अथ नाभितृतीयेन युक्तं वाह्यात्तु पंचमम् ॥ ५० ॥

आद्यात्पूर्वमथादाय नाभिसप्तम संयुतम् ।
द्वितीयमष्टमाद्वर्णं द्वितीयं नेमि मण्डलात् ॥ ५१ ॥
आदायाभ्यां नियोक्तव्यं द्वितीयं नाभिगोचरात् ।
अथ द्वितीयं दशमा त्केवलं वर्ण माहरेत् ॥ ५२ ॥
द्वितीय मष्टमा द्वर्णं तदूर्ध्वं दशमा त्परम् ।
नाभिद्वितीय मस्यैव योजये त्तदनन्तरम् ॥ ५३ ॥
ततो नेमिद्वितीयन्तु केवलं वर्ण माहरेत ।
अथ नाभे र्यदादिस्थं प्राग्वर्णं दशमादरात् ॥ ५४ ॥
तदधो द्वितीयं बाह्या त्प्रधिवर्ण मनन्तरम् ।
युक्तं नाभिद्वितीयेन त्वादाय तदनन्तरम् ॥ ५५ ॥
नेमिद्वितीयसंख्यंय न्नमस्कारपदं ततः ।
अष्टादशाक्षरो ह्येष द्व्यधिकः पदसंख्यया ॥ ५६ ॥
एकार्णं पदमाद्यन्तु द्वितीयं चतुरक्षरम् ।
पंचाक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ॥ ५७ ॥
तथैव पंचमं विद्धि ह्यन्तस्थद्व्यक्षरं स्मृतम् ।
यत्र यत्र पदानांच वर्णाधिक्य मुदाहृतम् ॥ ५८ ॥
तत्रादौ नाभिपूर्वन्तु व्याहृत्या यं पदं न्यसेत् ॥ ५८- ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

सुषुप्तिव्यूहमन्त्रोद्धारो नाम

तृतीयः परिच्छेदः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथाह भगवान् देवो रक्तराजीव लोचनः ।
प्रसन्न स्तुप्रसन्नास्यो विधान मपरं द्विजाः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

येनात्मा स्वप्नएवात्मा कर्मिणा मनुकंपया ।
क्रमेण व्यक्ततां नीतो वाग्वर्णक्रमलोपरि ॥ २ ॥

अभिन्नपूर्णषाड्गुण्य विभवेनो पबृंहितम् ।
भाभि स्सितादिभि र्दीप्त मभिन्नाभि र्निरन्तरम् ॥ ३ ॥

अवलोक्यामलं देव मुदितं स्वेन तेजसा ।
कर्णिकाग्रं समाश्रित्य दिव्यं मन्त्रवरं पुनः ॥ ४ ॥

पश्येत्स्वयं स्वशक्त्यावै काले नालक्ष्य मूर्तिना ।
संहरन्तं च तद्रूपं व्यक्तं पूर्वोक्त लक्षणम् ॥ ५ ॥

एवं मन्त्रमयं देव मुपसंहृत्य लांगलिन् ।
आमूलात्कर्णिकाग्रंच सम्पूर्यास्ते स्वतेजसा ॥ ६ ॥

ब्रह्मयूप स्वरूपेण त्वाक्रम्य स्वभ्रद्दामते ।
सौम्यमूर्ति चतुष्कन्तु सर्वदिक्प्रसृतंचयत् ॥ ७ ॥

प्राच्यांसितेनवपुषा सूर्यकान्त्यधिकेनतु ।
व्यक्तिमभ्येति भगवान् वासुदेवा त्मना स्वयम ॥ ८ ॥

पद्मराग समानेन तेजसा समनन्तरम् ।
उदेति दक्षिणस्यां वै प्रभुस्संकर्षणात्मना ॥ ९ ॥

घर्मांशुरश्मिसन्तप्त शातधामा धिकेनतु ।
रूपेण पश्चिमस्यां च व्यक्तं प्रद्युम्न संज्ञया ॥ १० ॥

शरद्गगन संकाश वर्णेन परमेश्वरः ।
समास्त उत्तरस्यां चा प्यनिरुद्धात्मनाततः ॥ ११ ॥

संस्थान मादि मूर्तेर्वै सर्वेषान्तु समंस्मृतम् ।
सूर्यकोटि प्रभास्सर्वे तेजसा कमलेक्षणाः ॥ १२ ॥

दन्तज्योत्स्ना वितानैस्तु प्रकटीकृत दिङ्मुखाः ।
पूर्णचन्द्रा युताकार मुक्ताहारा द्यलंकृताः ॥ १३ ॥

लसत्पीयूष सदृशै स्स्वाम्बरै स्स्रग्वरैर्युताः ।
वरायुधो द्योतिकरा स्स्वकैश्चिह्नै रनुज्झिताः ॥ १४ ॥

लोमोत्थितैस्तुकल्हारैः पादपद्म तलाङ्किताः ।
विनम्रजनसन्ताप शमनव्यापृताननाः ॥ १५ ॥

करुणा पूर्णहृदया जगदुद्धारणोद्यताः ।
स्वदेहतेज स्सम्भूत ज्वालामण्डल मध्यगाः ॥ १६ ॥

एव मेवैषभगवान् संपूज्यः प्रा क्प्रयोगतः ।
एकैकेनतु भागेन प्रभवेन क्रमेणतु ॥ १७ ॥

पुनरेवा निरुद्धादी न्प्राङ्मूर्त्यन्तं महामते ।
क्रमान्निरन्तरैर्भोगै रभ्यर्च्यपरमेश्वरम् ॥ १८ ॥

प्रणवद्वितयेनैव बुद्ध्यातुसुविशुद्धया ।
अप्ययाख्येन विधिना ह्याग निरतै र्बुधैः ॥ १९ ॥

तथा भिन्नतनो र्मन्त्रं देवस्या स्य महात्मनः ।
विशाखयूप संज्ञस्य वक्ष्ये विद्याविवेकदम् ॥ २० ॥

वर्णमक्षस्थमादाय त्वाद्यमेकादशा त्ततः ।
भिन्ननाभि द्वितीयेन तृतीयं नेमिमण्डलात ॥ २१ ॥

द्वितीयं केवलं बाह्या तेजो रूपायवैपदम् ।
ततस्त्वेकादशा त्पूर्वं केवलन्तु समाहरेत ॥ २२ ॥
तृतीयमक्षरं याह्या युक्तं नाभ्यपरेण तु ।
दशमा दपरं पूर्ण पूर्वमेकादशात्ततः ॥ २३ ॥
एकादश स्वराक्रान्त मुद्धरे त्तदनन्तरम् ।
ततो नाभिद्वितीयेन युक्तं प्रत्यक्षरं हि यत ॥ २४ ॥
केवलं द्वितीयं बाह्या दायमेकादशात्तथा ।
नेमे स्तृतीयं तदनु द्वितीयं स्वरसंयुतम् ॥ २५ ॥
दशमादपरं शुद्धं पूर्वमेकादशा ततः ।
नाभ्येकादश संयुक्तं तदन्ते ऽ मल लोचन ॥ २६ ॥
नाभे स्तृतीय संयुक्तं प्रथिवर्ण समाहरेत ।
अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं यत्पर मष्टमात ॥ २७ ॥
नेमि द्वितीयं तदनु नमस्कार समन्वितम् ।
चतुर्विंशतिभि वर्णै र्युक्तो मन्त्रो ह्ययं महान् ॥ २८ ॥
प्रणवेन पदं चास्य पूर्वमेकाक्षरं स्मृतम् ।
द्वितीयं त्र्यक्षरं प्रोक्तं पंचार्णं तदनन्तरम् ॥ २९ ॥
षडक्षरं चतुर्थन्तु समार्णं चात्र पंचमम् ।
पदन्तु द्व्यक्षरं षष्टं मन्त्रस्यास्य महामते ॥ ३० ॥
नानामन्त्रस्वरूपेण ह्यादिदेवः परो विभुः ।
आदि मध्यावसानेषु स्थित स्सर्वस्य सर्वदा ॥ ३१ ॥
चतुर्व्यूहचतुष्के स्वे शान्तादि व्यक्तलक्षणे ।
प्राधान्येन त्रयाणांच देवानामवतिष्ठते ॥ ३२ ॥
यथाम्बरस्थ स्सविता त्वेकएव महामते ।
जलाश्रयाणिचाश्रित्य बहुत्वं सम्प्रदर्शयेत ॥ ३३ ॥

एवमेकोपि भगवा न्नानामन्त्राश्रयेषुच ।
तुर्यादिपद संस्थेषु वहुत्व मुपयातिच ॥ २४ ॥
अनुग्रहार्थं भविनां नानाश्रद्धावशेनतु ।
चतुष्क मथ मन्त्राणां निवोधगदतो मम ॥ २५ ॥
सितादिवर्णव्यक्तीनां वाचकत्वेन वै क्रमात ।
अक्षस्थं नाभिपूर्वंश्च वर्णं यद्दशमा त्परम् ॥ २६ ॥
नेमिपूर्वं मथो नाभे स्त्रयोदशसमन्वितम् ।
द्वितीयं द्वादशा द्वर्णं द्वितीया त्परमं ततः ॥ २७ ॥
पंचमं च वहिष्ठेभ्य स्त्रीनेता न्विद्धि केवलान् ।
ततो ऽष्टमात् द्वितीयन्तु नाभ्येकादशभेदितम् ॥ २८ ॥
पंचार्णं वासुदेवाय पदंच तदनन्तरम् ।
त्रयोदशाक्षरो ह्येष प्रथमं परिकीर्तितः ॥ २९ ॥
क्रमेण वक्ष्या म्यन्येषा मुद्धारंतु यथा स्थितम् ।
अक्षस्थ मक्षरं नाभे द्वितीयं तदनन्तरम् ॥ ४० ॥
पूर्वमन्त्रानुसारेण ततो दद्या त्पदत्रयम् ।
अथात्र पंचदशमं नाभे रोंकारपूर्वकम् ॥ ४१ ॥
पदत्रयेण तेनैव संयुक्तं विद्धि मन्त्रपम् ।
अथ षोडशसंख्यं य न्नाभेः प्रणवपूर्वकम् ॥ ४२ ॥
पूर्वोक्तलक्षणानान्तु पदानां प्राङ्निवेश्यते ।
अस्मा न्मन्त्रत्रया द्विद्धि द्वयं प्राङ्मन्त्रसंख्यया ॥ ४३ ॥
एकएकार्णरहितः पदभेद मत श्शृणु ।
पदद्वयन्तु सर्वेषा माद्य मेकाक्षरं स्मृतम् ॥ ४४ ॥
ऽयक्षरं च तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
पंचाक्षरं पंचमं वै त्रयाणां समुदाहृतम् ॥ ४५ ॥

तदेकस्य चतुर्वर्णं प्रद्युम्नाख्यस्य लांगलिन् ।
एवं स्वप्नपदस्थस्य समासा त्परिकीर्तितम् ॥ ४६ ॥
ध्यानार्चनं समन्त्रंच भक्तानां हितकाम्यया ॥ ४६२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

॥ चतुर्थः परिच्छेदः ॥

॥ अथ पंचमः परिच्छेदः ॥

नारदः ।

अथ विप्रवराभ्यः प्राह सर्वेश्वरो हरिः ।
व्यामोह विनिवृत्त्यर्थं भविनां सीरिणे स्फुटम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच ।

अनन्त सरसि क्षार्णे विश्रान्तं य न्मद्दा मते ।
अकाराक्षर मूलन्तु नित्यं सर्वाश्रयाम्बुजम् ॥ २ ॥
अकाराक्षर नाळन्तु शेष सर्वर्णपल्लवम् ।
दिगष्टकं समाश्रित्य यत्त त्तिष्ठति चक्रवत् ॥ ३ ॥
तत्पत्रमध्ये भगवान् जाग्रत्संज्ञे पदे त्वथ ।
यष्टव्यो भावनीयश्च यथा त दधुनोच्यते ॥ ४ ॥
परं प्रणवबीजेन सम्पूर्णं स्वेन तेजसा ।
स्थित स्वकर्णिको ध्वांच्च केसरान्तं निरीक्ष्यच ॥ ५ ॥

ततः प्रणव पूर्वात्तु ब्रह्मबीज चतुष्टयात् ।
कदम्बपुष्पसदृशं मरीचिशत संकुलात ॥ ६ ॥
दिक्क्रमेणादितो ध्याये द्विभोर्मूर्तैश्चतुष्टयम् ।
सुव्यक्त लक्षणं मात्रं विभावेनावृतं बहिः ॥ ७ ॥
स्फुलिंगकण तुल्येन समुद्भूतेन वैपरात् ।
वाचकान्त निविष्टेन व्यक्तता मागतेनच ॥ ८ ॥
तत्राद्यं भगवद्रूपं हिमकुन्देन्दुकान्तिमत् ।
चतुर्भुजं सौम्यवक्त्रं पुण्डरीकनिभेक्षणम् ॥ ९ ॥
पीतकौशेयवसनं सुवर्णध्वज शोभितम् ।
मुख्यदक्षिणहस्तेन भीताना मभयप्रदम् ॥ १० ॥
विद्याकोशस्तु वामेन संगृहीतश्च शंखराट् ;
पृष्ठगेह्यपरस्मिंश्च प्रोद्यतो दक्षिणेत्वरी ॥ ११ ॥
तथा विधे गदा वामे निषण्णा वसुधातले ।
सिन्दूरशिखराकार मेकवक्त्रं चतु र्भुजम् ॥ १२ ॥
भतसीपुष्पसंकाश वासोभृत्तालल्लांछितम् ।
मुख्येन पाणियुग्मेन तुल्यमाद्यस्य वै विभोः ॥ १३ ॥
सीरं चक्रंच हस्तेस्य मुसलन्तु गदाकरे ।
प्रावृण्णिशासमुदित खद्योतचय दीधितिम् ॥ १४ ॥
रत्नकौशेयवसनं मकरध्वज शोभितम् ।
एकवक्त्रं चतुर्बाहुं तृतीयं परमेश्वरम् ॥ १५ ॥
मुख्य हस्तद्वयं चास्य प्राग्वद्ध्येयं महामते ।
वामे परस्मिन् शार्ङ्गश्च दक्षिणे बाणपंचकम् ॥ १६ ॥
अञ्जनाद्रि प्रतीकाशं सुसिताम्बर वेष्टितम् ।
चतुर्भुजं विशालाक्षं मृगलांछन भूषितम् ॥ १७ ॥

आदिवत्पाणि युगळ माद्यमस्यापि कीर्तितम् ।
दक्षिणादि क्रमेणाथ द्वाभ्यां वै खड्गखेटकौ ॥ १८ ॥

वनमाला धरास्सर्वे श्रीवत्सकृतलक्षणाः ।
शोभिताः कौस्तुभेनैव रत्नराजेन वक्षसि ॥ १९ ॥

किरीट मकुटैरम्यै र्हार केयूर नूपुरैः ।
ललाट तिलकै श्चित्रै स्स्फुरन्मकर कुण्डलैः ॥ २० ॥

स्रग्वरै र्विविधै र्माल्यैः कर्पूराद्यै र्विलेपनैः ।
रम्यैरलंकृताश्चैव भावनीया स्सदैवहि ॥ २१ ॥

पुनरप्ययथयोगेन प्रागुदङ्मध्यमेदळे ।
सितकृष्णेन वपुषा चानिरुद्धं स्मरे त्प्रभुम् ॥ २२ ॥

उदक्पश्चिममध्यस्थे प्रद्युम्नं भावयेच्छदे ।
रूपेण कृष्णपीतेन स्वप्ययावसरेतुवै ॥ २३ ॥

प्रत्यग्दक्षिणमध्यस्थे पीतरक्त वपुर्धरम् ।
स्मरे त्संकर्षणं देवं प्रतिस्रोतः क्रियाविधौ ॥ २४ ॥

मध्ये प्रागग्दक्षिणस्यां च सितरक्तेन तेजसा ।
वासुदेवो जगन्नाथो भावनीयो महामते ॥ २५ ॥

अतिशुद्धा शयत्वेन स्फटिकोपलवद्विभुः ।
स्थानभेदं समासाद्य सचकान्ति द्वयात्तुवै ॥ २६ ॥

गृह्णातिशबलं रूप मुपसंहार लक्षणम् ।
क्रमशोथ चतुर्णांवै वक्ष्ये मन्त्रगणं शृणु ॥ २७ ॥

अक्षान्तर्गत मादाय नाभेः पूर्व मतः परम् ।
भिन्ननाभि द्वितीयेन नेमिपूर्वमतः परम् ॥ २८ ॥

नाभिपंचमसंयुक्तं दशमा त्प्रथमन्ततः ।
तृतीयंच द्वितीयंत्र नेमेरादाय चांकयेत् ॥ २९ ॥

नाभिद्वितीयवीजेन नवमा दपरं ततः ।
तदधोविनियोक्तव्यं द्वितीयं द्वादशात्तुवै ॥ ३० ॥
पंचमेनाथ वै नाभे र्युक्तं कुर्या दनन्तरम् ।
अष्टमादपरं शुद्धं नेमिपूर्व तथाविधम् ॥ ३१ ॥
युक्तंनाभि द्वितीयेन द्वितीयं नेमिमण्डलात् ।
भूय स्तत्केवलं दद्या त्पदं योगेश्वराय वै ॥ ३२ ॥
तदन्ते चक्रिणे शब्द मथ नेमे र्यदष्टकम् ।
पश्चिमेनान्वितं नाभे स्तदन्ते विनिवेश्यच ॥ ३३ ॥
शुद्ध मेकादशा त्पूर्व माद्यं तदनु चाष्टमात् ।
नेमे स्तृतीयेना क्रान्त ध्वजायाथ पदं न्यसेत् ॥ ३४ ॥
भिन्न मेकादशा त्पूर्व नाभितुर्येण वै ततः ।
अष्टमा दपरं शुद्धं पंचमं नेमिमण्डलात् ॥ ३५ ॥
द्वितीय स्वरसंयुक्तं ससेथ व्यक्षरं (?) पदम् ।
वासुदेवाय तदनु सनमस्कं पदं भवेत् ॥ ३६ ॥
षट्त्रिंशदक्षरो मन्त्रो भेद स्तस्याधुनो च्यते ।
पद मेकादशार्णन्तु प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ ३७ ॥
पंचाक्षरं द्वितीयन्तु तृतीयं त्र्यक्षरं स्मृतम् ।
षडक्षरं चतुर्थन्तु पंचार्णं पचमंतु वै ॥ ३८ ॥
षष्ठं सप्ताक्षरं विद्धि पदं पदविदां वर ।
प्रणवान्ते त्वथादाय द्वितीयं नाभिमण्डलात ॥ ३९ ॥
चतुर्दशेन वै नाभे र्युक्तं नेम्यष्टकं ततः ।
द्वितीयं दशमा च्छुद्ध मथ भूय स्समा हरेत् ॥ ४० ॥
तदधो नवमा दन्तं नाभे स्तुर्यादिनान्वितम् ।
एकादशस्वराक्रान्तं द्वितीयं दशमा ततः ॥ ४१ ॥

बाह्या दथाष्टमं नाभे युक्तं पंचदशेनतु ।
केवलं पंचमं नेमे द्वितीयं चाष्टमा ततः ॥ ४२ ॥
नेमे स्तृतीयेनाक्रान्तं वर्ण मेत त्समाहरेत् ।
युक्तं नाभे स्तृतीयेन प्रागरा त्प्रथमन्तु वै ॥ ४३ ॥
द्वितीयं दशमा द्वर्णं नाभे रेकादशांकितम् ।
पंचाक्षरं पदं दद्या त्तदन्ते तालकेतवे ॥ ४४ ॥
भूय स्तदवसानेतु पंचार्णं नीलवाससे ।
प्रथमा त्प्रथमं चाथ द्वितीय स्वरसंयुतम् ॥ ४५ ॥
केवलं नेमिपूर्वन्तु चाद्य मेकादशा ततः ।
बहिष्ठेभ्य श्चतुर्थन्तु द्वाभ्यां नाभेः परं न्यसेत ॥ ४६ ॥
द्वितीयं केवलं बाह्या त्संकर्षणाय वै पदम् ।
तृतीयं प्रथमं नेमे रादायाकारसंयुतम् ॥ ४७ ॥
द्वितीय मपि वै बाह्या च्चतुर्थं तदनु वै नमः ।
षट्त्रिंशाक्षरसंयुक्त स्स्वयं मन्त्रो महामते ॥ ४८ ॥
षड्वर्णं पद मस्याद्यं पंचार्णं तदनन्तरम् ।
दशाक्षरं तृतीयन्तु त्रीणि पंचाक्षरा ण्यतः ॥ ४९ ॥
अथा दायाक्षरं बीजं नाभेः पंचदशा ततः ।
शार्ङ्गभृते पदं दद्या च्चतुर्वर्णं मतःपरम् ॥ ५० ॥
नेमिपूर्व मथादाय प्रागरा त्प्रथमं ततः ।
तृतीयंच बहिष्ठेभ्यः पदं त्र्यर्णं ध्वजाय वै ॥ ५१ ॥
तत स्तृतीयं बाह्यात्तु प्रथमा त्प्रथमं ततः ।
तदधो विनियोक्तव्यं द्वितीयं वर्ण मष्टमात ॥ ५२ ॥
द्वितीय स्वरसंयुक्त मथ बाह्यात्तु पंचमम् ।
अष्टमन्तु तदुद्देशा त्केवलं पुनरेव तत ॥ ५३ ॥

नाभे रेकादशा क्रान्तं षडक्षर मतःपरम् ।
पदं सनत्कुमाराय पंचाक्षर मनन्तरम् ॥ ५४ ॥

पदं जगत्प्रियायेति प्रद्युम्नाय नम स्ततः ।
चतुर्स्त्रिंशाक्षर स्सोयं मन्त्र श्शृणु पदान्यपि ॥ ५५ ॥

आद्यं षडक्षरं ज्ञेयं द्वितीयं तद्वदेव हि ।
पंचाक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थंतु षडक्षरम् ॥ ५६ ॥

पंचार्णं पंचमं विद्धि षड्वर्णं षष्ठमेव हि ।
अक्षस्थं षोडशं नाभे द्वितीयं दशमात्तु वै ॥ ५७ ॥

केवलं ह्यथ तेनैव चाक्रान्तं नवमा त्परम् ।
अथादायच तस्यान्ते प्रथमा त्प्रथमं परात् ॥ ५८ ॥

युक्तं नाभिद्वितीयेन वर्ण मेकं महामते ।
वर्णद्वयं पदस्यादौ तदेवान्ते ऽस्य वै पुनः ॥ ५९ ॥

अथ द्वितीयं नवमा त्प्रथमा त्प्रथमं ततः ।
तृतीय मथ वै नेमे द्वितीय स्वरसंयुतम् ॥ ६० ॥

द्वितीयं केवलं बाह्या त्सप्तमं नाभिमण्डलात ।
अथ षष्ठेन वै नेमे राक्रान्तं द्वितीयं न्यसेत ॥ ६१ ॥

प्राग्वर्णं दशमा न्नेमेः पंचमस्योर्ध्वगंत्वथ ।
चतुर्था दपरं वर्णं द्वितीयं नेमिमण्डलात् ॥ ६२ ॥

द्वाभ्यां नाभिद्वितीयन्तु योजये त्तदनन्तरम् ।
दशमा दपरं वर्णं तृतीय स्वरसंयुतम् ॥ ६३ ॥

तृतीयमथवैनेमे र्नाभि पंचम संयुतम् ।
द्वितीय स्वर संयुक्तं द्वितीयं नवमादरात् ॥ ६४ ॥

अस्यैवा थो नियोक्तव्यं दशमा त्प्रथमं हि यत ।
शुद्धंनेमि द्वितीयन्तु पदं त्वासित वाससे ॥ ६५ ॥

विष्वक्सेनायतदनु नमस्कार समन्वितम् ।
द्वात्रिंशार्णो ह्ययंमन्त्रः पदभेदेन वैपुनः ॥ ६६ ॥
एकाधिकस्तु भवति पदान्यथ निबोधमे ।
द्व्यक्षरन्तु पदं पूर्वं द्वितीयन्तु नवाक्षरम् ॥ ६७ ॥

त्रीणिपंचाक्षराण्यन्यत् षष्ठं सप्ताक्षरं स्मृतम् ।
अप्ययायसरे प्राप्ते स्मरणेचार्चने विभोः ॥ ६८ ॥

शृणुमन्त्र चतुष्कन्तु पुनरन्य त्समासतः ।
आद्य मेकादशाद्वर्णं पञ्चम स्वर संयुतम् ॥ ६९ ॥
युक्तं स्वरेण तेनैव तृतीयं नेमि मण्डलात् ।
द्वितीय स्वर संयुक्त मथबाह्यात्तु सप्तमम् ॥ ७० ॥

द्वितीयं केवलं नेमे रायन्ते प्रणवोनमः ।
शुद्धन्तथा ष्टमंबाह्यात् द्वितीयमथ चाष्टमात् ॥ ७१ ॥
अथोनेमि द्वितीयेन युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
केवल द्वितीयं बाह्या न्नमस्कार मतः परम् ॥ ७२ ॥

अथाक्षगं नाभिपूर्वं द्वितीयं तृतीयादराव ।
तदधो द्वितीयं बाह्या न्नाभिपञ्चम संयुतम् ॥ ७३ ॥
अथनाभि द्वितीयेन युक्तं यत्परमाष्टमात् ।
द्वितीयं केवलं बाह्या न्नमस्कारं ततः परम् ॥ ७४ ॥

अक्षस्थ बीजं तदनु द्वितीयं द्वादशादरात ।
द्वितीयात्प्रथमं चाथ पञ्चमं नेमिमण्डलात ॥ ७५ ॥

केवलं त्रितयं ह्यरत द्वितीयं च तथाष्टमात् ।
एकादश स्वराक्रान्तं वासुदेवाय वै नमः ॥ ७६ ॥

सप्ताक्षरस्तु प्राङ्मन्त्रो द्वितीयस्तु षडक्षरः ।
पूर्वतुल्य स्तृतीयस्तु चतुर्थो द्वादशाक्षरः ॥ ७७ ॥

पदभेद विनिर्मुक्त मेतन्मन्त्र चतुष्टयम् ।
गोपनीयं प्रयत्नेन विधिज्ञै स्सिद्धिमीप्सुभिः ॥ ७८ ॥

एवं ज्ञात्वा ऽमृतमयै र्भोगैस्तोष्यश्च पूर्ववत् ।
वैभवीयै र्धृतोदेवै श्चतुमूर्ति रधोक्षजः ॥ ७९ ॥

चतुरंगा दयं चक्रा च्चातुरात्म्यस्यवै विभोः ।
इति मन्त्रगणः प्रोक्त स्सरहस्य स्समासतः ॥ ८० ॥
अभेदेनादिमूर्तेर्वै संस्थितं वटबीजवत् ।
सर्वक्रियाविनिर्मुक्त मुत्तमं परमार्थतः ॥ ८१ ॥

चातुरात्म्यं सदाद्यं वै शुद्ध संविन्मयं महत् ।
वह्न्यर्केन्दु सहस्राभ मानन्दास्पद लक्षणम् ॥ ८२ ॥

बीजं सर्वक्रियाणां य द्विकल्पानां यदास्पदम् ।
चातुरात्म्यन्तु तद्विद्धि द्वितीय ममलेक्षण ॥ ८३ ॥
नित्यं नित्याकृतिधरं तेजसा सूर्यवर्चसम् ।
भिन्नं सितादिभेदेन चोर्ध्वाध स्संस्थितेनच ॥ ८४ ॥
कैवल्य भोगफलदं भवबीज क्षयंकरम् ।
चातुरात्म्यं तृतीयन्तु सुधा सन्दोह सुन्दरम् ॥ ८५ ॥
स्थित्युत्पत्ति प्रळयकृ त्सर्वोपकरणान्वितम् ।
प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय समुदे त्यस्तमेतिच ॥ ८६ ॥

चतुर्थं विद्धि तद्यस्य विश्वं तिष्ठति शासनात् ।
धत्ते सितादिकं रूपं चतुर्धा य त्कृते युगे ॥ ८७ ॥

रक्ताद्यं सितनिष्ठश्च त्रेतायांहि महामते ।
पीतं कृष्णं सितं रक्तं सम्प्राप्ते द्वापरे युगे ॥ ८८ ॥
कलौ कृष्णं सितं रक्तं पीतश्चानुक्रमेण तु ।
युगसन्ध्या चतुष्केतु बिभर्ति परमेश्वरः ॥ ८९ ॥

विभिन्नमूर्तिसामान्यं रूपं यत्त न्निबोधमे ।
सितरक्तं कृतान्तेतु रक्तपीत मतः परम् ॥ ९० ॥
पीतकृष्णंच तदनु कृष्णशुक्लमनन्तरम् ।
भेदः प्रागुदितै र्ज्ञेय आयुधाम्बर लांछनैः ॥ ९१ ॥

समत्वा दन्यथांकेन विभागो ऽत्रावधार्यते ।
युगाब्ददिनरात्रयर्ध प्रहराणां क्रमेणतु ॥ ९२ ॥

विभागकल्पनं कृत्वा नित्य मालक्ष्य वै प्रभुम् ।
देहे ऽस्मि न्मूर्ध्नि हृदये नाभौतु तदधः पुनः ॥ ९३ ॥

तस्मा दामूर्धपादान्तं भूतये मुक्तये ऽन्यथा ।
ग्रीवांस जानुगुल्फेषु स्मरे त्सन्ध्युक्तलक्षणम् ॥ ९४ ॥

सृष्टिसंहारयोगेन य स्स याति परां गतिम् ।
इत्येकमूर्ते र्व्यूहानां विभवस्या खिलस्यच ॥ ९५ ॥

अवतार स्तथाध्यान मर्चनं मन्त्रपूर्वकम् ।
स्वपद स्थान भेदेन प्रोक्त मेक समाधिना ॥ ९६ ॥

विशेषोप्यथ भेदाख्य स्त्ववतार पुरस्सरः ।
भाव स्स्थितिविधौचैव सर्वेषामधुनोच्यते ॥ ९७ ॥

षाड्गुण्यमादिदेवाद्यं चातुरात्म्य मलाञ्छनम् ।
सृष्ट्येत्रितयंह्येत त्सामर्थ्यं पारमेश्वरम् ॥ ९८ ॥

लोलीभूत मभेदेन स्मरेत्तुर्यात्मना पुरा ।
नित्योदितंच सुपदे स्थित मस्पन्दलक्षणम् ॥ ९९ ॥
अथार्चितु यमिच्छेत्तु विशेष व्यक्तिलक्षणम् ।

संकल्प्यतं स्वबुद्ध्यातु तत्कालसमनन्तरम् ॥ १०० ॥

ध्रुवा सामर्थ्य शक्तिर्वै स्पन्दतामेति च स्वयम् ।
सुतेऽग्निकणवन्मन्त्रं यत्रमन्त्री कृतास्पदः ॥ १०१ ॥

तमागत मिवस्काशा त्तारकं कर्णिकान्तरे ।
भावयेदथ तन्मध्या दाराध्य मुदितं स्मरेत ॥ १०२ ॥
आदिमूर्ति स्वरूपेण चतुर्मूर्ति मयेनवा ।
पृथक्त्वेन चतुसूर्ते रेकैका कृतिनाप्यथ ॥ १०३ ॥
अथवावैभवीयेन नानाकृत्या त्मनातुवै ।
अंगसंधं तदीयंच न्यसे त्पद्म दळाश्रितम् ॥ १०४ ॥
परिवारं बहिः पद्मा त्स्वकं यो यस्य विद्यते ।
सशक्तिकस्य मन्त्रस्य दिक्रमेण हृदादि यत् ॥ १०५ ॥
न्यसेत्केसरजालस्थं पद्ममध्येतु शक्तयः ।
निश्शक्तिको निरंगोयो मन्त्रनाथस्तु केवलः ॥ १०६ ॥
शब्दमात्रेण तद्भूयो दळजात गतं यजेत् ।
इत्येव मन्तर्यागस्तु देवस्य परमात्मनः ॥ १०७ ॥
समासेनोदित स्सम्य गथ मूर्तेयजेद्बहिः ।
वेद्यां पुराहृते भोगे बिम्बेवाचक्रपंकजे ॥ १०८ ॥
हेमादिद्रव्य जनिते चक्रेवा केवलाम्बुजे ।
भद्रपीठ भुवोमध्ये सुश्लक्ष्णे केवलेतुवा ॥ १०९ ॥
ध्यात्वाध्यात्वा स्वमन्त्रेण ह्यपवर्ग फलाप्तये ।
समर्चनीयं विधिव च्छ्रद्धा भक्ति पुरस्सरम् ॥ ११० ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां

पंचमः परिच्छेदः ॥ ५ ॥

षष्ठः परिच्छेदः ।

नारदः ।

वक्ष्ये विप्रवरा स्सम्य ग्य उक्त श्चक्रपाणिना ।
प्रसंगा द्बलदेवाय द्रव्ययागोप्यनन्तरम् ॥ १ ॥

श्रीभगवा नुवाच ।

यत्किंचि त्पत्रपुष्पाद्यं परिदृश्येत पीठगम् ।
पाणिना तत्समाहृत्य शुचिस्थाने निधाय वै २ ॥
गव्यै र्वा चामरै र्वालै श्शिखिपुच्छैः कुशै रथ ।
सम्मार्ज्य भद्रपीठन्तु वाससा सुसितेनवा ॥ ३ ॥

बहुना वस्त्रपूतेन वारिणा तदनन्तरम् ।
प्रक्षाळ्य द्वादशार्णेन प्रणवाद्यन्तकेनतु ॥ ४ ॥

सर्वलोकमयं तत्र सर्वदेवसमाश्रयम् ।
सर्वाधारमयं ध्याये दन्तर्लीनन्तु चक्रराट् ॥ ५ ॥

प्रणवेन स्वनाम्नाथ नमोन्तेनार्चयेच्च तम् ।
अर्घ्यालभनधूपैस्तु माल्यै र्नानास्रगुद्भवैः ॥ ६ ॥

ततः कुम्भचतुष्कन्तु हेमादिद्रव्यनिर्मितम् ।
गाळितेना म्भसा पूर्णं स्रगाद्यैर प्यलङ्कृतम् ॥ ७ ॥

गन्धसर्वौषधीरत्न फलबीजकुशोदकम् ।
बहिःकोणचतुष्केतु न्यसे दाधारपृष्ठगम् ॥ ८ ॥

ओं मर्घ्यं कल्पयामीति त्युक्त्वा वायुपदे न्यसेत ।
कलशं तद्वदैशान्यां न्यसे दाचमनार्थतः ॥ ९ ॥

स्नानार्थ मग्निकोणेतु पाद्यार्थं नैर्ऋते तथा ।
अथ मंगळकुम्भाना मुपकुम्भसमन्वितम् ॥ १० ॥

चतुष्कं विन्यसे द्वाह्ये दिक्क्रमेण सुपूजितम् ।
भगवद्बिम्बपूर्वन्तु यागांगं प्रागुदीरितम् ॥ ११ ॥
एकं सुलक्षणं तत्र ततो मध्ये ऽवतार्यच ।
भुक्तमर्घ्यादिकं तस्मा दपनीयाभिवन्द्यच ॥ १२ ॥

उशीरवंशकूर्चेन क्षाळये दम्भसा ततः ।
पुरांकितन्तु चक्राद्यै र्यथावद्धन्तु वा शुभम् ॥ १३ ॥
सलिलेना र्घ्यपात्रन्तु सम्पूर्याग्रे निधायवै ।
तिलान् सुमनस स्तस्मिन् दूर्वा स्सिद्धार्थकान् क्षिपेत ॥ १४ ॥
चतुरावर्तयेन्मन्त्रं कृत्वापाणितलेस्थितं ।
तत स्सर्वगतंदेवं मन्त्रमूर्तित्व मागतम् ॥ १५ ॥
समाहूय स्वमन्त्रेण ह्यागच्छेति पदेनवै ।
यथासर्वगतोवायु र्व्यजनेन महामते ॥ १६ ॥
व्यक्तिमभ्येति भगवा नाहूतस्तद्वदेवहि ।
भावदर्पण संक्रान्तं कृत्वाहृत्कमलात्तुवै ॥ १७ ॥
सन्निरोध्य बहिर्वेद्यां मन्त्रोच्चारा वसानतः ।
मन्त्र मागच्छ मानन्तु निर्गतन्तु स्वकात्पदात ॥ १८ ॥
कालं पाद्यार्घ्यदानान्त मुत्थितं भावये त्सदा ।
अथोपचर्यमाणन्तं भोगैः कालानुकूलतः ॥ १९ ॥
स्नानालभनवस्त्रस्र ग्दानालंकरणेतथा ।
अन्यत्र भोग पूजायां स्मरे त्पद्मासनादिना ॥ २० ॥
पुनस्तमेवोपविष्टं सानुकम्पंच सम्मुखम् ।
बिम्बंविनान्यत्राधारे भवत्येवं महामते ॥ २१ ॥
विम्बाकृत्यात्मना बिम्बे समागत्यावतिष्ठते ।
करो त्यमूर्ता मखिलां भोगशक्तिन्तुचात्मसात् ॥ २२ ॥
विनिवेद्या सनवरं समाहूतस्य वै प्रभोः ।
पादपीठन्तु सामान्यं मृद्वास्तरणभूषितम् ॥ २३ ॥
पाद्यार्घ्ये मधुपर्कंच तोय माचमनीयकम् ।
सपुत्रदार मात्मान मष्टांगपतनेनतु ॥ २४ ॥

चेतसा भक्तियुक्तेन निवेद्य तदनन्तरम् ।
भगवानपि विज्ञाप्यः कृत्वा तत्पादगौ करौ ॥ २५ ॥
स्फुटीकृतं मया देव त्विदं स्नानपरे त्वयि ।
सपादपीठं परमं शुभं स्नानासनं महत ॥ २६ ॥
आसादयाशु स्नानार्थं मदनुग्रहकाम्यया ।
स्नानासनं निवेद्याथ देवस्य ह्रितयन्तुवै ॥ २७ ॥
भक्तिनम्रेण शिरसा दद्या दर्घ्यन्तु मूर्धनि ।
विनिवेद्यततोहैमं सरत्नंच प्रतिग्रहम् ॥ १८ ॥
दद्याद्वैपाद्य कलशा त्पाद्यं पादाम्बुजद्वये ।
सुशुभेपादुकेचाथ तदन्तेस्नानशाटिकां ॥ २९ ॥
सुगन्धशालिसम्पूर्णं मात्रार्थपात्रमुत्तमम् ।
दर्पणं पूर्णचन्द्राभं गन्धतोय मनन्तरम्॥ ३० ॥
पाणिभ्यां क्षाळनार्थन्तु पादपीठं ततश्शुभम् ।
दन्तकाष्ठंच तदनु मुखशुद्धि प्रतिग्रहम् ॥ ३१ ॥
जिह्वानिर्लेखनंचैव मुखप्रक्षाळनंतुवै ।
पुनराचमनं देव स्याभ्यंगार्थ मनन्तरम् ॥ ३२ ॥
तैलं बहुसुगन्धंच चूर्णं गोधूमशालिजम् ।
रजनीचूर्णसम्मिश्र मीष त्पद्मकभावितम् ॥ ३३ ॥
देय मुद्वर्तनार्थन्तु मर्षींच तदनन्तरम् ।
स्नानार्थं खळिसम्पूर्णं (?) तोयमुष्णमनन्तरम् ॥ ३४ ॥
चन्दनं मुखलेपार्थं घृष्टं कर्पूरभावितम् ।
गव्यं प्रभूतं स्नानार्थं क्षीरं दधिघृतं मधु ॥ ३५ ॥
ऐक्षवन्तु रसं ह्य मभावे शार्करोदकम् ।
धात्रीफलोदकं चैव लोद्धतोय मनन्तरम् ॥ ३६ ॥

रक्तचन्दन तोयंच रजनीनीरमुत्तमम् ।
ग्रन्थिपल्लव वार्येव ततस्तु तगरोदकम् ॥ ६७ ॥
प्रियंगुवारि तदनु मांसीजल मतःपरम् ।
सिद्धार्थकोदकं चैव सर्वौषधिजलं ततः ॥ ३८ ॥
पत्रपुष्पोदकंचैव फलबीजोदके तथा ।
गन्धोदकंच तदनु हेमरत्नजले ततः ॥ ३९ ॥
पुण्यतीर्थ सरित्तोयं केवलं तदनन्तरम् ।
स्नानार्थं कल्पितंनैव चोदकेन विमिश्रितम् ॥ ४० ॥
योक्तव्यं क्रमशोह्येत दर्घ्यपुष्प समन्वितम् ।
अन्तरान्तरयोगेन स्नानानांच महामते ॥ ४१ ॥
क्षालनं चार्घ्य कलशा दर्घ्यदानं समाचरेत् ।
सम्पूर्णमम्भसांकुम्भं हरिद्राशालितण्डुलैः ॥ ४२ ॥
गन्धादिभिश्च संछिन्न मथ युक्तं स्रगादिना ।
पाणौ कृत्वा त मेकस्मि न्नपरस्मिंस्तु मल्लकम् ॥ ४३ ॥
धूमायमानं सिद्धार्थै र्भ्राम्यमूर्ध्नि बहिः क्षिपेत ।
सुधौतमहतंचाथ शाटकं विनिवेद्यच ॥ ४४ ॥
कचोदकापकर्षार्थं मपरंदेहवारिहृत् ।
अधरोत्तरवस्त्रेच गन्ध धूपाधिवासिते ॥ ४५ ॥
प्रणाळभागा दपरं स्थानं भद्रासनेतु वै ।
भूरिनीरघटै श्शुद्धं कृत्वा तत्रावतार्यच ॥ ४६ ॥
सपीठं भगवद्बिम्बं तद्विना वार्चितं यदि ।
स्वप्लुतं भावये द्देवं निश्शेषं क्षाळये त्पुनः ॥ ४७ ॥
भूयो गन्धोदकेनैव पूर्यं कुम्भचतुष्टयम् ।
स्नानकुम्भं विनान्येषां प्राग्व त्कार्याच कल्पना ॥ ४८ ॥

मध्ये ऽवतार्यो भगवा न्विनिवेद्यासनं ततः ।
तृतीयं रत्नखचितं तत्रस्थं परमेश्वरम् ॥ ४९ ॥
विभाव्या लंकृतं भक्त्या भोगै स्स्रक्चन्दनादिभिः ।
समभ्यर्च्यार्ध्यपाद्येन पादुकाभ्या मनन्तरम् ॥ ५० ॥
देय माचमनं भूयः पादपीठं तथैवच ।
समालभ्य सुगन्धेन भक्तित श्चन्दनादिना ॥ ५१ ॥
संवीज्य व्यजनेनैव मायूरेण ततेनच ।
केशप्रसारकं त्कूर्चं पुष्पताम्बूलकर्तरीम् ॥ ५२ ॥
निवेद्य देवदेवाय दुकूलवसने सिते ।
उपवीतं सोत्तरीयं मकुटाद्य मनन्तरम् ॥ ५३ ॥
पादनूपुरपर्यन्त मलंकरण मुत्तमम् ।
विचित्रंहि शिरोमाल्यं मुक्तपुष्पसमन्वितम् ॥ ५४ ॥
स्रग्दामसूत्रसम्बद्ध माकर्णाच्चरणावधि ।
रुचिरं कंकणं चाथ दद्या त्प्रतिसरं ततः ॥ ५५ ॥
धातुभिः कुंकुमाद्यै र्वा विचित्रं सितसूत्रजम् ।
पूजितं मृदुतूलेन ग्रथितंचान्तरान्तरा ॥ ५६ ॥
अंजनं सशलाकंच ताम्बूलं गन्धभावितम् ।
ललाटतिलकं हैमं मुखवासनरोचनाम् ॥ ५७ ॥
कर्णावतंसकुसुमे मण्डलं दर्पणं महत् ।
प्राकारं चित्रकुसुमै र्दीपं रत्नप्रभोज्वलम् ॥ ५८ ॥
मृष्टधूपसमायुक्तं गुग्गुलुं धूपये च्छुभम् ।
सह घण्टारवै रम्यै श्चालयमानेन बाहुना ॥ ५९ ॥
उपानहौ सितं छत्रं शिविकांच रथादियत ।
वाहनं गजपर्यन्तं सपताकं खगध्वजम् ॥ ६० ॥

सितासितौ चामरौ तु मात्रावित्त मनन्तरम् ।
औपचारिकभोगाना मेतेषां पूरणायच ॥ ६१ ॥
भेरी मृदंग शंखाद्यै जयशब्द समन्वितैः ।
गीतकै र्विविधैर्नृत्यै स्तन्त्रीवाद्य समन्वितैः ॥ ६२ ॥
स्तोत्रमन्त्रै र्नमस्कारैः प्रणामै स्सप्रदक्षिणैः ।
पूज्यस्सपाद पीठंवै दद्याद्भोज्यासनं विभोः ॥ ६३ ॥
छत्रंदुकूल तूलोत्थ मधूक प्रवरेणतु ।
अथार्हणं जळं स्वच्छं सुगन्धं पत्रतः कृतम् ॥ ६४ ॥
मधुपर्कं दधिमधु घृतयुक्त मनन्तरम् ।
शीतलं तर्पणजलं माधिचूर्णं पुरोदितम् ॥ ६५ ॥
देयं निपुंसनार्थन्तु पुनराचमनंविभोः ।
स्वलंकृतां सुरूपांच स्रग्युक्तां विनिवेद्यगां ॥ ६६ ॥
प्रभूत मथनैवेद्यं भक्ष्य भोज्यान्यनेकशः ।
मधुराद्यारसाम्सर्वे शाका स्सफल मूलकाः ॥ ६७ ॥
पानकानि पवित्राणि स्वादूनि मधुपर्कवत ।
सर्वमाचमनार्थन्तु प्रदद्यादर्हणोदकं ॥ ६८ ॥
तिलान्यथ सुरत्नानि ताम्बूलं पुनरेवहि ।
गन्धदिग्धौ करौकृत्वा मुद्राबन्धमथाचरेत् ॥ ६९ ॥
मध्यमानामिकाभ्यान्तु द्वन्द्वयुक्तं करद्वयात ।
पराङ्मुखं च सुस्पष्टं कृत्वायोज्यं परस्परम् ॥ ७० ॥
आमूला त्रखपर्यन्तं नैरन्तर्येण यत्नतः ।
समुत्तानेकर तले शेषा श्चांगुळय स्तथा ॥ ७१ ॥
अधरोत्तरयोगेन वामदक्षिणत स्तथा ।
तर्जन्या मूध्वतों गुष्ठे सम्मुखे सम्प्रसार्यच ॥ ७२ ॥
निविष्टा हृदयोद्देशे कार्याथ जपमाचरेत् ।
स्फाटिके नाक्ष सूत्रेण स्वकैर्वा करपर्वभिः ॥ ७३ ॥

यथाभिमत संख्यांच जपान्ते स्रग्वरैस्सह ।
सम्पूज्यगन्धधूपैश्च ततस्तु भगवन्मयः ॥ ७४ ॥
यथाक्रमं समभ्यर्च्य नैवेद्यंप्रतिपाद्यच ।
तेषां मात्रावसानंचा प्यग्नौसन्तर्पयेत्ततः ॥ ७५ ॥
प्रमाण परिशुद्धंच विभवानुगुणं शुभम् ।
चतुरावरणं कुण्डं कृत्वांगुष्ठ विभूषितम् ॥ ७६ ॥
त्र्यंशेनार्धांशतोवापि खाताद्धासोविधीयते ।
चक्रशंखा म्बुजाकारं वृत्तंवा चतुरश्रकम् ॥ ७७ ॥
गदाद्यै श्चक्रपर्यन्त लांछनै र्लांछितंतुवा ।
अग्निकार्योपयोगीनि तानि यानि महामते ॥ ७८ ॥
स्रुक्स्रुवादीनि भाण्डानि स्वंकितव्यानि तै रपि ।
सुधाद्यै वर्णकै श्शुद्धै र्भूषयित्वोपलिप्यच ॥ ७९ ॥
सुगन्धचन्दनाद्यैश्च पंचगव्य पुरस्सरैः ।
तन्मध्येच कुशाग्रेण प्राग्भाग मवलम्ब्यच ॥ ८० ॥
आरभ्य दक्षिणाशाया लिखे ल्लेखा मुदग्गताम् ।
तस्यानुपरि संलिख्य लेखानां त्रितयं स्फटम् ॥ ८१ ॥
प्रागग्रं दक्षिणाशादि द्युर्दीच्यःतंच सान्तरम् ।
चतुर्धा प्रणवेनाथ प्रोक्षयेदर्घ्यवारिणा ॥ ८२ ॥
तदभ्यर्च्यार्घ्यपुष्पाद्यै र्ध्यायेत्तद्भद्रपीठवत् ।
प्रणवैस्तु प्रतिष्ठानं प्राग्वदस्य समाचरेत ॥ ८३ ॥
चतरश्रे स्थले कौण्डे दिग्विदिशाष्टके बहिः ।
सम्पूर्णपात्रं कुम्भाना मष्टकं विनिवेश्यच ॥ ८४ ॥
ऊर्ध्वाधो मेखलानांच चतुर्णां दिक्चतुष्टये ।
कोशेयविष्टरस्थांश्च वासुदेवादिका न्यजेत ॥ ८५ ॥

विदिक्ष्वप्यथ योगेन ह्यूर्ध्वान्त मथरात्तुवै ।
तद्वदेवार्घ्यपुष्पाद्यैः पूजनीयाः क्रमेणतु ॥ ८६ ॥
मृदुदर्भसमुद्दंच नीरसं चाश्मकुट्टिमम् ।
शुष्कगोमयचूर्णेन युक्तं गन्ध म्मनासदा (?) ॥ ८७ ॥
कुण्डे द्रोणांशमात्रन्तु समारोप्य प्रसार्यच ।
ताम्रपात्रेथवान्यस्मिन् समादाय हुताशनम् ॥ ८८ ॥
आरण्यं लौकिकं वाथ मणिजं दर्पणोद्भवम् ।
कालवैश्वानराख्यस्य हृदयेशस्य वै प्रभोः ॥ ८९ ॥
मारुतानुगताभास्सा योज्या बाह्याग्निना सह ।
भ्रामयित्वा चतुर्धा वै ततः कुण्डान्तरे क्षिपेत् ॥ ९० ॥
पूतं समिच्चतुष्कंतु प्रणवै रभिमन्त्रितम् ।
दत्वा तदूर्ध्वं तदनु कुर्या त्परिसमूहनम् ॥ ९१ ॥
प्रदक्षिणक्रमेणैव ह्यार्द्रपाणितलेनतु ।
तिर्य क्चाधोमुख स्तेन नखप्रष्ठ मदर्शयन् ॥ ९२ ॥
तत स्त्वभग्नमूलाग्रै स्समै र्दंया स्कुशै स्स्तरम् ।
दिशि दिश्युत्तराशांतं याम्याशादौतु सान्तरम् ॥ ९३ ॥
चतुर्गुणै श्चतुर्धातु मग्नच्छन्नैः परस्परम् ।
प्राक्प्रान्तैः पूर्वभागाच्च याव दुत्तरगोचरम् ॥ ९४ ॥
होमोपकरणं सर्वं होमभाण्डपुरस्सरम् ।
अवतार्य तदूर्ध्वंतु दक्षिणस्यां तथात्मनः ॥ ९५ ॥
द्वन्द्वद्वयप्रयोगेण द्रव्यस्थापन माचरेत ।
द्विरष्टसंख्य मिध्मन्तु संयुक्तंच महामते ॥ ९६ ॥
द्वितीयेनाष्टसंख्येन मुक्तदर्भै स्तरण्डिकाम् ।
स्रुवस्रुवौच चतुष्कंय देकत्र विनिवेश्य तत् ॥ ९७ ॥

सुगन्धूमं मधुपर्कंच बीजान्येकत्रवैततः ।
कौशेयं धौतकेशन्तु विष्टरंच घृतं चरुम् ॥ ९८ ॥
आज्य स्थालीं चतुष्कंच निधाय तदनन्तरम् ।
प्रणीता पात्रयुगळं करकं चार्घ्यभाजनम् ॥ ९९ ॥
चतुष्कमेतदपर मग्रतो विनिवेश्यच ।
प्रादेशमात्रास्समिधः प्रभूतं शुष्कमिन्धनम् ॥ १०० ॥
पक्ष्मकं स्वेदहृद्वस्त्रं वामभागे निधायच ।
अर्घ्यं पात्रोदकेनप्रा क्कृतस्नं पावनतां नयेत् ॥ १०१ ॥
आदाय सोदकं चाथ प्रणीताख्यंच भाजनम् ।
पवित्रन्कतु तन्मध्ये चतुर्दर्भं कृतं न्यसेत् ॥ १०२ ॥
उद्धृत्योद्धृत्य हस्तेन जळं तत्रैवचक्षिपेत् ।
चातुरात्मीय मन्त्रंच जपमानोहिसाधकः ॥ १०३ ॥
भूय स्तदम्भसा सर्वं प्रोक्षयेद्विष्टरेणतु ।
शेषस्यास्त्रावणं कुर्या त्सर्वदिक्षुस्तरोपरि ॥ १०४ ॥
पुनरेवाम्भसा पूर्यं तन्मध्ये परमेश्वरम् ।
ध्यात्वाऽ र्चयित्वा संस्थाप्य त्वग्रत स्तदनन्तरम् ॥ १०५ ॥
सम्प्रोक्ष्या र्घ्याम्भसाचेध्मां श्चतुर्धा संविभज्यच ।
पूजये दर्घ्यपुष्पाभ्यां द्वादशाक्षरविद्यया ॥ १०६ ॥
प्रणीतेचापरस्मिन्वै पात्रेचाग्रे कृते सति ।
सपवित्रन्तु तत्रार्घ्यं दत्वा चक्रन्तु विन्यसेत् ॥ १०७ ॥
चतुर्मूर्तिं तदूर्ध्वेतु ध्यात्वाभ्यर्च्य यथा क्रमम् ।
तत्पात्रमुत्तरस्यांच कृत्वा सम्पूज्यवैपुनः ॥ १०८ ॥
आज्यस्थाली मथादाय त्वाज्यं यत्प्राग्द्रवीकृतम् ।
विनिक्षिप्याज्य भाण्डान्त मुच्चस्थेन करेणतु ॥ १०९ ॥

पुनराधाय कृत्वाग्र आधारोपरि यत्नतः ।
दार्भ काण्डचतुष्कन्तु द्वादशांगुळसंमितम् ॥ ११० ॥
तिर्य गुत्तानपाणिभ्या ववष्टभ्यच सान्तरम् ।
अनामांगुष्ठयुग्मेन यथा मध्यं नतं भवेत ॥ १११ ॥
तै राज्यं चतुरोवारा नानये च्चतुरुन्नयेत ।
अन्तरान्तरयोगेन ह्यात्मनोग्नेस्तु सम्मुखम् ॥ ११२ ॥
प्रणवोक्तेन संख्येन (?) कुण्डमध्येथ निक्षिपेत ।
सुक्सुवावथ चादाच दर्भपुंजीलकेनतु ॥ ११३ ॥
रजोपनयनं कुर्या त्प्रक्षाल्योष्णेन वारिणा ।
निर्मलीकृत्य कूर्चेन ज्वालाभि स्सम्प्रताप्यच ॥ ११४ ॥
प्रोक्षयित्वा र्घ्यतोयेन पूजयित्वा निधायच ।
षड्शाखै रभग्नाग्रै स्समूलैस्सुसमैः कुशैः ॥ ११५ ॥
चतुर्भि र्वामहस्तेन त्वादायाथ पवित्रकं ।
दाक्षिण नाामकयिांतु चतुष्काण्ड विनिर्मितं ॥ ११६ ॥
अंगुळीयक रूपंच कृत्वावैतदनंतरं ।
संस्कृत्याज्यस्य विपुड्भि स्संस्पृशेदिन्धनादिकम् ॥ ११७ ॥
निश्शेषदोष शान्त्यर्थ मथाग्ने राहुतस्यच ।
शतं शतार्धं पादं वा स्वाहुतीनां स्वशक्तितः ॥ ११८ ॥
तिलानां घृतसिक्तानां शुद्धेनहविषासह ।
होतव्यं कर्मसिद्ध्यर्थं यथा त दवधारय ॥ ११९ ॥
आहुत्या मुद्धृतायांच मूलमन्त्रावसानतः ।
प्रणवान्तं पदं ब्रूया दग्निं शोधय शोधय ॥ १२० ॥
यथावस्थितरूपेण तत स्तेनैव बुद्धिमान् ।
दद्या त्पूर्णाहुतिं पश्चात घृतेनतु चतुष्पलीम् ॥ १२१ ॥

तस्य संशुद्धदोषस्य पुनरेव समाचरेत् ।
सम्बोधजनकं होमं जडभावप्रशान्तिदम् ॥ १२२ ॥
उच्चार्य मूलमन्त्रन्तु प्रणव द्वितयान्वितम् ।
जुहुया दाहुतीनां च सहस्रं शतमेववा ॥ १२३ ॥
तद्वदाज्येन सन्तर्प्य दद्या त्पूर्णाहुतिं तथा ।
तदा सलब्धसत्तस्य पश्य त्यन्तर्गतं विभुम् ॥ १२४ ॥
प्राणभूत मजं विष्णुं तन्मयत्व मथाश्रयेत ।
अथ सद्यज्ञनिष्ठस्य कर्मिणोस्यापवर्गिणः ॥ १२५ ॥
याति यागाग्निभावित्वं स्वयमेव यदृच्छया ।
विभजत्यात्मना त्मानं चतुर्धा कुण्ड मध्यतः ॥ १२६ ॥
अधिभूतस्वरूपेण समाश्रित्यच दिक्क्रमम् ।
पूर्व माहवनीयाख्य स्वरूपेणाथ दक्षिणे ॥ १२७ ॥
समास्ते सभ्यवपुषा पश्चिमस्या मनन्तरम् ।
गार्हपत्याख्यभेदेन तत स्तिष्ठति चोत्तरे ॥ १२८ ॥
ओदन म्पचनात्मातु सर्वात्मत्वेन मध्यतः ।
आधाराधेयभावेन त्वास्ते संवलिताकृतिः ॥ १२९ ॥
अंगारा स्त्वर्चिषश्चैव शक्ति र्या दहनात्मिका ।
त्रिलक्षणोय माधार आधेयो हुतभु ग्विभुः ॥ १३० ॥
आत्मनोऽ ग्नेस्तु विश्वेशो वासुदेव स्सनातनः ।
एवं ज्ञात्वा पुरा सम्य कस्तां वैश्वानरीं पराम् ॥ १३१ ॥
ततः कर्मणि वर्तेत नैष्ठिकः कृतनिश्चयः ।
कुर्या दुदकपूर्वन्तु प्राग्व दावाहनं ततः ॥ १३२ ॥
व्यक्तेर्विगाळितेनैव तत्वेनाप्यव्ययात्मना ।
सर्वेश्वरस्यैवयस्मा दद्यान्मात्र स्मदद्वपुः ॥ १३३ ॥

वाच्यवाचक रूपंत द्विज्ञेय ममैलक्षण ।
तत्पुनश्शुद्ध सामान्य मुपचारविधौ स्थितम् ॥ १३४ ॥
यद्भोगदानमंत्रैस्तु रहितं मात्रमैश्वरम् ।
प्राक्चतुर्थी विभक्तीय स्तमादायेध्मसंचयं ॥ १३५ ॥
आज्येनोभयत स्सिक्तं व्रह्मक्षीर द्रुमोद्भवं ।
कुण्डस्य व्रह्मभित्तिभ्यां मध्यभाग चतुष्टये ॥ १३६ ॥
निदध्यादुत्तराशांतं प्राग्भागा दादितःक्रमात् ।
ईशानाग्नेयपादाभ्यां पतितं प्राक्चतुष्टयम् ॥ १३७ ॥
आग्नेयनैर्ऋताशाभ्यां विश्रान्तमपरं न्यसेत ।
नैर्ऋतानिल संस्पर्शि तृतीयं विनिवेश्यच ॥ १३८ ॥
वाय्वीशपद संरुद्धं चतुर्थन्तु चतुष्टयम् ।
एवं चतु विभक्तेन समिद्धेन समासतः ॥ १६९ ॥
कुण्डमेकं चतुर्थावै चतुर्णा संविभज्यच ।
अग्नीना मेकदेहानां चातुरात्म्य व्यपेक्षया ॥ १४० ॥
यदाय उपयोग्यस्स्यात् यस्मिन्यस्मिन्हि वस्तुनि ।
स्वमूर्ते स्तर्पणार्थंच कर्मणि स्थापनादिके ॥ १४१ ॥
तदा तदा स आदेय स्स्वकात्स्थानाच्च यत्नतः ।
द्वितीय मिध्ममादाय त्वष्टकाष्टमयो हि यः ॥ १४२ ॥
द्विधाकृत्वा पुराज्येन पूर्ववत्सेचयेच्चतम् ।
निधाय दक्षिणस्यांच मध्य आग्नेय दिग्गतं ॥ १४३ ॥
विश्रान्तं नैर्ऋतपदे चोत्तरस्यां तथापरम् ।
वारीशपदसंरुद्ध माज्यमादायवैततः ॥ १४४ ॥
चतुस्संख्येन मन्त्रेण प्रणवालंकृतेनच ।
दक्षिणे स्रुवचतुष्कंतु जुहुयादुत्तरे तथा ॥ १४५ ॥

सूर्य सोमात्मकं चाग्ने र्विद्धितं लोचन द्वयम्।
एतयो रन्तरं यद्धै तदग्ने र्वदनं स्मृतम् ॥ १४६ ॥
तत्रवै जुहुया त्पूर्वं समिधां सप्तकं क्रमात।
घृतसिक्तां चतुस्संख्या मेकैकांहि सुपुष्कलाम् ॥ १४७ ॥
प्राक्कुंकुमादिना लिप्तां काष्ठ संख्यान्तु होमयेत्।
सृग्धूपमधुपर्कंच वीजान्याज्यं यथाक्रमात् ॥ १४८ ॥
तत्रात्र समिधोदाने विशेषोयं विधीयते।
साधितंसंस्कृतेग्नौप्रा कन्निधायाग्रतश्चरुम् ॥ १४९ ॥
समुद्घाट्यावलोक्यादौ सम्प्रोक्ष्या द्याम्भसाततः।
दर्भकाण्ड चतुष्केण साग्निना तदनुस्पृशेत ॥ १५० ॥
तन्मध्ये स्रुक्चतुष्कन्तु मन्त्रेराज्यस्य निक्षिपेत्।
अथादाय स्रुचन्तत्र तद्धद्द्या च्चष्टयम् ॥ १५१ ॥
चतुरंगुळ मानेना प्यन्नग्रास मथाहरेत।
तन्निधाय स्रुचादर्भे तदूर्ध्वे पूर्ववद्धृतम् ॥ १५२ ॥
दद्यादग्नौ चतुष्कंतु क्षिपेदन्नाहुतिं ततः।
भूयोग्नौ स्रुक्चतुष्कंतु चाज्यस्यापाद्ययत्नतः ॥ १५३ ॥
ततोन्यमाज्यसंसिक्तं प्राग्व दकृत्वाहुतिं पुनः।
दद्यात्पूर्व प्रयोगेण त्वेवमेव चतुष्टयम् ॥ १५४ ॥
हुत्वाप्यन्नाहुतीनांच ह्याज्याभ्यां जुहुयात्ततः।
तदन्ते तांय निर्मुक्तैः कुसुमै रर्घ्यमिश्रितैः ॥ १५५ ॥
पूजयेच्चतुरो वारा न्मन्त्रैर्वा प्रणवैः प्रभुम्।
ततो मोक्षामये होमं यथाशक्ति समाचरेत ॥ १५६ ॥
शतपूर्वं सहस्रान्तं दद्या त्पूर्णाहुतिं ततः।
एकम्मन्त्र चतुष्केण चतुर्भिश्चतु ोथवा ॥ १५७ ॥
प्राग्वत्पूजां पुनः कुर्या द्दर्भै स्सम्मार्ज्यंच स्रुत्रम्।
यथा भवति निस्स्नेह मथ प्राक्स्थापितेनतु ॥ १५८ ॥

पुरतश्चाम्भसा पूर्य तांच पात्रेण तेन वा ।
प्रागादा कुण्डबाह्येतु प्रादक्षिण्येन सेचयेत् ॥ १५९ ॥
पवित्रकेणाथ ऊर्ध्वं विनिक्षिप्यकरेणवा ।
शेषं स्वशिरसो दद्या त्स्वस्थानेध त्वधोमुखे ॥ १६० ॥
निदध्या द्धोम भाण्डेते भस्मना तदनन्तरम् ।
जलानिर्मथितेनैव ह्यूर्ध्वपुण्ड्र चतुष्टयम् ॥ १६१ ॥
हृद्यंसयोर्ललाटेच कुर्या द्दीप शिखाकृति ।
एवं परिसमाप्तेतु- अग्निकार्ये र्पिते सति ॥ १६२ ॥
संविभागः पितॄणांच यथा कार्य स्तथोच्यते ।
कुण्डस्य योनि निकटे दक्षिणाग्रां स्तरेत्कुशान् ॥ १६३ ॥
भद्रपीठ समीपेतु क्ष्मातलेवा तदूर्ध्वतः ।
स्तरोपरि र्विकायार्थ तिलान् सरजतोदकान् ॥ १६४ ॥
क्रमेण भावये त्तत्र पितॄनथ पितामहान् ।
तृप्तयेह्यथ सर्वेषां देवाय विनिवेद्यच ॥ १६५ ॥
प्रोक्षितान्यन्नपात्राणि चत्वारि कवलानिच ।
स्तरोर्ध्वेतु निधायाथ सम्पूज्यार्घ्यादिना ततः ॥ १६६ ॥
क्रमेण चातुरात्मीयै र्मन्त्रै रप्ययथयोगतः ।
ततस्तु नाम्ना गोत्रेण मन्त्रपूर्वं तिलोदकम् ॥ १६७ ॥
सर्वेषा मर्घ्यकलशा त्प्रदद्याच्च यथाक्रमम् ।
तादर्थ्येनाथ चतुरो विनिवेश्या सनेषुच ॥ १६८ ॥
लब्धलक्षा न्परे तत्त्वे ब्राह्मणा न्पाञ्चरात्रिकान् ।
प्राङ्मुखं द्वितयं चैव द्वितयं चाप्युदङ्मुखम् ॥ १६९ ॥
सम्पत्त्यभावे प्येकंवा विनिवेश्योत्तराननम् ।
अथ तेषां क्रमा त्कुर्या दर्चनं चातुरात्म्यवत् ॥ १७० ॥

अर्घ्यानुलेपनाद्यैस्तु भोगै मन्त्रावसानिकैः ।
तत्तत्कालोचितै स्सर्वै रनुपादेयवर्जितैः ॥ १७१ ॥
तै श्चापि मौननिष्ठैस्तु भवितव्यं सुयन्त्रितैः ।
वाग्यता श्शुद्धलक्षाश्च स्यन्ते मूर्तौ जनार्दने ॥ १७२ ॥
येश्नन्ति पितर स्तेन तृप्ति मायान्ति शाश्वतीम् ।
अत स्सव्यभिचारन्तु मौनं वर्ज्यं क्रियापरैः ॥ १७३ ॥
शुभ मव्यभिचारं य त्तत्कार्यं सर्ववस्तुषु ।
यद्दंगसंकेतमय मव्यक्तै र्नासिकाक्षरैः ॥ १७४ ॥
कृतमोष्ठपुटै र्बद्धै मौनं तत्सिद्धिहानिकृत् ।
स्वयमेव सुबुद्ध्याय त्सर्ववस्तुषु वर्तते ॥ १७५ ॥
शब्दै रनुपदिष्टैस्तु तन्मौनं सर्वसिद्धिदम् ।
तस्मा द्धि श्राद्धभोक्तॄणां दिव्येवा पितृकर्मणि ॥ १७६ ॥
दद्या न्नैवेद्यवत्सर्वं मर्यादाभ्यन्तरे ऽग्रतः ।
येनाचमनपर्यन्तं कालं तिष्ठन्ति वाग्यताः ॥ १७७ ॥
विधिना नेन वै नित्यं यागयज्ञेतु वैष्णवे ।
संविभागः पितॄणांच कार्य स्सद्द्रविणै र्नरैः ॥ १७८ ॥
कृत्वातिलोदकान्तंवा फलमूलै स्स्वशक्तितः ।
तदर्थ ग्रासमात्रन्तु दद्या द्वोप्यथ भैक्षुके ॥ १७९ ॥
यस्मा द्दिव्यै र्महामन्त्रै र्दत्तं यत्पूजितेऽच्युते ।
पित्रर्थ मल्पंवा भूरि तत्तेषा मक्षयं भवेत् ॥ १८० ॥
पश्चा च्छरीरयात्रार्थं मभ्यर्च्य परमेश्वरम् ।
लब्धानुज्ञस्तुवकुर्या दात्मयागं यथाविधि ॥ १८१ ॥
भोज्यं नैवेद्यपूर्वन्तु सर्वमादाय पात्रगम् ।
विनिवेद्यच देवाय पवित्रीकृत्यचाम्भसा ॥ १८२ ॥
सत्यरूपाद्यलक्ष्याचा स्यन्नदोष क्षयंकरी ।
चेतसा चातुरात्मीया भावनीयाच भावना ॥ १८३ ॥

रसात्माध्यक्षसंज्ञो वै साधुभावे व्यवस्थितः ।
प्रद्युम्नो भगवा न्रूपे चैतद्वीर्येतु लांगलिन् ॥ १८४ ॥
भोक्ता महात्मा भगवान् वासुदेव स्स्वयं ह्यजः ।
चतुःप्रणवसम्भक्तं ततोऽभ श्चुळकं पिबेत् ॥ १८५ ॥
वक्रकुण्डेथ तेनैवा प्यन्नाहुतिचतुष्टयम् ।
हुत्वाचाभिमतै ग्रासै स्ततोऽश्नीया यथारुचि ॥ १८६ ॥
समाचम्य पुनर्यायात् प्रयतो भगवद्गृहम् ।
मनोबुद्ध्यभिमानेन सहन्यस्य धरातले ॥ १८७ ॥
कूर्मव च्चतुरः पादान् शिरस्तत्रैव पञ्चमम् ।
प्रदक्षिणसमेतेन त्वेवंरूपेण सर्वदा ॥ १८८ ॥
अष्टांगेन नमस्कृत्य ह्युपविश्याग्रतः प्रभोः ।
आगमाध्ययनं कुर्या त्तद्वाक्यार्थविचारणम् ॥ १८९ ॥
प्राप्तेतु संध्यासमये स्नात्वावा जघनावधि ।
क्षाळयित्वा ततःकुर्या द्वासस्संपरिवर्तनम् ॥ १९० ॥
अर्चयित्वार्घ्य पुष्पाद्यै देवमग्निं यजेत्ततः ।
यथाशक्ति जपं कुर्या दासाद्य शयनं ततः ॥ १९१ ॥
समाधाय बहिर्देवं निरालम्बपदेस्थितम् ।
अप्रयत्नेनवैताव दनिरुद्धेन तेजसा ॥ १९२ ॥
सह तेनैव यै निद्रा यावदभ्येति साम्प्रतम् ।
समुत्थायार्धरात्रेथ जितनिद्रो जितश्रमः ॥ १९३ ॥
कमण्डलुस्थितेनैव समाचम्यतु वारिणा ।
गुरुं देवं नमस्कृत्य ह्युपविश्याजिना सने ॥ १९४ ॥
न्यासं मन्त्रचतुष्केण कुर्यात्संहार लक्षणम् ।
आपादाज्जानुपर्यन्त मनिरुद्धंच विन्यसेत् ॥ १९५ ॥
प्रद्युम्नाख्यं न्यसेन्मन्त्रं नाभ्यन्तं जानुमण्डलात् ।
नाभेराकर्णदेशंतु मन्त्रं सांकर्षणं न्यसेत् ॥ १९६ ॥

आकर्णात् ब्रह्मरन्ध्रान्तं चतुर्थं विनिवेद्य च ।
ततस्त्वभिमतेनैव त्वास्ते पद्मासनादिना ॥ १९७ ॥
स्वात्मना चातुरात्मीय मभिमानं समाश्रयेत् ।
समं कायशिरोग्रीवं सन्धाय सह वक्षसा ॥ १९८ ॥
दृङ् नासाग्रगताकार्या विनिमीलित लक्षणा ।
जिह्वा तालुतलस्थाच सान्तरे दशनावळी ॥ १९९ ॥
ईषद्दोष्ठपुटौ लग्नौ धार्ये द्वे बाहुकूर्परे ।
ऊरुमध्यप्रदेशेतु हस्तौ नाभावधोन्यसेत ॥ २०० ॥
अधरोत्तर योगेन वामदक्षिणतः क्रमात् ।
अचलं योगपट्टेन त्वेवं सन्धार्य विग्रहम् ॥ २०१ ॥
संकोच्यापानदेशन्त्व प्युपरिष्टात्तमेवहि ।
विकास्यावर्णहीनेन हार्णेना (?) लक्ष्यमूर्तिना ॥ २०२ ॥
विषयान्तर्निविष्टन्तु क्रमाच्चित्तं समाहरेत् ।
कुर्याद्बुद्धिलीनन्तु तच्च कुर्या त्स्वगोचरे ॥ २०३ ॥
समाधायात्मनात्मानं सहमन्त्रै स्ततः क्रमात् ।
आजाग्रत्पदभूमेवै यथावद्वदतः शृणु ॥ २०४ ॥
मध्याह्न भास्कराकारै स्सर्वै स्संशान्तविग्रहैः ।
स्मरेत्पूर्वोदितं पद्मं चातुरात्म्यैरधिष्ठितम् ॥ २०५ ॥
ततो जाग्रत्पदस्थंचा प्यनिरुद्धंच मन्त्रराट् ।
परावर्त्य शतं बुद्ध्या तदभिन्नेन चात्मना ॥ २०६ ॥
तन्मन्त्रजपसामर्थ्या त्तादात्म्य स्थितिबन्धनात् ।
महिमातु सविज्ञान स्तदीय स्तस्य जायते ॥ २०७ ॥
अभ्यासा द्वत्सरान्तेतु तदद्वैतसमन्वितम् ।
अथ प्रद्युम्नमन्त्रन्तु परावृत्य शतद्वयम् ॥ २०८ ॥

योयं सोऽहमतो नैव ह्यद्वैतेन सदैवहि ।
एवमेव समभ्यासा न्मतिमां श्छिन्नसंशयः ॥ २०९ ॥

तत्प्रभावाच्च तेनैव तथा कालेन जायते ।
अनेन क्रमयोगेन जपवृद्ध्यान्वितेनतु ॥ २१० ॥

निखिलंचाप्यधीकुर्यात मन्त्र वृन्दं पुरोदितम् ।
यावदाभाति भगवान् स्थाने पूर्वोक्त लक्षणे ॥ २११ ॥

प्रलीनमूर्तिरममो ह्यनन्तस्तेजसां निधिः ।
चिदानन्दघनश्शान्तो ह्यनौपम्यो ह्यनाकुलः ॥ २१२ ॥

समाधायात्मनात्मानं तत्र त्यक्त्वा जपक्रियाम् ।
ध्यातृध्येयविभागेन यावत्तन्मयतां व्रजेत् ॥ २१३ ॥

यदा संवेद्य निर्मुक्ते समाधौ लभते स्थितिम् ।
अभ्यासाद्भगवद्योगी ब्रह्म सम्पद्यते तदा ॥ २१४ ॥

तत्र श्रमजयं कुर्या त्यक्त्वा ध्यानासने क्रमात् ।
समाप्ते शयनस्थश्च कालं रात्रिक्षयावधि ॥ २१५ ॥

ब्राह्मे मुहूर्ते सम्प्राप्ते ह्युत्थाय शयनात्ततः ।
स्नात्वा भ्यर्च्य जगन्नाथं समिद्दानं समाचरेत् ॥ २१६ ॥

जुहुयाच्च यथाशक्ति ततस्तिलघृतादियत् ।
ऊनातिरिक्त शान्त्यर्थं सर्वकर्म समाप्तये ॥ २१७ ॥

दद्या त्पूर्णाहुतिं कृत्वा पूर्ववत्सेचनादिकम् ।
ततो देवन्तु पीठस्थं कुण्डस्थमनलं ततः ॥ २१८ ॥

न्यासद्वयंच संहृत्य मनसाच स्वविग्रहात् ।
निश्शेषस्योपसंहारं कुर्याद्दर्घ्यादिकस्यच ॥ २१९ ॥

यागादेशात्तथा कुण्डा त्स्तराद्यस्या खिलस्यच ।
सहोपलेन केनैव सर्वं ग्महस्ति निक्षिपेत् ॥ २२० ॥

सकृत्यहंच सप्ताहं पक्ष म्मास मथापिवा ।
यो यजे द्विधिनानेन भक्तिश्रद्धा समन्वितः ॥ २२१ ॥
सोपियायात्परं स्थानं किम्पुनर्योत्रसंस्थितः ।
यावज्जीवावधिकाळं बद्धकक्ष्यो महामतिः ॥ २२२ ॥
इत्युक्तं चातुरात्मीयं समासादमलेक्षण ।
सबाह्याभ्यन्तरं सम्य क्ष्यातेयजनंशुभम् ॥ २२३ ॥
यज्ज्ञात्वाक्षय मायाति त्वविद्या बीजमक्षरम् ।
अचिरादेव भावनं भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ २२४ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां चातुरात्म्याराधनंनाम

षष्ठः परिच्छेदः ॥ ६ ॥

श्रीः ।

अथ सप्तमः परिच्छेदः ।

नारदः ।

प्रसन्नेनाथ विभुना यदुक्तो लांगली पुनः ।
निश्श्रेयसकरं कर्म तदाकर्णयताद्विजाः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

शृणु ब्रह्ममयं पुण्य मपुण्यचयदाहकृत ।
तत्त्वतः प्रतिपन्नाना मचिरादेव सिद्धिदम् ॥ २ ॥
परं ब्रह्म परं धाम चातुरात्मक मव्ययम् ।
जाग्रत्संज्ञे स्वयं यत्तु पदे व्यक्तचतुर्भुजम ॥ ३ ॥

न्यूनं कर्मात्मतत्त्वानां भवदुःखप्रशान्तये ।
भाव माक्रम्य रूपेण तेन मोक्षप्रदेनच ॥ ४ ॥

नत स्वप्ययययोगेन स्वस्वमूर्तिचतुष्टयम् ।
नीत्वा परिणतिं योगा दात्मन्यास्तेच पूर्ववत ॥ ५ ॥

अनुग्रहार्थं भविनां नानाकृत्यातु वै पुनः ।
देहकान्ति मनुज्झित्य दिक्क्रमेणतु वै सह ॥ ६ ॥

पौरुषेणतु रूपेण प्रत्येकेन त्रिधा त्रिधा ।
वासुदेवादिकेनैव व्यक्तचक्रादिना युतम् ॥ ७ ॥

उत्कृष्टयादिगुणाढ्यांना माकृष्टे र्नान्ययाजिनाम् ।
वर्णानां जनकत्वेन व्यक्ति मभ्येति शाश्वतीम् ॥ ८ ॥

यां समालम्ब्य संसारा दचिरादेव यान्तिच ।
सुप्रबुद्धां परं धाम दानधर्मव्रतादिना ॥ ९ ॥

कर्तव्यमिति वै कर्म त्वैश्वर्यं य स्समाचरेत ।
भक्त्या व्रत च्छलेनैव तस्यायं विहितः क्रमः ॥ १० ॥

कार्तिकस्य दशम्यांच मासस्यतु निशागमे ।
घृतेन पञ्चगव्येन बिम्बपादाम्भसातुवा ॥ ११ ॥

कृत्वा स्वकोष्टसंशुद्धिं निर्हृत्योदरगं मलम् ।
स्मरन् प्रभुं समाचम्य पाणौ कृत्वा कुशोदकम् ॥ १२ ॥

तत्क्षेप पूर्वं संकल्प आवर्तव्यो व्रतंप्रति ।
ॐ. वृताधिपतये देव नित्यनिर्मल मूर्तये ॥ १३ ॥

वत्सरं परपिण्डैस्तु त्वामहं तोषयाम्यजम् ।
प्रयतो दर्भशय्यायां क्ष्मातले रजनीं नयेत ॥ १४ ॥

एकादश्यां प्रभातेथ स्नात्वादेव मधोक्षजम् ।
ध्यात्वाभ्यर्च्य यथापूर्वं नाना नामान्तरै श्शुभैः ॥ १५ ॥

करांभ्यां लम्बमानाभ्यां संस्थितौ दक्षिणादितः ।
पद्मशंखौ सुशोभाढ्यौ यथातदवधारय ॥ १६ ॥
तर्जनी मध्यमाभ्यान्तु नम्राभ्यां मध्यमस्थितिम् ।
निषण्णं तलपर्यन्ते शंखमूर्ध्वमुखंशुभम् ॥ १७ ॥
सनाळं कमलं तद्व त्सितं विकसितंतुवै ।
मणिबन्धा दतिक्रान्तं किञ्चिच्छेषं लतागणम् ॥ १८ ॥
लम्बमान मधोवक्रं सांगुष्ठं संस्मरेद्विभोः ।
होमान्तमखिलं कृत्वा ध्यायेदनिमिषस्ततः ॥ १९ ॥
दिनमध्येऽर्चनं कुर्या द्दिनान्ते स्नानवर्जितम् ।
महार्कै र्विविधै स्स्तोत्रै र्गीतवाद्य समन्वितैः ॥ २० ॥
निशांनीत्वा प्रभातेऽथ स्नानपूर्वं मजं यजेत ।
चतुरात्मान मव्यक्त मनुयागन्तु कर्मणः ॥ २१ ॥
उदितेथ निशानाधे चास्तंयाते दिवाकरे ।
क्षान्त्यर्थ मर्चनं कुर्या ध्दण्डवत्प्रणमेक्षितौ ॥ २२ ॥
चतुर्धांवै चतुर्दिक्षु ततःकुर्या त्प्रदक्षिणम् ।
एकैकस्याथ उच्चार्य चतुर्धातु पदं पदम् ॥ २३ ॥
तद्वाचका स्स्तोत्र मन्त्रा ततः कृत्वा स्वभावगम् ।
तद्व्यक्ति व्यंजकेनैव सद्वाक्यगणेनतु ॥ २४ ॥
जितंते पुण्डरीकाक्ष वासुदेवा मितद्युते ।
रागद्वेषादिनिर्मुक्त समस्तगुण मूर्तिमन् ॥ २५ ॥
नाथ ज्ञानबलोत्कृष्ट नमस्ते विश्वभावन ।
संकर्षण विशालाक्ष सर्वज्ञपरमेश्वर ॥ २६ ॥
देव - ऐश्वर्यवीर्यात्मन् प्रद्युम्न जगतां पते ।
नमःतेतु हृषीकेश शक्तीश्वर जगन्मय ॥ २७ ॥

स्थित्युत्पत्तिलयत्राण हेतवे शक्तितेजसे ।
जयानिरुद्ध भगवन् महापुरुष पूर्वज ॥ २८ ॥
विधिनानेन वै कार्य पक्षयो रुभयोरपि ।
अञ्जान्त मर्चनं विष्णो र्निष्कामेना ग्रजन्मना ॥ २९ ॥
एवं संकर्षणाद्यन्तु वासुदेवान्त मर्चनम् ।
विहितं क्षत्रजाते वै कर्तव्यत्वेन सर्वदा ॥ ३० ॥
प्रद्युम्नाद्यन्तु वैश्यस्य मुसलान्त मुदाहृतम् ।
सच्छूद्रस्या निरुद्धाद्यं प्रद्युम्नान्तं सदैवहि ॥ ३१ ॥
मूर्तीनां ध्यानकालेतु विशेष मवधारय ।
संकर्षणेऽजव द्भ्यां दक्षिणेतु करे गदाम् ॥ ३२ ॥
गृहीतां चिन्तये न्मध्या दधोवक्रेण पाणिना ।
अंगुलिद्वितयेनैव त्वंगुष्ठाद्येन लीलया ॥ ३३ ॥
प्राग्वद्वामकरे पद्मं प्रद्युम्नस्य निबोधच ।
दक्षिणे हेतिराट् तद्व दंगुलिद्वितयोपरि ॥ ३४ ॥
पूर्वव त्कमले वामे चतुर्थस्या धुनोच्यते ।
आदिव दक्षिणे पद्मं गदा वामे यथोदिता ॥ ३५ ॥
इति प्रथममूर्तीनां ध्यान मुक्तन्तु सार्चनम् ।
नित्यनैमित्तिकार्थन्तु निश्श्रेयसपदाप्तये ॥ ३६ ॥
भक्तिपूर्वात्तु कैवल्या द्यत्नेना भ्यर्थयन्ति ये ।
वर्णा विप्रादय स्तेषां व्रताचरण मुच्यते ॥ ३७ ॥
श्रावणस्य दशम्यान्तु सर्व पूर्वोक्त माचरेत ।
स्मृत्वा कुशोदकाभ्यङ्गं स्मरन् देव मिदं पठेत् ॥ ३८ ॥
ॐ - सर्वभूतमयानादे यच्छ ते परमं पदम् ।
छिन्दि सांसारिकान् बन्धा नज्ञानतिमिरं हर ॥ ३९ ॥

ततो ध्यात्वा यज न्देवं चतुर्मूर्तिन्तु पूर्ववत् ।
गौणमुख्यै मंहच्छब्दे जितंताद्यैः पदै स्ततः ॥ ४० ॥
व्यस्तै स्तत स्समस्तैश्चा प्येकैकं पुनरेवहि ।
वाच्यभेदोक्ति योगेन समस्तेनान्यथा त्मनः ॥ ४१ ॥
इत्यर्चनं क्रमा त्कुर्या न्मूर्ते मूर्ते महामते ।
प्रणिपातादिकं सर्व मावर्तव्यं यथास्थितम् ॥ ४२ ॥
तुर्यार्थ मौद्गलाद्यैस्तु मोक्षैकफललम्पटैः ।
विन्यासं लांछनानांतु ग्रहणेनान्वितं शृणु ॥ ४३ ॥
अस्मि न्व्रते चतुर्णान्तु देवानां वस्तुसूचनम् ।
तिर्यक्स्वपक्षदेशाभ्यां स्थानाभ्यां मण्डला द्बहिः ॥ ४४ ॥
दक्षिणेतु गदाग्रस्य स्पष्टमुष्टिगदा भवेत् ।
वामेन कुक्षिकुहरा त्समाक्रान्तश्च शंखराट् ॥ ४५ ॥
परितो बाह्यतांगुष्ठं निषण्णं सर्वदा स्मरेत् ।
मुख्यहस्ते द्वितीयस्य ध्येयश्शंखवर स्तथा ॥ ४६ ॥
चक्र अंगुष्ठ ऊर्ध्वस्थं वामहस्ते समुष्टिकम् ।
प्रद्युम्नस्य गदा वामे शब्दपूर्णास्तु दक्षिणे ॥ ४७ ॥
दक्षिणे त्वनिरुद्धस्य कमलं सूर्यवर्चसम् ।
वामतर्जनिगं चक्रं त्रिष्वंगुष्ठं स्मरेत् स्थितम् ॥ ४८ ॥
एवं यथा स्थितात् ध्याना त्फलमाप्नोति साधकः ।
सक्षीर मन्नपात्रन्तु विहितं मासि मासिच ॥ ४९ ॥
दानार्थ व्रतपर्यन्ते हेम रत्न तिलान्वितम् ।
निष्काम व्रतिनां नित्यं त्वन्ते गोदानमेवच ॥ ५० ॥
प्रतिमासं सकामानां दधिपात्रंच सोदनम् ।
फलानि हेमयुक्तानि त्वन्ते भूदानमेव च ॥ ५१ ॥

तिलान्युदक कुम्भंच पत्रपुष्पादिनार्चनम् ।
यथाशक्ति दरिद्राणां हिरण्यं गोसमं स्मृतम् ॥ ५२ ॥
दाने ऽर्चनेतु शूद्राणां व्रतकर्मणि सर्वदा ।
असिद्धान्नन्तु विहितं सिद्धंवा ब्राह्मणेच्छया ॥ ५३ ॥
स्वकर्मणा यथोत्कर्ष मभ्येति न तथार्चनात् ।
तस्मा त्स्वेनाधिकारेण कुर्यादाराधनं सदा ॥ ५४ ॥
सर्वत्राधिकृतो विप्रो वासुदेवादिपूजने ।
यथा तथा न क्षत्राद्या स्तस्माच्छास्त्रोक्त माचरेत् ॥ ५५ ॥
नये न्नस्ताशनै र्भक्त्या दिनान्येतानि मौद्गलः ।
व्रताद्यन्तेतु विहितं परिपीडं हितस्य वै ॥ ५६ ॥
यथाभिमत मासाद्वै समारभ्य क्रमेणतु ।
इति कर्तव्यता सक्तै र्मोक्षकामैस्तु चाग्रजैः ॥ ५७ ॥
दशम्यां चैव संकल्पः कार्यो द्वादश वार्षिकः ।
प्राग्वदब्दन्तु सम्पूर्य दानै र्मासानुमासकैः ॥ ५८ ॥
व्रतेश्वरं जगन्नाथं प्रीणये द्वत्सरे गते ।
पुनरारम्भ मासाद्य त्वग्रचमासस्य तद्दिनात् ॥ ५९ ॥
आरभ्य वत्सरं प्राग्व त्पूजये त्प्रीणये त्प्रभुम् ।
क्रमेणानेन सम्पाद्य द्वादशाब्दं व्रतं महत् ॥ ६० ॥
तदन्तेतु यथा शक्त्या दानै र्वस्त्रानुलेपनैः ।
द्विषट्कं ब्राह्मणानान्तु यष्टव्य मधिकारिणा ॥ ६१ ॥
स्वमूर्त्या राधनाद्येन कर्मणाह्येतदेवहि ।
कार्यं व्रतमिदं भक्त्या ज्येष्ठाद्यं क्षत्रियेणतु ॥ ६२ ॥
वैश्येनाश्वयुजादादा वावर्तव्यं समासतः ।
मौद्गलेनतु माघाद्यं पालनीयं यथाक्रमम् ॥ ६३ ॥

इदं व्रतोत्तमं दिव्य मपवर्ग फलप्रदम् ।
विहितं सर्ववर्णाना मनिरुद्धंच सर्वदा ॥ ६४ ॥
चान्द्रायणा युतसम मास्त्रष्टैः कल्मषापहम् ।
वक्ष्ये व्रतवरंचान्य स्कर्तव्यत्वेन कर्मणाम् ॥ ६५ ॥
मोक्षैक फलकामाना मन्येषां भावितात्मनां ।
मोक्षदन्देहपाताद्य च्चातुरात्म्यैकयाजिनाम् ॥ ६६ ॥
यथाभिमतमासस्य दशम्यां पातये ज्जलम् ।
नत्वाव्रतेश्वरं प्राग्व द्वत्सरद्वितयस्यच ॥ ६७ ॥
विशेषाच्छ्रावणे कुर्या त्संकल्पं कार्तिकेपिच ।
आरम्भमासा दारभ्य निष्ठाख्यं यावदेवहि ॥ ६८ ॥
द्विषट्क मुपवासाना मेकवृद्ध्यातु वर्धयेत् ।
होमान्त मर्चनं कृत्वा पूर्ववत्तन्मयोऽभ्यसेत ॥ ६९ ॥
ततस्सुपरिपीडानां वत्सरं ग्रास माचरेत ।
कार्य मारम्भमासेतु पूर्वद्वादशरात्रिकम् ॥ ७० ॥
एकैकं लोपयेत्ताव द्यावदब्द स्समाप्यते ।
कुर्यात् व्रतसमाप्तिंतु पूर्वव त्पूजनादिना ॥ ७१ ॥
वृद्धिह्रासक्रमेणैतत व्रतमुक्त म्मयाचते ।
अनायासेनवैयेन प्राप्यते शाश्वतं पदम् ॥ ७२ ॥
व्रताना मुत्तमं धन्यं द्वादशाख्य मतश्शृणु ।
अकामानां सकामाना मन्ते तुल्यफलंहियत् ॥ ७३ ॥
सितपक्षात्तु चैत्रस्य कार्याद्येऽहनिकल्पना ।
गतेऽर्धरात्रसमये चाप्रभाता त्ततो ऽच्युतम् ॥ ७४ ॥
उपवासं विना भ्यर्च्य कार्य वै नक्तभोजनम् ।
एकादश्यन्त मेवंहि पौनः पुन्येन लांगलिन् ॥ ७५ ॥

कार्यं मप्यययुक्त्या वै चातुरात्म्यस्य पूजनम् ।
एकादश्यां नभुंजीत विहित स्तत्र जागरः ॥ ७६ ॥
द्वादश्या मादिदेवन्तु समाराध्य यथाविधि ।
मध्याह्नसमये प्राप्ते विधिव त्तन्मयो न्यसेत् ॥७७॥
भक्त्या शक्त्यातु चतुर एकैकं प्रत्यहं त्वपि ।
गवां ग्रास स्स्वसामर्थ्या ह्योपनीयो नसर्वदा ॥७८॥
सह पूर्वोक्तदानैस्तु व्रतकर्मपरायणैः ।
प्राप्तेतु तद्दिने भूयः कृष्णपक्षस्य लांगलिन् ॥ ७९ ॥
अर्चनं केशवादीनां त्रिसन्ध्यं प्राग्व दाचरेत् ।
द्वादश्यां सोपवासस्तु न्यस्ये द्दामोदरं प्रभुम् ॥ ८० ॥
दानान्त मर्चनाद्यन्तु सितपक्षोक्त माचरेत् ।
प्राभवेन क्रमेणैव चैवं मूर्त्यन्तरं यजेत् ॥ ८१ ॥
मूर्तिभि श्चाप्ययाख्येन संवत्सर मतन्द्रितः ।
यो यो धिकारी भक्तो वा तस्य तुष्य त्यधोक्षजः ॥ ८२ ॥
षोडशाख्य मतो वक्ष्ये व्रतं धन्यतमं हि यत ।
पूर्वव द्व्रात्रिसमय आषाढ़स्याद्य वासरे ॥ ८३ ॥
गृहीत्वा नियमं कुर्या दाप्रभातादिपूजनम् ।
त्रिसन्ध्यं वामनादीनां विधिवत् द्वादशाहकम् ॥ ८४ ॥
त्रयोदश्यां ततोऽभ्यर्च्य चतुर्वर्गप्रदं प्रभुम् ।
आद्यन्त मनिरुद्धादि तदाद्य मपरेऽहनि ॥ ८५ ॥
तृतीयं पंचदश्यान्तु संशान्तिव्यक्तिलक्षणम् ।
एवं मूर्त्यन्तरै र्युक्तं चातुरात्म्यं त्रिधा स्थितम् ॥ ८६ ॥
आराध्य परया भक्त्या चैकादश्या मनश्नतः ।
पूर्णं तदर्चनं कृत्वा पंचदश्यां यथाविधि ॥ ८७ ॥
चत्वार स्तन्मयाः पूज्याः श्रद्धापूतेन चेतसा ।
आत्मयागं ततः कुर्या द्दिनान्ते र्चनपूर्वकम् ॥ ८८ ॥

एव माश्वयुजे भूयः पर्वादौ प्रारभे त्क्रियाम् ।
पद्मनाभादिमूर्तीना मर्चनं विहितं क्रमात् ॥ ८९ ॥
एकादश्या मनश्नंस्तु सर्वं निर्वर्त्य पूर्ववत् ।
सम्प्राप्तेच ततः पौषे यजे न्नारायणादिकम् ॥ ९० ॥
द्वादश्यां तत्द्विषट्कंच तथा व्यूहत्रयं त्वपि ।
चैत्रे तद्दिवसा दादौ विष्ण्वादीनां समर्चनम् ॥ ९१ ॥
विहितं सद्भतं ज्ञानां सह व्यूहत्रयेणतु ।
विशेषपूजनं कुर्या त्सम्पन्ने वत्सरे सति ॥ ९२ ॥
विभो रग्रे द्विजेन्द्राणां षोडशानां स्वशक्तितः ।
दत्ताशिष्ट मत्सृष्टंच दैवीयान्नेन भावितम् ॥ ९३ ॥
हविश्शेषेण संयुक्तं व्रतिनां भोजनं हितम् ।
एवं सितेऽसिते चापि ह्युभयो रपि पक्षयोः ॥ ९४ ॥
यथाभिमतमासा द्वै समारभ्य यजे त्क्रमात् ।
एकादशेच मासेशान् पर्वादौतु सकृ त्सकृत् ॥ ९५ ॥
द्वादश्यां सोपवासस्तु तन्मासेशमथार्चयेत् ।
तत्कारणादि भेदोत्थं चातुरात्म्येन वै सह ॥ ९६ ॥
पुण्यं व्रतमिदं विद्धि वृद्धस्त्री बालसिद्धिकृत् ।
नित्यं सद्वैष्णवैः कार्य मविरुद्ध मखेददम् ॥ ९७ ॥
प्राक्प्रणीतै र्महाभोगै श्शक्तया दान समन्वितैः ।
गृहस्थै र्ब्रह्मचर्यस्थै र्वानप्रस्थैस्तु भिक्षुकैः ॥ ९८ ॥
येन केन प्रकारेण वित्तं सम्भृत्य वैपुरा ।
नित्यं धर्मा विरुद्धेन भैक्षपूर्वेण सर्वदा ॥ ९९ ॥
कुटुम्बभरणाद्यर्थं लाभे भैक्षादिकेतु वै ।
अवज्ञा परमा यत्र बुद्धिमां स्तत्र संवदेत् ॥ १०० ॥
दाता ददाति यत्किंचि त्पूजा पूर्वंहि भक्तितः ।
कृत्स्नं तदन्नमशुभं तिष्ठत्यर्थिजनाश्रितम् ॥ १०१ ॥

परिभूतेतु वै लाभे सन्तोषो यस्य जायते ।
प्रतिग्रहोत्थितो दोष स्तस्य दूरतरं व्रजेत् ॥ १०२ ॥
एवं ज्ञात्वाप्यपात्राणां भक्तानां भावितात्मनां।
जनये दुर्बुद्धिभेदन्तु नेतरेषां कदाचन ॥ १०३ ॥
यत्र दाता गृहीताच द्वावेव कलुषात्मकौ ।
दृष्टादृष्ट विनाशार्थं दानं द्वाभ्यां हतं तु तत ॥ १०४ ॥
प्रागेवं वित्तसंशुद्धिं भावशुद्धि समन्विताम् ।
निश्चयीकृत्य यत्नेन दिव्य मायतनं व्रजेत् ॥ १०५ ॥
धृतसंसिद्धये नूनं सिद्धायतनमेववा ।
अथवायतनं रम्य मासन्न नगरादिकम् ॥ १०६ ॥
निर्विघ्नेन व्रतं यस्मा न्निष्पद्येतात्र कर्मिणाम् ।
कर्मवाङ्मनसै श्शुद्ध स्तपो निष्ठः क्रियापरः ॥ १०७ ॥
यो नान्य देवतायाजी तत्वतो भगवन्मयः ।
कस्मिंश्चिद्वैभवे रूपे व्यूहीये वा सुबुद्धिमान् ॥ १०८ ॥
बद्धलक्ष्यो भवे द्भक्त्या स्वात्मागमनिदर्शनात ।
तस्यापि तादृशानांच भविना मनुकम्पया ॥ १०९ ॥
व्यक्तता मगमद्देव स्स्वयमेव धरात्मना ।
यत्र मोक्षप्रदं विद्धि दिव्यमायतनं हि तत् ॥ ११० ॥
मन्त्रसिद्धैश्च विबुधै र्मुनिमुख्यै स्तथामलैः ।
शान्तये देशजानान्त्व प्यात्मनश्चापि कीर्तये ॥ १११ ॥
मन्त्राकृति मयं ध्यात्वा पाषाणं वसुधातले ।
पावनं वा ततं वृक्षं ज्ञात्वावा देवताश्रयं ॥ ११२ ॥
कृत्वा तच्छक्ति संरुद्धं विसृज्यच तदाश्रितम् ।
विद्धि सर्वेश्वरस्यैवं स्थितं निलय लक्षणम् ॥ ११३ ॥
स्वमन्त्र सन्निधिं तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
पूजितं पत्र पुष्पाद्यै स्तत्सिद्धा यतनं स्मृतम् ॥ ११४ ॥

फलप्रायेतु विप्राद्यै स्स्वकुलो द्धारणायच ।
स्थापितं भगवद्बिम्बं ज्ञेय मायतनं हितत् ॥ ११५ ॥
क्रियांगभागं यातस्य सर्वगस्यचवैविभोः ।
विद्धि सर्वेश्वरस्यैवं स्थितं नियत लक्षणम् ॥ ११६ ॥
स्वमन्त्र सन्निधिं तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
प्रासादद्वार देशाच्च यत्रशंखध्वनिक्षयः ॥ ११७ ॥
पूर्वादिसर्वदिक्काव त्क्षेत्रं भवति वैष्णवम् ।
सिद्धावतारिताद्देवा त्तदेताद्विगुणं स्मृतम् ॥ ११८ ॥
त्रिगुणं च स्वयंव्यक्ता द्देहान्ते भाविता मनाम् ।
फलं सालोक्यता पूर्वं परिज्ञेयं क्रमाद्यतः ॥ ११९ ॥
दुष्टेन्द्रिय वशा च्चित्तं नृणां यत्कल्मषै र्वृतं ।
तदन्तकाले संशुद्धिं यातिनारायणालये ॥ १२० ॥
व्रता न्येतानियःकुर्या दभिसन्धाय चेतसा ।
अभीष्ट मतितीव्रेण तदाप्नो त्यचिरात्तुसः ॥ १२१ ॥
श्रद्धधानै रत स्तस्मात दृष्टादृष्टफलाप्तये ।
व्रता न्येतानि कर्तव्या न्यभिसन्धाय चेतसा ॥ १२२ ॥
नावसादस्तु कर्तव्यो व्रतभंगा त्कदाचन ।
संकल्पादेव भगवां स्तत्वतो भावितात्मनाम् ॥ १२३ ॥
व्रतान्त मखिलं कालं सेचय त्यमृतेनतु ।
त्वादेवं बद्धलक्ष्येण भवितव्यं सदैवाहि ॥ १२४ ॥
प्राप्तये सर्वकामानां संसार भयभीरुणा ॥ १२४ ॥

इति श्री पाञ्चरात्रे श्रीसात्वत संहितायां व्रतविधिर्नाम

सप्तमः परिच्छेदः ॥ ७ ॥

श्रीः ।

श्रीमते रामानुजाय नमः ।

अथ अष्टमः परिच्छेदः ।

भगवान् -

व्रतमेतदमन्त्रं च सामान्यं सार्वलौकिकम् ।
सितेतर विभागेन प्रोक्तं मन्त्र द्वयं शृणु ॥ १ ॥

प्रागर्थं प्रार्थयित्वातु दृष्टा दृष्ट प्रदस्सहि ।
ज्ञात्वा स्थिरमतिः कुर्या त्तदर्थे चक्रमण्डलम् ॥ २ ॥
तन्मध्ये चतुरात्मातु यष्टव्यः कर्णिकोपरि ।
चतुर्दिक्ष्वी क्षमाणस्तु वासुदेवादितः क्रमात् ॥ ३ ॥
हृदादिनेत्रपर्यन्त मंगषट्कं यजेत्ततः ।
अर्घ्यादिभिः क्रमा द्भोगै र्व्रतज्ञेन पुरोहितैः ॥ ४ ॥
ततः कुण्डान्तरेचैव संस्कृतेग्नौच विन्यसेत ।
चक्रं मन्त्रगणोपेतं समिद्भिस्तर्पये त्क्रमात् ॥ ५ ॥
पश्चात्तण्डुलसम्मिश्रै स्सघृतैर्बहुभि स्तिलैः ।
अर्घ्योदकेन शिरसा पवित्रीकृत्य साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
नतजानुशिराशिष्यं कृत्वासौ श्रावयेत्प्रभुम् ।
त्वय्याराधनकामोयं व्रतं चरितु मिच्छति ॥ ७ ॥
संकल्पसिद्ध्यै भगव न्पूरयास्य मनोरथान् ।
इति विज्ञाप्य देवेशं ततः पुष्पाणि दापयेत् ॥ ८ ॥
अष्टांगमथवैकुर्या त्प्रमाणं सप्रदक्षिणम् ।
भूयोभूयो ऽनवच्छिन्नं भक्तिश्रद्धापुरस्सरम् ॥ ९ ॥
तत स्तस्योपदेष्टव्यं विधानं मन्त्रपूर्वकम् ।
स.तं षष्ठस्वरारूढं अनुस्वारविभूषितम् ॥ १० ॥

बीजमाद्यस्यच विभो र्वासुदेवस्य कीर्तितं ।
तदेव जीवबीजस्थं षष्ठस्वरविवर्जितम् ॥ ११ ॥
द्वितीयस्वरसंयुक्तं संकर्षणस्य बीजराट् ।
उभयो रन्तरे रेफ माद्यबीजस्य योजयेत् ॥ १२ ॥
बीजं प्रद्युम्ननाथस्य तृतीयं सर्वकामदम् ।
जीवारूढं हकारन्तं लान्तस्योपरि विन्यसेत ॥ १३ ॥
विसर्गसहितं बीजं मनिरुद्धस्य वाचकम् ।
द्विभुजा स्सर्वएवेते सूर्येन्दुशत सन्निभाः ॥ १४ ॥
तेजसा त्वत्रभेदोस्ति स्वरूपेण सितादिना ।
दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां तर्जनी मध्यमान्तरे ॥ १५ ॥
आद्यस्य चक्रशंखौ द्वौ ध्येयावंसद्वयोपरि ।
स्कन्धसूत्रसमस्थेन दक्षिणेनतु पाणिना ॥ १६ ॥
गृहीता मुष्टिबन्धेन विश्रान्ता पीठपृष्ठतः ।
ध्येया गदा द्वितीयस्य तथाभूते करे परे ॥ १७ ॥
संस्मरे द्वैतिराड्दीमं लीलाक्षेप इवोद्यतम् ।
एवं प्रद्युम्ननाथस्य व्यत्ययेनतु ते उभे ॥ १८ ॥
दक्षिणोत्तर हस्ताभ्यां श्रोत्रमण्डल सम्मुखौ ।
शंखपद्मौ चतुर्थस्य तथाकृष्टौतु संस्मरेत ॥ १९ ॥
किन्तुवैपंकजं नाळ मस्यवैपाणिपृष्ठगम् ।
हकारंच सकारस्थं कृत्वा षोढानिवेश्यच ॥ २० ॥
द्वितीय तुर्यषष्ठाष्ट द्विषट्कदशकैः क्रमात ।
स्वरैर्नियोजये द्विद्वि हृदाद्या न्नेत्रपश्चिमान् ॥ २१ ॥
चातुरात्मीय मन्त्राणां साधनत्वेन सर्वदा ।
त्रिधा हकारं कृत्वादौ जीवबीजं तथैवच ॥ २२ ॥
ककारंच क्षकारंच लिखेत्तद्वत्त्रिधा त्रिधा ।
द्विषट्कमेव बीजानां क्रमादादौ निवेश्यच ॥ २३ ॥
ततो वायुधरावारि संज्ञं यच्चाक्षरत्रयम् ।
पौनः पुन्येन सर्वेषा मधोभागे नियोजयेत ॥ २४ ॥

सर्वे षष्ठस्वरारूढ़ा अनुस्वारविभूषिताः ।
बोद्धव्याः केशवादीनां बीजास्त्वेते पृथक्पृथक् ॥ २५ ॥
क्षहसत्रितयं ह्येत च्चतुर्धाविलिखे त्क्रमात् ।
ततोद्विषट्कं बीजानां तस्याधो विनिवेश्यच ॥ २६ ॥
क्रमेण सप्तमाद्वर्गात द्वितीयंच चतुर्थकम् ।
पुनस्तृतीयंतुर्यंच द्वितीयं च तृतीयकम् ॥ २७ ॥
द्वितीयं च चतुर्थंच चतुर्थं तदनन्तरम् ।
तृतीय मष्टमंचाथ तृतीयं सप्तमात्पुनः ॥ २८ ॥
नवम द्वादशाभ्यांतु विशेषमिम(?) मामच ।
अधोनियोजयेद्रेफं तत्त्रयाणांतु मूर्धनि ॥ २९ ॥
षट्सप्तमाष्टसंज्ञाना मिकारमुपरिन्यसेत ।
सानुस्वारंच सर्वेषा मितिदेवीगणस्यच ॥ ३० ॥
बीजद्वादशकं प्रोक्तं यथाचानुक्रमेणत ।
श्रीश्च वागीश्वरीकान्तिः क्रियाशक्ति विभूतयः ॥ ३१ ॥
इच्छाप्रीती रतिश्चैव मायाधी र्महिमेतिच ।
समुद्रमूर्तये स्वाहा पद्मस्य प्रणवादिकः ॥ ३२ ॥
सर्वान्सश्चारिणेकृत्वा ततोगगन मूर्तये ।
स्वाहान्तः प्रणवान्तश्च मन्त्रश्शंखस्य कीर्तितः ॥ ३३ ॥
ओंकारो वेदमात्रेथ विद्ये स्वाहा पदंतुवै ।
गदामन्त्र स्स्वयंप्रोक्त श्चक्रस्याथ निगद्यते ॥ ३४ ॥
ओंकारान्ते पदं दद्यात्पंचार्णं प्रभविष्णवे ।
श्लिष्टौ विकासितौ हस्तौ योज्यौ चामणि बन्धनात ॥ ३५ ॥
तद्वाहुकौ सरौ (?) द्वौच नाभौ संरोध्य दण्डवत् ।
ईषद्वै डोलये त्पश्चा दध ऊर्ध्वंच तौ करौ ॥ ३६ ॥
गुप्तिः कृत्वातु योज्यैषा मुद्राराधनकर्मणि ।
आसाद्य प्राक्स्थिता मर्चां स्वयं वा समपृष्ठताम् ॥ ३७ ॥

सर्वलक्षणसम्पन्नां यस्यां चेतः प्रसीदति ।
हेमाद्रिनिर्मितं कुर्या त्पीठं वा लक्षणान्वितम् ॥ ३८ ॥
समं त्रिभागन्यूनं वा द्वादशांगुळविस्तृतम् ।
चतुरश्रं चतुष्पादं विस्त [?] रार्धेन चोन्नतम् ॥ ३९ ॥
तृतीयं भाग मादाय विस्तराच्च [विस्तरचं] स्वरं स्वकम् ।
तेन तन्मध्यगं कुर्या त्कमलं लक्षणान्वितम् ॥ ४० ॥
द्विषट्कारन्तु तद्वाह्ये चक्रं सर्वांगचिह्नितम् ।
सिद्धामरनरादीनां हृदयस्थाक्षराच्युति (?) ॥ ४१ ॥
मृदुमुच्चरणाकान्ति निर्मुक्ताकृतिलक्षणा ।
पादाम्बुरुहमुद्राथ कार्यावै कर्णिकोदरे ॥ ४२ ॥
सम्पाद्य चैव माधारं पीठं वार्चान्वितं स्मरेत ।
पादाब्जमुद्रारहितं कुण्डं तद्नु कल्पयेत् ॥ ४३ ॥
फुल्लपद्मसमाकार मोष्ठयोनिसमन्वितम् ।
चलमेकदिशिस्थंवा ततो नियम माचरेत ॥ ४४ ॥
संवत्सरस्य पूजार्थं विभो वैं द्वादशात्मनः ।
मार्गशीर्षा त्समारभ्य मासाद्वै कौमुदान्तिमम् ॥ ४५ ॥
मासेशमन्त्रसंजप्तं युक्तं होमकुशाम्बुना ।
दशम्यां पंचगव्यश्च पिबे त्सम्पूज्य केशवम् ॥ ४६ ॥
तन्निवेदित मन्नंच प्राग्भुक्त्वातु घृताधिकम् ।
नातीव तृप्तिजनकं दन्तकाष्ठ मथाचरेत् ॥ ४७ ॥
शयनं मंत्रतोयेन प्रोक्षये त्सकुशं ततः ।
शयनस्थो जपे न्मन्त्रं शत मष्टाधिकन्तु वै ॥ ४८ ॥
एकादश्यां प्रभातेथ मध्याह्नेवा दिनक्षये ।
केशवाय नमस्कुर्या द्वहुशः प्रणवादिकम् ॥ ४९ ॥
तस्य वै पूजनं भक्त्या कुर्या त्कालत्रयंतु वै ।
सर्वगं परमं ज्योति रमूर्तं ममलंहि यत ॥ ५० ॥

सएव वासुदेवेति मत्वा सम्य ग्यजे ततः ।
चेतसा मृतसंकाशैः पुष्पाद्यै रखिलैः प्रभुम् ॥ ५१ ॥
पश्चात्त ममलं धाम ध्याये न्मुक्त मनश्वरम् ।
श्रोणीतटार्पितकरं सानुकम्प मनूपमम् ॥ ५२ ॥
दाक्षिणेनतु हस्तेन भक्ताना मभयप्रदम् ।
पुष्पाभरणवस्त्राढ्यं शंखचक्रद्वयान्वितम् ॥ ५३ ॥
तत स्तस्मात्तु वै धाम्नो युगप न्निस्सृतं स्मरेत् ।
महत्स्फुलिंगसंकाशं महस्तु सततोदितम् ॥ ५४ ॥
तेन चाक्रमराबृन्दं समाक्रान्तंच भावयेत् ।
अथ प्रत्येकवेजोंशा दुद्भूतं भावये त्क्रमात् ॥ ५५ ॥
त्रयं त्रयं सिताद्येच केशवाद्यं चतुर्भुजम् ।
दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां पृष्ठतः केशवादिषु ॥ ५६ ॥
युग्मं युग्मं परिज्ञेयं क्रमेणोर्ध्वगतंच तम् ।
शंखचक्र कजंविद्या त्साथ शंखो थहेतिराट् ॥ ५७ ॥
विद्या चक्रंच तद्विद्या त्पद्म श्शंखश्च सोम्बुजम् ।
पद्मध्वनिगदाशंख स्वविद्याम्बुरुह स्त्वरी ॥ ५८ ॥
भूयो धामगणा त्तस्मा त्संस्मरे न्निस्सृतं महः ।
केशवादिविभागेन श्रियाद्यंच त्रयं त्रयम् ॥ ५९ ॥
कमलादित्रयेणैव त्वन्योन्यत्वेन लांछितम् ।
बद्धपद्मासनस्थंच दिवि दिक्षुच सम्मुखम् ॥ ६० ॥
संवीजयेत्तु विनया च्चामरेण सितेनच ।
देवीद्वादशकंचैव तासां रूप मथोच्यते ॥ ६१ ॥
पूर्णचन्द्रानना स्सर्वा स्सर्वर्तुकुसुमान्विताः ।
सर्वलक्षणसम्पन्ना स्सर्वाभरणभूषिताः ॥ ६२ ॥
विद्रुमाभं त्रयं त्वाद्य मपरं चम्पकप्रभम् ।
प्रियंगुमंजरीश्यामं तृतीयं देवतात्रयम् ॥ ६३ ॥

चतुर्थं त्रितयं ध्याये ज्जातीपुष्पसमप्रभम् ।
आद्यायाः कमलं पाणा वन्यस्याहेतिराट्करे ॥ ६४ ॥
शंखं ध्याये त्तृतीयस्या एवं ध्याये त्त्रिषु त्रिषु ।
चतुस्त्रिदेवतान्ताना मेव माद्यं त्रयं क्रमात ॥ ६५ ॥
स्मृत्वा सम्पूजनं कुर्या ज्जागरेण समन्वितम् ।
स्तोत्रै स्तथाऽनकै र्वाद्यै र्गीतकैः क्षपये न्निशाम् ॥ ६६ ॥
रात्रिक्षये ततः स्नाया त्सिताम्बरधर श्शुचिः ।
मासेशमन्त्रसन्नद्धं कृत्वा देवं स्मरे त्तथा ॥ ६७ ॥
पूजापनयनं कृत्वा स्नानकर्म समाचरेत ।
मध्यतः केशव[केवल]स्यादौ [केशव]केवलस्य महात्मनः ॥६८॥
वासुदेव [स्य] स्व रूपस्य चक्रस्थस्य त्वनन्तरम् ।
प्रागरेभिनिविष्टस्य सकलस्या ऽव्ययस्यच ॥ ६९ ॥
तदादिद्वादशानांच दद्या त्स्नानादिकं क्रमात् ।
अम्बुना पंचगव्येन क्षीरेण तदनन्तरम् ॥ ७० ॥
दध्ना घृतेन मधुना सर्वौषधिजलेनच ।
बीजाम्बुफलतोयेन गन्धपुष्पाम्बुना ततः ॥ ७१ ॥
हेम रत्नोदकेनाथ कुम्भस्थेन पृथक्पृथक् ।
सितं विलेपनं पुष्पं धूपम्मधुघृतं दधि ॥ ७२ ॥
नैवेद्यं विविधं पूतं व्रीहयोयवसंयुतम् ।
निवेद्य राजते पात्रे यथाशक्तिविनिर्मिते ॥ ७३ ॥
पात्राभावाच्च रजतं स्वल्पमात्रं न लोपयेत् ।
पश्चात्तद्भगवत्पूतं मधुपर्कादिकन्तु वै ॥ ७४ ॥
प्रतिपाद्य गुरो र्भक्त्या प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
यवान्नं व्रीहिजं त्वादौ समश्नीया द्घृतान्वितम् ॥ ७५ ॥
ततः प्रभृति कालाच्च प्रत्यहं केशवस्यतु ।
स्थानद्वये निविष्टस्य पूजनंच समाचरेत ॥ ७६ ॥

प्राग्वन्मध्ये केशवस्य देवीयुक्तस्य वाह्यतः ।
ततो नारायणादीनां सदेवीनांच वैक्रमात ॥ ७७ ॥
सर्वेषां पूजनं कुर्या त्प्रादक्षिण्येन यत्नतः ।
यथा सम्भवतो भक्त्या पुष्पधूपादिकेनतु ॥ ७८ ॥
यावदभ्येति दशमी सिता पौषस्य वैतिथिः ।
ततः प्रभृतिकालाच्च प्रागुक्तविधिनाखिलम् ॥ ७९ ॥
नारायणाख्यमन्त्रेण व्रतकर्मसमापयेत ।
त मर्चये त्तु प्रथमं मध्ये कारुण्यमूर्तिगम् ॥ ८० ॥
बहिर्देवीसमेतंच प्राग्वत्स्नानादिना प्रभुम् ।
द्वादश्यां तं विधानेन केशवेन समन्वितम् ॥ ८१ ॥
किं तत्र विहितं पश्चा त्पूजनं केशवस्यच ।
दिनावसाने द्वादश्यां धूपं दत्वा क्षमापयेत् ॥ ८२ ॥
कान्तासमन्वितं देवं केशवं क्लेशनाशनम् ।
अथ दामोदरान्ताभि र्मूर्तिभिश्च समन्वितम् ॥ ८३ ॥
देवं नारायणं भक्त्या परेहनि समर्चयेत् ।
मध्ये केशवव त्पश्चा च्चक्रस्थं केशवारके ॥ ८४ ॥
केशवंच तदीये रे यजे त्कान्तासमन्वितम् ।
एवं प्रतिदिनं ताव द्यावन्मासस्य सा तिथिः ॥ ८५ ॥
ततो माधव मूर्तेर्वै प्राग्वदाराधनं भवेत् ।
तदर्चने समाप्तेतु द्वादश्यां फाल्गुनस्यच ॥ ८६ ॥
संकर्षणं परत्वेन भावये द्वासुदेववत ।
तदाश्रितन्तु गोविन्दं मध्ये मूर्तं समाह्वयेत् ॥ ८७ ॥
चक्रस्थं सह देव्यावै ततस्तं पूज्यपूर्ववत ।
रक्तचन्दन युक्तेन कुंकुमेन तथैव च ॥ ८८ ॥
पुष्पस्र ग्वाससा तद्व द्रक्तशाल्योदनेन च ।
सुगन्धेन फलै रक्तै र्लिप्तै र्वा रक्तधातुभिः ॥ ८९ ॥

आरक्तरक्तसंसिद्धै विद्रुमैः पुरुभूषितैः ।
सक्तूंस्तु ताम्रपात्रेतु कृत्वाथ विनिवेदयतु ॥ ९० ॥
तदर्चनेच होमान्ते सम्पन्ने सति वै प्रति ।
याते वासत्रये चैव प्रसन्ने न्तःस्थिते च्युते ॥ ९१ ॥
गुरुमूर्तिगतो देवः पूजनीयश्च भक्तितः ।
वस्त्रै विलेपनै र्माल्यैः कटकै रंगुळीयकैः ॥ ९२ ॥
यथाशक्ति विना शाठ्यं पारणे पारणे ततः ।
प्रीणये द्वासुदेवश्च मूर्तित्रयसमन्वितम् ॥ ९३ ॥
ऐहि [कं] कान् धर्मकामा [र्थं] र्था न्मम यच्छन्तु शक्तयः ।
मोक्षविघ्नोपशमनं नित्यं कुर्वन्तु मूर्तयः ॥ ९४ ॥
सर्वदा नित्यशुद्धो यः परमात्मा परः प्रभुः ।
पतितस्य भवाम्बोधौ वासुदेवो स्तु मे गतिः ॥ ९५ ॥
कृत्वैवं प्रीणनं सम्य ग्वासुदेवस्य भक्तितः ।
तन्मूर्तित्रितयस्यापि शक्तित्रययुतस्य च ॥ ९६ ॥
अथ त्रितययुक्तस्य तृतीयस्य महात्मनः ।
सङ्कर्षणाभिधानस्य तत आरभ्य यत्नतः ॥ ९७ ॥
प्राग्व दाराधनं कुर्या त्प्रत्यहं मासभेदतः ।
पश्चा न्मासत्रये याते प्राप्ते ज्येष्ठस्य तद्दिने ॥ ९८ ॥
त्रिविक्रमाख्यमन्त्रेण चान्य त्सर्वं पुरोदितम् ।
मध्यतो म्बुजगर्भस्थं प्रद्युम्नं सर्वगं स्मरेत ॥ ९९ ॥
त्रिविक्रमं तदाकारं भावयित्वा ततो यजेत् ।
अनन्तरंच संस्थाना दानीय प्रागरान्तरम् ॥ १०० ॥
यष्टव्यस्य विशेषेण त्वनुज्झिततनुः [पुमान्] क्रमात् ।
श्रीखण्डंच सकर्पूर मीषत्कुंकुमभावितम् ॥ १०१ ॥
पीतं विलेपनं चात्र तथा पुष्पफलादिकम् ।
पीतानां फलपुष्पाना मभा [वात] वे मसृणेनतु ॥ १०२ ॥

पूतेन धातुचूर्णेन रंजये त्कुंकुमेन वा ।
सघृतं हेमपात्रंच पूजान्ते विनिवेद्यच ॥ १०३ ॥
पात्राभावात् [वे] यथाशक्ति कांचनंच घृतोपरि ।
तत स्सम्पूजनं कुर्यात व्रतादेष्टारि पूर्ववत ॥ १०४ ॥
गोहेमवस्त्रपूर्वैस्तु यथा सन्तोष मेति सः ।
तत्पूजान्ते पारणेन द्वितीयंच जगत्पतिम् ॥ १०५ ॥
प्रीणये त्संकर्षणं च गृहीत्वा पाणिना जलम् ।
प्रणवाद्येन तेनैव मन्त्रेणा ह्योदितेनच ॥ १०६ ॥
सनमस्केन किन्त्वत्र गति स्संकर्षणोस्तु मे ।
अथ त्रिविक्रमं देवं वामनं श्रीधरं प्रभुम् ॥ १०७ ॥
यजे न्मासत्रयं ताव द्याव त्स्या द्धशमी सिता ।
तदादि वै हृषीकेश मन्त्रेणा खिल माचरेत् ॥ १०८ ॥
परत्व मनिरुद्धस्य प्राप्तेचावसरे स्मरेत् ।
तदाकारं हृषीकेशं पद्मोदर गतं स्मरेत् ॥ १०९ ॥
इष्ट्वासम्य ग्विधानेन चक्रारस्थं यथा पुरा ।
मन्त्रराजोप चारै [लाभि]स्तु षट्पदा[दै] भैस्तुचार्चनं ॥११०॥
पुष्पौदनाम्बरैः कुर्या दभावाद [येचा] न्नना िना ।
पिंजरी कृत्य यत्नेन देवाय विनिवेद्यच ॥ १११ ॥
कृष्णागरु विमिश्रंच लेपनं चात्र कुंकुमं ।
धौतायसमयं पात्रं मणिभि श्चासितै श्चितम् ॥ ११२ ॥
वस्त्रैश्च चित्रितैः कृष्णैः पूजान्ते विनिवेद्यच ।
सम्य क्तदर्चनं कृत्वा यथा सम्पत्ति भक्तितः॥ ११३ ॥
तृतीयं प्रीणये त्माग्व त्प्रद्युम्नो मेस्तु वैगतिः ।
ततो मासानुमासंच हृषीकेशा दनन्तरम् ॥ ११४ ॥
पद्मनाभं समभ्यर्च्य ततो दामोदरन्तुवै ।
गते मासत्रये ह्येवं सम्प्राप्य पुनरेवहि ॥ ११५ ॥

दशमीं मार्गशीर्षस्य तदा कर्माणि कर्माणि ।
चतुर्षु चातुरात्मीयं मन्त्राणां विनियोज्यच ॥ ११६ ॥
चतुर्मूर्त्यभिधानंच समालभ्यं यजेत्त्र ततं ।
कर्णिकोपरि पत्रेषु प्रागादि हृदयादिकम् ॥ ११७ ॥
विदिक्ष्वस्त्रं विभोरग्रे नेत्रं वै केसराणिच [श्रितं] ।
अरान्तरे तत स्स्वेस्वे दशद्वौ केशवादिकान् ॥ ११८ ॥
चतुर्वर्णैस्तु कुसुमै स्तथा वस्त्रानुलेपनैः ।
तद्वद्भक्ष्यैश्च नैवेद्यैः पानकैः पावनैः फलैः ॥ ११९ ॥
अथान्यै र्विविधै र्भोगैः ध्वजाद्यैश्चापि वाहनैः ।
मात्राभि स्साहिरण्याभि स्ताम्बूलेनात्मना ततः ॥ १२० ॥
तर्पये द्वह्निमध्यस्थं मन्त्रग्रामं यथोदितम् ।
ततोर्चनं गुरोः कुर्या द्विशेषेण पुरोदितम् ॥ १२१ ॥
ब्राह्मणान्भोजये त्पश्चा त्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ।
प्रीणनंच पठे त्प्राग्व दनिरुद्धोस्तु मे गतिः ॥ १२२ ॥
ततः पूर्णाहुतिं दद्या त्पश्चादिद मुदाहरेत् ।
व्रतोत्तमेना नेनाद्य मया भक्त्याकृतेनच ॥ १२३ ॥
चत्वारो वासुदेवाद्या मूर्तय श्शक्तिभि स्सह ।
प्रयान्तु प्रीति मतुलां दिशन्तु भाविनो ऽभयम् ॥ १२४ ॥
धन्यं व्रत मिदं पुण्यं संसाराध्व निवर्तनम् ।
अल्पक्लेशमसम्पूर्ग मनन्तफलदं नृणाम् ॥ १२५ ॥
ना वसाद स्त्वतः कार्य एतदाचरणे तु वै ।
यथो पसदनैः कार्यं मथमै र्मध्यमै र्जनैः ॥ १२६ ॥
अशाठ्येन यथाशक्ति त्वारण्यैः कुसुमादिकैः ।
अद्भि र्दूर्वाकुरैः पत्रै र्जप जागरणादिना ॥ १२७ ॥
दीपेना भ्युक्षणेनैव मार्जनेनो पलेपनैः ।
व्रीहीन् सक्तू नथाज्यंच तिला न्यन्नान्यथा हरेत् ॥ १२८ ॥

संवत्सरस्य पूजार्थं दानार्थं प्राशनायच ।
पूर्वं मासत्रयं दद्या द्व्रीही न्वै विनिवेद्यच ॥ १२९ ॥
द्वादश्यां भोजना त्पूर्वं हितं तत्प्राशनं सदा ।
अपरं सक्तवश्चैव तृतीयं त्रितयं घृतम् ॥ १३० ॥
तिलानां त्रितयं चान्य त्प्राशनं चैव मेव हि ।
स्या दद्यैकादशीपूर्णा द्वादश्याथ तया सह ॥ १३१ ॥
परे हनि तदा कुर्यात द्वादश्या मर्चनादिकम् ।
संवत्सरस्य वैमध्याद्य स्त्वेकां कर्तु मिच्छति ॥ १३२ ॥
तस्या मपि स्वमन्त्रेण कर्मपूजान्त माचरेत् ।
यथा प्राप्तैस्तु पुष्पाद्यैः प्रागुक्तांगै स्सहार्चनम् ॥ १३३ ॥
पररूपस्य मध्येतु पूजनं स्वे [नके] न्वगेव हि ।
केवलस्य तु तस्यैव स्वनाम्ना प्रीणनं हितम् ॥ १३४ ॥
पारणं प्रा ग्विधानेन त्वेकं भूरिफलप्रदम् ।
तस्मां द्वे त्रीणि वा कुर्या त्स्वशक्त्या श्रद्धया न्वितः ॥ १३५ ॥
नारी ह्यनन्यशरणा यद्येवंहि समाचरेत ।
निस्स्वामिका वानुज्ञाता पत्या साथाप्नुयाच्च तत ॥ १३६ ॥
अथापवर्गदं वक्ष्ये चातुर्मास्यं व्रतोत्तमम् ।
यत्कृत्वा भिमता न्कामा न्निहैव लभते नरः ॥ १३७ ॥
गृह मासाद्य निर्बाधं देशे वा जननाकुले ।
यथाविभवविस्तीर्णं तुर्यांश्रं वा यथायतम् ॥ १३८ ॥
धूमनिर्गमनोपेतं गवाक्षगणभूषितम् ।
इष्टकाद्यै श्चितं कुर्या त्तन्मध्ये पिण्डि [ता] कात्रयम् ॥ १३९ ॥
चतुरश्रंच विच्छिन्नं भूमेः किञ्चि त्समुन्नतम् ।
ततो दक्षिणदिग्वेदे रूर्ध्वे कुण्डन्तु पूर्ववत् ॥ १४० ॥
मध्ये चन्दनमिश्रेण रोचना कुंकुमेन च ।
गोक्षीरमर्दितेनैव मासि मासि लिखे च्छुभम् ॥ १४१ ॥

चक्रं षट्पत्रगर्भन्तु स्नानपीठ मुदग्दिशि ।
तत स्त्वाषाढमासस्य दशम्या मुदितेन्दुना ॥ १४२ ॥
वासुदेवाख्यमन्त्रेण तोय मादाय पाणिना ।
भगवन्पुण्डरीकाक्ष सर्वभूतपते ऽच्युत ॥ १४३ ॥
व्रतं मे त्वत्प्रसादेन निष्पद्य तु तवाप्तये ।
ततो र्चये द्वासुदेवं द्वादश्यां कमलोदरे ॥ १४४ ॥
प्रागादावथ पत्राणां त्रयं संकर्षणादिकम् ।
प्रादक्षिण्येन विन्यस्य यावद्रक्षः पदच्छदम् ॥ १४५ ॥
ईशानपद पत्राच्चा प्यनिरुद्धादिकत्रयम् ।
अप्ययेन तु सम्पूज्य याव त्पश्चिम दिग्दळम् ॥ १४६ ॥
भूतावासं पुनर्मध्ये तत श्चक्रारकेषु च ।
क्रमेण पूर्वा दारभ्य न्यासं पूजनमाचरेत् ॥ १४७ ॥
वामनं चाथ तद्देवीं भूमन्त्वंच तत शिरः ।
श्रीधर स्त्वथ तत्कान्ता शिखाकवचमेवच ॥ १४८ ॥
हृषीकेशश्च तत्पत्नी ह्यस्त्रं तदनु लोचनम् ।
ध्यानं स्नानं तथा पूजां होमं जपसमन्वितम् ॥ १४९ ॥
क्रमेणानेन सर्वेषां सर्वदैव समाचरेत् ।
द्वादश्यां श्रवणस्याथ मध्ये संकर्षणं यजेत् ॥ १५० ॥
तत्पत्राभ्यां वासुदेवं चक्रारेष्वधपूर्ववत् ।
तृतीयं पद्मनाभाद्यं तथा देवीं हृदादियत् ॥ १५१ ॥
ततो नभस्य द्वादश्यां प्रद्युम्नः कर्णिकागतः ।
आद्यस्तत्पत्रगो ऽराणां त्रयं नारायणादिकं ॥ १५२ ॥
देव्यश्चैवांगषट्कंतु पूर्ववच्चारकान्तरे ।
ततस्तदग्र द्वादश्या मनिरुद्धं यथापुरं ॥ १५३ ॥
पत्रयुग्मे तदीयेतु चादिदेवं यजेत्क्रमात् ।
त्रिविक्रमान्तं विष्णवाद्यं शक्तिरंगान्यथादिवत ॥ १५४ ॥

तस्मा त्रिकै मन्त्रवरैः कर्म निश्शेष माचरेत् ।
द्वादश्यां पूर्ववन्मध्ये षडङ्गन्तुलयरूपधृक् ॥ १५५ ॥
मूर्तयोऽरान्तरस्थाश्च नेमिस्था देवतागणाः ।
पूजाहोमो विशेषेण पूर्णान्तं पूर्वचोदितम् ॥१५६॥
इत्येतत्सविशेषंच व्रतमुक्तं समासतः ।
यत्कृत्वा पुनरप्यत्र जायते न पुनर्भवे ॥१५७॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्री सात्वतसंहितायाम्
संवत्सरविधि नाम
अष्टमः परिच्छेदः ॥८॥

अथ नवमः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

अथलाङ्गलिनादेव अकथ्य कपरिचोदितः ।
यत्तच्छृणुत विप्रेन्द्राः कथ्यमानं मयाधुना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

सूक्ष्मव्यूह विभागेन सबाह्याभ्यन्तरंस्थितम् ।
परस्य ब्रह्मण स्वस्य ज्ञातमाराधनंमया ॥ २ ॥
इदानीं श्रोतुमिच्छामि विभोस्सद्विभवात्मनः ।
आराधनं यथावञ्च भविनामीप्सितप्रदं ॥ ३ ॥

भगवान् ।

वैभवीयो महाबुद्धे देवतानिचयोमहान् ।
यद्यतस्ते मयापूर्व मेकैकं विद्धि तत्त्रिधा ॥ ४ ॥

चतुर्णां युगसन्धीनां कुनानाश्च तथैवहि ।
विश्वविप्लव दोषाणां विनाशाय समुद्यतं ॥ ५ ॥
सितरक्तादिरूपेण ज्वलदस्त्र करांकितं ।
कार्यारम्भे तथामध्ये ह्यवसानेतु सर्वदा ॥ ६ ॥
सन्धत्ते रूपमात्मीय मेकएव त्वनेकधा ।
श्रेयसेसर्वलोकानां स्थूलवत्कामरूपधृत ॥ ७ ॥
मनुष्यतेनवपुषा कुन्देन्दुधवलेनच ।
वीरासनादिनाचैव स्थितम्मुदितमानसं ॥ ८ ॥
लीलाविधृतसर्वास्त्रं सौम्यवक्त्रमनाकुलं ।
धियादोषगणंसर्वं ध्वंसयन्तंच मोक्षिणां ॥ ९ ॥
तद्व्यक्तं शान्तसंज्ञंच रूपंरूपवतांवरं ।
प्रकाशयतिसन्मार्गं समाधिनिरतात्मनां ॥ १० ॥
तेजोमयं यत्तद्रूपं वैभवं शान्तसंज्ञकं ।
उपासकानां भक्तानां सर्वसर्वफलप्रदाः ॥ ११ ॥
आमोक्षान्निर्विचारेण त्वेकैकस्य महामते ।
आराधनार्थविहितो वाचकोहि चतुर्विधः ॥ १२ ॥
संज्ञानानापदमयः पिण्डाख्यो बीजलक्षणः ।
एभ्योमध्यात्त्वथैकेन वाच्यमामन्त्रयभक्तितः १३॥
यत्रैकपिण्डवाक्योत्थ मन्त्रेणाथो भयात्मना ।
अभिन्नलक्षणोवाच्य एकएवोपचर्यते ॥१४॥
तत्रवैविधिनानेन कुर्यात्ताभ्यां द्विकल्पनां ।
कृत्वादौनाममन्त्रस्य बीजं पिण्डाक्षरन्तुवा ॥१५॥
नयेत्तेनाभिमुख्यश्च वाच्यमाद्यन्तगेनवा ।
सतन्त्वपदमन्त्रन्तु विधिनानेनवैततः ॥ १६ ॥
कुर्यात् प्रणवपीठस्थं नमस्काराध्वजान्वितम् ।
आभ्यां शान्तस्वरूपत्वा देकत्व मत एव हि ॥ १७ ॥

संज्ञाख्यं पदमन्त्रं च विद्धि संविद्धिलक्षणम् ।
स्व [स्वा] रोत्थं व्यञ्जनोत्थं वा वीज मेकाक्षरं स्मृतम् ॥१८॥
स्वरव्यञ्जनसंयोगा द्वर्णाः पिण्डमन्त्रराट् ।
द्वाभ्या माद्या तथान्ताच्च स्वरवर्गा न्महामते ॥ १९ ॥
स्वरूपेण हि मन्त्रत्व मन्येषां सह विन्दुना ।
स्वरेणैकेन युक्तस्य स्वरयुग्मान्वितस्य वा ॥ २० ॥
सानुस्वारस्य बीजत्वं व्यंजनस्यापि लाङ्गलिम् ।
य ॐकाराख्यशब्दस्य विवर्तो दीधितिप्रभः ॥ २१ ॥
त्रिलक्षण स्तथा [ना] कारो विद्धि तद्वाचकं त्रिधा ।
क्वचि त्पिण्डं क्वचि द्बीजं क्वचि च्छब्द मनाहतम् ॥ २२ ॥
तस्य चोद्गीयमानस्य परिणाम स्स्फुटो हि यः ।
बह्वक्षरो बहुपद स्स्तुतिसम्बोधलक्षणः ॥ २३॥
अविनाशी स ॐकारो बीजादीनां महर्द्धिदः ।
प्राग्द [ग्वि] द्या प्रणवनातः सत्याख्येना सनं [खिलं]महत् ॥२४॥
तस्मा द्वै सत्यभिन्नन्तु रूपं तदुपरि न्यसेत् ।
स्वविवर्तेन बीजस्य मृत्युस्थानं प्रकल्पयेत ॥ २५ ॥
प्रामे ज्यामरे नित्यं सम्पन्ने यजने सति ।
तत्रोपले जलं यद्व त्तद्व त्प्रविलयं स्मरेत् ॥ २६ ॥
भानुप्रसवसंकोच स्तुल्य मेत न्महामते ।
क्रियावशात्तु क्रिस्त्वन्न भेदमात्रोपलक्षणम् ॥ २७ ॥
न यत्र बीजं पिण्डं वा तत्र वै प्रणवादनु ।
मा ग्वर्ण पदमन्त्रस्य यत्तदालोकवाचकम् ॥ २८ ॥
सच्छिद्रं वि [धेर्वि] ग्रहं वर्णे स्तस्मा दुत्थाप्य वृक्षवत ।
केवलं यत्र वै बीजं पिण्डं वा पदवर्जितम् ॥ २९ ॥

तत्राकाराख्यवर्णस्य क्षेत्रज्ञत्वं विधीयते ।
क्षेत्रत्व मवशिष्टानां वर्णानां पिण्डरूपिणाम् ॥ ३० ॥
केवलस्य हि बीजस्य स्वस्थिति र्बीज वर्ण [र्जि] ता ।
स्वभावमच्युति र्बीजं बीजोस्कार स्तथाकृतिः ॥ ३१ ॥
बीजत्व त्पिण्डमन्त्राणां परिज्ञेय स्सदोदयः ।
य द्बीजलक्षणं मन्त्रं स्वाराध्यं [सामर्थ्यं] वैष्णवं महत् ॥३२॥
असंख्येय मसंख्यानां वाच्यानां भिन्नरूपिणाम् ।
तद्यथावत्परिज्ञाना ज्जपाद्ध्याना त्समर्चनात ॥ ३३ ॥
हवना त्तन्मयत्वाच्च निर्बीजं पद मृच्छति ।
सर्वाभिमतसिद्धि स्स्या त्साधकस्य सदैव हि ॥ ३४ ॥
पिण्डादि भ [र्भ] गवन्मन्त्र मूर्तीनामेव मेवहि ।
परिज्ञाना द्ध्येय त्किन्तु पिण्डा त्तत्स्थैर्य मुत्तमम् ॥ ३५ ॥
नानात्वं नाममन्त्राच्च नानालोकान्तरो स्थितम् ।
भवे त्सर्वपद प्राप्तिः परिज्ञाना त्पदाभिधात ॥ ३६ ॥
सबीजंवा सपिण्डं वा मन्त्राणां यत्परं द्वयम् ।
विदधातिपदं स्वं स्वं किन्त्वाद्यं भावयेत्परम् [दं] ॥ ३७ ॥
मन्त्रक्षेत्रज्ञ रूपत्वा द्यस्मा त्सर्वेश्वरो ऽच्युतः ।
व्याप्य व्यापकरूपेण वर्तते ऽनुग्रहेच्छया ॥ ३८ ॥
व्याप्यरूपेण भूलोका द्भोगा दारभ्य चाखिलात ।
षाड्गुण्यमहिमान्त [भिमान] श्च ददाति फलमुत्तमम् ॥ ३९ ॥
स्वपदं भोगाखिलस्य दिव्यदेहस्य कर्मिणः ।
क्षेत्रज्ञ बीजपिण्डात्मा निरावरण लक्षणः ॥ ४० ॥
ज्ञानं यदमलं शु [वि] द्धं संयच्छत्यात्म लाभदम् ।
शक्तिव्यक्ति मयत्वं च जाग्रद्वृत्तेः परात्मनः ॥ ४१ ॥
एवं संज्ञात्मन स्स्वप्न वृत्ते रेकत्व मस्ति च ।
सुषुप्तिवृत्तेः पिण्डाख्य मन्त्रस्यैव महात्मने ॥ ४२ ॥

बीजात्मन स्तस्यवृत्ते श्शक्तिव्यक्तित्व मस्तिवै ।
व्यक्तिहान वशेविता नियतां यद्यपि स्मृता ॥ ४३ ॥
भगव न्मन्त्रमूर्तीनां तथापि परमात्मनः ।
आद्यस्य चातुरात्म्यस्य केवलस्या धवा विभोः ॥ ४४ ॥
चतुष्प्रकारं यन्मन्त्रं विद्धि तन्मोक्ष भूतिदम् ।
अतो न्यथा यदुद्दिष्ट ममिश्रं मिश्रमेवहि ॥ ४५ ॥
फलं भागवशा च्चैव त तथा विद्धि नान्यथा ।
ज्ञात्वैव मर्चये त्पश्चा ध्यानासन्त्रै महामते ॥ ४६ ॥
गौणमुख्यादि [ति] गुह्यैस्तु प्रादुर्भावगणं विभोः ।
महाज्योति स्स्वरूपस्य सहैव चतुरात्मना ॥ ४७ ॥
प्राग्जाग्र त्पदसंस्थस्य लेशेनोक्तं तदर्चनम् ।
इदानीं स्वविशेषेण मन्त्रध्यान क्रियान्वितम् ॥ ४८ ॥
प्रवक्ष्यामि समासेन श्रुणुष्वायत लोचन ।
विशाखयूपो भगवान् स्वयं विश्वसिसृक्षया ॥ ४९ ॥
अध्यक्षेण स्वरूपेण समुदेत्यकल्पयाहि ।
महिमानन्तु निश्शेषं शुद्धसंवि त्पुरस्सरम् ॥ ५० ॥
आदायाद्यप [दार्थ] दस्थस्य चातुरात्म्यस्य वै विभोः ।
यथाचाधारभूयि[सयाचासारभूमि]ष्ठ देवानां चेष्टितं हितम् ॥ ५१ ॥
सितादयः कान्तयोयत् अच्चादिकश्च महामते ।
स लाञ्छनं वैभवीयं सायुधं बीजमेवतु ॥ ५२ ॥
ज्ञानाद्यं गुण षट्कश्च तदुक्ता श्शक्तयो खिलाः ।
अणिमा द्यष्टकं चैव स्थित्युत्पत्ति लयो दयाः ॥ ५३ ॥
शक्ति स्सा चातुरात्मीया त्वै श्वरि त्यभिधीयते ।
यथार्क किरण व्रात न्त्यक्त्वा तेजः कणो महान् ॥ ५४ ॥
स्व कारणं विना सर्वं मा पूरयति गोचरम् ।
स्वातन्त्र्या त्परिपूर्णत्वा त्तद्वत्स परमेश्वरः ॥ ५५ ॥

विहाय वासुदेवाद्यं मूर्तिशाखाचतुष्टयम् ।
वैभवीयस्य यूथस्य पतित्वेना वतिष्ठते ॥ ५६ ॥
सम्भूति स्थिति संहार भोग कैवल्य लक्षणम् ।
प्रेरयन्वै धिया चक्रं पंचार मिद मुत्तमम् ॥ ५७ ॥
स्मर्तव्य स्स्वपदस्थ स्स्व बीजेन स्वात्मलात्मना ।
आमूर्द्धतो प्रिवर्यन्तं तदीयं गात्र मण्डलम् ॥ ५८ ॥
एवत्र द्वैभवीयैस्तु बीजै र्भाव्य मलंकृतम् ।
क्रमा दुच्चार्यमाणै स्तै स्मृतांघेन पूर्ववत् ॥ ५९ ॥
पूजना त्परमेशस्व मचिरा देव गच्छति ।
शृणुतद्बीज निचयं सावधानेन चेतसा ॥ ६० ॥
यत्प्रसादा त्परां सिद्धिं प्रयान्ति भगवन्मयाः ।
शुचौ देशे मनोज्ञेच स्थलिते पुष्प भूषिते ॥ ६१ ॥
चन्दनक्षोद संयुक्ते सुधूपेना धिवासिते ।
विलिख्यमातृका चक्रं भेदे नानेन वै पुनः ॥ ६२ ॥
येन सन्दृष्ट मात्रेण शतथायाति कल्मषम् ।
प्रागादौ पंचवर्गान्तं मध्यान्तं मध्यतो लिखेत ॥ ६३ ॥
यादयो नव नाभिस्था आदय ष्षोडशारगाः ।
कादयो नेमिगा स्सर्वे पूर्वचक्रे यदक्षरम् ॥ ६४ ॥
तदस्मि न्नाधि भूतन्तु पूजये द्विधिना ततः ।
शब्दब्रह्म मयं चक्र मर्घ्यै पुष्पादिभिः क्रमात् ॥ ६५ ॥
तन्मध्या द्धुद्धरेदादौ सर्वेषां कारणं हि यत् ।
टदकस्थ मक्षरं चाक्षा दरान्ताद्येन भूषितम् ॥ ६६ ॥
सिद्धि स्सर्वेश्वरस्येदं बीजं निर्बीज कारणम् ।
एतदेवाब्ज नाभस्य विसर्ग सहितं स्मृतम् ॥ ६७ ॥

मेनिवर्गा द्वितीयं वै ततोरा त्षष्ठ मक्षरम् ।
अष्टमं नाभि देशाच्च तत्संख्यं नेमि मण्डलात् ॥ ६८ ॥
नेमिपूर्व मतोनाभे स्सप्तमं पंचमारगम् ।
अरा च्चतुर्दशं त्वंशा त्पश्चिमाशा गतं हि यत् ॥ ६९ ॥
नेमे रेकादशं चाथ षोडशंच त्रयोदशं ।
पंचमं नाभिदेशाच्च नेमे रेकोन विंशकम् ॥ ७० ॥
तदन्तं सप्तमं चैव नवमं हि महामते ।
नाभे स्त्रितीयं तदनु नेमे स्तत्संख्य मेवच ॥ ७१ ॥
द्वादशंच बहिष्ठेभ्यो दशमं षोडशा त्परम् ।
नाभिपूर्वं ततो वर्ण नेमेः पंचदशं हियत ॥ ७२ ॥
तुर्यसंख्य मराद्बीजं ततो नाभि चतुर्थकम् ।
षष्ठं नेमे श्चतुर्थश्च मध्यम [मा] क्षा त्तथा हरेत् ॥ ७३ ॥
तत्रैव पूर्वदिक्स्थंय द्वाद्या द्वै पंचमं ततः ।
अक्षा द्दक्षिणदिक्संस्थं नेमेरष्टादशं ततः ॥ ७४ ॥
द्वितीयंनाभि देशाच्च तदन्ते सप्तमारगम् ।
चतुर्दश मधोनेमे ष्षष्ठंनाभे रधा हरेत ॥ ७५ ॥
सर्वे कारणव न्मूर्ध्ना योजनीया स्समासतः ।
प्रणवाद्यानमोन्ताश्च तेजसातीव निर्भराः ॥ ७६ ॥
पद्मनाभादयो देवा वाच्या स्तेषां क्रमेणतु ।
पद्मनाभो ध्रुवोनन्त श्शक्त्यात्मा मधुसूदनः ॥ ७७ ॥
विद्याधिदेवः कपिलो विश्वरूपो विहंगमः ।
क्रोडात्मा बडवावक्त्रो धर्मो वागीश्वर स्तथा ॥ ७८ ॥
देव एकार्णवशयः कूर्मःपाताळधारकः ।
वराहो नरसिंहश्चा प्यमृता हरणस्तुवे ॥ ७९ ॥
श्रीपति र्दिव्यदेहोथ कान्तात्मा मृतधारकः ।
राहुजित्कालनेमिघ्नः पारिजातहरोमहान् ॥ ८० ॥

लोकनाथस्तु शान्तात्मा दत्तात्रेयो महाप्रभुः ।
न्यग्रोध शायी भगवा नेकशृंगतनुस्ततः ॥ ८१ ॥
देवोवामनदेहस्तु सर्वव्यापीत्रिविक्रमः ।
नरोनारायण [नारायणोनरः] श्चैव हरिः कृष्णस्तथैवच ॥८२॥
ज्वलत्परशु र्भृगुरामो रामश्चान्यो धनुर्धरः ।
वेदविद्भगवान् कल्की पाताळ शयनःप्रभुः ॥ ८३ ॥
प्रादुर्भाव गणोमुख्य इत्युक्तस्ते समासतः ।
शक्तिसङ्घ प्रधानोय श्शक्तिसङ्घ स्सउच्यते ॥ ८४ ॥
लक्ष्मीः पुष्टिर्दयानिद्रा क्षमाकान्ति स्सरस्वती ।
धृतिर्मैत्री रतिस्तुष्टि र्मतिर्द्वादशमीस्मृता ॥ ८५ ॥
प्रधानभूता श्शारीरा नळंकारान्नि बोधमे ।
किरीटः कौस्तुभोभास्यः ? श्रीवत्सो मृतलक्षणः ॥ ८६ ॥
वनमालेतिगरुडः प्रधानान् हेतिकान् शृणु ।
चक्रं शङ्खो गदापद्मं लाङ्गलं मुसलंशरः ॥ ८७ ॥
शार्ङ्गश्च खड्गखेटौतु दण्डः परशुरी रितः [तिहा] ।
पाशाङ्कुशौ मुद्गरश्च वज्रशक्ति समन्वितः ॥ ८८ ॥
इत्येत द्देवताचक्रं मद्गमन्त्रगणान्वितं ।
विग्रहेदेवदेवस्य संलीनमवतिष्ठते ॥ ८९ ॥
वक्ष्येभावोपकरणं गीर्वाणगणमुत्तमं ।
नानाविभव मूर्तीनां योवतिष्ठेत शासने ॥९०॥
कालोवियन्नियन्ताच शास्त्रं नानाङ्ग लक्षणं ।
विद्या धि 'तयश्चैव समुद्रास्सगणा शिवाः ॥ ९१ ॥
प्रजापति समूहश्च इन्द्र स्सपरिवारकः ।
मुनय स्समपूर्वेन्ये ग्रहास्तारादिकैर्वृताः ॥ ९२ ॥
जीमूताश्चा खिलानागा स्सप्सरोगण उत्तमः ।
ओषध्यश्चैव पशवो यज्ञास्साङ्गा खिलाश्चये ॥९३॥

विद्याचैवा पराविद्या पावकश्चैवमारुतः ।
चन्द्रार्कौ वारिवसुधे इत्युक्तममलेक्षण ॥९४॥
चतुर्विंशतिसंख्यश्च भवोपकरणं महत् ।
भवस्साक्षात्प्रधानन्तु व्यापकोजडलक्षणः ॥९५॥
मन्त्रमन्त्रेश्वरन्यासा स्सोपिपूज्यत्व मेतिच ।
इत्येवमादि सर्वेषां भविनां परमेश्वरः ॥९६॥
स्थितोन्तर्यामिभावेन रूपमासाद्य निष्कळं ।
आप्तकामस्सभगवान् स्वव्यापारवशेनतु ॥९७॥
स्वांशक्तिमवलंब्यास्ते पद्मनाभात्मना पुनः ।
धराम्बुहुतभुग्वात मूलनाळदळोदरे ॥९८॥
चतुस्तत्वमयेपद्मे गगनैकार्णवोदरे ।
मानसे ऽ नन्तशयने दिव्यबोधतनुर्विभुः ॥९९॥
सहस्रांशु सहस्राभ उत्तानस्थोहिलीलया ।
ततो विविधरत्नाभे तदीये नाभि पुष्करे ॥१००॥
प्रोद्वहंस्तु स्ववीर्येण विद्यांसामर्थ्य विग्रहाम् ।
मूर्तैर्ध्वजादिकैस्सर्वै रावृतस्तत्परायणैः ॥१०१॥
अनन्तचेष्टस्यविभो रित्येवं त्वीश्वरात्मनः ।
भोगापवर्गदं रूपं शान्तव्यक्तंच वैभवम् ॥१०२॥
प्राग्वत्तुर्यपदावस्थं स्मरेद्धृत्कमलाम्बरे ।
तदधःकर्णिकामध्ये त्वभिजातो [शान्तो] पळद्युतिम् ॥१०३॥
दिशोदश द्योतयन्तं नानागात्ररुहैश्चितम् ।
सौम्यंद्विरष्टवर्षंच राजीवदळलोचनम् ॥१०४॥
भ [भा] चक्र चक्रयुग्दे [हृद्दे] वं गदा देहं [हारं] तथैवच ।
शक्ति माधार संज्ञांच प्रोद्वहन्तं स्मरेद्ध्रुवम् ॥१०५॥

स्थितोयस्तम्भभूतस्तु अस्मिन्वै विश्वमन्दिरे ।
नभोनिलात्मनाचैव भूमिका भिन्नलक्षणे ॥१०६॥
प्रागादावीशकोणान्तं संस्मरे त्कर्णिकोपरि ।
द्विषट्कं यदनन्ताद्यं स्वरशाद्यन्त मग्निगम् ॥१०७॥
तत्संख्यं केसरोर्ध्वस्थं तद्व त्कूर्मादिकं न्यसेत ।
न्यग्रोधशायिपर्यन्त ममृताधारमण्डले ॥ १०८ ॥
सूर्यचन्द्र [क्र] समारूढं दळभूमिगमं [तं] ततः ।
पाताळशायिपर्यन्त मेकश्रृंगादिकं हि यत् ॥ १०९ ॥
न्यस्यैव ममृतोत्थैस्तु भोगै रभ्यर्च्य मानसैः ।
यथायद्ध्यानयोगेन प्राग्व त्सृष्टिक्रमेण तु ॥ ११० ॥
पुन स्संहृतियोगेन पाताळशयना त्तु वै ।
यावद्गगनशाद्यंत मर्चनीयं फलाप्तये ॥ १११ ॥
य उक्त स्समुदाये स्मिन् हृद्यागे देवतागणः ।
यजे द्भिन्नक्रमेणैव विधिना नेन तं पुनः ॥ ११२ ॥
त्रिकं [त्रयं] यद्वै द्विषट्कानां त्रिस्थानस्थं प्रकाशितम् ।
पृथ क्पृथ क्तदेकैकं न्यस्य न्यस्य यजे त्क्रमात् ॥ ११३ ॥
प्रतिद्वादशकस्याद्यः प्रागुक्तेन क्रमेण यः ।
तं निष्कळात्मना पूर्व मिष्ट्वा वै कर्णिकोदरे ॥ ११४ ॥
समुत्थाप्य ततो मध्या त्तमेव सकळात्मना ।
न्यस्ये दाधारभूतश्च सर्वत्र कमळा दधः ॥ ११५ ॥
तमेवार्घ्यादिना ऽभ्यर्च्य कमलच्छदकोटिगम् ।
द्वितीयं कर्णिकामध्ये तदग्रे केसरोर्ध्वगम् ॥ ११६ ॥
ध्यात्वा न्यस्य तृतीयन्तु ततः पत्राष्टकेष्टकम् ।
द्वादशाख्यादि सर्वत्र गगने पद्मनाभवत् ॥ ११७ ॥
भक्तोपकरणीयाभि र्देवताभि स्समावृतः ।
य स्त्वङ्गदेवतासंघ स्तथं स्स [त्र] कमळा द्बहिः ॥ ११८ ॥

न्यस्यैव मर्चनं कुर्या द्दिव्यै र्भोगै स्तु पूर्ववत् ।
मूर्तौ मण्डलमध्येच वह्नि रश्मौ जलाशये ॥ ११९ ॥
स्वमन्त्रेणाम्बरस्थस्य मूर्त स्रक्चन्दनादिकम् ।
दातव्यं कर्णिकामध्ये न्यस्तमन्त्रस्य मूर्धनि ॥ १२० ॥
प्रतिबिम्बति तद्यस्मा त्तद्वद्भद्रारदर्पणे ।
यस्य यस्य यदा यस्मि न्नाकारे रमते मनः ॥ १२१॥
भोगाप्तये वा मोक्षार्थं तं तं मध्ये ऽर्चयं त्तदा ।
तदुद्देशेर्चनं कुर्या त्तत्स्थानमच्युतस्य वा ॥ १२२ ॥
नानासिद्धिप्रदानाच्च सह संहारमूर्तिना ।
एव मेवांगमन्त्राणा मर्चना दीप्सितं लभेत् ॥ १२३ ॥
तत्रायं हि विशेष स्स्या द्विन्यासे तन्निबोध मे ।
भूलोकाखिलसिद्धीना माप्तये ताव दुच्यते ॥ १२४ ॥
प्राग्वद्द्वादशकाद न्त्या [न्या] देकश्रृंग मधो यजेत् ।
आद्यं यदंगमन्त्रन्तु कर्णिकायां न्यसे त्ततः ॥ १२५ ॥
अथ केसरकोटिस्थं स्मरे त्तत्पुरतो परम् ।
पश्चा द्दला त्क्रमांतस्थं दळाग्रस्थं द्विरष्टकम् ॥ १२६ ॥
पाताळ शायिनं [शयनं] मध्ये मन्त्रस्योपरि पूर्ववत् ।
ध्याये न्निश्शेषपाताळसिद्धीना मालयं परम् ॥ १२७ ॥
तच्छक्त्यनुगृहीतस्तु मन्त्रेशः कर्णिकागतः ।
समस्तसिद्धिदाने स्या दाश्रितस्यांगसंज्ञकः ॥ १२८ ॥
एव मेव भुव र्लोकसिद्धीनां माप्तये सदा ।
स्मर्य ऊर्ध्वे सरश्शायी त्वनन्तः कमला दधः ॥ १२९ ॥
यजे द्गगनसिद्धीना मशेषाणा मधाप्तये ।
खस्थंन्यग्रोधशयनं कूर्म कमलमूलगम् ॥ १३० ॥

एते षाम पि संचारो नानासिद्धिव्यपेक्षया ।
प्रधानमन्त्रव त्कुर्या त्प्राग्व त्सर्वत्र सर्वदा ॥ १३१ ॥
एव माद्यैस्तु विधिव द्भोगै र्नानाविधोत्थितैः ।
यः स्थित स्त्रिविधे सर्गे विभवः पारमेश्वरः ॥ १३२ ॥
पौष्कराख्ये च वाराहे प्राजापत्ये महामते ।
सूक्ष्मत्वेन च निश्शेषं प्रत्येकस्मि न्हि वर्तते ॥ १३३ ॥
समाश्रित्य बृहत्त्वं च तृतीयांशेन तिष्ठति ।
यथोक्तक्रमयोगेन युक्त स्सर्गत्रयेतु वै ॥ १३४ ॥
परिवारं समादाय भवोपकरणान्वितम् ।
दिक्पालकगणोपेतं समाक्रम्य तमेव हि ॥ १३५ ॥
अभिधानाक्षरं पूर्व मरान्ताद्येन भूषितम् ।
योक्तव्य मभिधानेन पूर्वोद्दिष्टेन वर्त्मना ॥ १३६ ॥
पूजार्थ चैव सर्वेषां क्रमे स्मिन् सम्प्रकाशितम् ॥ १३६ ॥

इति श्रीपाश्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
विभवदेवतान्तर्यागो नाम
नवमः परिच्छेदः॥ ९ ॥

अथ दशमः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथलाङ्गलिनाविप्रा श्चोदितःपरमेश्वरः ।
यत्तदाकर्ण्यतामद्य चेतसा संयतेनतु ॥१॥

सङ्कर्षणः ।

मण्डलेग्नौ बहिर्नाथ जलमध्ये त्वयार्चनं ।
नोक्तं विभवदेवानां व्यक्तं कृत्वा तदादिश ॥ २ ॥

भगवान् ।

सुलक्षणेतु भूभागे समेपूर्वो क्तलक्षणे [तत्प्लुते] ।
तत्रमण्डल [प] मालेख्यं सर्वेषामेकमर्चने ॥३॥
चतुरश्रं चतुर्द्वारं पीठा द्यवयवान्वितं ।
षट्त्रिंश द्दळपद्मेन मध्यतश्चाप्यलंकृतं ॥ ४ ॥
वितानध्वजसंवीतं किंकिणीदर्पणान्वितं ।
तोरणव्यजनच्छत्र चामर स्रग्विमण्डितं ॥५॥
उक्तानुक्तमशेषन्तु कृत्वापूर्वोक्तलक्षणं ।
ततस्तु करयोर्न्यस्य विग्रहे बीजमैश्वरं ॥६॥
समालम्ब्यच तादात्म्य महिमानंसु निश्चलं ।
बध्वाचवैभवीं मुद्रां स्पृशेत्सर्वांगकंतया [था] ॥ ७ ॥
ससुच्चार्यधियासर्वं म्मन्त्रग्रामं क्रमास्थितं ।
सर्वदेवमयंदेह मेवंस्मृत्वा स्वकम्पुरा ॥८॥
अन्तश्चक्र निविष्टन्तु संस्मरे द्भद्रपीठवत् ।
मण्डलं देवताधारं चक्रमन्त्रेण तद्यजेत् ॥९॥
ततस्तु सर्वमन्त्राणां विन्यासं तत्रचेतसा ।
समाचरे द्यथायोगं पुष्पदान पुरस्सरं ॥१०॥
ध्रुवात्मा भगवान्मध्ये कर्णिकाया मतःक्रमात् ।
दिक्चक्र मभिवीक्षन्तं प्राग्दळादादितोन्यसेत् ॥ ११ ॥
पाताळशायि पर्यन्त मनन्ताद्यं म्महामते ।
न्यसे न्कमल बाह्येतु ईशा द्वह्नि पदावधि ॥१२॥

चतुष्टयं किरीटाद्यं मन्त्राणां पूर्वचोदितम् ।
उदग्दक्षिण आप्याद्ये पैठीये दिक्चतुष्टये ॥ १३ ॥
द्वंद्वद्वयन्तुलक्ष्म्याद्यं विनिवेश्यं यथाक्रमम् ।
तत्रैववेशकोणात्तु यावद्वायुपदावधि ॥ १४ ॥
द्वयंद्वयंक्षामाद्यंच मत्यन्तं सन्निवेश्यच ।
बहिः पीठस्यनिकटे चाग्रतोवैपतत्रिराट् ॥ १५ ॥
चक्रा त्कमल पर्यन्तं चतुष्कं शाङ्करात्पदात ।
वायुकोणावधेर्याव त्पीठबाह्येतु योजयेत ॥ १६ ॥
सौम्ययाम्याप्य पूर्वाशा वस्थितंच द्वयंद्वयम् ।
लांगलाद्यं परश्वन्त मष्टकं तद्वदेवहि ॥ १७ ॥
याम्यसौम्याप्यपूर्वाशा गतं दया चतुष्टयम् ।
पाशाद्यं वज्रपर्यन्तं शक्ति कोण चतुष्टये ॥ १८ ॥
आईशकोणनिकटात पदात्तन्निकटेस्थितम् ।
प्रदक्षिण क्रमेणैव पदं यात्र द्वितीयकम् ॥ १९ ॥
कालादीनाञ्चविन्यासः कार्यश्चानुक्रमेणतु ।
यज्ञान्ताना म्महाबुद्धे षोडशानां यथास्थितम् ॥ २० ॥
क्रमात्पूर्वोत्तरेकोणे न्यसेद्दक्षिणपश्चिमे ।
विद्या ऽविद्या द्वयं यद्वै स्वपदस्थे भिमारुते ॥ २१ ॥
चन्द्रादित्या वुदग्याम्ये द्वारयो र्विनिवेश्यच ।
प्रत्यग्द्वार गत न्तोयं प्राग्द्वारे विन्यसेदराम् ॥ २२ ॥
चतुर्णामथकोणाना मव्यक्त म्मण्डला द्बहिः ।
सम्यजे द्ध्वनाम्नावै यस्मा न्नान्यो भवःस्मृतः ॥ २३ ॥
ततःकामात्मतत्वानां दशकं सिद्धतांगतं ।
भगवत्तुल्यसामर्थ्यं सार्वज्ञ्यादि गुणैर्युतम् ॥ २४ ॥
वियुक्तं प्राकृताद्दुःखा न्नियुक्त श्चेश्वरेणतु ।
भवसन्तारकत्वेन मण्डलस्य बहिर्न्यसेत ॥ २५ ॥

उपेन्द्रः पूर्वदिग्भागे दक्षिणेदुरतिक्रमः ।
महाह्रदः पश्चिमेतु वसुरेता स्तथोत्तरे ॥ २६ ॥
न्यस्यस्तेजो धराख्यस्तु पूर्वदक्षिणमध्यगः ।
नैऋतेतु महाकर्मा त्वग्राह्यः पश्चिमोत्तरे ॥ २७ ॥
पूर्वोत्तरे वर्धमान स्साक्षी गगनगोचरे ।
आधारानिळयं नाम्ना सर्वस्याधोगतं स्मरेत् ॥ २८॥
तेषां वहि स्स्वमन्त्रेण दिक्क्रमेणतु हेतिराट् ।
स्वमरीचिगणेनैव भासयन्तं निवेश्यच ॥ २९ ॥
न्यस्यैव मर्चनं कुर्या न्मन्त्रमुद्रान्वितेन च ।
निरीक्षणादिशुद्धेन अर्घ्यस्रक्चन्दनादिना ॥ ३० ॥
यथाक्रमेणोदिताना मादिदेवं यजे त्ततः ।
उपरिष्टात्तु सर्वेषां स्वपदस्थन्तु पूर्ववत् ॥ ३१ ॥
प्राग्वत्सुसंस्कृते कुण्डे तत स्संस्कृत्य पावकम् ।
तन्मध्ये सर्वमन्त्राणां न्यासं कुर्याच्च यागवत ॥ ३२ ॥
प्राक्समित्सप्तकेनैवं तर्पये द्वै यथाक्रमम् ।
मन्त्रपूतं हि निश्शेषं हवनान्तं सकृ त्सकृत् ॥ ३३ ॥
भवन्ति सम्मुखा मन्त्रा स्साधकस्याग्निमध्यगाः ।
सन्तर्प्याथ तथा कुर्या त्सहस्रशतसंख्यया ॥ ३४ ॥
एकैकस्य तु वै होमं तिलै राज्यसमन्वितैः ।
दद्या त्पूर्णाहुतिं पश्चा त्सर्वेषां तर्पणे कृते ॥ ३५ ॥
पुन रप्यर्चनं कुर्या देत्य वै मण्डलान्तरे ।
यथाक्रमेण सर्वेषां पुष्पधूपै स्तु केवलैः ॥ ३६ ॥
सकृ द्ध्यानसमेतन्तु चतुर्थाप्यथवाष्टधा ।
क्रमा त्समस्तमन्त्राणां प [पु] रावर्तन माचरेत ॥ ३७ ॥

सुशुभेनाक्षसूत्रेण स्वकै र्वा करपर्वभिः ।
ततोऽर्घ्यकुसुमै र्गन्धैः पूरयित्वा करांजलिम् ॥ ३८ ॥
सर्वदेवमयं मन्त्रं स्मृत्वोच्चार्य च तं क्षिपेत ।
सर्वत्र सर्वदानेन क्रमेणेच्छाच भक्तितः ॥ ३९ ॥
प्रदर्श्य सर्वमन्त्राणा मेकां मुद्रां च वैभवीम् ।
प्रणवेन सहस्रांशुसन्निभां सर्वसिद्धिदाम् ॥ ४० ॥
श्लेष्यपाणितले द्वे प्राङ्नम्रं कुर्या ल्लताागणम् ।
विविक्त मन्तरीकृत्य सहांगुष्ठद्वयेन तु ॥ ४१ ॥
मणिबन्धद्वयं कुर्या त्सुलग्न मतिनिश्चलम् ।
करयुग्मं सगर्भन्तु सन्धार्य स्वधियाचलम् ॥ ४२ ॥
ऊरुमध्ये निषण्णेतु कुर्याद्वै बाहुकूर्परे ।
गुप्तं कृत्वा प्रयत्नेन बन्ध मस्या स्समाचरेत् ॥ ४३ ॥
सर्वधा सर्वसिद्धीना माप्तये त्वमलेक्षण ।
तीर्थमध्ये स्वहृत्पद्मे बिम्बे वेद्यां स्थलेतु वा ॥ ४४ ॥
वह्निगर्भेतु निर्धूमे नित्य मस्मि श्चतुष्टये ।
मन्त्राणा मर्चनं कुर्या त्सिद्ध्यर्थमपि मुक्तये ॥ ४५ ॥
सजलाञ्जलिपूरै स्तु तीर्थेष हृद्याम्बुजे ।
भावनामृतजै र्भोगै र्मूर्तै रर्घ्यादिकै र्बहिः ॥ ४६ ॥
समित्सप्तकपूर्वै स्तु याज्यै र्वह्निगतं तिलैः ।
पूजयित्वा यथान्यायं प्रत्येकस्मि न्पदे क्रमात् ॥ ४७ ॥
संन्यासं संचयं वापि कृत्वा सम्य क्कृतस्य वै ।
मन्त्ररूपानुकारिण्या मुद्रणीयंच मुद्रया ॥ ४८ ॥
फलार्थं प्रसवं येन नैति संन्यासकारिणाम् ।
फलपर्यवसानं च काल मागमचोदितम् ॥ ४९ ॥

भर्तुं नो युज्यते येम सिद्धा ये[र्थै] स्तु फलार्थिनाम् ।
कालानुकालमुद्राणां यो बन्धः परिचोदितः ॥ ५० ॥
उक्तप्रयोजना दन्य स्सविघ्नविनिवृत्तये ।
मुदं कर्मात्मतत्वानां ददत्यमलयाजिनाम् ॥ ५१ ॥
द्रावयित्री च दोषाणां बाह्याभ्यन्तरचारिणाम् ।
तेन मुद्रा स्समाख्याताः कृतस्यापि च मुद्रणात् ॥ ५२ ॥
तस्मा त्स्वाभाविकं कृत्वा बद्धं वा मानसं पुरा ।
स्वेन स्वेन तु मन्त्रेण स्मरे त्प्राप्तं[द्व्याप्यं] सदैवहि ॥ ५३ ॥
चैतन्येनानुविद्धो य श्शाखासंघश्च यद्यपि ।
तत्रापि मन्त्रो ऽत्राध्यक्ष स्तत्कार्यं सम्प्रयच्छति ॥ ५४ ॥
एवं कृते ततः कुर्या न्मन्त्राणा म्मण्डलान्तरात् ।
पूर्ववच्चोपसंहार मेकस्मिन् गगनास्थिते ॥ ५५ ॥
स्मृत्वा परात्मना तंच स्वसंविद्गगने हृदि ।
विश्रान्तं भावये द्देवं स्वभावेन समन्वितम् ॥ ५६ ॥
द्विजातेर्दत्तशिष्टस्य पुष्पपत्रादिकस्य च ।
विहित स्त्वाम्भसि त्यागो विष्वक्सेनार्च ने कृ [नाद] ते ॥ ५७ ॥
धर्तव्यं न चिरं चाग्रे यत्पुरा ह्यभिनिवेदितम् ।
नैवेद्यं मन्त्रमूर्तीनां किंचित्पुष्पफलादृते ॥ ५८ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
विभवदेवतार्चनं नाम

दशमः परिच्छेदः ॥ १० ॥

अथ एकादशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

श्रुत्वैव मच्युतमुखा द्वनमाली मुनीश्वराः ।
पुन स्सञ्चोदयामास यदाकर्णयता च तत् ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

यथावत् ज्ञातु मिच्छामि मण्डलध्यानलक्षणम् ।
भगवन् भवभीताना मुपकाराय तद्वद ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

संसाध्य यष्टियोगेन सूत्रा [र्यां] त्पूर्वापरे पुरा ।
तद्दिग्द्वयान्तरे दद्या त्प्राग्वै सूत्रचतुष्टयम् ॥ ३ ॥
समांशेन द्विधा कृत्वा स्फुटं [ट] मध्या त्तदं [ततः ।] स्यच? ।
साधितेना र्धमानेन प्रा क्प्रत्यक्स्थेन तन्तुना ॥ ४ ॥
दक्षिणोत्तरभागाभ्यां समुत्पाद्य चतुष्पथौ ।
सूत्रं पूर्वापरसमं कृत्वा तदुपरि क्षिपेत् ॥ ५ ॥
पुन रर्धसमं दिक्षु दत्वा कोणचतुष्टयम् ।
चतुष्पथचतुष्केण नयेद्व्य [द्व] क्तिं प्रसार्य [र्य] वै ॥ ६ ॥
समसूत्रचतुष्कञ्च चतुरश्राश्रसिद्धये ।
तद्विभज्या ष्टदशभि श्चतुर्दिक्षु पदै स्समैः ॥ ७ ॥
क्षिपे त्सूत्रगणं तत्र घटिका रेणु [कण] रञ्जितम् ।
मध्ये पद्मावनिं कुर्या द्भागपङ्क्तित्रये क्रमात् ॥ ८ ॥
तद्बाहिः पदपङ्क्त्या तु पीठ मष्टदिगन्वितम् ।
तस्य भागचतुष्कोत्थ दिक्चतुष्कं प्रकल्प्य च ॥ ९ ॥

विदिक्चतुष्कं त्रिपदं पङ्क्त्या पीठप्रदक्षिणम् ।
प्रदक्षिणांक्षिते बोह्या स्वतुष्कं दिक्चतुष्टयात् ॥ १० ॥

चतुर्णान्तु चतुर्णान्तु बाह्या द्वाह्यं द्वयं द्वयम् ।
शोधयित्वा तु सद्बाह्या च्चतुष्कं द्वारसिद्धये ॥ ११ ॥

चतुष्टयं क्रमेणैव भूयो दिक्षु पदं पदम् ।
सबाह्याभ्यन्तरगतं शोधनीयं प्रयत्नतः ॥ १२ ॥

पुन स्सर्वपदाभ्यां तु षट्कं षट्कं तु चान्तरात् ।
सम्मार्ज्यं पूर्णशोभार्थं तत्र रक्तोत्पलाष्टकम् ॥ १३ ॥

यथा दिक्षु स्थितं कुर्या त्पूजनाय दिवौकसाम् ।
बाह्यस्थपद पार्श्वा [पीठा] त्तु त्रीणि त्रीणि च कोपयेत् ॥ १४ ॥

त्रयाणा मन्तरस्थं य त्पद मेकात्मतां नयेत ।
उपशोभं तु तं विद्धि कुर्या च्छीलाब्जभूषितम् ॥ १५ ॥

पंचकं पंचकं कोणा द्दीर्घौ नीत्वा लयं पुरा ।
शेषैः कोणन्तु निर्वंत्य सान्तरं च ततो बहिः ॥ १६ ॥

सद्या त्सूत्रत्रयंचैव मध्येध कमलं लिखेत् ।
षट्त्रिंश दळसंयुक्तं तस्य लक्षण मुच्यते ॥ १७ ॥

पीठावनि समीपेतु चतुर्थांश पदात्पुरा ।
समुद्धृत्य भ्रमं कुर्या द्ब्रह्मस्थानाच्चतन्तुना ॥ १८ ॥

दिक्सूत्राणां चतुर्णांतु एकैकं हि यदन्तरम् ।
वृत्तावधे स्समैर्भागैः पत्रसंधै विभज्यच ॥ १९ ॥

षड्भिर्हीनं शतं सार्धं सूत्राणां तत्र निक्षिपेत ।
सूत्रंप्राक्पदसंस्थं य त्तदाश्रित्याब्जपल्लवं ॥ २० ॥

कुर्या द्भाग चतुष्केण यथा तदवधारय ।
सव्यापसव्येयेसूत्रे अन्तरस्थ निरन्तरे ॥ २१ ॥

तयोरंश समं कुर्या द्दळाग्रार्दकमन्तरे ।
तदुद्देशात्तु सूत्रेण तदंकान्तर्गतेनच ॥ २२ ॥
अर्धचन्द्र द्वयंकुर्या त्तेन सूत्रणवैसमं ।
पुनरभ्यन्तरे सूत्रं तत्सूत्राभ्यां निरोध्यच ॥ २३ ॥
पत्राग्र मानयेस्तस्मा द्वहि स्तं शृंगसन्निधेः ।
वांछयमानं दळाग्रन्तु विधिना नेन सिध्यति ॥ २४ ॥
दळाग्र ब्रह्मदेशाभ्यां तुरीयांशेनचान्तरात् ।
भ्राम्यवैकर्णिकावृत्तं द्व्यंशमानेन केसरं ॥ २५ ॥
दळाग्रगांशंवै मध्या द्वयोमार्ध भ्रामयेत्ततः ।
कृत्वैवं वर्णकैःपूतैः पूरणीय स्महोज्वलैः ॥ २६ ॥
वज्राग्रविततां पीतां सबीजां विद्धिकर्णिकां ।
रेखान्वितानि पत्राणि सर्वाणि सुसितानिच ॥ २७ ॥
केसर त्रितयं कुर्या त्पत्रेपत्रे वणप्रभम् ।
दळान्तराळसमितं वृत्तबाह्यं ज्वलत्प्रभं ॥ २८ ॥
सितानि पीठकोणानि रक्तं तद्दिक्चतुष्टयम् ।
राजोपळप्रभांवीथीं पत्रमाला ह्यलंकृतां ॥ २९ ॥
पश्चिमांशा द्विनासर्वं द्वाराण्यम्बुजपत्रवत् ।
कृष्णानि सर्वशोभानि द्वारोद्देश स्थितानिच ॥ ३० ॥
तदर्धा कृतितुल्यानि तूपशोभानि गर्भवत् ।
कोणानि केसराभानि सितशंखा न्वितानिच ॥ ३१ ॥
शोण हेमादिवर्णंच क्रमाद्रेखागणंबहिः ।
कृत्वैवमनुसन्धाय सर्वात्मत्वेन देहवत् ॥ ३२ ॥
रजांसिविद्धिभूतानि सितपीतादिकानिच ।
तन्मात्रा ण्युपशोभानि शोभानिकरणानितु ॥ ३३ ॥

एवं सर्वाणि कोणानि स द्वाराणीन्द्रियाणिच ।
बहिरावरणं यद्वै सत्त्वाद्य त्रितयं हि यत् ॥ ३४ ॥
मन स्सुविततावीथी गर्वपीठ मुदाहृदं ।
धीःपद्मं तदधिष्ठाता बीजात्मा चिन्मयःपुमान् ॥ ३५ ॥
अमूर्त ईश्वर श्चात्र तिष्ठ त्यानन्दलक्षणः ।
यस्य सन्दर्शनादेव शश्वद्भावः प्रसीदति ॥ ३६ ॥
ससंगाना मसंगानां वपुष्पाते कृते सति ।
प्रायशो मुक्तिभाजां च त्विह जन्मैकशेषिणाम् ॥ ३७ ॥
देव आस्ते ज्ञतां हित्वा बहि रन्तश्च कर्मिणाम् ।
अन्यथा दृष्टमात्रा द्वै कथ माह्लाद मेति वै ॥ ३८ ॥
अत स्संवेदनसम मस्तित्व [त्वं] प्रतिपादकम् ।
यद्यत्स्वलक्षणं तत्वं तत्त त्सर्वत्र सिद्धिगम् [सन्धिगं] ॥ ३९ ॥
वस्तुत्वेन गृहीत्वैवं मण्डलं पूर्वनिर्मितम् ।
नाम्नाब्जनाभभुवनं सर्वदुःखक्षयंकरम् ॥ ४० ॥
तत स्तस्मिन् क्रमेणैवं ध्यात्वैकैकं निवेशयेत् ।
पूर्वोद्दिष्टेन बीजेन स्वाकारं परमेश्वरम् ॥ ४१ ॥
अथैवं भाजिता त्क्षेत्रा च्चतुरश्रा न्महामते ।
पूर्वोद्दिष्टानि धिष्ण्यानि यथा कार्याणि तच्छृणु ॥ ४२ ॥
पंचमं ब्रह्मकर्माख्या न्मम प्राग्दिश्यवस्थितम् ।
अंशं दीर्घेन तत्स्थेन कुर्या त्सूत्रेण लांछनम् ॥ ४३ ॥
अर्धचन्द्रसमाकारं भागयुग्मस्य चान्तरे ।
दक्षिणोत्तरभागाभ्यां तद्दध स्तत्समं तथा ॥ ४४ ॥
लांछनद्वितयं कुर्या त्तिर्यक्संस्थानसंस्थितम् ।
भागद्वादशकस्यैक्यं स्या त्पङ्क्तिद्वितया त्तथा ॥ ४५ ॥
ब्रह्मकर्म चतुर्थं य त्संख्यामानं च पूर्ववत् ।
मर्मतस्य च पक्षस्था वेककर्मान्तरीकृतौ ॥ ४६ ॥

ताभ्या मवस्थितेनैव सूत्रेणैतत्प्रजायते ।
पुन र्मध्या द्वितीयं यत मर्म चोर्ध्वं प्रवर्तते ॥ ४७ ॥
तस्माद्वैऽप्यन्तरीभूतं चतुर्थं पक्षयो र्द्वयोः ।
मर्म तत्स्थेन सूत्रेण वृत्तार्धं पूर्ववल्लिखेत् ॥ ४८ ॥
त्र्यश्रकर्मणि षष्ठस्य प्रत्यग्दिक्संस्थितस्य च ।
मर्मणो प्यथ वै सूत्रं कृत्वा तत्सम्प्रसार्यच ॥ ४९ ॥
यावद्वृत्तार्थबुध्नस्थ शृंगकोटे स्तु सन्निधिः ।
एवं सूत्रद्वये दत्ते धिष्ण्य शंखाकृति र्भवेत् ॥ ५० ॥
तस्य भागसमा कार्या लांछनै र्मेखला बहिः ।
पूर्वोक्तमर्मगै स्सूत्रै र्यथा तदवधारय ॥ ५० ॥
द्व्यंशर्दैर्घेण सूत्रेण नवचन्द्र कलासमम् ।
चतुर्णा मन्तरेशानां प्राग्दिक्कुर्याच्चलांछनं ॥ ५२ ॥
इशवह्नि पदाभ्यान्तु वृत्ततुर्यांश सम्मिते ।
द्वेलांछने समेकुर्या देकभागादिके तथा ॥ ५३ ॥
तत्समे ह्यपरे द्वेवै यदालांछयंचलांछनैः ।
दक्षिणोत्तरभागाभ्यां पश्चात्सूत्रद्वयंक्षिपेत ॥ ५४ ॥
कृत्वाखमम मर्मस्थं पूर्वादिष्ट क्रमेणतु ।
जीवसूत्रस्य पाश्चात्ये भागे पार्श्वद्वयेस्थितम् ॥ ५५ ॥
भागद्वयं द्वयं लांछयं योन्यर्धचार्धवृत्तवत ।
तच्छृङ्ग कोटिगेसूत्रे कृत्वा ते सम्प्रसार्यच ॥ ५६ ॥
खातभूभागपर्यन्तं तत्पदा द्वटपत्रवत ।
जायते सर्वकुण्डानां योनिरेवंविधाशुभा ॥ ५७ ॥
भागार्धमान सूत्रेण योनेराभ्यन्तरेपुनः ।
अर्धवृत्त द्वयं दद्या त्तद्व स्सूत्रद्वयान्वितम् ॥ ५८ ॥
खातस्यान्तर्गतोध्वर्य श्चतुर्थांशस्तु कोष्ठकात ।
कोष्ठार्ध निखनेच्छेषं तत्समंवापुरोदितं ॥ ५९ ॥

दैर्घ्यात्पादाधिकाकार्या योनिर्वै पृष्ठ उन्नता ।
गजोष्ठ सदृशी चाग्रा त्स्पृशन्ती दशनच्छदम् ॥ ६० ॥
पुरोभाग चतुर्थांशं योने रग्रा द्विसृज्यतु ।
दद्यात्भावसूत्र सम्बन्धं सूत्राणां द्वितयम्परं ॥ ६१ ॥
अनुपातेनवै ताभ्या मग्रात्संकोचमाचरेत ।
भागपङ्क्ति त्रयेणैव मेखलात्रितयम्बहिः ॥ ६२ ॥
सम्पाद्य चतुरश्रन्तु शंखं सन्नतयो[तुत्रितयो] परि ।
आशंखंमेखलानान्तु प्रोन्नतत्वं स्वविस्तृतेः ॥ ६३ ॥
मेखलानान्तु शंखस्य यन्मध्येश्रिचतुष्टयं ।
तच्चक्रचिह्नितंकुर्या त्तल्लक्षण मथोच्यते ॥ ६४ ॥
ब्रह्म मर्म निरुद्धेन चतुर्भाग समेनतु ।
खातार्थं प्राग्भ्रमं दद्या त्क्षेत्रमध्ये महामते ॥ ६५ ॥
बहिर्भाग समानाभि स्तद्बहि र्द्व्यंशविस्तृतं ।
अरक्षत्रञ्च तस्यापि नेमिभाग समा बहिः ॥ ६६ ॥
भागेनतद्बहिस्त्वेका चतुरश्राच मेखला ।
भ्राममध्यावरक्षेत्रं वृत्तेनैकेन वैपुनः ॥ ६७ ॥
ततस्सूत्राष्टकंदद्या द्दिग्विदिक्संस्थितम्पुरा ।
तस्यचान्तर्गतंपश्चा दष्टकं पातयेत्परं ॥ ६८ ॥
ततस्तेषां समापाद्य मरत्व ममलेक्षण ।
अन्तर्वृत्त निरोधेन प्रतिसूत्रस्य पक्षयोः ॥ ६९ ॥
सूत्रेण लांछने कुर्या न्नाभिनेमिभ्रमावधेः ।
एकांशा दर्धमानं च नेमिवृत्तस्य चान्तरे ॥ ७० ॥
द्वाभ्यां द्वाभ्या मराभ्यां तु मध्ये कुर्या त्सधिं प्रधिम् ।
विस्तारप्रोन्नता नाभिः कूर्मपृष्ठोपमाऽरकः ॥ ७१ ॥
नेमिं दर्पणवत्कुर्या त्त्वीष न्निम्नावसानतः ।
शिष्टं पुरोदितं सर्वं मथ पद्माकृतिं शृणु ॥ ७२ ॥

भागार्धं भ्रामये न्नाभे र्बहिः केसरसिद्धये ।
भ्रामये दपरं चार्धं मरक्षेत्रस्य बाह्यगम् ॥ ७३ ॥
नीत्वा क्षेपं मनेनैव विधिना नेमिमण्डलम् ।
अरसूत्राश्रितं कुर्या त्ततः पद्मदळाष्टकम् ॥ ७४ ॥
केसरभ्रमरुद्धेन सूत्रेणार्धेन्दुलक्षणम् ।
तच्छृंगकोटिसंस्थेन परिधे र्बाह्यकेन तु ॥ ७५ ॥
सूत्रद्वयेन पत्राग्रं कुर्या द्वाह्यभ्रमावनेः ।
निरन्तराणा मामूला त्केसराणा म्महामते ॥ ७६ ॥
कर्णिकोच्छ्रयतुल्यानां विभागं जनये त्स्फुटम् ।
शंखं कोणचतुष्के तु शेषं पूर्ववदाचरेत् ॥ ७७ ॥
योनि मेकेन भागेन चतुर्भि र्मेखळागणम् ।
खातं पूर्वसमं किन्तु वृत्ते वृत्तास्तु मेखलाः ॥ ७८ ॥
चतुरश्रे तदाकारा इत्युक्तं कुण्डपंचकम् ।
काल माहुतिसंख्यां च होमद्रव्यप्रभूतताम् ॥ ७९ ॥
ज्ञात्वैव मेकहस्तात्तु कुर्या दष्टकरावधि ॥ ७९॥ ॥

इति श्रीपाश्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
यागकुण्डविधि र्नाम

एकादशः परिच्छेदः ॥ ११ ॥

अथ द्वादशःपरिच्छेदः ।

नारदः ।

एवमाकर्ण्यसत्वेव मुसळी मुनिनायकाः ।
कृताञ्जलिपुटोभूत्वा पप्रच्छ जगतांपतिं ॥ १ ॥

सङ्कर्षणः ।

यथाक्रम स्थितानाञ्च सर्वेषां [मन्त्राणां] लक्ष्मिनन्दन ।
त्वत्तोहं श्रोतुमिच्छामि मन्त्राणां [सर्वेषां] ध्यानलक्षणम् ॥२॥

भगवान् ।

त्रयाणां मुख्यपूर्वाणां ध्रुवान्तानां पुरोदितं ।
शेषादीनामशेषाणा मिदानी मवधारय ॥ ३ ॥
ध्यानं पाताळ निलय पर्यन्तानां यथास्थितम् ।
एक एव जगन्नाथ स्स्वरूपाद्यैस्तु शक्तिभिः ॥ ४ ॥
नानात्वेना प्यनन्तोयो भक्तानुग्रह काम्यया ।
तस्याभिमानिकं रूपं श्रृणुसर्वेश्वरस्यतु ॥ ५ ॥
तुहिनाचलसंकाशं पूर्णचन्द्र समाननं ।
स्व [सु] मणि व्यंजितेनैव युक्तं फणगणेनतु ॥ ६ ॥
प्रोद्वहन्तं हलंचक्र मपसव्य द्वयेनतु ।
वामहस्त द्वयेनैव शंखं मुसलमेवच ॥ ७ ॥
नित्यसन्निहिताशेष शक्ति सर्वज्ञमच्युतम् ।
मनस्यन्त मुखानांच स्कर्मणां पुरयेत्सतत ॥ ८ ॥
शक्तीशोप्यथसंचिन्त्यः पुण्डरीकनिभेक्षणः ।
इच्छारूप धरश्चैव सौम्यः महासिताननः ॥ ९ ॥
व्यक्तयेच फळादीनां भक्ताना मनुकम्पया ।
पीडयन् स्वांघ्रियुग्मेन वसुधांच करद्वयं ॥ १० ॥
युगानुसारिकांतिश्च चतुर्वक्त्र श्चतुर्भुजः ।
मूर्तचक्र गदाहस्तः स्वमूर्ता च्छाम्बुजांकितः ॥ ११ ॥
शमं नयतिसन्तापं कमले नेन्दुकान्तिना ।
नानामन्त्र मयींविद्यां भाव [व्यंज] यत्यमळात्मनां ॥ १२ ॥
सम्यग्वाक्पतिनाचैव कम्बुनाशब्दमूर्तिना ।
आज्ञा प्रतीक्षकेणैव गदाचक्र द्वयेनतु ॥ १३ ॥

प्रेरितेन हिनस्त्याशु साधुसन्तापकारिणम् ।
नारसिंहेन वक्त्रेण भवभीति विघातकृत् ॥ १४ ॥
पुष्णाति सर्वभूतानि वाराहेणा मृतात्मना ।
कुरुते पश्चिमस्थेन कापिळे नोपसंहृतिम् ॥ १५ ॥
भक्ति श्रद्धापराणांच स्मृतमात्रः समेत्यवै [दैवहि] ।
हृन्मध्ये गगनेभूमौ वह्निमध्ये जलान्तरे ॥ १६ ॥
चतुर्णां ब्राह्मणादीनां स्वयमेवानुकम्पया ।
चातुरात्म्येन रूपेण चतुर्धाव्यक्तिमेतिच ॥ १७ ॥
आत्मतुल्येनदेहेन शंखपद्मांकितेनतु ।
मूर्तिमद्भिर्हलाद्यैस्तु युक्तेनवदनैर्विना ॥ १८ ॥
वर्णानुरूपवर्णेन समेनाप्यसमेनतु ।
अन्योन्यानुगतेनैव पूर्वोद्दिष्टेननान्यथा ॥ १९ ॥
प्रळयानलसूर्याभः स्मर्तव्योमधुसूदनः ।
अष्टबाहुर्विशाळांसो व्यग्रीष्टो मकरांकितः ॥ २० ॥
शंखचक्रधरश्चैव बाणकार्मुक धृक्तथा ।
रजस्तमोभ्या म्मूर्ताभ्यां सम्प्रवृत्ति निवृत्तये ॥ २१ ॥
कर्णपीठ निविष्टंच ध्येयं पाणि युगं विभोः ।
विद्याधिदेवं भगव च्चतुर्वक्त्रं चतुर्भुजम् ॥ २२ ॥
दम्भकूर्च [कर्ण] जटा दण्ड कमण्डलवक्ष सूत्रिणम् [त्रकं]।
फुल्लरक्ताम्बुजाभासं श्वेतपद्म करांकितम् ॥ २३ ॥
श्रुतीऋंगाद्या वक्त्रेभ्यः प्रोद्गिरंतमनुस्मरेत ।
निर्धूमांगारवर्णाभं शंखपद्माक्षसूत्रिणम् ॥ २४ ॥
फुल्लरक्ताब्जविभवं देवताद्यात्मसूत्रकम् ।]
ध्यायेदभयपाणिं तं कापिलं तेजसां निधिम् ॥ २५ ॥
योन्त स्सर्वेश्वरो देव स्साक्षिभूतो व्यवस्थितः ।
स्फटिकोपलसद्भावान् स्वशक्त्युत्थान्बिभर्ति च ॥ २६ ॥

अविद्याविष्कृतानां तु भक्तानां सत्प [म्प] दाप्तये ।
त मनादिं जगन्नाथं : बहिस्स्थूलतरात्मनाम् ॥ २७ ॥
द्यावापृथिव्यो रन्तस्स्थं विश्वरूप मनुस्मरेत् ।
अनेकवक्त्रांघ्रिकर मनेकमकरांकितम् ॥ २८ ॥
यद्यप्यनेकवदन मनेकभुजभूषितम् ।
तथापि वै त्रयस्त्रिंशं द्वदनै र्विविधै र्युतम् ॥ २९ ॥
चतुरभ्यधिकै र्दिव्यै श्चत्वारिंशा न्महाभुजैः ।
ब्रह्मरुद्रेन्द्रदक्षार्क चन्द्रसिद्धा स्तथा श्रुतिः ॥ ३० ॥
पौरुषस्य तु वक्त्रस्य चोर्ध्ववक्त्रस्थिता स्स्वमी ।
पिशाचाग्निमरुच्छैल द्विपगन्धर्ववारिभिः ॥ ३१ ॥
वक्त्रैरूर्ध्वं स्थितै र्ध्याये द्दक्षिणं वदनं विभोः ।
पाताळादि र्महामेघ लोकराशिग्रहोस्थितैः ॥ ३२ ॥
वर्णै स्तार [रास्स] समेतै स्तु ध्याये द्वक्त्रं तु पश्चिमम् ।
यक्षान्तकाऽनताभाद्यै र्वसुनक्षत्रगोगणैः ॥ ३३ ॥
वक्त्रै र्वराहवक्त्रोर्ध्वं स्थितै र्ध्यायेच्च दक्षिणम् ।
पद्माद्यं चातुरात्मीयं मन्त्राणां दशकं महत् ॥ ३४ ॥
प्रोच्छ्रितं हि सुवर्णाभं तल्लांछनचतुष्टयम् ।
लोकेशास्त्राष्टकं चैव पुस्तकं चाक्षसूत्रकम् ॥ ३५ ॥
दर्वी कमण्डलु र्हैम श्चाभयं हि वरान्वितम् ।
दर्भाजिनं वत श्छत्रं सुशुभं चामरं सितम् ॥ ३६ ॥
स्रुक्स्रुवौ चापि कलशौ वेदिर्वह्निसमन्विता ।
चन्द्रार्कमण्डले पूर्णे नागेन्द्रो मणिदर्पणम् ॥ ३७ ॥
पुष्पस्रग्व्यजनं दिव्यं विश्वपत्रलतातथा [पात्रं तथा तथा] ।
स्मर्तव्यास्तु भुजेष्वस्य विभोस्संस्थानकैस्समैः ॥ ३८ ॥
यथोदितक्रमेणैव व्यत्ययो नभवेद्यथा ।
भाभिर्नानामकाराभि र्देहोत्थाभि रिदंजगत् ॥ ३९ ॥

भासयन्तं जगन्नाथं स्मरेद्धृक्कमलादिषु ।
हंसमूर्ति मथात्मानं ज्ञानयज्ञभुजंस्मरेत ॥ ४० ॥
कुन्देन्दु स्निग्धकान्तिच होमकुण्ड महातनुम् ।
रजस्तमोध्वांग्रं सत्सत्व विग्रहं परमेश्वरं ॥ ४१ ॥
धर्माधर्मेक्षणंध्याये दग्नीषोमात्मकेनतु ।
दक्षिणोत्तरसंस्थेन पक्षयुग्मेनराजितम् ॥ ४२ ॥
बहिस्तमेवोदकस्थ न्तुहिनाचलसान्निभम् ।
ध्यात्वार्चयेत्तुविधिव द्धंसविग्रह मच्युतम् ॥ ४३ ॥
बहिर्द्रव्यमयस्त्वेक स्सामान्येनैकलक्षणः ।
सम्यङ्निर्वर्तितस्स्वर्गं पूर्वमृच्छति चार्थिनाम् ॥ ४४ ॥
अन्तर्वेद्यां चतुर्धाय स्त्वेकएव महामखः ।
तपोयागजपध्यान स्वरूपश्शश्वदेवहि ॥ ४५ ॥
याजिनामपवर्गन्तु विदधाति समापनात् ।
तंयज्ञ पुरुषं [वपुषं] ब्रह्म वासुदेव मजंहरिं ॥ ४६ ॥
ध्याये द्वै सूकरात्मान मञ्जनाद्रि समप्रभं ।
यज्ञाङ्गचिह्नितांघ्रिच महाव्याहृतिदंष्ट्रिणम् ॥ ४७ ॥
भूर्भुवस्स्वश्शरीरंच शब्दब्रह्मैकमानसम् ।
निर्नुदन्तं प्रपन्नाना मविद्यापंकमंजसा ॥४८॥
वैद्येनपोत्र प्रान्तेन त्वक्षयेनामलेनच ।
वासनावासितानांच जीवानां भवशान्तये ॥४९॥
महाविभूति भगवान् पूर्णषाड्गुण्य विग्रहः ।
स्वकराब्जान्तराद्ब्रह्म तत्वादादाय चांजलिं ॥५०॥
करोतिसेचनंदोपं दधानांचस्वतेजसा ।
स्थूलरूपेणतमजं बहिराराधनाविधौ ॥५१॥
आध्मातंवायुनायद्व न्निर्धूमांगारपर्वतम् ।
ध्यायेत्तद्वन्महादीप्तं वाजिवक्त्रमलांछनं ॥ ५२ ॥

बद्धब्रह्मांजलिकस्थं द्रवत्कनकलोचनम् ।
घोणाग्रेणाहरन्तंच त्रैलोक्योत्थमलेन्धनम् ॥५३॥
कृत्वातद्भस्मसात्सम्य क्फूत्कुर्वन्त म्मुखेनतु ।
धर्मसामान्य ममल मनादिनिधनंविभुं ॥५४॥
दुर्लभं यत्प्रबुद्धानां यंत्प्रसादाधियाविना ।
तस्यथूलतरंरूपं शृणुतत्प्रामयेपरं ॥५५॥
तुहिनाचलसंकाशं सौम्यवक्त्रं चतुर्भुजं ।
कामार्थौ वुद्वहन्तंच शंखपद्मच्छलेनतु ॥५६॥
साधुमार्गे स्थितानान्तु प्रयच्छन्तं धियावतौ ।
सिताक्षमालं धर्मन्तु वरपाणि मतस्मरेत् ॥५७॥
वाङ्मयन्निखिलंयस्य वस्तुजात मनश्वरम् ।
शक्तित्वेन स्वभावस्थं चिद्रूपस्यामलद्युतेः ॥५८॥
सरवाजिमुखंध्याये दधवागीश्वरंविभुम् ।
सूर्यकान्ताग्नि संकाश मनेकभुजभूषितम् ॥५९॥
कमलंचाक्षसूत्रंच वेदिन्त्रेताग्निभूषितां ।
साज्यधारौ स्रुक्स्रुवौतु विष्टरंसोमसंयुतम् ॥६०॥
दर्भाजिनं मेखलांचा प्यपसव्येषु षट्स्वमूः ।
स्मरेद्वामकरेष्वस्य पुस्तकं शंखमेवच ॥६१॥
दण्डंकमण्डलुंदर्वी मेकस्मि न्त्रितयंकरे ।
पूर्णग्राम्यै स्तधारण्यै श्चरुर्वाजैस्तु पंचमे ॥६२॥
सुड्मूलफलपत्रैस्तु यज्ञद्रव्यै स्सदक्षिणैः ।
सर्वाश्रमोपकरणै र्युक्तं चमसभाजनं ॥६३॥
ध्येयमस्य भुजेषष्ठे व्रतमूर्तै र्रुगादिभिः ।
वेदांगैरुपवेदैस्तु संस्कार स्समखैस्तथा ॥६४॥
विकारवसुधाधारे ह्यभावेतु गुणोदधौ ।
स्वशक्ति भावितंकृत्वा मनःपूर्वं चतुष्टयम् ॥६५॥

प्रकुर्वन्तं समास्तेय स्सर्वज्ञः पुरुषात्मना ।
निषण्णं भोगिशय्यायां तर्पनीयरुचिंस्मरेत् ॥६६॥
देवमर्णवशाय्याख्यं मूर्तैश्चक्रादिकैर्वृतम् ।
लक्ष्म्यासंवाह्यमानंच समाक्रान्तंच निद्रया ॥६७॥
वीज्यमानंहिवैभीत्या गीयमानंहिविद्यया ।
कूर्मात्मा कूर्मवद्बुध्या ध्यातव्यस्त्वथलांगलिन् ॥६८॥
द्रवत्कनकवर्णाभ स्स्वसामर्थ्या जलाश्रयः ।
शक्त्यादिक कलाद्वंद्व द्वितीयांघ्रिस्सनातनः ॥६९॥
शक्त्यादिक कलाद्वयश्च प्रोद्धिरंस्तु श्रुतित्रयम् ।
अतसीपुष्पसंकाश श्शंखचक्र गदाधरः ॥७०॥
मखोपकरणांगश्च निमग्नोद्धरणक्षमः ।
स्वशक्तिविभवाधार मिच्छाज्ञानक्रियात्विषम् ॥ ७१ ॥
नानाविशेषविज्ञान स्फुलिंगोर्मिखदोदितम् ।
धारयन्तं स्थितं हार्द मनूनं मोह मुल्बणम् ॥ ७२ ॥
नदन्नाद मनाख्येयं त मजं परमेश्वरम् ।
निस्तप्तकनकाभं च ध्याये द्देवं नृकेसरिम् ॥ ७३ ॥
ज्वलदग्निस्फुलिंगाभि स्स्वदेहोत्थाभि रावृतम् ।
रथांगशंखधातारं वृह न्मूर्ति सुभीषणम् ॥ ७४ ॥
सरसत्त्वकरज श्रेणि दीप्तेनोभयपाणिना ।
सम्यच्छन्तं धिया सम्यक् भविनां साभयं वरम् ॥ ७५ ॥
अमृताध्मातमेघाभ ममृताहरणं विभुम् ।
पीतांबरधरं ध्याये देकवक्त्रं चतुर्भुजम् ॥ ७६ ॥
श्रोणीतटार्पितकरं शंखचक्रविभूषितम् ।
मध्यतो दक्षिणेनैव षद्दन्तं गिरिरूपधृत् ॥ ७७ ॥
शुद्धज्ञानानुविद्धं च कर्मसम्भवभीतिहम् ।
दिशन्तं स्वधिया सम्यक् भक्तानां भक्तवत्सलम् ॥ ७८ ॥

मंथामथितदुग्धाब्धि क्षोभयित्वा प्रकाशितम् ।
अमृतं क्षुत्तृषादीनां प्रतिपक्ष मनामयम् ॥ ७९ ॥
शुद्धं चानश्वरं भाव्यं मायाख्यार्णवमध्यगम् ।
आत्मामृतमनौपम्य माहारध्वंसकर्मणा ॥ ८० ॥
ध्याये त्कमलगर्भाभं देवदेवं श्रियः पतिम् ।
कमलालयहेतोश्च विभूषितकरद्वयम् ॥ ८१ ॥
द्वयं देवीपरिणये लीलयैव समर्पयन् ।
प्रकाशय न्ननादिस्थ मात्मनः प्रकृते स्सह ॥ ८२ ॥
मत्करे स्तुविद्धेयं प्रकृतिः प्राकृतै रहम् ।
यतोह माश्रय श्चास्या मूर्ते र्मध्येतदात्मिका ॥ ८३ ॥
या मालम्ब्य सुखेनेमं दुस्तरं हि गुणोदधिम् ।
निस्तरं त्यचिरेणैव व्यक्तध्यानपरायणाः ॥ ८४ ॥
मदविह्वलनेत्रं च देव मुद्भिन्नयौवनम् ।
फुल्लरक्तांबुजाभास मत्यजन्तं निजां स्मृतिम् ॥ ८५ ॥
त्रैलोक्यविस्मयकरं कान्ताकृतिधरं स्मरेत् ।
आनन्दामृतसंपूर्णवदने नेन्दुकान्तिना ॥ ८६ ॥
कलशाकृतिरूपेण करस्थेन विराजितम् ।
लीलाकटाक्षवाग्बाणै स्सुदयन्तं सुरद्विषः ॥ ८७ ॥
द्विरेफपटलाक्रान्त सहकारलताकरम् ।
कलामूर्त्यभिमानात्म राहुसंज्ञो विभीषणः ॥ ८८ ॥
मूर्तामूर्तेन रूपेण संग्रसत्यनिशंकिल ।
अग्निषोममयीं मूर्तिं कर्मिणा मुपकारिणाम् ॥ ८९ ॥
योन्तःप्राणादि रूपेण चन्द्रादित्यात्मना बहिः ।
स्थितस्तद्विजयेध्यक्षः सत्यध्यानरतात्मनाम् ॥ ९० ॥
निष्पन्दं बोधभावेन तन्तुव्यक्तं स्मरेद्बहिः ।
नीलनीरदवर्णाभं पद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ ९१ ॥

मध्याह्न भास्कराकारं द्वादशारकरोद्यतम् ।
श्रोणीतटनिविष्टेन वामहस्तेन लीळया ॥ ९२ ॥
ध्रियमाणंगदांगुर्वीं निषण्णां धरणीतले ।
अविद्याख्याचयानेमिः काळचक्रस्य दुर्धरा ॥ ९३ ॥
समाधीयं समाश्रित्य विग्रहं विधुनोतिच ।
जययज्ञ क्रियादीनां तामसेन बलेनच ॥ ९४ ॥
ध्यायेत्तत्प्रसरन्नंच देवंराजोपलब्धुतिम् ।
विज्ञानरश्मिभिर्दीप्तं सत्सत्व गरुडासनम् ॥ ९५ ॥
नानास्त्ररूप भूतात्म सद्विद्याभुजभूषितम् ।
चक्रं पद्मं गदां बाण मंकुशं कुंत मेवच ॥ ९६ ॥
षट्सु दक्षिण हस्तेषु शक्ति पाशौ च कार्मुकम् ।
मुसलं मुद्गरं भीमं खेटकं वाम बाहुषु ॥ ९७ ॥
देवआम्रदळाभश्च स्मर्तव्यः पारिजातजित् ।
अक्लिष्ट कर्मा देवेश स्सनेका द्भुतविक्रमः ॥ ९८ ॥
प्रबन्ध प्रतिपन्नानां भक्तानामपिदेहिनाम् ।
योबोध भूमौ संरूढो ह्यनित्यश्चानुरंजकः ॥ ९९ ॥
न्यग्रोधविटपाकारो प्यविद्या बन्धलक्षणः ।
कर्मवृक्षस्सुविततो मोहमाया फलावृतः ॥ १०० ॥
तदुत्पाटन सिध्यर्थ मनुग्राह्यजनंसदा ।
आविश्यास्तेंशमात्रेण कृपयास जगत्प्रभुः ॥ १०१ ॥
सविवेकात्मनाभूत्वा ज्ञानबाहु विज्ञानधृक् ।
ऐश्वर्य धर्म वैराग्य शमास्य श्चितिशक्तिभृत ॥ १०२ ॥
आदाय संयमास्त्रौघं नियमास्त्रगणं तथा ।
इन्द्रियादिगणं जित्वा कर्मिणां दोषहोद्दियः ॥ १०३ ॥
यदस्य सुराजिद्रूपं तद्द्वादशभुजं स्मरेत् ।
दिव्यमाल्याम्बरधरं दिव्याभरणभूषितम् ॥ १०४ ॥

चतुर्वक्त्रं सुनयनं वामोत्संगार्पितप्रियम् ।
खड्गं चक्रं गदां बाणं मुसलं च तदुत्तमम् ॥ ५ ॥
षट्सु दक्षिणहस्तेषु शंख मंकुश कार्मुके ।
छत्रं च फणभृत्पाशं विभो वामभुजे ष्वमी ॥ ६ ॥
षष्ठेनाऽऽलिंगिता देवी सारविन्देन बाहुना ।
तदंसलग्नकरया देव्या तच्चित्तया ऽ निशम् ॥ ७ ॥
संवीज्यमानं विनया च्चामरेण सितेन तम् ।
लोकनाथं विशालाक्षं सर्वदेवनमस्कृतम् ॥ ८ ॥
वरसिंहासनारूढं ध्याये न्मीलितलोचनम् ।
पद्मासने नोपविष्टं पद्मगर्भोपमद्युतिम् ॥ ९॥
करुणाविष्टबुद्धिं च शंखपद्मकरांकितम् ।
ज्ञानवैराग्य सद्धर्म मार्गत्रयनिदर्शकम् ॥ ११० ॥
संस्मरे दथ दत्ताख्यं ज्ञानमूर्तिमकल्पकम् ।
मनुष्यमुनिदेवानां समाधिनिरतात्मनाम् ॥ ११॥
ईषल्लब्धरसानां च ब्रह्ममार्गानुसारिणाम् ।
स्वप्रभानिकरेणैव भासयन्तं च तत्पथम् ॥ १२ ॥
मनसा सह वायूना माकृतिप्रतिषेधकृत् ।
श्रुतीना म्मानसानां चा प्याचाराणां तथैव च ॥ १३ ॥
वर्णाना माश्रमाणां च परिरक्षक एव हि ।
मानसैकार्णवान्तस्थे निष्कम्पे बुद्धिपादपे ॥ १४ ॥
अभिमानलताढ्येचा प्युपरिस्थ मनुस्मरेत् ।
प्रावृड्गिरि रिव श्यामं तेजसा ज्वलनोपमः ॥ १५ ॥
ध्वंसकृ द्विघ्नजालस्य निद्रालस्य चयस्य यः ।
उत्कृष्टद्विजरूपेण विकसत्पद्मरूपिणा ॥१६॥
स एव द्विभुजो ध्येयो दण्डदर्भाक्षसूत्रधृत् ।
दन्तज्योत्स्नाजिताज्ञानं न्यग्रोधशयनं विभुम् ॥ १७ ॥

निषण्ण मीषदुत्तानं द्विभुजं शिशुरूपिणम् ।
एए एव (?) निरस्तास्त्रं शान्तनिद्रारसं स्थितम् ॥ १८ ॥
अनुज्झित स्वभावंच योगमाया बलेनच ।
त्यजन्तमाहरंतंच श्वासोच्छ्वास द्वयेनतु ॥ १९ ॥
आब्रह्म भवनं सर्व कर्मप्राधानिकंह्यित् ।
अपौरुषेण रूपेण संवृतावयवात्मना ॥ १२० ॥
स्वमायाजलमध्यस्थ मध्यक्षमधसंस्मरेत ।
ज्ञानादिगुणवृन्देन पक्षभूतेन भूषितम् ॥ २१ ॥
स्वोत्थंसन्निस्सुतं ब्रह्म मेकश्रृंग विराजितम् ।
कल्पावसान समये वहन्तश्चैव चिन्तयेत् ॥ २२ ॥
नौरूपां विततां क्षोणिं प्रजापति गणान्वितम् ।
मुक्ताफलगणेनैव वपुषा निर्मलेनच ॥ २३ ॥
अनिर्मीलितनेत्रस्स मीनात्मा भगवा नथ ।
यो नित्यं भवभीतानां बुधानां कृपया स्वयम् ॥ २४ ॥
हृत्स्थो नियतिदण्डेन मार्ताण्डायुतसन्निभः ।
जित्वा ज्ञानबलं भीम मिन्द्रियारिगणान्वितम् ॥ २५ ॥
सयँच्छ त्यचिरा द्ब्रह्म नन्दनं सत्सुखाय च ।
ध्याये त्तमेव ह्रस्वांगं श्यामं पद्मदळे क्षणम् ॥ २६ ॥
अन्तर्निविष्टभुवनं जटावल्कलभूषितम् ।
छत्रं तद्वामहस्ते स्य दण्ड मन्यत्र वैष्णवम् ॥ २७ ॥
आक्रम्य जायद्गादित्य सूर्येन्दुहुतभुक्प्रभाम् ।
तिष्ठत्यनन्तो भगवां स्तुर्याख्य श्विद्विभूतिधृत् ॥ २८ ॥
संप्रेरय त्वनिच्छात स्स्वपद्मा दमृतप्रभाम् ।
आह्लादजननीं शक्ति कर्मिणां भावितात्मनाम् ॥ २९ ॥
त्रैलोक्यपूरकं ध्याये त्तमेव हरितद्युतिम् ।
नानामुद्राख्ययुक्तेन भुजवृन्देन भूषितम् ॥ १३० ॥

खेटकेनांत्रिदण्डेन वहंत मरिसूदनम् ।
वहन्तं सद्वैजयन्तीं देवानां च जयार्थिनाम् ॥ ३१ ॥
खड्गचक्र[ःअब्जखड्ग] गदादण्ड बाणांकुशसमुद्गराः ।
शक्तिः परशुशैलेन्द्रौ दशदक्षभुजेष्वमी ॥ ३२ ॥
शंखतोमरशार्ङ्गं च पाशशूलमहीरुहाः ।
कुलिशं क्षुरिका चैव लांगलं मुसलं मदव ॥ ३३ ॥
वामहस्ते ष्वमीध्येयां अन्येमुद्रान्वितादश ।
भयविस्मय मृद्वेणी कण्ठग्रहण लक्षणाः ॥ ३४॥
ध्येया मुद्रा विभोःपंच सव्येतु करपंचके ।
वराख्यां भूतिसंज्ञांच युक्ताख्यां साभयान्तुवै ॥ ३५ ॥
गोपनीन्दक्षहस्तेषु तत्संख्येषु च संस्मरेत ।
जगत्सूत्रं सदा [भा] क्षेस्तु येनोक्त ममितात्मनां ॥ ३६ ॥
गुणषट्क स्वरूपेण पूर्वोक्ताकृतिभिर्विना ।
स्मर्तव्य स्वचतुर्धावै लाञ्छनास्त्र विवर्जितः ॥ ३७॥
सर्वदापरिरक्षन्तु जपपूर्वं चतुष्टयम् ।
योगक्रिया तपोन्तंच सद्विभूत्यपवर्गदम् ॥ ३८ ॥
नराद्यः कृष्णनिष्ठश्च पृथगे कत्रचेच्छया ।
नरन्तत्र प्रवालाभ मर्धोन्मीलित लोचनम् ॥ ३९॥
अन्तर्निविष्टभावंच शब्दब्रह्मैकमानसं ।
यदोपलक्षणम्मन्त्रं लपमानमलक्षितम् ॥ १४० ॥
स्फाटिकेनाक्ष सूत्रेण करस्थेनचशोभितम् ।
गणयन्नक्षसूत्रीया नावर्तान् वामपाणिना ॥४१ ॥
अथनारायणन्देवं ध्यायेत कुमुदपाण्डुरम् ।
बद्धब्रह्मांजलिंशान्तं हृत्पद्मार्पितमानसं ॥४२ ॥
युञ्जानश्च, स्वमात्मानं परस्मिन्नव्ययेपदे ।
कमण्डलुधरंध्यायेत कांचनाभमतोर्हरिं ॥ ४३ ॥

विष्टराविष्टपाणिंच क्रियाकाण्डप्रदर्शकम् ।
पठन्त मनिशं शास्त्रं पंचरात्रपुरस्सरम् ॥ ४४॥
कृष्णमिन्दीवरश्याम मूर्ध्वबाहुं जटाधरं ।
पादेनैकेनतिष्ठन्त माहरन्तंच मारुतं ॥ ४५ ॥
एकत्रिषड्द्विषड्रात्रा यतिकृच्छ्रपरायणम् ।
पक्षमासोपवासांश्च दिशन्त मनुचिन्तयेत् ॥ ४६ ॥
कृष्णाजिनोत्तरीयाश्च सर्वेकाषायधारिणः ।
ब्रह्मलिंगधरास्सर्वे सर्वेब्रह्मपरायणाः ॥ ४७॥
मुख्यकर्म परिक्रान्ता स्साधूनां प्रेरणायच ।
काळानुकाळ माश्रित्य सर्वेसर्वपरायणाः ॥ ४८॥
असंगशस्त्रयाभगवान् सत्कुठाराभिधानया ।
छिनत्ति बद्धमूलान् यः कर्मवृक्षांस्तु कर्मिणाम् ॥ ४९॥
तमेव द्विभुजंध्याये दुद्यादित्यवर्चसं ।
कृष्णेणचर्मवसनं सत्कुठारकरांकितम् ॥१५०॥
दशेन्द्रियाननंघोरं योमनोरजनीचरम् ।
विवेकशरजालेन शमं नयतियोगिनां ॥ ५१॥
ध्येय स्सएव विश्वात्मा सतोय जलदप्रभः ।
रक्तराजीवनयनो धनुश्शरकरांकितः ॥ ५२॥
रागद्वेष ममळं योवै स्वरूप यतिलक्षणम् ।
स्वयंस्त्वोत्थंविभजति त्रिधापश्यन्ति पूर्वकम् ॥ ५३॥
बोधमारुतहृत्पूर्वं स्थानेष्वभ्युदितंक्रमात् ।
स्मर्तव्य स्सोपिभगवा नतसीकुसुमद्युतिः ॥ ५४॥
वहन्वै वामहस्तेन सर्वशास्त्रार्थ पुस्तकं ।
दक्षिणेनतुशास्त्रर्थ मादिशंश्च यथास्थितम् ॥ ५५॥
युगानुसारिबोधाना मखेद जननायच ।
विभजंस्तु चतुर्धावै वेदमेकं त्रिकाळवित् ॥ ५६॥

दानधर्मरतानांच यागयज्ञानु याजिनाम् ।
तपस्स्वाध्याय सक्तानां मुक्तानां वै पुनर्भवात् ॥ ५७॥
संरक्षणाययोग्यत्व विज्ञानव्यक्तये ऽपिच ।
समुदेति जगन्नाथ स्तेषां हृत्कमलावनेः ॥ ५८॥
मनोवाजिन माक्रम्य त्वादायात्म गुणायुतान् ।
नूनमुत्पादयत्याशु जन्मान्तर शतोत्थितम् ॥ ५९॥
वैषयं वासनाजालं नाशयत्यात्म सिद्धये ।
ध्यायेद्वराभ्रगन्तंवै तनुत्राभृत विग्रहम् ॥१६०॥
सितोष्णीषललाटंच नातिदीर्घजटाधरं ।
द्रवत्कनकवर्णाभ मिषुधि द्वयमध्यगम् ॥ ६१॥
शरचापकरव्यग्रं खड्गकुन्त कुठारिणम् ।
यज्ञाध्ययन दानादि परिरक्षन्तमेवाहि ॥ ६२॥
शातयन्त मवर्णाश्रा स्वधर्मनिरतात्मनः ।
सर्वतत्वाश्रयन्तत्वं सर्वशक्तिमयंविभुम् ॥ ६३॥
सर्वेन्द्रिय गुणाभासं सर्वेन्द्रिय विवर्जितम् ।
आधारं भुवनानांच ध्यातव्य स्तदधस्स्थितः ॥ ६४॥
अनन्तशयनारूढः कल्पान्तहुतभुक्प्रभुः ।
ज्वलज्ज्वालावलीयुक्तः ज्वलनांशुकवेष्टितः ॥६५॥
चक्राद्यायुधबृन्देन मूर्तेन परिवारितः ।
स्थितांघ्रिदेशतो लक्ष्मी श्चिन्ता दक्षिणतो विभोः ॥ ६६ ॥
मूर्धदेशगता निद्रा पुष्टि स्तद्वामत स्स्थिता ।
प्रधानदेवताध्यान मिद मुक्तं समासतः ॥ ६७ ॥
यज्ज्ञात्वा विनिवर्तन्ते जन्ममृत्युजराऽरुजः ।
नाखे वंखे ध्वजे येषां व्यक्ति र्व्यक्ता जगत्त्रये ॥ ६८ ॥
तेपि लांछनबृन्दं तु धारयन्त्यग्निगोचरे ।
ललाटे चांगपट्टे तु पृष्ठे पाणितलद्वये ॥ ६९ ॥

तनूरुहचये मूर्ध्नि कर्मिणां प्रतिपत्तये ।
अपि संसारिणो जन्तो स्स्वभावा द्वैष्णवस्य च ॥ १७०॥
न जहा त्यच्युतं लिंगं किं पुन र्विभवाकृतेः ।
सर्वेषां कामचारित्वं यदुक्तं वै मया पुरा ॥ ७१ ॥
तदंघ्रिभुजवर्णास्य बृहन्मध्याणुलक्षणम् ।
एकाद्यनेकसंख्यं च दृश्यं सर्वत्र सर्वदा ॥ ७२ ॥
नत्वन्यरूपता कार्या कारणं कामरूपताम् ।
यस्मा दस्ति पृथग्भूतो व्यापारो विश्वमन्दिरे ॥ ७३ ॥
देवानां स्थितिसंहार सृष्टिकाले स्वक स्स्वकः ।
सत्येवं नियमे सिद्धे तथापि भगवद्वशात ॥ ७४ ॥
चातुरात्म्यसमूहात्तु यत्पद्मदळभूस्थितम् ।
तथा विभवदेवाना म्मध्या त्पद्मदळेक्षण ॥ ७५ ॥
एक स्त्वनुगृह्यार्थं तु शक्त्यात्मा भावितात्मनाम् ।
बिभर्ति बहुभेदोत्थं रूपं सद्वाहनस्थितम् ॥ ७६ ॥
यदनुस्मरणा द्ध्याना दर्चना दचिरा त्पुमान् ।
प्राप्नोति ममसो ऽभीष्टं तन्मे निगदत श्शृणु ॥ ७७ ॥
सत्य स्सुवर्णो गरुड स्ताक्ष्यं श्च विहगेश्वरः ।
पञ्चात्मकस्य प्राणस्य विकार स्त्वेष पंचथा ॥ ७८ ॥
आचांत्रिगोचरा स्सर्वो यस्य देह स्तु पौरुषः ।
द्विभुज स्तुहिनाभ श्च स सत्यः प्राणदैवतम् ॥ ७९ ॥
सुपर्णः पद्मरागाभो निर्मल स्स्वर्णलोचनः ।
गरुडः कांचनाभ स्तु कुटिलभ्रूरुणेक्षणः ॥ १८० ॥
केकराक्ष स्तु ताक्ष्यो वै प्रावृड्जलदसन्निभः ।
द्रवत्कनकनेत्रस्तु शबळाभश्च पंचमः ॥ ८१ ॥
चतुर्भुजा स्सुपर्णाद्या स्सौम्यरूपास्त्वनाकुलाः ।
पतत्रि चरणास्सर्वे पक्षमण्डल मण्डिताः ॥ ८२ ॥

लम्बोदरास्सुपीनांगाः कुण्डलाद्यैस्तु भूषिताः ।
कुटिलभ्रूसुवृत्ताक्ष पत्रतुण्डा स्स्मिताननाः ॥ ८३ ॥
अपानादि समीराणा माधिपत्येन संस्थिताः ।
महाबला महाकाया रक्ततुण्डोत्र पंचमः ॥ ८४ ॥
आधेय चरणाधस्स्थ स्सव्य आद्यस्य वैकरः ।
दक्षिणश्चाक्षसूत्रेण सुसितेनच भासितः ॥ ८५ ॥
एवमेवसुपर्णस्य परिज्ञेयम्भुजद्वयं ।
नाभ्युद्देश परोवाम ऊत्तानस्तुसविस्मयः ॥ ८६ ॥
आधेयचरणाधस्थ स्सव्यआद्यस्य वैकरः ।
पुष्पस्तम्बकसम्पूर्ण ऊर्ध्ववक्त्रस्तु दक्षिणः ॥ ८७ ॥
गरुडस्य द्वयंविद्धि हृद्देशेंजलिरूपिणम् ।
तत्रैव सम्पुटाकारं चतुर्थस्य करद्वयं ॥ ८८ ॥
दक्षिणे ऽ मृतकुम्भस्तु वामेतु विषमःफणी ।
पंचमस्य द्वयंशेषं त्रयाणांच द्वयोस्समम् ॥८९ ॥
आधेय चरणाक्रान्तो यदिवै दक्षिणःकरः ।
संचारोविहितोवामे त्वक्षसूत्रस्य वैतदा ॥१९०॥
आधेयचरणाधस्थं यस्यपाणितलद्वयं ।
निरस्तसूत्रन्तंविद्धि वाहनंभगवन्मयं ॥ ९१ ॥
अनुग्रहपरस्स्वास्ते पक्षिपक्षाब्ज विष्टरे ।
स्वतेजो निजसामर्थ्यं संसूचक करा[स्वा]न्वितः ॥ ९२ ॥
पद्मासनादिनाचैव केवलंवा श्रियान्वितः ।
सुव्यक्तावयवस्थित्या विद्धि तं गरुडासनं ॥ ९३ ॥
मेढ्रभूस्सोदरास्यैव गोपिताविगगामिना ।
वीर्यपाता स्स्वशिरसा गच्छतश्चाण्डजेनतु ॥ ९४ ॥
लोकान्तराणां कार्यार्थं वात्सल्यात् ध्यायिनामपि ।
प्रत्यक्षदर्शनार्थन्तु स्मृतोगरुडवाहनः ॥ ९५ ॥

तस्माद्भगवतोविष्णो रेवंरूपधरस्यतु ।
समाहूतस्य सिद्ध्यर्थं मासीनं संस्मरेत्स्थितिम् ॥ ९६ ॥
उपसंहृतवामांघ्रिः कश्चस्थोवा खगस्थितः ।
वाममिच्छाफलानांयो ध्वंसयत्यन्याचिन्तितम् ॥ ९७ ॥
आजानो दक्षिणस्यैव मविक्षिप्त स्स्मृतोच्युतः ।
आमोक्षा स्सर्वसिद्धीनां दक्षिणोध्यायिनां भवेत् ॥ ९८ ॥
सर्वमेव ऋजुस्थित्या संस्थित श्चार्थिनां स्मृतः ।
स्वस्तिकाद्ये भंवत्येव किन्तु ते वाहनं विना ॥ ९९ ॥
विहिताः पीठ कल्हार सिंहासन गतस्यच ।
विहगाधिपतिश्चात्र योगैश्वर्या द्धिभर्तिच ॥ २००॥
सचक्रं भुजवृन्दन्तु नागेंद्रास्त्रवरान्वितम् ।
विभो राज्ञावशेनैव तुष्ट्यर्थं वा स्वयं विभोः ॥ १ ॥
जगज्जयोदयार्थंतु शान्तये शरणैषिणाम् ।
विभिन्नेनच रूपेण नाना लोकान्तरेषुच ॥ २ ॥
अनिरुद्ध गति र्धीरो विचरत्येकएवहि ।
सदारूढस्य यद्रूपं शक्तीशस्यच सम्प्रति ॥ ३ ॥
अनेक भेदभिन्नन्तु निबोध गदतो मम ।
संयच्छन्तं सदाशान्ति भाविनां दक्षिणेनतु ॥ ४ ॥
प्रोद्वहन्तं च वामेन शंखं पूर्वोक्तलक्षणम् ।
द्विभुजस्य त्विदं रूपं शक्तीशस्यतु केवलम् ॥ ५ ॥
रूपेणानेन च पुन स्षोलासमुपयान्तिच ।
सह कान्तागणे नैव त्वेकाद्येन पृथकपृथक् ॥ ६ ॥
प्राग्व ल्लक्ष्म्या समेतं य त्तदेकं रूप मैश्वरम् ।
श्रीपुष्ट्यो रथमध्यस्थं द्वितीयं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
श्रियादि माया निष्ठेन चतुष्केण वृतं परम् ।
शुद्ध्यादिकेन षट्केण चतुर्थं विद्धि साम्प्रतम् ॥ ८ ॥

पुष्ट्यन्तेन श्रियाद्येन त्वष्टकेनतु पंचमम् ।
लक्ष्म्याद्येन द्विषट्केण षष्ठं विद्धि समन्वितम् ॥ ९ ॥
श्रीदेवी कीर्तिदेवीच जयादेवी हलायुध ।
चतुर्थी भगवन्माया विश्वस्यास्य निबन्धनी ॥२१० ॥
शुद्धि निरञ्जनां नित्या ज्ञान मुक्ति [स्थैर्य] पराजिते ।
प्रकृति स्सुन्दरी षट्क मित्युक्तं सर्वसिद्धिदम् ॥ ११ ॥
लक्ष्मीश्शब्दनिधिस्सर्वे कामदा प्रीतिवर्धनी ।
यशस्करी शान्तिदाच तुष्टिदा पुष्टिदाष्टकम् ॥ १२ ॥
द्विषट्कं वैभवे योगे देवीनां कीर्तिदंहि यत् ।
लक्ष्म्याद्यं तच्च बोद्धव्यं भेदेऽस्मिन् पारमेश्वरे ॥ १३ ॥
पुनश्चतुर्भुजस्यैवं विज्ञेयं भेदसप्तकम् ।
किन्तु वै शंखचक्रे द्वे वामहस्ते द्वयेन तु ॥ १४ ॥
जग त्यस्मिन् हि यच्छन्तं शान्ति माद्येन शाश्वतीम् ।
प्रोद्वहन्तं द्वितीयेन त्वपसव्येन वै गदाम् ॥१५॥
भूयःकरचतुष्केण पूर्वोक्तेन क्रमेण तु ।
चतुर्णां मब्जपूर्वाणा मन्योन्यत्वेन धारणात् ॥ १६ ॥
धत्ते द्वादशधा रूपं निश्शक्तिकं च केवलम् ।
पुन द्वादशकं तच्च सह शक्तिद्वयेन तु ॥ १७ ॥
स्थित मेकाधिकेनैव षोढा कमललोचन ।
एवं चतुर्भुजेनैव वपुषा बहुधा स्थितः ॥ १८ ॥
सप्तधा षड्भुजाद्येन भुजाधिक्येन वै पुनः ।
स्थित स्त्वनेकधा देवो यथा तदवधारय ॥ १९ ॥
षड्बाहु रष्टबाहु श्च दशद्वादशबाहुभृत् ।
द्विसप्त षोडशकर स्तथाष्टादशभूषितः ॥ २२० ॥
केवलादिश्च सर्वेषां प्राग्वद्भेदस्तु सप्तथा ।
तन्मेश्शृणु यथावस्थ मस्त्रविन्यास चिह्नितम् ॥ २१ ॥

षड्भुजो दक्षिणैर्धत्ते निस्त्रिंशं कमलं गदाम् ।
सशरं कार्मुकंशङ्खं वामैरस्त्रोत्तमन्त्रिभिः ॥ २२ ॥
गदा मुसलचक्रासी नष्टबाहुस्तु दक्षिणैः ।
शंखमंकुश पाशौच वामैस्तु सशरंधनुः ॥२३॥
खड्गबाण गदापद्म शक्तियुक्तास्तु दक्षिणाः ।
दशबाहोर्धनुश्शंख चक्रखड्गाश्च साभयाः ॥ २४ ॥
षण्णांदक्षिण हस्तानां द्विषट्क भुजभूषितः ।
सन्धत्ते कमलं खड्गचक्रबाणगदांकुशान् ॥२५॥
शंखपाशाभयान्शक्ति सव्यानाम्मुसलंधनुः ।
चतुर्दशभुजोधत्ते वामेतुभुजसप्तके ॥२६॥
शंखंगदांकुशौपाशं मुसलंमुद्गरंहलं ।
दण्डाब्जकुलिशान्चक्रं खड्गशक्तिपरश्वधान् ॥२७॥
बिभृयात्षोडशभुजो मुख्यहस्तैस्समुद्गरान् ।
अभयंकमलंखड्गं शक्तिदण्डवरांकुशान् ॥२८ ॥
शंखचक्रगदावज्र पाशलांगलकार्मुकान् ।
वरंकराग्रकेनैव धत्तेसव्येनविश्वजित् ॥ २९ ॥
पद्मखड्ग गदावज्र चक्रबाण वरांकुशान् ।
दण्डंदक्षिणहस्तैस्तु धत्तेऽष्टादशबाहुभृत् ॥३०॥
शंखाभयौहलंशक्ति मुद्गरंमुसलं धनुः ।
कुठारमतुलंपाशं बिभुर्वामभुजैरमून् ॥ ३१ ॥
बिभर्तिदुष्टशांत्यर्थं साधूनांपालनायच ।
भूयोविशेषरूपाणि त्वेतान्येवविशेषतः ॥३२॥
स्वचक्रद्वयमात्रेण नयत्यमितविक्रमः ।
सिद्धतेजोसहिष्णूणां पितृयानरतात्मनां ॥३३॥
अंगनादिकसंसार भीतानांवैहितायच ।
अमृतंवैग्रहैभागै स्तैजसेनित्यदक्षिणे ॥३४॥

वामदक्षिणवक्त्राभ्यां कुर्याद्वैव्यत्ययंप्रभुः ।
वृद्धयेपिच शांत्यर्थं तेजसःपद्मलोचन ॥३५॥
हेतुनानेनभगवान् बहिरंतर्गतेनवै ।
अग्नीषोमौसमीकृत्य त्वास्तेसाधारणात्मना ॥ ३६॥
व्यक्तिवागीशवक्त्रन्तु नीत्वैवंशिरसोपरि ।
पंचवक्त्रेणवपुषा त्वामूलाद्यात्यनेकधा ॥ ३७॥
शब्दब्रह्मरतानांच ध्यायिनामात्मसिद्धये ।
आपाताळाच्चसर्वेषां लोकानांपूरणायच ॥३८॥
नानावपुर्धरोभूय स्त्वधिकंनैश्वयातिच ।
भेदनरूपमाश्रित्य दशधाचसितादिकं ॥३९॥
विनावक्त्रैर्नृसिंहाद्यै स्सर्वज्ञमहिमान्वितः ।
विभर्तिरूपाण्येतानि स्त्वनिरुद्धस्तुताक्ष्र्यकं ॥२४०॥
एवमाक्रम्यगरुडं प्रद्युम्नोबिभृयात्तनुः ।
नानात्वमभिचात्येति संकर्षण सुपर्णगः ॥४१॥
देवस्सत्दोपरिस्थित्वा विश्वात्मा यात्यनेकधा ।
सुरसिद्ध मनुष्यादि भूतानां दुःखशान्तये ॥ ४२ ॥
स्वतुर्णायो निजावर्णा स्तेतुमूर्त्यंतरेषु च ।
चतुर्भुजस्यादि मूर्तं विष्णो र्मूर्त्यंतरस्यच ॥ ४३ ॥
षर्णलांछन तुल्यत्वे भेदकृत्सध्वजद्वयम् ।
अपसव्यास्थितेनैव तत्ताळाख्य ध्वजेनतु ॥ ४४ ॥
स्वरूपमिदमाप्नोति स्वमूर्ति स्सहसर्वदा ।
यस्मात्कार्यवशेनैव मूर्तीनामपि पाणिगाः ॥ ४५ ॥
चतुः पद्माद्यामूर्ता मूर्ताश्शान्ता स्तथोद्यताः ॥ २४५-२ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
विभवदेवताध्यानं नाम
द्वादशः परिच्छेदः ॥ १२ ॥

अथ त्रयोदशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

योगेऽस्मिन् स्वेनपीठेवै सर्वसामान्यलक्षणे ।
ध्येयाविशेषरूपेण किरीटाद्याखिलास्तुवै ॥ १ ॥
चतुर्भुजाश्चतुर्वक्त्रा वस्त्रस्त्रग्भूषणान्विताः ।
पुनर्विशेषयोगाना मर्चनावसरेपुनः ॥ २ ॥
एकाननंचसर्वेषां द्विभुजं विहितंसदा ।
किरीटस्सौम्यवदनः कांचनाभोमहातनुः ॥३॥
भाभिराकृतियुक्ताभि र्नानारूपाभिरावृतः ।
स्थितोवैद्याधरायेन स्थानाकेनान्तरिक्षगः ॥ ४ ॥
पद्मरागाचलाकारं कौस्तुभं रत्ननायकम् ।
दिशोदशद्योतयन्तं संलग्नांघ्रि स्थितंस्मरेत् ॥ ५ ॥
वहन्तंवक्षसोमध्ये स्वहस्तकृतसम्पुटम् ।
सन्धारयन्तमपरं तथावैशिरसोपरि ॥ ६ ॥
स्फटिकाद्रिप्रतीकाशं श्रीवत्सऽमथभावयेत ।
बद्धपद्मासनासीनं न्यस्तहस्तंस्वपार्श्वयोः ॥ ७ ॥
वहन्तंकूर्ममुद्रांच मुख्यहस्तद्वयेनतु ।
ध्येयाभगवतीमाला चित्ररूपामनोहरा ॥ ८ ॥
सर्वगन्धान्वितासौम्या ईषद्विकसिताननां ।
स्वरश्मिमण्डलान्तस्स्थं वलगन्तं हेतिपंस्मरेत ॥ ९ ॥
विभोराज्ञांप्रतीक्षन्तं ह्रस्वाङ्गं रक्तलोचनम् ।
कुन्दा [न्ता] वदातं कमलं सौम्यमीष त्स्मिताननम् ॥१०॥
रवं सुवन्तं मधुरं श्रोत्रेन्द्रिय सुखावहम् ।
गदांहेमाद्रिसंकाशां तन्वीं कुवलयेक्षणाम् ॥११॥

स्वोत्थेनरश्मिजालेन भायसन्तीं नभस्स्थलम् ।
तुहिनाचलसंकाशं शंखं कमललोचनम् ॥१२॥
सदागमादिसारन्त मुद्गिरन्तं स्वकैर्मुखैः ।
सन्ध्याजलदसंकाशं लांगलंभीमलोचनम् ॥१३॥
क्षौ [क्षा] मांग मुन्नतांसंच वज्रकायं सलोत्कटम् ।
कृशोदरंच मुसलं रश्मिज्वालावलीवृतम् ॥१४॥
अंगारराशिसदृशं प्रलम्बमतिनिष्ठुरम् ।
नीलोत्पल दलश्याम मिष्वस्त्रं बहु [बाल] विग्रहम् ॥१५॥
नानारूपंचनिशितं दीर्घदक्चण्डविक्रमम् ।
कार्मुकंहेमगौरंच किंकिणीजालमण्डितम् ॥१६॥
आस्फोटयन्तंस्वकरं महाजलदनिस्वनम् ।
स्वरश्मिखचितंध्याये न्नृत्यमानंच नन्दकम् ॥ १७ ॥
शरदाकाश संकाशं दशन्तंदशनावळिं ।
सूर्यमण्डलसंकाशं खेटकं सौम्यमूर्तिकम् ॥१८॥
ग्रसन्तमस्त्रपूगानि स्ववक्त्रेणा निशम्बलात् ।
बद्धमुष्टिंस्मरेद्दण्डं रक्तांगं रक्तलोचनम् ॥१९॥
क्रोधमूर्तिं स्वदशनै र्दशन्तमधरंस्वकम् ।
शक्रकार्मुकवर्णंच परशुंभीमविक्रमम् ॥२०॥
द्रवत्कनकनेत्रंच ज्वलज्ज्वालाजटाधरम् ।
पाशंफणगणाकीर्णं विद्युज्जिह्वं भयानकम् ॥ २१ ॥
हेमालिपाण्डराभंच घोरास्यंरक्तलोचनम् ।
कृशांगंदीर्घबाहुंच पिंगळाक्षन्तुचांकुशं ॥ २२ ॥
विकराळमुखंरौद्रं भिन्नाञ्जनगिरिप्रभम् ।
मुद्गरंशतधामाभं पीनांसं पृथुविग्रहम् ॥ २३ ॥
जटाकलाप धृत्सौम्यं पुण्डरीकनिभेक्षणम् ।
वज्रंवज्रोपलाभन्तु सितदीर्घ नखान्तिकम् ॥ २४ ॥

दंष्ट्राकराळवदनं ज्वलत्कनकलोचनम् ।
सौदामिनीप्रभाशक्तिं शान्ताग्निवदनेक्षणम् ॥ २५ ॥
घनघर्घरनिर्घोष मुद्गिरन्तीम्मुहुर्मुहुः ।
एते ऽत्र नायकास्सर्वे विभोराज्ञाप्रतीक्षकाः ॥ २६ ॥
प्रोत्थिताविचलंतश्च कुसुमैस्स्थानकै[सुसंस्थैर्ध्यानकै] स्स्थिताः ।
श्रोणीतटार्पितकरा श्चामरव्यजनोद्यताः ॥ २७ ॥
सपन्नन्तुकिरीटाद्यं वर्जयित्वाचतुष्टयत् ।
तर्जयन्तंच दुष्टौघ मन्येषां दक्षिणंकरं ॥ २८ ॥
स्मर्तव्यं ध्यानकालेतु सर्वेषामधमस्तके ।
ध्येयंस्वकंस्वकंचिह्नं सुप्रसिद्धं निराकृति ॥ २९ ॥
किरीटोहुतभुग्वेद्यः कौस्तुभस्तुप्रभाकरः ।
स्वयंशशांकः श्रीवत्सो माळाचैवपतत्रिराट् ॥ ३० ॥
काळश्चैवमहाबुद्धे विद्धिचक्रन्तु हेतिपं ।
अपाम्पतिर्वैकमलं गदादेवीसरस्वती ॥ ३१ ॥
खंशंखस्क्षीरमोषध्यो मुसलं ना [न] गनायकः ।
शब्दादयस्साधकास्तु धनुर्विद्धिसमीरणम् ॥ ३२ ॥
नन्दकं सर्वशास्त्राणि खेटकं वसुधास्मृता ।
ज्ञेयोहि दण्डो नियति र्वैराग्यं परशुस्स्मृतः ॥ ३३ ॥
पाशोमायांकुशःकामो ऽप्यहंकारस्तु मुद्गरः ।
विज्ञानममळं वज्रं समाधि श्शक्तिरुच्यते ॥ ३४ ॥
भिन्नरूपस्यचविभो र्येउक्त स्सुन्दरीगणः ।
साधारश्चाप्यना [सा] धार स्तासां ध्यानं क्रमाच्छृणु ॥३५॥
चिन्ताखण्डळचापाभा लक्ष्मीरक्तांबुजप्रभा ।
पुष्टिः कनकगौराच कीर्तिः कुमुदपाण्डुरा ॥ ३६ ॥
जयार्ककान्तिसदृशी मायाञ्जननिभास्मृता ।
शुद्धिः किंशुकसंकाशा गुञ्जाभातु निरञ्जना ॥ ३७ ॥

बन्धुजीवोज्वलानित्या ज्ञानशक्ति स्सितारुणा ।
फुल्लेंदीवर वर्णाच परिज्ञेया पराजिता ॥ ३८ ॥
रक्तोत्पलाभा प्रकृति स्सितपीता सरस्वती ।
सर्वकामप्रदां विद्धि ह्विन्द्रनीळ समप्रभाम् ॥ ३९ ॥
सिन्दूर पुञ्जवर्णाभा विज्ञेयाप्रीतिवर्धनी ।
यशस्करीच दुग्धाभा शान्तिदा विद्रुमोज्ज्वला ॥ ४० ॥
तुष्टिस्तुहिनसंकाशा दयावैडूर्यसन्निभा ।
निद्रायस्कान्तसदृशी क्षमापीतारुणप्रभा ॥ ४१ ॥
कान्तिर्दर्पणसंकाशा धृतिर्गोरोचनोज्ज्वला ।
मैत्रीबन्धूकपुष्पाभा रतिर्गैरिकसन्निभा ॥ ४२ ॥
मतिर्मरकताभाचै सर्वाःप्रमुदिताननाः ।
दिव्यमाल्याम्बरधरा नानालंकारभूषिताः ॥ ४३ ॥
दिव्यस्रग्वेष्टनोपेता वीक्षमाणास्स्वक पतिम् ।
चतस्रश्शक्तयोयास्तु विभोश्शयनकस्यतु ॥ ४४ ॥
प्रगुक्तास्तत्रपूर्वाशा वस्थितावीजयत्यजम् ।
त्रयंपद्विक्रपस्थन्तु तत्संवाहनतत्परम् ॥ ४५ ॥
यत्रैकाश्रीर्विभोस्तत्र सन्निवेशपरोदिता ।
यत्रैकाश्रीर्विभोस्तत्र वामवादक्षिणेपिवा ॥ ४६ ॥
श्रीपुष्ट्याख्यद्वयंयत्र तत्रतद्दक्षिणोत्तरे ।
पद्मासनेनोपविष्टा पक्षिपक्षद्वयेस्थिता ॥ ४७ ॥
नळिनीनाळहस्ताढ्या मृदुकुम्भकरापरा ।
अग्नीषोममयोदेह आद्योयस्सर्वगस्यच ॥ ४८ ॥
तस्यशक्तिद्वयंताद्द गमिश्रं भिन्नलक्षणम् ।
भोक्तृशक्तिस्स्मृतालक्ष्मीः पुष्टिर्वैकर्तृसंज्ञिता ॥ ४९ ॥
भोगार्थमवतीर्णस्य तस्यलोकानुकम्पया ।
उदितंसहतेनैव शक्तिद्वितयमव्ययम् ॥ ५० ॥

नानात्वेनद्विवैयस्य परिणामः प्रकीर्तितः ।
दिक्पत्रचतुरन्तस्स्थं यद्वैदेविचतुष्टयम् ॥ ५१ ॥
शक्तिः परशु पाशाश्च मंकुशं तत्करेक्रमात् ।
षट्कंकेसरजालस्थं तत्रप्राक्पश्चिमेद्वयम् ॥ ५२ ॥
द्वयं द्वयं सौम्ययाम्ये तासां वाम करेषु च ।
शंखं चक्रं गदा सीर मिष्वस्त्रं नन्दकं शिवम् ॥ ५३ ॥
पत्रमध्येनिविष्टन्तु यत्कान्ताष्टक मुत्तमम् ।
वस्यवामकराणाञ्च विज्ञेयन्त्वादितोऽष्टकम् ॥ ५४ ॥
श्रीफलंचाक्षसूत्रंस्त्र ग्दर्पणः पुष्पमंजरी ।
विष्टरं किंकिणीचास्त्र संचयःकमलेक्षण ॥ ५५ ॥
विज्ञेयश्शान्तिदःपाणि द्वादशानान्तुसाभयः ।
अन्तरान्तरयोगेन सर्वाश्चामरलांछिताः ॥ ५६ ॥
स्वस्तिकेनोपविष्टाश्चा प्यन्तर्मुदितमानसाः ।
द्वयादिकस्यास्यसंघस्य द्वादशान्तस्यलाङ्गलिन् ॥ ५७ ॥
सितादिकेनवर्णेन लांछनव्यत्ययेनतु ।
तुल्यळाञ्छनयोगेन तन्निरासेचवैसति ॥ ५८ ॥
वराभयाभ्यामन्योन्य पाणिभ्यामथकेवलात् ।
बहुधाभेदवृन्दन्तु परिज्ञेयन्तुपूर्ववत ॥ ५९ ॥
शेषंभवोपकरणं देवानां निचयोदितः ।
सुप्रसिद्धोमहाबुद्धे किन्त्वब्जाद्यैस्तु पूर्ववत् ॥ ६० ॥
ध्यातव्यालांछितास्सर्वे पाणिपादतलेषुच ।
भक्तिश्रद्धाव्रतपर स्सर्वेषां यस्सदैवहि ॥ ६१ ॥
ध्यात्वैवमर्चनंकुर्यात भोगैस्संस्पर्शपूर्वकैः ।
सोचिरान्मोक्षनिष्ठन्तु फलंप्राप्नोत्यभीप्सितं ॥ ६२ ॥
किरीटाद्यस्त्रनिष्ठेन परिवारेण चावृतम् ।
भक्तया ह्यभीप्सितं रूप मर्चनीय मथापि वा ॥ ६३ ॥

निर्मुक्तपरिवारं वा स्वेन ध्यानेन लक्षितम् ।
विदधात्यर्चना न्नूनं स्वपदं फलसंयुतम् ॥ ६४ ॥
ज्ञात्वैवं साधकः कुर्या द्यथाभिमत मर्चनम् ।
आत्मशक्तिसमै र्भोगै रखिलै श्शुद्धविग्रहैः ॥ ६५ ॥
हृदि वेद्यां वहिर्मूर्तौ प्रासादे स्वगृहेतु वा ।
वहुप्राकारनिर्मुक्ते धूमदाहादिनोज्झिते ॥६६॥
शरणेरमणीयेच निस्सम्पर्केतु भाविते ॥६६ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
भूषणाख्यस्य देवताध्यानं नाम
त्रयोदशः परिच्छेदः ॥ १३ ॥

अथ चतुर्दशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

अखण्डमायनित्यस्य तथानैमित्तिकस्यच ।
कर्मणश्चोदयामास हर्लाविष्णुं मुनीश्वराः ॥ १ ॥
यैराजीवावधिकालं नित्यमाराधनंप्रति ।
धीःकृतापुण्डरीकाक्ष श्रद्धापूतेनचेतसा ॥२॥
तेषामाकस्मिकाल्लोपा द्रोगानामप्यसंभवात् ।
यत्स्यात्तस्योपशमनं ज्ञातुमिच्छामि साम्प्रतम् ॥ ३ ॥

भगवान् ।

लोभबुद्धि विनायस्य भोगाना मप्यसम्भवः ।
सामर्थ्येनविनायस्य कृच्छ्रादीनां परिच्युतिः ॥४॥

ज्वरादिव्याधिदोषेण जातोयस्याह्निकक्षयः ।
चातुर्मास्यस्ययाप्राप्ति र्यस्यस्यात्तन्त्रयतोविना ॥ ५ ॥
तस्यतस्यमहाबुद्धे शृणुयद्विहितंहितम् ।
सांस्पर्शिकानां भोगानां मात्रावित्तंहि पूरणम् ॥ ६ ॥
हृदयंगमसंज्ञाना मक्रोधहविषाप्लुतम् ।
औपचारिकभोगानां बीजानिविहितानिवै ॥ ७ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणादीनां वृतानाम्परिपूरकः ।
विशेषार्चनसंयुक्त श्चातुर्मास्यस्तु संयमः ॥ ८ ॥
सौत्रंप्रतिसरंचित्र मुक्ताहारोपमंशुभम् ।
शमंनयतिभक्तानां सर्वदालोपमाह्निकम् ॥ ९ ॥
तच्चमासचतुष्कस्य मध्येकुर्याच्छुभेदिने ।
आषाढंनवदश्यास्तु यावद्वैकार्तिकस्यच ॥ १० ॥
सम्पूर्णश्चन्द्रदिवस स्सकाल श्चान्द्र उच्यते ।
आकर्कटकसंक्रान्ते स्तुलाभागक्षयावधि ॥ ११ ॥
पवित्रारोपणेचान्द्र स्त्वधमःपरिकीर्तितः ।
कालस्सचाष्टपक्षस्तु सौरोमध्यमसंज्ञितः ॥ १२ ॥
एकादश्यानिशान्तोय श्चातुर्मास्योपलक्षितः ।
कालन्तं वैष्णवंविद्धि नृत्तमंसर्वासिद्धिदम् ॥ १३ ॥
असम्भिरस्यकालस्य त्वन्तरायेण केनचित् ।
निर्वाहणीयोप्यपरः कालश्चान्द्रायणादिना ॥ १४ ॥
सम्पाद्यंचैवतन्मध्ये विधिवद्यागपूर्वकम् ।
दिनत्रयेतुपूर्वोक्ते पूर्णिमाद्युपलक्षिते ॥ १५ ॥
सोपवासैःक्रियापूर्वं कर्मप्रातिसरंमिकम् ।
दशम्यामर्चनंकृत्वा हुत्वाऽग्निंचनिशामुखे ॥ १६ ॥
आनिमन्त्र्य च देवेशं धूपं दत्वा ऽर्घ्यपूर्वकम् ।
त्रिजानन्दमयै भोगै र्नित्यतृप्त स्त्वमव्ययः ॥ १७ ॥

तथापि भक्त्या तुभ्येदं त्वां यजाम्यात्मसिद्धये ।
निवेद्य मुखवासादीन्नियुक्त्वा दन्तधावनम् ॥ १८ ॥
संपूज्याथ सुगन्धैस्तु सितसूत्रसमुद्गतम् ।
शुभं प्रतिसरं त्वेकं तत्तुल्यानि बहूनि वा ॥ १९ ॥
कुंकुमाद्यैर्यथा योगं रंजयित्वा स्वशक्तितः ।
जाम्बूनदमयैः पुष्पैर्नानारत्नोपशोभितैः ॥ २० ॥
सनाळैर्भूषणीयश्च रम्यैर्वा रजतोत्थितैः ।
धूपिते भिनवे भाण्डे कृत्वाच्छाद्यास्तरेणतु ॥ २१ ॥
प्रणवेनार्चयित्वा तु संस्थाप्य पुरतो विभोः ।
देवागारं बहिश्चान्तर्मन्दिरं यागमन्दिरम् ॥ २२ ॥
संवेष्ट्य सितसूत्रेण चतुर्धा तद्गुणेन तु ।
ततोऽभ्यर्च्य समूहन्तु पंचकालपरायणम् ॥ २३ ॥
षट्कर्मनिरतं चापि यतिबृन्दन्तु वैष्णवम् ।
समक्षं भवतां भक्त्या श्वः प्रभुं पूजयाम्यहम् ॥ २४ ॥
सन्निधानं मतः कार्यं मदनुग्रहकाम्यया ।
स्नानाद्यमेकादश्यांवै सविशेषं समाचरेत् ॥ २५ ॥
हवनान्तं क्रियाकाण्डं जपस्तुतिपरस्ततः ।
आराध्यस्याग्रतः स्थित्वा जागरेण नयेन्निशाम् ॥ २६ ॥
पुनरभ्यर्च्य देवेशं प्रभाते विधिपूर्वकम् ।
भूषये द्धूपणेनैव त्वा मूर्ध्नः प्रणवेन तु ॥ २७ ॥
यथा रूपैश्च बहुभिर्भूया द्बद्धाञ्जलिस्त्विदम् ।
नावलेपान्न मोहाच्च कर्मत्यागो मया कृतः ॥ २८ ॥
त्वमेव सर्वं जानासि सर्वेश [यां] हृदये स्थितः ।
यथा शक्त्या त्वमिच्छातः स्तत्रापि परमेश्वर ॥ २९ ॥
तन्निमित्त मिदं कर्म कृतं त्वत्प्रीतये मया ।
एव मुक्त्वा समभ्यर्च्य चतुरः पांचरात्रिकान् ॥ ३० ॥

भगवत्प्रतिपत्त्या तु शक्त्या प्रावरणैर्धनैः ।
यथा प्रतिसरान्तैस्तु ब्रह्मचारियतीन् गुरून् ॥ ३१ ॥
तर्पयित्वाथ चान्नेन पूतेन विविधेन तु ।
क्षान्त्वानुव्रज्य नैवेद्य पूर्वं कुर्याच्च भोजनम् ॥ ३२ ॥
अपरेह्नि सन्यास माचरे द्विधिपूर्वकम् ।
अपनीयतु माल्यार्दीन् प्रदद्या द्वै दिने दिने ॥ ३३ ॥
नो याति म्लानतां याव च्चतुर्थे ऽह्निवा त्यजेत् ।
विशेषयागपूर्वन्तु कारिभ्यो वसरे स्वके ॥ ३४ ॥
एवं कृते सति तदा सिद्धि र्भवति शाश्वती ।
सर्वधाराधकानां तु चेतसो भीप्सितं तथा ॥ ३५ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
पवित्रारोपणविधि र्नाम

चतुर्दशः परिच्छेदः ॥ १४ ॥

अथ पंचदशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

तपोदानव्रतानांच विहितस्याह्निकस्यच ।
निश्शेषयागभोगानां कृत्वासम्पूरणक्रियाम् ॥ १ ॥
अपरेह्निवैकुर्या च्चतुर्थेसप्तमेतुवा ।
स्नपनम्पूज्यमन्त्रस्य तीर्थोद्देशेचसङ्गमे ॥ २ ॥
नद्यां समुद्रगामिन्यां देवखातेह्रदेतथा ।
प्रीतयेपरमेशस्य त्वात्मनोदुःखशान्तये ॥ ३ ॥

आह्लादायामराणांच पितॄणां तृप्तयेतुवै ।
आप्यायनार्थं भूतानां भुवनानांचभूतये ॥ ४ ॥
देशदोषप्रशान्त्यर्थं गोब्राह्मणहितायच ।
बहुशाखमभग्नाग्रं समूलंयदपुष्पितम् ॥ ५ ॥
प्राङ्मुखोदर्भमादाय प्रणवेनपुराक्षितैः ।
ततस्तेनैवतन्मूलं प्राग्वत्कुर्यादधिष्ठितम् ॥ ६ ॥
तस्यमध्यमनाळंय त्रयाग्भूतमवतिष्ठते ।
आराध्यमन्त्रनाथेन स्मरेद्व्याप्तम्मदात्मना ॥ ७ ॥
विवर्तपारमात्मीय मध्यक्षंचापिविछ्रितम् ।
अनेकगर्भमुच्चंय त्काण्डंकाण्डेषुचोत्तमम् ॥ ८ ॥
अणिमादिगुणैर्युक्तं पुंस्कत्वं तेनकल्पयेत् ।
वाचकन्तस्ययोक्तव्यं हंसयुक्तन्द्विलक्षणम् ॥ ९ ॥
बहिःकाण्डचतुष्केण न्वितपूर्वचतुष्टयम् ।
कथ [ग्रन्ध] नीयमधोवक्त्र मव्यक्तान्तंस्वकैः पदैः ॥ १० ॥
प्रणवादिनमोऽ तैस्तु व्यापकंसूक्ष्मलक्षणम् ।
एवंश्रोत्रादिकान्पंच स्वनाम्नाग्रथ [न्ध] येत्तथा ॥ ११ ॥
कर्मेन्द्रियाणि तदनु ततस्तन्मात्रपंचकम् ।
पंचकन्त्वथभूतानां बध्वावैक्ष्मावसानिकम् ॥ १२ ॥
अवशिष्टैस्तु तत्काण्डै र्वर्ध्नायात्त तद [त्कर] ण्डवत् ।
विनाशिखासमृदेन समुत्तानावधेरथ ॥ १३ ॥
किंचित्तदूर्ध्वदेशाच्च यथानोयातिवैपुनः ।
बहुधाकाण्डसंवस्तु कल्पितस्तत्वसंख्यया ॥ १४ ॥
विभिन्नानां च काण्डानां भंगादिकसमस्यच ।
उत्पद्यते ऽन्यथात्वंच तस्मात्तद्ग्रथयेदहम् ॥ १५ ॥
दर्भमञ्जरिजन्त्वेवं सम्वाद्यादौपवित्रकम् ।
अनुसन्धीयंतत्र मन्त्रध्यानं यथाऽस्थितम् ॥ १६ ॥

पूजयित्वार्घ्यपुष्पाद्यै रलंकृत्यपठेदिदम् ।
त्वमेवतीर्थंभगवं स्त्वमेवायतनंपरम् ॥ १७ ॥
त्वय्येवाधिष्ठितंसर्वं मितिजानामितत्वतः ।
तत्रापिचत्वयादिष्टं क्रियाकाण्डं शुभप्रदम् ॥ १८ ॥
यत्तन्निर्वाहया म्यद्य त्वदनुग्रहकाम्यया ।
विज्ञाप्य एवं भगवान् मन्त्रमूर्तिः परावरः ॥ १९ ॥
तं पत्रपात्रगं कृत्वा ब्रह्मयानगतन्तु वा ।
वेदगेयध्वनीशंख शब्दमङ्गळपूर्वकम् ॥ २० ॥
नीत्वा तीर्थान्तिकं तत्र तीरदेशे निधाय च ।
पूर्वामुखं च तं यान मथादाय पवित्रकम् ॥ २१ ॥
वामहस्ते तळे कुर्या त्क्ष्मामण्डळगतन्त्विव ।
विधृया न्मध्यभागाद्य पाणिना दक्षिणेन तु ॥ २२ ॥
अवतीर्याम्भसो मध्ये निमज्जे त्सह तेन वै ।
सन्निधिं तत्र तत्काळं प्रकुर्वन्त्यचिरात्तु वै ॥ २३ ॥
निश्शेषाणि च तीर्थानि लोकत्रयगतानि च ।
मन्त्रात्मा यत्र रक्षार्थं क्षण मास्ते जळाशये ॥ २४ ॥
तत्रायतनतीर्थानां सर्वेषां स्या त्समागतिः ।
किं पुन र्यत्र भगवान् मन्त्रमूर्ति रधोक्षजः ॥ २५ ॥
साधकाभ्यर्थित स्स्नाया त्सर्वानुग्रहया धिया ।
विद्वान्योनेन विधिना तीर्थ माप्लाव्य तत्ववित् ॥ २६ ॥
स्नापये द्बन्धुमित्रादीन् प्राप्नुवन्त्यचिरा च्च ते ।
तैर्थ फलमानायासा न्मन्त्रमूर्तेः प्रसादतः ॥ २७ ॥
किन्तु तद्यानवादित्र वर्जितस्तु भवे द्विधिः ।
इमं विद्धि महाबुद्धे विशेषं चात्र कर्मणि ॥ २८ ॥
सामान्य मविनाशं य च्चिन्मयं रूप मैश्वरम् ।
विशेषसंज्ञासम्बन्धं जीवहंसं विभाव्यतान् ॥ २९ ॥

पवित्रकं तथाकारं स्मृत्वा स्नाप्य ततोम्भसा ।
एवं तेनैव चान्येषां बहूनां बहुभि स्तु वा ॥ ३० ॥
सम्पाद्य विष्टरैः स्नानं दूरस्थानां सदैव हि ।
सम्पन्ने स्नपने त्वेवं द्वितीये ऽह्नि महामते ॥ ३१ ॥
रथे कृत्वा चिते तं वै प्रपूज्य च यथाविधि ।
यात्राख्य मुत्सवं कुर्या दन्नदानपुरस्सरम् ॥ ३२ ॥
सनृत्तगेयवादित्रं जागरेण समन्वितम् ।
एकरात्रं द्विरात्रं वा त्रिरात्रं भक्तिपूर्वकम् ॥ ३३ ॥
सकृ त्संवत्सरस्यान्ते षूत्सवस्नपनादिकम् ।
कुर्या द्योमन्त्रनाथस्य स सिद्धि लभते पराम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
पवित्रस्नानविधि नाम

पंचदशः परिच्छेदः ॥ १५ ॥

अथ षोडशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

प्रभुर्मुनीश्वराभूय श्चोदितोवनमालिना ।
सर्वलोकहितार्थन्तु यत्तद्वक्ष्याम्यतःपरम् ॥ १ ॥

सङ्कर्षणः ।

देवसम्प्रतिपन्नाये क्रमेस्मिन्ब्राह्मणादयः ।
दीक्षणीयाःकथन्तेवा एतदिच्छामिवेदितुम् ॥ २ ॥

भगवान् ।

यथाक्रमेणोदितानां वर्णानांश्रृणुलांगलिन् ।
त्रिविधंदीक्षणोपायं संक्षेपात्सर्वसिद्धितम् ॥ ३ ॥
पूर्वोक्तलक्षणोज्ञात्वा कश्चिद्दृढतरम्पुमान् ।
संसारभयभीतस्तु निर्वाणमभिवांछति ॥ ४ ॥
वैराग्यर्धा स्त्वपळ श्चिरकालंगुरोर्गृहे ।
संस्थितोदासभावेन खेदोद्वेग विवर्जितः ॥ ५ ॥
ज्ञात्वातस्यार्थितानून माहूयाग्रेनिवेश्यच ।
कृताकृतंच पृष्टव्य आस्मृतेस्तत्क्षणावधि ॥ ६ ॥
ज्ञात्वादोषवकंतस्य कप्रायश्चित्तैर्यथोदितैः ।
कृच्छ्रातिकृच्छ्रपूर्वैस्तु शोधनीयं प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
बहूमांपरिपीडामा तत्सामर्थ्यात्तुलांगलिन् ।
मनःप्रसादपर्यन्तं कालंवा द्वादशाह्निकम् ॥ ८ ॥
नियोक्तव्यंमितेपूते ऽ याचितेनक्तभोजने ।
स्तुतिसम्मार्जनस्थान पुष्पाद्याहरणोद्यमैः ॥ ९ ॥
आश्रमेवैष्णवानान्तु दिव्योच्चायतनेविभोः ।
अनिशम्भगवद्विम्ब स्यापीठादवलोकने ॥ १० ॥
अभिज्ञाततदुर्यःमा नुष्कृतै र्मलिनीकृतः ।
साम्प्रतंभक्तदस्तत्वा पवित्रीकृतमानसः ॥ ११ ॥
अहोरात्रोपितोमृत्वा नखकेशादि लुण्ठि [ञ्छि] तः ।
पंचगव्यमथापाद्य दर्भैस्सकुशोदकम् ॥ १२ ॥
मन्त्रैस्तद्वाशुद्धेषणै स्समाचर्यचतुश्शतम् ।
एवंविदचतुर्थान्तु स्नापयेत्तेन तंसुधीः ॥ १३ ॥
प्रत्यहंचचतुरोवारा नाप्रभातनिशागमम् ।
ब्रह्मतीर्थे चतुर्थांस स्वाप्यूर्यांपूर्यसम्पिबेत् ॥ १४ ॥
क्रमात्संप्तोदितैर्मन्त्रै स्समाचम्यान्तरान्तरा ।
अतृप्तमशानंकुर्यां दन्तेक्षोराज्यभावितम् ॥ १५ ॥

क्षपयेत्फलमूलैर्वा अहोरात्रचतुष्टयम् ।
इतिभक्त्याप्रपन्नाना मार्जीवमपि दुष्कृतात [निष्कृतिः] ॥ १६ ॥
कथितंविरतानांच देहशुद्धिकरम्परम् ।
ब्रह्मकूर्चसमेतन्तु प्रायश्चित्तं मयाद्यते ॥१७॥
ज्ञात्वामहत्त्वं दोषाणां त्रिविधानान्तुवैपुरा ।
सम्भवेसतिहेमादि दानंसततमाचरेत ॥ १८ ॥
पूर्वोक्ताद्विहितात्काला द्व्युदुष्कृतिनाक्रमात ।
चतुर्थांशेन ह्रासस्तु ब्रह्मकूर्चं पिबेत्ततः ॥१९॥
कालेनवर्णोत्कर्षेण सहसामान्यमुच्यते ।
प्रायश्चित्तंहिसर्वेषां सर्वकल्मषनाशनम् ॥२०॥
उत्तरोत्तरताम्बुध्वा प्रथमंदुष्कृतस्यच ।
क्षपयेत्तद्विजेन्द्रस्तु मासैर्द्वित्रिचतुर्गुणैः ॥ २१ ॥
नृपविट्शूद्रजातीय एकैकंवर्धयेत्क्रमात ।
मासमेकादिकात्काला त्समारभ्ययथाक्रमन् ॥ २२ ॥
दुराचारोपिसर्वाशी कृतघ्नोनास्तिकः पुरा ।
समाश्रये दादिदेवं श्रद्धया शरणंयदि ॥ २३ ॥
निर्दोषं विद्धितंजन्तुं प्रभावात्परमात्मनः ।
किम्पुनर्योनुतापार्त श्शासनेऽस्मिन्हिसंस्थितः ॥ २४ ॥
विरतो दुष्कृताच्चैव भक्तिच्छायां समाश्रितः ।
एवंसंशुद्धदोषाणां बहुजन्मार्जितस्यच ॥२५॥
कल्मषस्याविघातार्थं नारसिंहीं महामते ।
कृत्वावैसांप्रतं दीक्षां दद्याद्विमंत्रपूर्वकम् ॥ २६ ॥
आराधनंहि तस्यैव वैभवीयस्यवैविभोः ।
सबाह्याभ्यन्तरंचैव सम्यङ्मासचतुष्टयम् ॥२७॥
मासाष्टकं वत्सरंवा बुध्वा भावबलम्पुरा ।
ज्ञात्वाभयाशयानांच प्रसादम्पारमेश्वरम् ॥ २८ ॥

विभवव्यूहसूक्ष्माख्यां दीक्षांकुर्यादनन्तरम् ।

संकर्षणः ।

परिज्ञेयोहिकैर्लिंगै स्साधकानामघक्षयात् ॥ २९ ॥

सम्यगाराधनान्मन्त्र प्रसादःकमळापते ।

भगवान् ।

चित्तप्रसादस्त्वतुळ स्तेजोवृद्धिरतीवहि ॥ ३० ॥

धैर्यमुत्साहसन्तोषा वकार्पण्यादयोगुणाः ।

येषां तेषां हि बोद्धव्यं मन्त्रात्माभिमुख स्स्थितः ॥ ३१ ॥

प्रयुक्ति श्शान्तिकादीनां कर्मणा मचिरादपि ।

प्रयाति यदि साफल्यं विज्ञेयं तेन हेतुना ॥ ३२ ॥

सम्पन्नः पापदाहश्च प्रसन्नश्चापि मन्त्रराट् ।

ददाति धर्मकामार्था नाचिरा द्यदि योजितः ॥ ३३ ॥

अणिमाद्यष्टकं चापि विविधा योगसिद्धयः ।

आत्मसिद्धिसमेताश्च परितुष्टा स्तदा स्मृताः ॥ ३४ ॥

यस्मि न्वै वैभवे रूपे यस्याभिरमते मनः ।

तस्य कल्मषशान्त्यर्थं दीक्षां कुर्या त्त तेन वै ॥ ३५ ॥

तमाराध्यहिपूर्वोक्त काळं तमनुयोज्य च ।

योग्यतायाः परीक्षार्थं माशान्ते स्सर्ववस्तुषु ॥ ३६ ॥

नारसिंह्मेन वान्येन मन्त्रेणा भिमतेन च ।

दीक्षया ऽऽ राधनेनैव होमजापव्रतादिना ॥ ३७ ॥

कर्मणा केवळेनैव शान्तिकाद्युच्छ्रितेन च ।

विनाणिमादिसिद्धिभ्यो बुध्वा पापं क्षयं गतम् ॥ ३८ ॥

भावये त्तेन काळेन ततः पद्मदळेक्षण ।

सिद्धीनां वैभवीयानां षाड्गुण्यमहिमाप्तये ॥ ३९ ॥

निश्श्रेयस विभूत्यर्थं ग्राह्यं दीक्षात्रयं वरम् ।
अभ्यर्थिता त्सुप्रसन्ना त्प्रतिपन्नाच्च देशिकात ॥ ४० ॥
सानुकम्पेन वा तेन नि [स्व] यमप्रार्थितेन च ।
कार्यं संशुद्धपापानां भीतानां शरणैषिणाम् ॥ ४१ ॥
संस्कृतानां हि युक्ताना मघक्षाळनकर्मणि ॥ ४१ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
अघशान्तिकल्पो नाम

षोडशः परिच्छेदः ॥१६ ॥

अथ सप्तदशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथ संचोदितो भुय श्श्रीपति र्मुनिसत्तमाः ।
हितार्थं भवभीतानां विभुनासीरपाणिना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

भगवन् विधिना केन प्रसाद मधिगच्छति ।
नृणा माराधकानां तु विश्वत्राता नृकेसरी ॥ २ ॥
श्रुत्वैव माह भगवा न्शृणुष्व गदतो मम ।
सिद्धिमोक्षप्रदं मन्त्रं वैभवं मूर्तिमोहजित् ॥ ३ ॥
कामरूपधरं नित्यं नृसिंहस्य महात्मनः ।
वर्णचक्रन्तुपूर्वोक्तं संगुप्तं [क्त लक्षणं] वसुधातळे ॥ ४ ॥
उपलिप्तेतु संलिख्य पूजयित्वा यथाविधि ।
समुद्धरे त्ततो मन्त्र मनेकाद्भुतविग्रह [क्रम]म् ॥ ५ ॥

प्रणवं पूर्व मादाय तदन्ते विनियोज्य च ।
नवमं नाभिवर्णेभ्य स्तदूर्ध्वे ऽराच्चतुर्दशम् ॥ ६ ॥
तस्योपरि तदन्तस्स्थं वर्ण गोळकवन्नचसेत् ।
नमोन्तं वर्ण मेतद्धै वाचकं परमात्मनः ॥ ७ ॥
ज्ञानादयो गुणा ष्षड्वै प्रागुक्ता हृदयादयः ।
तदर्थमेव वर्णं तं षोढा संलिख्य केवलम् ॥ ८ ॥
द्वितीयतुर्यषष्ठैश्च द्वादशेनान्तिमेन च ।
चतुर्दशेनाराद्वर्गा त्क्रमाद्वै विनियोजयेत् [द्वन्तिवै शयेत् (?)]॥९॥
बीजवच्छिरसा सर्वान् लांछये त्पंचमं विना ।
स्सर्वेषां प्रणवः पूर्वं स्स्वसंज्ञां ते नियुज्य च ॥ १० ॥
स्वकीयजातय श्चान्ते वषडन्ताः क्रमेणतु ।
ॐ नमो भगवते ना रसिंह्मायेत्यनेन तु ॥ ११ ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रेण स्मृत्वा विग्रहवत्पुरा ।
सबाह्याभ्यन्तरस्थेन सांगेना थेन पूजयेत ॥ १२ ॥
अथ लब्धाधिकारस्तु मन्त्रेणा नेन दीक्षितः ।
भक्तिश्रद्धापरो नित्यं मतिमांश्छिन्नसंशयः ॥ १३ ॥
गुर्वाज्ञाभिरतो नित्यं तर्कवाग्जालवर्जितः ।
स्वकर्मनिरतो नित्यं [धर्मनिरतो] वानप्रस्थो ऽथवा गृही ॥१४॥
मन्त्र माराधये द्येन विधिना तं निशामय ।
उपार्ज्य भोगा नखिला न्नचाप्यो पायेन वै पुरा ॥ १५ ॥
स्नातो बद्धकच्चो मौनी शुद्धवासो ऽ र्घ्यपुष्पधृत ।
कृत्वा द्वार्स्थार्चनाद्यन्तु उपविश्यासने ततः ॥ १६ ॥
सायामां भूतसंशुद्धिं धारणाभ्यां समाचरेत् ।
केवलेन तु मन्त्रेण भावनासहितेन तु ॥ १७ ॥
नाभिदेशस्थितं ध्यात्वा देवं संगृह्य कल्मषम् ।
निस्सृतं वायुमार्गेण द्वादशान्ता वधौ क्षिपेत ॥ १८ ॥

निरस्तपाप माकृष्य वात[शंख]चक्रसमन्वितम् ।
नासाग्रेण सु मन्त्रेशं देहसम्पूरणाय च ॥ १९ ॥
तं ध्याये द्धृदयस्थं च गतिरुद्धेन वायुना ।
चित्तोपशमनार्थन्तु नूनं वायुजयाय च ॥ २० ॥
शनै श्शनै रथ बहिः केवल म्मारुतं क्षिपेत ।
विनान्त्यरेचकेनैव मन्येषा मुत्तरोत्तरम् ॥ २१ ॥
काळाद्ग्रासं यथाशक्ति नित्यमेव समाचरेत ।
द्वादशान्तेथ मन्त्रेशं तप्तहाटकसन्निभम् ॥ २२ ॥
सहस्ररविसंकाशं वृत्तमण्डलमध्यगम् ।
स्मृत्वाथ मुक्त स्तन्मात्रै र्निर्दहे द्विग्रहं स्वकम् ॥ २३ ॥
दक्षिणांघ्रे रथांगुष्ठ प्रान्तदेशे शिखाक्षरम् ।
ध्यात्वा युगान्तहुतभु ग्रूपज्वाला समा[शता] वृतम् ॥ २४ ॥
तेन स्वविग्रहं ध्याये त्प्रज्वलन्तं समन्ततः ।
देहजां भावये ज्ज्वाला म्मन्त्रनाथे लयं गताम् ॥ २५ ॥
तत स्समन्त्रं तद्बिम्ब माकृष्य हृदि विन्यसेत् ।
अथ हस्तद्वये न्यस्ये दादिमद्वादक्षरम् ॥ २६ ॥
दिव्यं प्रशातांगार [न्तराग] न्तु तमधिष्ठाय चेतसा ।
स्वमन्त्रा दमृतौघेना सेचये द्विग्रहं स्वकम् ॥ २७ ॥
मणिबन्धा न्नखाग्रन्तु मूलमन्त्रपुरस्सरम् ।
हृदादयो ऽस्त्रपर्यन्ता अंगुष्ठाद्यंगुळीषु च ॥ २८ ॥
सर्वासु युग्मयोगेन नेत्रं नखमुखाश्रितम् ।
आमूर्ध्नश्चरणान्तन्तु द्वादशार्णं न्यसे त्तनौ ॥ २९ ॥
जीवभूतं तदन्तरस्थं मूलमन्त्रं तथा न्यसेत् ।
हृदाद्यं नेत्रपर्यन्त मंगषट्कं स्वगोचरे ॥ ३० ॥
स्वस्वांगुळियुगेनैव तेजोरूपं विना कृते ।
श्रीवत्सं वक्षसो वामे पूर्णेन्दुसदृशद्युतिम् ॥ ३१ ॥

कौस्तुभं हृदये न्यस्ये च्चण्डदीधितिलक्षणम् ।
नानाब्जवनपुष्पोत्थां वनमालां च कण्ठतः ॥ ३२ ॥
पद्मं दक्षिणपाणौतु शंखं वामकरे न्यसेत् ।
गदां पद्मकरे भूय श्शंखपाणौतु चक्रराट् ॥ ३३ ॥
खड्गं दक्षिणहस्तेथ धनु र्वामकरे न्यसेत् ।
आचांसा द्दक्षिणे भागे न्यस्या श्री रुत्तरे तथा ॥ ३४ ॥
पुष्टिं गुल्फावसानं च वक्रमध्ये सरस्वती ।
पृष्ठतो विन्यसे न्निद्रां ततः पाणिद्वयेनतु ॥ ३५ ॥
मुद्रां बध्वा स्मरे द्ध्यानं देवोहमिति भावयेत् ।
अथ प्रणवपूर्वेण स्वनाम्ना नतिना सह ॥ ३६ ॥
शेषपूर्वन्तु वह्न्यंत मासनं परिकल्पयेत् ।
[शेषन्तु पूर्ववन्न्यस्यासनं च परिकल्पयेत् ।]
तदाक्रम्याथ तस्यैव कार्या स्वहृदि कल्पना ॥ ३७ ॥
ब्रह्मस्वरूप ममलं स्वचैतन्यं तदूर्ध्वतः ।
विकल्पोपरतं कृत्वा इच्छयातु विवर्तते ॥ ३८ ॥
परध्वनिस्वरूपेण तत्प्रकाशात्मना पुनः ।
व्यक्तिभावेन तच्चापि एवं प्रविलये सति ॥ ३९ ॥
विसर्जनन्तु बोद्धव्यं संपन्नेतु क्रिया क्रमे ।
क्रम एष क्रमोक्तानां मन्त्राणा मवतारणे ॥ ४० ॥
लांछनादिक्रियाध्यान मेषां चैवहि कल्पना ।
ज्ञातव्याराधकेनैव नित्यं कर्मणि कर्मणि ॥ ४१ ॥
मन्त्रन्यास मतः कुर्या द्धस्तन्यासं विना विभोः ।
ध्यात्वाथ भावनाजातै र्भोगैः परमपावनैः ॥ ४२ ॥
पूजयित्वा जपान्तं चा प्यवतार्य बहि र्यजेत् ।
दक्षिणोत्तरहस्ताभ्यां हृद्बीजेन विचिन्त्यच ॥ ४३ ॥

सूर्यसोमौततःकुर्या द्द्रव्यदाहसमुद्भवौ ।
तोयमादायपात्रेथ तत्रहृन्मन्त्रितं क्षिपेत् ॥४४॥
पुष्पगन्धसमोपेतं सुसितं शालितण्डुलम् ।
मन्त्रयेत्प्रणवाद्येन बहुशोहृदयेनतु ॥ ४५ ॥
तदुद्धृते नांभसावा अस्त्रमन्त्रं समुच्चरन् ।
प्रोक्षयेत्स्वासनस्थानं यागोपकरणन्तथा ॥ ४६ ॥
चित्रस्थाद्भगवद्बिम्बा द्भुक्तम्पुष्पादिकंद्वियत ।
अपनीयतुतत्कुर्या द्रासरेणुमार्जनम् ॥ ४७ ॥
धातुद्रव्यमयेकुर्या त्क्षाळनंगन्धवारिणा ।
उपलिप्याथभूभागं सांभसागोमयेनतु ॥ ४८ ॥
तत्रमण्डलमालेख्यं सूत्रयित्वापुरासमम् ।
चतुरश्रंचतुर्द्वारं मार्गपीठाब्जभूषितम् ॥ ४९ ॥
त्रिनाभिनेमि षडरं चक्रन्तुकमलाद्बहिः ।
मध्यैस्सितादिकैरागैः पुष्पैर्वा तैश्चतैश्शुभैः ॥ ५० ॥
चन्दनाद्यैस्सुगन्धैस्तु सर्षपैस्तिलतण्डुलैः ।
सर्वौषधिमयेनैव चूर्णेनपरिपूर्यवा ॥ ५ ॥
पुष्पैरथार्घ्यपात्रन्तु मन्त्रैस्सम्पूज्यनिष्कळैः ।
पात्रपरस्मिस्तस्माद्वै स्तोकमुद्धृत्यचोदकम् ॥५२ ॥
योगपीठार्चनंकुर्या दनुसन्धानपूर्वकम् ।
स्वनाम्नाप्रणवाद्येन नमोऽतेनयथाक्रमम् ॥ ५६ ॥
अनन्तेशंस्मरेन्मध्ये सर्वाधारमयंप्रभुम् ।
आग्नेयादौतुधर्माद्य मैशान्यन्तश्चतुष्टयम् ॥ ५४ ॥
प्रागादावप्यधर्माद्य मुत्तरान्तं न्यसेत्परम् ।
तदूर्ध्वेकमलंध्याये त्स्वनाम्नाथतयोपरि ॥ ५५ ॥
स्मरेत्पत्राश्रितंसूर्यं शशांकंकेसरावनौ ।
कर्णिकास्थंहुतभुजं ततोगन्धादिनायजेत् ॥ ५६ ॥

गणेशाद्यर्चनंकृत्वा प्रथमंगुरुसन्ततेः ।
प्राप्तानुज्ञोथकलश मादायशुभलक्षणम् ॥ ५७ ॥
तमम्भसास्त्रजप्तेन सम्पूर्यादौतुनिक्षिपेत् ।
तद्गर्भे काञ्चनंरत्नं बीजान्योषधिसत्फलम् ॥ ५८ ॥
चूतादिविटपोद्भूतां सपत्रां पुष्प[फल] मञ्जरीम् ।
कौशेयवस्त्रसत्कण्ठं कृत्वाचर्चितचन्दनम् ॥ ५९ ॥
तन्मध्येपूजयेन्मन्त्रं सांगसावरणंक्रमात् ।
प्राग्दिङ्मण्डलबाह्येथ दत्वावैपुष्पचक्रिकां [पत्रपुष्पिकां] ॥ ६०॥
पीठमन्त्रोपजप्तांच तदूर्ध्वेस्थापयेच्छतम् ।
अथावतार्यो हृदया न्मन्त्रोविमलदीधितिः ॥ ६१ ॥
कर्मणामनसावाचा सिद्धिमार्गेणसाधकैः ।
अनुज्झितस्वरूपंच सूर्यबिम्बमिवांभसि ॥ ६२ ॥
कर्मणाप्रेरयेच्चैव वाचातम्मन्त्रमुच्चरेत् ।
आगच्छपदसंयुक्तं संस्मरेन्मन्त्रसाकृतिम् ॥ ६३ ॥
एवमाहूयवेदद्या दर्ध्यपाद्येचभक्तितः ।
आमूलात्सर्वमन्त्राणां व्यक्तिस्थानांसमर्चनम् ॥ ६४ ॥
अर्घ्यपुष्पादिनाकुर्या त्स्वेनस्वेनस्वकेपदे ।
तदोदितं विभोर्देहा द्धृदयाद्यंचतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
न्यसे त्कमलपत्राणा मापूर्वा दुत्तरान्तिकम् ।
अग्नीशरक्षो वाय्वादिदळे त्वस्त्रं यथाक्रमम् ॥ ६६ ॥
नेत्रं केसरजालस्थं चक्रं नाभित्रयोपरि ।
श्रीवत्सकौस्तुभौ चैव वनमाळां तथैव च ॥ ६७ ॥
उदक्पश्चिमभागस्थे चाक्रीये त्वपर [त्वपरा) त्रये ।
कमलं निशिताग्रं च नन्दकं विन्यसे त्क्रमात् ॥ ६८ ॥
प्राग्भागदक्षिणस्थाभ्यां त्रितयं चाथ विन्यसेत् ।
कार्मुकं हेतिराट्छंख ततो देवस्य दक्षिणे ॥ ६९ ॥

नेमिभागे श्रियन्देवीं पुष्टिमुत्तरतोन्यसेत ।
पृष्ठदेशे स्थितां निद्रा मग्रभागेसरस्वतीं ॥ ७० ॥
वामदक्षिणभागाभ्यां विधिस्थ मिषुधिद्वयम् ।
द्वारेऽवस्त्रं न्यसेद्भूयो मुद्रांकोणचतुष्टये ॥ ७१ ॥
सायुधा नथ दिक्पालान् स्वस्थाने मण्डलाद्बहिः ।
एवं न्यस्यततोध्याये न्मन्त्रव्यूहं यथास्थितम् ॥ ७२ ॥
सर्वदेवमयन्देवं सर्वेषां तेजसांनिधिम् ।
सर्वलक्षणसम्पूर्णं सार्वज्ञ्यादिगुणैर्युतम् ॥ ७३ ॥
निष्टप्तकनकाभंच सम्पूर्णांगं महावतुम् ।
घोरशार्दूलवदनं चण्डमार्ताण्डलोचनम् ॥ ७४ ॥
सौदामिनीचयप्रख्यै र्लोमभिःपारिपूरितम् ।
अरुणाम्भोजपत्राभं वज्राधिककरेरुहं ॥ ७५ ॥
चलत्फणीश्वरसटं चन्द्रकोटिशतद्युतिं ।
वमन्तमान्तरंवह्निं खरंध्रै [मन्त्रै] र्मारुतानुगैः ॥ ७६ ॥
प्रळयाम्बुदनिर्घोष मुद्गिरन्तं स्ववाचकम् ।
युगान्तहुतभुग्ज्वाळा मण्डालान्त र्व्यवस्थितम् ॥ ७७ ॥
षडस्त्रंचाप्यष्टबाहुं[षडस्त्रभृच्चाष्टभुजं]व्याप्यलोकान्स्थितंप्रभुम् ।
दिव्यगन्धानुलिप्तांगं दिव्याम्बरधरंतथा ॥ ७८ ॥
दिव्यस्रग्वेष्टनोपेतं दिव्यालंकारमण्डितम् ।
कौस्तुभेनोरसिस्थेन श्रीवत्सेनाप्यलंकृतम् ॥ ७९ ॥
रत्नकांचनसन्मुक्ता युक्तयावनमालया ।
सब्रह्मसूत्रयाचैव शोभितं परमेश्वरम् ॥ ८० ॥
भुजान्यस्त्रवरैर्दीप्तैः कमलाद्यैर्युतानिच ।
क्षीरसागरवच्छुभ्रं ततःपद्मन्तुदक्षिणे ॥ ८१ ॥
प्रणवध्वनिगर्भन्तु हिमाद्रिशतशोऽधिकम् ।
वामेशंखवरंध्याये द्गदाखड्गौ ज्वलत्प्रभौ ॥ ८२ ॥
दक्षिणेपाणियुग्मेथ चक्रंकालानलद्युतिम् ।
सधनुर्वामहस्ताभ्यां ततःपाणिद्वयेनतु ॥ ८३ ॥
अविद्यादळनीम्मुद्रां क [कू] र्माख्यां संस्मरेत्प्रभोः ।
एवमेषहि हृन्मन्त्रं ध्यायेत्कुमुदपाण्डरम् ॥ ८४ ॥
पद्मरागाचलाकार मारक्तं च शिर स्स्मरेत् ।

अंजनाश्मप्रतीकाशं शिखामन्त्रं तथाकृतिम् ॥ ८५ ॥
परित स्सूर्यसन्तप्तो यथा कनकपर्वतः ।
तथा कवचमन्त्रं च ध्यानकाले विचिन्तय च ॥ ८६ ॥
वृतोज्वालासहस्रै स्तु अयस्कान्तसमद्युतिः ।
सर्वास्त्रशक्तिसंपूर्ण श्चास्त्रमन्त्रः प्रकीर्तितः ॥ ८७ ॥
निर्धूमांगारशिखर सदृशो नेत्रमन्त्रराट् ।
ध्येया स्स्वरुचिसंयुक्ता द्विभुजाः पुरुषोत्तमाः ॥ ८८ ॥
सात्राः कौस्तुभपूर्वा ये गदामालेऽगनाकृती ।
फुल्लपद्मोदराभा श्री र्नळिनीनाळसंयुता ॥ ८९ ॥
चन्द्ररश्मिप्रतीकाशा श्वेतचामरधारिणी ।
पूर्णेन्दुसदृशी पुष्टि रुद्वहन्ती च पाणिना ॥ ९० ॥
सम्पूर्ण ममृतेनैव कळशं कांचनोत्थितम् ।
विज्ञानपुस्तककरा स्पटिकाभा सरस्वती ॥ ९१ ॥
फुल्लेन्दीवरसंकाशा त्वक्षसूत्रकरांकिता ।
ध्येया भगवती निद्रा सर्वा श्चामरलांछिताः ॥ ९२ ॥
सम्मुखा देव देवस्य वस्त्रालंकारमण्डिताः ।
एवं ध्यात्वा ततः कुर्या त्पूजनं कुसुमादिकैः ॥ ९३ ॥
स्नानै विलेपनै र्वस्त्रै र्माल्यै र्धूपै श्च दीपकैः ।
दध्ना च मधुमिश्रेण क्षीरेणाज्यान्वितेन च ॥ ९४ ॥
हृद्यै र्मृष्टै स्स्थिरै र्भक्ष्यै र्नैवेद्यै र्विविधै श्शुभैः ।
यथा कालोद्भवै स्सर्वैः फलमूलै स्तु षड्रसैः ॥ ९५ ॥
पूजितै र्मुक्तदोषै स्तु मुद्रामात्रोपलक्षितैः ।
मूर्तै र्ध्यानै स्तथा स्वित्रै र्बीजैर्हों [हृं] मादिना ऽथवा ॥ ९६ ॥
तत स्स्वहस्तौ संस्कृत्य अम्भसा लंभनादिना ।
बध्वा प्रदर्शये न्मुद्रां त्रिशिखां सम्मुखे विभोः ॥ ९७ ॥
ध्यात्वा त्रेताग्निरूपन्तु दक्षिणा दंगुलित्रयम् ।
स्पष्ट मूर्ध्वशिखं चैव ज्येष्ठा त्क्रान्ता कनीयसी ॥ ९८ ॥
अथोखिलस्वरूप श्च ध्वान्तातीतो ऽग्निरूपधृत ।
देवो गुणत्रयातीत स्तथा मार्गत्रयातिगः ॥ ९९ ॥
धर्मै स्स्थूलतरै र्मुक्तो योयं व्यक्तो धियार्चितः ।
सम्पुटं हृदयोद्देशे बध्वा हस्तद्वयेन तु ॥ १०० ॥

निरन्तराभ्यां शाखाभ्यां मुद्रेषा हार्दिकी स्मृता ।
अंगुष्ठादि कनिष्ठान्तं शाखायुग्मं पृथक्पृथक् ॥ १॥
सान्तरं सम्पुटा दस्मा त्कनिष्ठादौ तथा भवेत् ।
शिर शिखा तनुत्रास्त्र नेत्रमुद्रा यथाक्रमम् ॥ २ ॥
अस्या मंगुष्ठयुग्मन्तु मुद्रायां करमध्यगम् ।
प्रदेशिन्या ततो विद्धि कनिष्ठान्तं श्रियादिषु ॥ ३ ॥
स्वमन्त्रयुक्ता चान्येषा मर्चितानां यथाक्रमम् ।
पुनः पुनः प्रयोक्तव्या हार्दयं शिरसा सह ॥ ४ ॥
परस्परमुखौश्लिष्टौ शाखाक्रान्तौ परस्परम् ।
किन्तुवैदक्षिणंहस्त मूर्ध्वंचाप्यधरेपरम् ॥ ५ ॥
भविद्यादळनील्येषा मुद्रापूर्वमुदाहृता ।
एवंमुद्राचयंकृत्वा पूजांकृत्वा पुनःप्रभोः ॥ ६ ॥
यथाशक्तिजपंकुर्या च्छतमष्टाधिकन्तुवै ।
एकैकंहृदयादीनां सर्वेषां विहितंत्वथ ॥ ७ ॥
क्रियांगत्वान्नदोषोऽस्ति अन्यथा सजपंविना ।
तमर्चयित्वाष्टांगेन प्रणम्यपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥
स्मृत्वानुज्ञांसमादाय यजेद्वह्निगतंततः ।
कुण्डंसुलक्षणंकृत्वा संस्कारै स्संस्कृतंपुरा ॥ ९ ॥
पूजयित्वाऽर्घ्यं पुष्पाद्यै स्तत्राग्नि मवतार्यच ।
सुसमिद्धंच निर्धूमं संशुद्धं ताडनादिना ॥ ११० ॥
अर्घ्यैर्निरंबुकुसुमैः पूजयित्वाच भावयेत् ।
व्यस्ताग्गुणगणष्षष्ठ स्तेजोनाम गुणोह्ययः ॥ १ ॥
परस्यब्रह्मणस्सोयं सामान्यंसर्वतेजसा ।
ध्यात्वैवं नेत्रमन्त्रेण निक्षिपे त्कुण्डमध्यतः ॥ २ ॥
पावनैरिन्धनैश्शुष्कैः कृत्यानिर्धूममेवतम् ।
समिद्भिरर्चयित्वाथ तन्मध्येमन्त्रमण्डलम् ॥ ३ ॥
ध्यात्वाऽभ्यर्च्य यथापूर्वं सन्तर्प्य सघृतैस्तिलैः ।
परिवारयुतन्देवं सहस्रशतसंख्यया ॥ ४॥
दद्यात्पूर्णाहुतिसम्य ग्घोमसंख्यांनिवेद्यच ।
ततश्शुचीन् सोपवासान् शोधितान् बद्धलोचनान् ॥ ५ ॥

भक्तान्प्रवेशये तत्र गृहीतकुसुमांस्तुवै ।
प्रक्षेपयेन्मण्डलान्त नैत्रबन्धं विमुच्यच्च ॥ ६ ॥
अष्टाङ्गप्रणिपातैस्तु प्रदक्षिणयुतैस्ततः ।
देवश्चाग्नि गुरुःकुम्भः पूजनीयःपुनःपुनः ॥ ७ ॥
तत्काळं भक्तिभावेन विज्ञातायोग्यतायथा ।
तीव्रमन्दादिकां तेषां तदादीक्षां समाचरेत् ॥ ८ ॥
जुहुयाद्व्यक्तसंशुद्धौ शतमष्टाधिकन्तुवै ।
तिळानान्तद्ददाज्यस्य द्वादशार्णेन बुद्धिमान् ॥ ९ ॥
दद्यात्पूर्णाहुतिंपश्चा न्मन्त्रमर्घ्यादिनार्च्यंच ।
ततश्चांगसमूहेन प्रागुक्त पारि [दळ] संख्यया ॥ १२० ॥
कुर्यादव्यक्तशुद्ध्यर्थं दद्यात्पूर्णाहुतिंततः ।
स्वरूपापादनार्थन्तु मूळबीजेनवैतथा ॥ १ ॥
प्रणवादिनमोन्तेन कुर्या द्धोम मतन्द्रितः ।
ध्यात्वानिरस्तबन्धन्तं शुद्धंशान्ततु सर्वगं ॥ २ ॥
समस्तसंवित्पूर्णंच दद्यात्पूर्णाहुतिंततः ।
मूळमन्त्रेणमन्त्रज्ञो भक्तानामनुकम्पया ॥ ३ ॥
समयांश्रावयेत्पश्चा त्कुम्भे ऽग्नौ मण्डलेततः ।
भक्त्यानयातुसम्प्राप्त मैहिकामुष्मिकंत्वया ॥ ४ ॥
नास्याः कुर्याः परित्यागं कर्मणा मनसा गिरा ।
साध्यं विना न कुर्या स्तु स्नानादीनां च लोपनम् ॥ ५ ॥
याव ज्जीवं यथाशक्ति संस्थितो यत्र कुत्र चित्त ।
स्थानेषु हृदयाद्येषु कुर्या न्मन्त्रगणार्चनम् ॥ ६ ॥
द्रव्यैः पुष्पाम्बुपूर्वै स्तु तदभावे तु वै हृदि ।
मानसीं पूर्वव त्पूजां निर्वपेन्न्यासपूर्विकाम् ॥ ७ ॥
मन्त्रनाथं गुरु म्मन्त्रं समत्वेनाभिवीक्षयेत् ।
मन्त्रमण्डलमुद्राणां परां गुप्तिं समाचरेत् ॥ ८ ॥
दूरादेव नमस्कार्यो मृगराड्व्याघ्र एव वा ।
तदाकृतिर्मृगो ऽन्यो वा तच्चर्मक्वापि नारुहेत् ॥ ९ ॥
नचाक्रमेत पादेन नच तत्पावके क्षिपेत् ।
पद्मपत्रै स्तथाश्वत्थपर्णे भोजनभाजनम् ॥ १३० ॥

वर्जनीयं तथा शंख पद्माद्यंकित मासनम् ।
नक्तं वा परपिण्डं [परिपीडं] वा ह्येकादश्यां समाचरेत ॥ १ ॥
विशेषपूजनं कुर्या द्वादशी ष्वखिलासु च ।
अयनादिषु चान्येषु सूर्यसंक्रमणेषु च ॥ २ ॥
न भूतग्रहदुष्टानां व्याधीनां वा कदाचन ।
असिद्धेन स्वमन्त्रेण कुर्यां दुत्सा रणं [दनं] तु वै ॥ ३ ॥
मन्त्रजं सिद्धिलिंगं य त्स्वप्ने प्रत्यक्षतोपि वा ।
अनुभूतं न वक्तव्यं कस्यचि द्गुरुणा विना ॥ ४ ॥
व्यक्तं नृसिंह्मबीजन्तु दृश्यते यत्र कुत्र चित् ।
नमस्कुर्या त्समभ्यर्च्य वाक्पुष्पै स्सप्रदक्षिणैः ॥ ५ ॥
कृत्वाश्रुपातं शोकं वा विप्रयोगनिमित्ततः ।
स्नानादृते न कुर्या द्वै देवाग्निपितृतर्पणम् ॥ ६ ॥
आनाभिवर्धना त्काला दन्यत्र सति संकरे ।
सूतकाख्ये न कर्तव्यं प्रागुक्तं चैव यत्नतः ॥ ७ ॥
स्वानुष्ठानं हि वै यस्मा दागमा त्समुपागतम् ।
तस्य सम्पूजनं यत्ना द्रोपनं च समाचरेत ॥ ८ ॥
ब्राह्मणादी न्यथाशक्ति दीनानाथां श्च पालयेत् ।
एवं हि समया न्दद्या द्भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ ९ ॥
सम्पालनाच्च येषां वै प्राप्नुया न्मन्त्रजं फलम् ।
इष्ट्वैवं हि ततः कुर्या त्सेचनं कलशेन तु ॥ १४० ॥
आत्मन श्चानुभक्तानां नैवेद्यं प्रार्थये त्ततः ।
ब्राह्मणाय च तद्दद्यात् हृद्यं मेध्यं च शोभनम् ॥ १ ॥
क्षमापये ततो देवं यत्र यत्रावतारितम् ।
अथ शिष्टे स्तु नैवेद्यै र्यजे द्गणपार्तिं प्रभुम् ॥ २ ॥
विष्वक्सेनाभिधानंचा प्यर्घ्याद्यै रर्चितोहि यः ।
चरुरूपेण चान्नेन सोदकेन हृदा ततः ॥ ३ ॥

बहिराराधनस्थाना त्प्रादक्षिण्येन निक्षिपेत् ।
पूर्वादीशानपर्यंतं मन्त्री भूतबलिंतदा ॥ ४ ॥
ततो विसर्जनंकुर्या दुपसंहृत्यचाखिलम् ।
विनिक्षिप्यांभसोमध्ये पत्रपुष्पादिनिक्षिपेत ॥ ५ ॥
निष्कामः पावनार्थन्तु स्तोकमुद्धृत्यवैपुरा ।
सन्धायमन्त्रपूर्वंमा क्तमश्नीयाच्चमौनवान् ॥ ६ ॥
भोजनान्तेततःकुर्या त्संप्राप्तेतुनिशामुखे ।
मंत्रजापं ततोध्यानं तोयतर्पण पूर्वकम् ॥ ७ ॥
तथैवं रात्रिशेषन्तु कालं सूर्योदयावधि ।
कर्तव्यं सजपं ध्यानं नित्य माराधकेनतु ॥ ८ ॥
एवमेव विधानेन पूजयित्वा दिनेदिने ।
जपे लक्षाष्टकं मंत्री ततस्सिद्ध्यति मंत्रराट् ॥ ९ ॥
ददातिमनसोऽभीष्टा स्सिद्धीस्सर्वांतु रूपकाः ।
रुद्रादित्येंद्र ऋषिभ्यो भक्तेभ्यश्चमयोदितं ॥ १५० ॥
लोकचित्तानुसारेण शास्त्रंवै युगभेदतः ।
यागोयागोपकरणं विमलं प्रतिमादिकम् ॥ १ ॥
ज्ञातव्यं तत्त्वयासम्य गविरोधेन सर्वदा ।
आगमेभ्योऽथतज्ज्ञेभ्य स्सकाशा दात्मसिद्धये ॥ २ ॥
यथोक्त मिहसंक्षेपा द्वेदन्यत्र विस्तरात् ।
अथसंसाधितम्मन्त्रं ब्रह्मचर्यादिसंयमैः ॥ ३ ॥
पयोयावक शाकांवु घृतमूलफलाशनैः ।
मन्त्रीयथाप्रयुंञीया च्छान्तिकादिषुतच्छृणु ॥ ४ ॥
ज्ञात्वादौ स्वशरीरोत्थै र्लौकिकै रपिलक्षणैः ।
प्राप्तेन स्वप्नयोगेन संस्थितिं जीवितस्यच ॥ ५ ॥
ततश्शल्यादि निर्मुक्तं स्थानमासाद्यशोभनं ।
संच्छन्नं शरजालेन साम्बरेणाथवागृहम् ॥ ६ ॥

तत्रमण्डलमालिख्य सर्वोपकरणान्वितम् ।
चन्दनक्षोदयुक्तेन शशिनासहितेनच ॥ ७ ॥
सुगन्धशालिचूर्णेन प्रागुदीरितलक्षणम् ।
निर्वृणं लक्षणाढ्यश्च पूरितंगालिताम्भसा ॥ ८ ॥
हेमरत्नौषधीवृक्ष शाखादूर्वाफलोदरम् ।
धूपिताहतद्युष्केन वाससापरिवेष्टितम् ॥ ९ ॥
सुसमाधारसंस्थंच बाह्यतोमण्डलस्यच ।
विन्यसेत्समसूत्रेण दिग्विदि क्रमलाष्टकम् ॥ १६० ॥
सुधाचन्दन लिप्तांग लाजतंडुलपूरितम् ।
श्वेतपट्टगलोपेतं सितपुष्पस्रगन्वितम् ॥ १ ॥
मुक्ताफलोदरं चैव बीजमलक [बीजामलक] भूषितम् ।
उपकुम्भाष्टकं त्वेवं कुम्भाना मुपरि न्यसेत् ॥ २ ॥
श्वेतचामरसंयुक्तं सित मूर्ध्ववितानकम् ।
बध्वा सितेन सूत्रेण सप्तधा कलशाष्टकम् ॥ ३ ॥
संवेष्ट्य कण्ठदेशान्तं त्वच्छिन्नेन दृढेन च ।
कृत्वैवं च तत स्स्नाया त्कुर्या न्न्यासादिकं ततः ॥ ४ ॥
निशांबुना चन्देनेन श्वेतदूर्वांकुरेण च ।
सुश्लक्ष्ण भूर्जपत्रेतु नाम सान्तर्गतं लिखेत् ॥ ५ ॥
अरान्तोपगतेनैव कुर्या द्वीजेन संयुतम् ।
कमलं तद्बहिर्लिख्य मष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥ ६ ॥
नाभितुर्य मधोवक्त्रं वर्णपत्राष्टकं लिखेत् ।
तदन्त स्तच्चतुर्थ्यन्तं मन्त्रेशं च लिखे त्परम् ॥ ७ ॥
नतिप्रणवगर्भन्तु ततः कमलबाह्यगम् ।
विलिख्य नेमिनवमं द्विधोर्ध्वाधोमुखं तु वै ॥ ८ ॥
संवेष्ट्य सितसूत्रेण अपि कुम्भे निवेशयेत् ।
आधारं शालिचूर्णीये मण्डलाग्रे निधाय तम् ॥ ९ ॥

आवाह्य मण्डले मन्त्रं प्राग्वद्धृदयकोटरात ।
तत श्चेतोपचारेणा तन्त्रम्मन्त्रेश्वरं यजेत ॥ १७० ॥
पूर्णेन्दुमण्डलान्तस्स्थ मुद्गिरन्तं सुधारसम् ।
शशांकशतसकाशं ध्यात्वा सपरिवारकम् ॥ १ ॥
यच्च यच्च महाशान्ति पूजान्ते समुदीरयेत् ।
ततः शशांकदिग्भागे कुण्डे पूर्णेन्दुलक्षणे ॥ २ ॥
क्षीरतण्डुलमध्वाज्यै गुग्गुलेन तिलेन च ।
सचन्दनेन होमं तु सप्तरात्रं समाचरेत् ॥ ३ ॥
पयोभुक्परमेशं च प्रहराष्टक मर्चयेत् ।
होमान्ते कलशस्थस्य पयसा शीतलेन तु ॥ ४ ॥
सेचनं चाम्भसाँ कुर्या त्प्रत्यहं प्रहराष्टकम् ।
स्नानान्ते ब्रह्मरन्ध्रोर्ध्वे संस्मरे न्मन्त्रनायकम् ॥ ५ ॥
स्रवन्त ममृतं त्वेवं शान्ति र्भवति शाश्वती ।
अथवादाय मृत्पात्रं वैदळं वाथ काष्ठजम् ॥ ६ ॥
तत्र पंकजव त्कुर्या द्रचनामोदनेन च ।
पिष्टनिर्मितपात्राणां सम्प्रज्वाल्य घृतेन तु ॥ ७ ॥
दीपाष्टकं ततः पूजां कुर्या त्पूजादिकै र्वलैः ।
स्विन्नानि सप्तबीजानि विकीर्यच तदूर्ध्वतः ॥ ८ ॥
ततोर्चिते तोयकुम्भे धूपपात्रन्तु विन्यसेत ।
अच्छिन्नधूपप्रसरं त्रैकाल्यं च बलिं हरेत् ॥ ९ ॥
शान्त्यर्थंदेशपालानां भूताना मेव मेवहि ।
पृष्ठे चोदकधारां वै अच्छिन्नां पदसप्तकम् ॥ १८० ॥
शान्तये बलिमन्त्राणां मस्त्रमन्त्रेण पातयेत् ।
इति शान्ति विधानश्च पौष्टिकंच निबोधंतु ॥ १ ॥
कुङ्कुमक्षोदः मिश्रेण कुसुम्भरजसातुवै ।
पूर्ववन्मण्डलंकुर्या द्रक्तचन्दन भूषितम् ॥ २ ॥

नीवारतण्डुलेनैव ताम्रवर्णे स्तिवै [स्तिलै] श्शुभैः ।
सम्पूर्यबदरोपेतै रुपकुम्भाष्टकंद्दियत् ॥ ३ ॥
सोपकुम्भानिकुम्भानि रक्तसूत्रेणवेष्टयच ।
शेषंयद्विहितंसात्र तत्तद्रक्तं प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥
ततस्नातः कृतन्यासो नाम रोचनयालिखेत् ।
अलक्तकांबुयुक्तेन सान्द्रदर्भांकुरेणतु ॥ ५ ॥
पूर्ववत्पद्मगर्भस्थं ततःपत्रेष्वधोमुखम् ।
वीजन्नियोजयेत्तन्मे गदतश्चावधारय ॥ ६ ॥
नेमेरेकोनविंशाख्य वर्णस्याधोगतंन्यसेत् ।
वीजंनाभितृतीयंच तदधःपंचमारगं ॥ ७ ॥
शिरसारान्तपूर्वेण युक्तंवाद्या ह्यशादिना ।
तदन्तस्थं न्यसेद्वीजं नाभितुर्यासनस्थितम् ॥ ८ ॥
नाभिसप्तमगर्भेथ विन्यसेत्कमलन्तुतत् ।
वीजंपुष्टिपदोपेतं कुरुर्वास्पासमन्वितम् ॥ ९ ॥
लिखेत्प्रणवपूर्वंतु बाहिरष्टासुदिक्षुवै ।
संवेष्टय रक्तसूत्रेण मधुतोयघटेन्यसेत् ॥ १९० ॥
निधायपूर्ववत्कुर्या द्दिग्बन्धं हृदयादिकैः ।
अस्त्रेणतुविदिग्बन्धं नेत्रेणोर्ध्वमधस्तथा ॥ १ ॥
ततोविद्रुमसंकाशं मन्त्रमावाह्य संयजेत् ।
अथोमन्त्रगणंसर्वं लोकेशास्त्रान्त संयुतम् ॥ २ ॥
रक्तैरकण्टकैर्हृद्यै रर्चनंकुसुमैर्हितम् ।
राजमुद्गैस्तु नैवेद्यं युक्तमत्र गुळोदनं ॥ ३ ॥
गुळरञ्जितभक्ष्याणि कुर्यान्नानाविधानिवै ।
सम्भवेसतिवैरक्तं सर्वकार्यमसम्भवे ॥ ४ ॥
रञ्जयेत्कुंकुमाद्येन केनचिद्रक्तधातुना ।
सर्वं जपावसानन्तु कृत्वाहोमं समाचरेत् ॥ ५ ॥

घृतैस्तिलैस्तुपूर्वोक्तै श्शर्कराबदरान्वितैः ।
दत्वापूर्णाहुतिंकुर्या त्सेचनं शर्कराम्भसा ॥ ६ ॥
पूर्ववन्मन्त्रनाथस्य साध्यगर्भीकृतस्यच ।
ततःपूर्वोक्तविधिना बलिकर्मसमाचरेत ॥ ७ ॥
सप्तरात्रं त्रिरात्रंवा पुष्टिरुत्पद्यते महत ।
प्रभावान्मन्त्रराजस्य विधिनाऽनेनसर्वदा ॥ ८ ॥
अथानेनहिमन्त्रेण कुर्यादाप्यायनन्तुवै ।
परस्येवात्मनोमन्त्री यथातदवधारय ॥ ९ ॥
मण्डलंमधुनायुक्तं चतुर्वर्णकभूषितम् ।
सस्रस्रग्दर्पणोपेतं किंकिणीव्यञ्जनान्वितम् ॥ २०० ॥
घृतेनमधुनादध्ना पयसासुश्रितेनच ।
व्यस्तेनउपकुम्भौतु द्वौद्वौसम्पूर्ययत्नतः ॥ १ ॥
मधूकफलकर्पूर द्राक्षामलफलैस्ततः ।
पाषाणधापूर्यकुम्भानां वक्रदेशेनिधायच ॥ २ ॥
सांकुराणिशरावाणि सिक्तानिशिशिरांभसा ।
सुधाचन्दनलिप्तानि सितपुष्पान्वितानिच ॥ ३ ॥
चर्चितानिसितार्घ्येण योज्यकुम्भान्तरावनेः ।
सितरक्तन्तुहेमाभं पुष्पाद्यमखिलंहियत ॥ ४ ॥
उपचारेतुविहितं तदाहृत्याखिलंतुवै ।
कृताह्निकश्शुक्लवासा स्सिद्धमन्त्राभिधानधृक् ॥ ५ ॥
सकुंकुमेनक्षीरेण ईषदिक्षुरसेनच ।
तथाचमधुनाभूर्जे सर्वेवासार्णमध्यगम् ॥ ६ ॥
दत्वासंज्ञापदंकुर्या द्बाह्येपद्मश्चतुर्दलम् ।
सद्बहिर्द्विगुणैः पत्रैः कर्णिकाकेसरान्वितम् ॥ ७ ॥
द्विषट्कपत्रंतद्वद्व तद्बहिष्षोडशच्छदम् ।
ततस्त्रिरष्टपत्रन्तु तद्बाह्ये वृत्तमालिखेत ॥ ८ ॥

अधोमुखन्तुसर्वेषां दळानाम्बीजपञ्चकम् ।
क्रमेणपूर्वपश्चात्तु योजनीयंहितच्छृणु ॥ ९ ॥
नाभिसप्तमवर्णंय न्नाभितुर्योपरिस्थितम् ।
उत्तराधरयोगेन तदेवादाय वैपुनः ॥ २१०॥
अथनाभितृतीयन्तु अधोद्वाभ्यांतु विन्यसेत् ।
अधस्स्थं सप्तमन्नाभे स्तच्चतुर्थंतु मूर्धनि ॥ १ ॥
ततस्सप्तममादाय तृतीयं तदधोन्यसेत ।
तदधोनेमिवर्गाच्च योजयेदूनविंशकम् ॥ २ ॥
भूयोनेमेस्तमादाय नाभिसप्तमपृष्ठगम् ।
तस्याप्यधस्तृतीयन्तु नाभिदेशाच्चविन्यसेत् ॥ ३ ॥
सर्वेषांनाभिपूर्वन्तु पंचमारगसंयुतम् ।
निदध्यादासनंपश्चा च्छिरसालांछयेत् क्रमात् ॥ ४ ॥
नवमेनतुवैनेमे ररोपान्त्य गतेनतु ।
नाभीयतुर्यवर्णानां प्राग्वन्मध्ये ऽत्रमन्त्रराट् ॥ ५ ॥
वौषट्पदद्वयान्तस्स्थ मधबीजंहि केवलम् ।
दळान्तराळभूमौतु चतुष्पत्रस्य योजयेत् ॥ ६ ॥
अरावसानसम्भिन्नं कृत्वावैनाभिसप्तमं ।
तेनयुक्तं तथादद्या दष्टपत्रस्य सन्धिषु ॥ ७ ॥
तेनैवनाभितुर्यन्तु भेदयित्वा तदन्तगम् ।
कृत्वाबीजवरं कुर्या द्विषट्पत्रान्तराळगम् ॥ ८ ॥
वषट्कारपदोपेतं बीजंपीताम्बुसन्निभम् ।
न्यसेत्षोडशपत्रस्य सन्धिदेशगतंततः ॥ ९ ॥
नाभेस्सप्तमबीजन्तु तच्चतुर्थासनस्थितम् ।
अराच्चतुर्दशेनैव तदन्तेनापि [भि] भूषितम् ॥२२०॥
एतत्सम्पुटमध्यस्थं क्षरन्तममृतंमहत् ।
पूर्ववद्वाह्यपद्मस्य प्रादक्षिण्येनविन्यसेत् ॥ १ ॥

नाभितुर्यमधादाय स्थितंतत्सप्तमोपरि ।
नेमेर्नवमबीजेन अरान्ताद्येनचांकयेत् ॥२॥
बीजमेतत्त्रियोक्तथं संख्यादीनांनिरन्तरम् ।
ऊर्मिभूतंबहिष्ठस्य पयोजावरणस्यच ॥ ३ ॥
लिख्यैवं सितरक्तेन पीतसूत्रेण वेष्टयेत ।
मध्विक्षुरस आज्राम्बु पूर्णकुम्भे नियोज्यच ॥ ४ ॥
चन्दनेनसमालिप्तं कृत्वापुष्पस्रगन्वितम् ।
तन्निधायोदितेस्थाने ततोमन्त्रेश्वरंयजेत् ॥ ५ ॥
हृत्पुण्डरीक मध्यस्थं परिवारसमन्वितम् ।
स्वच्छ स्फाटिकवर्णाभं हिमा दधिकशीतळम् ॥ ६ ॥
ध्यायेत्तं ब्रह्मरन्ध्रोर्ध्वे सितपद्म मधोमुखम् ।
तत्कर्णिकोदरेळीनं स्मरेद्गगनमण्डलम् ॥ ७ ॥
प्रकाशितं निशानाथ मयूखा खिलतारकैः ।
विक्षिप्तवाहैराकीर्णं सुरसिन्धु विनिर्गमैः ॥ ८ ॥
अथार्घ्य पुष्पपूर्वाणां भोगाना मर्चनेविभोः ।
प्रागुक्तानां क्रमेणैव अनुसन्धान माचरेत् ॥ ९ ॥
यंयं संकल्पयेद्रोगं तन्तम्भाव्य सुधामयं ।
पतन्तमंबराद्वेगा दमृतांशुपरिप्लुतम् ॥ २३० ॥
साक्षादमृत रूपस्तु ते स्तै रमृतसम्भवैः ।
बृंहितं मुदितंमग्नं सम्प्लुतं मन्त्रराट्स्मरेत ॥ १ ॥
ततो ऽ वतार्य हृदया त्साधनेन यजेद्बहिः ।
इष्टा ऽ थवह्नि गर्भस्थं ध्यात्वा सन्तर्पये ततः ॥ २ ॥
सामळैराज्य सिक्तैस्तु बिल्वैर्दूर्वा कुरैर्नवैः ।
तिळैर्गोक्षीरसंयुक्तैः छाजतण्डुळ मिश्रितैः ॥ ३ ॥
सिताज्यपुष्पसंयुक्तैः दद्यात्पूर्णाहुतिंततः ।
मधुक्षीरोदकेनाथ कुर्या द्वै मन्त्रसेचनम् ॥ ४ ॥

घृतेन पयसान्नेन पायसेन फलै श्शुभैः ।
पूर्वव द्बलिदानं तु कुर्या दाप्यायनं भवेत् ॥ ५ ॥
अथ रक्षाविधानं तु वक्ष्ये सम्य ग्यथा स्थितम् ।
येन विज्ञातमात्रेण नीरुज स्सर्वदा भवेत ॥ ६ ॥
सामान्यं सर्वदोषाणां ज्ञातानां च निवारणे ।
अज्ञातानां विशेषेण तत्सम्य गवधारय ॥ ७ ॥
ताराग्रहोपतापेन धातु वैषम्य मेति वै ।
तद्वैषम्या त्प्रकुप्यन्ति व्याधयस्तु ज्वरादयः ॥ ८ ॥
तत्कोपावसरेणैव ब्रह्मरक्षो मुखा ग्रहाः ।
शाकिन्यो भूतवेताळा स्संक्रामन्ति हि देहिनः ॥ ९ ॥
निमित्तं विद्धि सर्वेषां कर्म यद्वै पुरा कृतम् ।
सामर्थ्येन तु मन्त्रेण ज्ञानेन तपसा च वै ॥२५०॥
जपाध्ययनहोमेन दानेन विविधेन च ।
मन्त्रौषध्युपयोगेन सहसा नाश मेति तत् ॥ १ ॥
प्राधान्येन तु सर्वेषा म्मन्त्रमत्रानुतिष्ठति ।
यस्य स्मरणमात्रेण ना विशन्ति गृहादयः ॥ २ ॥
कृत्वाधारं यथोक्तं तु यजनार्थं नृकेसरेः ।
बीजै स्सिद्धार्थकोपेतै रुपकुम्भानि पूर्यच ॥ ३ ॥
चक्रेष्वप्युपकुम्भानां सफलानि नियोज्य च ।
तिलसर्षपपूर्णानि वस्त्राणि घिततानि च ॥ ४ ॥
सुसमं तद्बहि र्दद्या द्दिक्षु लोहशराष्टकम् ।
कण्ठदेशेषु बध्नीया चक्रराणां दृढ्सन्तुना ॥ ५ ॥
बर्हिपक्षसमायुक्तां सर्पकंसुकभूषिताम् ।
महौषधीं भूतजटां शमीशाखासमन्विताम् ॥ ६ ॥

पंचरागेण सूत्रेण उदगाशा दितः क्रमात ।
प्रादक्षिण्येन तु त्रेधा वेष्टये त्तच्छराष्टकम् ॥ ७ ॥
अष्टानां पूर्णकुम्भांना मन्तरान्तरयोगतः ।
दद्या दुच्चासनस्थन्तु दीपाष्टक मनुक्रमात् ॥ ८ ॥
तैळेन राजिकाख्येन ताम्रपात्रस्थिता स्तु वै ।
दीपानां वर्तयो देया महाराजतरंजिताः ॥ ९ ॥
अथ बद्धशिखो मौनी प्राग्वद्दिग्बन्ध माचरेत ।
अभिसन्धाय मनसा सर्वदोषपलायनम् ॥ २५० ॥
संयजे न्मन्त्रनाथन्तु काम्यै र्बहुविधै श्शुभैः ।
पुष्पै र्धूपै स्तु नैवेद्यै र्भक्ष्यै स्सफलमूलकैः ॥ १ ॥
हुत्वाथ सर्वबीजानि सिद्धार्थकयुतानि च ।
राजिका घृतयुक्तानि तिलानि सफलानि च ॥ २ ॥
ध्यात्वा पूर्णाहुतिं दद्या न्मध्याह्नसमये ततः ।
रक्ष्यं सुनिर्मलं कृत्वा पूर्व मभ्यंजनादिकैः ॥ ३ ॥
हेमरक्तौषधिस्नानैः प्रोक्षयित्वा प्रवेश्य च ।
ताडयित्वा स्रपुष्पेण आपादा त्सुनिरीक्ष्य च ॥ ४ ॥
नतजानुशिरः कृत्वा देवाय विनिवेदयेत् ।
उत्तराभिमुखं कृत्वा आसने परिधान्विते ॥ ५ ॥
अस्त्रोपलक्षिते चैव तथार्घ्यादिसमन्विते ।
षडंगेनाथ मन्त्रेण तस्य न्यासं समाचरेत् ॥ ६ ॥
मनसा करशाखासु स्वस्थाने ष्वथ विग्रहे ।
स चक्र मथ तस्याग्रे षट्कोण म्मण्डलं लिखेत् ॥ ७ ॥
वृतं ज्वालागणेनैव तत स्तत्र निवेशयेत ।
प्रागुक्तरचनाढ्यन्तु सुपूर्णं गन्धधारिणा ॥ ८ ॥

सप्तकं कलशानां तु मध्ये योज्यं तदश्रिषु ।
अश्रिभ्या मन्तरालस्थं दीपषट्कं यथा पुरा ॥ ९ ॥
कृत्वा मध्यमकुम्भे तु सांगं मन्त्रेश्वरं यजेत् ।
नमो नृसिंहभूतेभ्यः प्रणवाद्येन पूजयेत् ॥ २६० ॥
कोणेषु भगवद्भक्तनिचयं दोषनाशनम् ।
पूजयित्वा यथा न्यायं पुष्पधूपादिकेन वै ॥ १ ॥
दिग्बन्ध मथ वै कुर्या त्स्वास्त्रै स्सिद्धार्थकैः क्रमात् ।
ताडये दातुरं पश्चा दापादा न्मस्तकावधि ॥ २ ॥
स्वपाणिव्यजनेनाथ समाकृष्य विनिक्षिपेत् ।
दोषजालं च तद्दोषान् गगने वा धरातले ॥ ३ ॥
ततोऽग्निपात्र मादाय निर्धूममतिदीप्तिमत् ।
तस्मिन्निरिन्धने कुर्यात् होमं सिद्धार्थकैः क्रमात् ॥ ४ ॥
मूलम [तिलैर्म] न्त्रेण चास्त्रेण शताष्टाधिकसंख्यया ।
अमुकं रक्ष रक्षेति स्वाहाशक्तिसमन्वितम् ॥ ५ ॥
मन्त्रान्ते तु पदं कुर्यात् भ्रामये न्मूर्ध्नि चाहुतिम् ।
महिषाक्षी मथादाय सिद्धार्थकसमन्विताम् ॥ ६ ॥
प्रजप्य धूपये त्तं वै कृत्वाच्छन्नं तु वाससा ।
निधाय सजलं पात्र मग्निपात्रोपगन्ततः ॥ ७ ॥
नैवेद्यशेष मन्यस्मिन् सर्वं मुद्धृत्य सोदकम् ।
पशुप्रतिनिधिं चैव रंजितं कुंकुमादिना ॥ ८ ॥
ध्यात्वा श्रितानां दोषाणा म्मनसा परिकल्पितम् ।
यदीया चास्य वै बाधा इन्द्रियाणां च धातुषु ॥ ९ ॥
आदाय च बलिं शश्वत सिद्धवर्कै [द्ये] तु मुंचतु ।
अन्तरान्तरयोगेन वामदक्षिणपाणिना ॥ २७० ॥

असंख्य माचरे द्धोमं बलियुक्तं मदक्षिणैः ।
बलिपाणि मथक्षाल्य अस्त्रजप्तेन वारिणा ॥ १ ॥
भूतिमादायवैकुण्डा दधगोमय जन्तुवा ।
मजप्य बहुशोस्त्रेण ललाटादंघ्रिगोचरम् ॥ २ ॥
कार्याणिचोर्ध्वपुण्ड्राणि पृष्ठपार्श्व द्वयेतुच ।
स्वस्त्यस्तुते [स्वस्त्वाकृते] युक्तेनाथ मन्त्रेणार्घ्योदकेनतु ॥३ ॥
मन्त्रकुम्भात्समेतेन विपुड्भिर्क्षदयेदसु ।
ध्यात्वापूर्णेन्दुगम्मन्त्रं पूर्णचन्द्रायुतोपमम् ॥ ४ ॥
ब्रह्मरन्ध्रेणसाध्यस्य स्रवन्तममृतम्महत ।
शरीरविटपन्तेन सेचयेज्ञनखावधि ॥ ५ ॥
एवंकृत्वार्चयेद्भूयो मन्त्रम्मण्डलकुम्भगम् ।
कुम्भंतंशयनागारे ऊर्ध्वदेशेनिधायवै ॥ ६ ॥
वस्त्रपीठोपरिस्थन्तु चंछन्नंकृत्वातुवाससा ।
तत्रापिदिग्विदिक्स्थश्च दद्यात्पूर्णघटाष्टकम् ॥ ७ ॥
अच्छिन्नमसरन्धूपं दीपपात्रंघृतादिना ।
फलपुष्पौषधीदीप जालसिद्धार्थकन्दधौ ॥ ८ ॥
पात्रसंघन्तदद्येतु कृत्वाचाथबलिंहरेत ।
निशामुखेतुसंप्राप्ते सर्वदोषप्रशान्तये ॥ ९ ॥
एकस्मिन्वैसमादाय पात्रयत्कलिपसंविभोः ।
आपुष्पधूपदीपाश्च उपसंगृह्ययत्नतः ॥ २८० ॥
तद्वतदत्तमन्यस्मिन् षण्णांवातत्पृथक्पृथक् ।
स्वदीपालंकृतंकृत्वा स्वकटोपरिविन्यसेत ॥ १ ॥
रक्षरक्षपदोपेतं मन्त्र मस्त्र युतंस्मरेत् ।
रक्षस्य शिरसिभ्राम्य यथादत्तं क्रमेणतु ॥ २ ॥

सत्वशुद्धां स्तथा भूयो मद्भक्तान् बलिवाहकान् ।
अस्त्राभिमन्त्रितं दद्या त्तेषां सिद्धार्थकं करे ॥ ३ ॥
प्रजप्य भस्मना कुर्या ल्ललाटे तिलकन्तु वै ।
प्रवाहये द्बलिं मन्त्री ह्यगाधे म्भसि वै पुरा ॥ ४ ॥
चत्वरे वृक्षमूलेथ ग्रामा द्वा नगरा द्बहिः ।
देवभूतबलिक्षेपो विहित श्चात्रकर्मणि ॥ ५ ॥
धूमाधन्तंच सिद्धार्थै र्वह्निपात्रं पुरोदितम् ।
तेनैव बलिपात्रेण सोदकेन समन्वितम् ॥ ६ ॥
त्यजेत् कूपसमीपे तु वाप्यां वा निकटे तरोः ।
बलं क्षिप्त्वा समाचम्य धौतांघ्रिकरपल्लवः ॥ ७ ॥
रक्ष्यावनौ सुलिप्तायां परित श्शोधितस्य च ।
तन्मूर्ध्नि दीपपात्रैश्च सिद्धार्थक्षेप माचरेत ॥ ८ ॥
प्रजप्य बहुशो स्त्रेण मूलसम्पुटितेन च ।
बध्नीया त्सप्तरात्रन्तु प्रत्यहं तस्य चाम्बरे ॥ ९ ॥
कृतेनानेन विधिना पीडितानां सदैवहि ।
रक्षणं रसधातूनां शश्वदेवहिजायते ॥ २१० ॥
ततः प्रलिप्तेविमले कुशाजिन समावृते ।
कृतन्यास स्स्वयन्तिष्ठे द्रक्ष्यागारे सहायवान् ॥ १ ॥
पयोभुग्वानिराहारो ध्यानजप्य परायणः ।
आदिमध्यावसानस्थं रात्र्यंशेषु समाचरेत् ॥ २ ॥
पूजनंवह्वनंसम्य ग्बलिदान समन्वितम् ।
सक्तुना सोदकेनैव मधुनाथ घृतेनच ॥ ३ ॥
पूर्वभागेतु यामिन्या मतीतो विहितोबलिः ।
यवगोधूमशाल्युत्थ चूर्णेनसगुडाम्भसा ॥ ४ ॥
त्रिप्रकाराणि संवर्त्य मोदकानितुपाणिना ।
वृत्तदीपशिखाकारै स्तुल्यान्याम्रफलस्यच ॥ ५ ॥
क्षीरयुक्तैरपक्वैस्तै र्मध्यरात्र्यां बलिंहरेत ।
सुमर्दितै स्तिलैः कृष्णै र्बीजैःपाकविवर्जितैः ॥ ६ ॥

तण्डुलै रजनीचूर्णै र्दध्नादूर्वांकुरैः फलैः ।
व्यतीतायान्तु शर्वर्यां बलिरक्षागृहाद्बहिः ॥ ७ ॥
मार्गैकदेशे निक्षिप्य चत्वरेवापि शोधिते ।
अथाभिमन्त्र्यबीजानि सप्तधान्यानिमल्लके ॥ ८ ॥
दत्वाद्विजेन्द्र कन्यायां तत्सकाशा त्समाहरेत ।
तिस्रःप्रसृतयःपात्र एकस्मि न्सप्तचापरे ॥ ९ ॥
एकादश ततोन्यस्मि न्घटेपात्रत्रयन्ततः ।
अस्त्रसंम्पुटितेनैव सिद्धबीजेन मन्त्रवित ॥ २०० ॥
शतमष्टाधिकंचैव ।द्विगुणं त्रिगुणंक्रमात् ।
तेनतोयघटानान्तु उद्धृत्यो द्धृत्यनिक्षिपेत ॥ १ ॥
एकंस्थले जलेचान्ये प्रातर्मध्य न्दिनक्षये ।
आसमाप्ते रिदंकुर्या त्सामान्यं भूततर्पणं ॥ २ ॥
ततोपरस्मिन्नहनि इष्ट्वामन्त्रन्तु मण्डले ।
हुत्वायथाविधानेन दत्वापूर्णाहुतिन्तुवै ॥ ३ ॥
सितेनशालिचूर्णेन अष्टाश्रं मण्डलं लिखेत् ।
तन्मध्येशंखमध्यस्थं कमलं लिख्यषड्दळम् ॥ ४ ॥
दद्याद्घटाष्टकं बाह्ये प्राग्वद्दीप समन्वितम् ।
अवतार्यचतन्मध्ये रक्षाकुम्भं शिरास्स्थितम् ॥ ५ ॥
अपनीयपुरातस्मा दर्घ्यमाल्यानुलेपनम् ।
शीतळोदकधाराश्च पूरणार्थपरांक्षिपेत् ॥ ६ ॥
यथायथाक्षयंयाति तत्रस्थमुदकंतुवै ।
तथातथाभवेद्वृद्धी रस्यरस्या खिळधातुषु ॥ ७ ॥
स्रग्वस्त्राख्यानुलेपाद्यै र्नैवकृत्वार्चितन्तुतम् ।
तत स्सम्पूज्य तन्मध्ये मन्त्रनाथं यथा पुरा ॥ ८ ॥
रक्तधातो र्भवे द्येन नृणा मुपचयो महान् ।
मन्त्रदत्तेन सुरभि नैवेद्येनाथ तर्पयेत ॥ ९ ॥

अर्घ्यं पुष्पं रजो धूपं दीपं यन्मन्त्रयोजितम् ।
तत्सर्व मुपसंहृत्य नित्य मम्भसि निक्षिपेत ॥ २१० ॥
शेषस्य विनियोगन्तु प्रागुक्तं सर्व माचरेत ।
तृतीयेह्नि ततः कुर्या च्चतुरश्रं तु मण्डलम् ॥ १ ॥
षट्कोणंचैव तन्मध्ये पुर मुल्लिख्य साम्बुजम् ।
तत्र कुम्भसमूहन्तु तस्मा द्दीपान्तरीकृतम् ॥ २ ॥
इष्ट्वातु मन्त्रहस्तेन तर्पये द्ब्राह्मणां स्तु वै ।
वृत्तमण्डलमध्येतु चतुर्थेहनि संलिखेत ॥ ३ ॥
अष्टारं दीप्तिमच्चक्रं वह्निवेश्म तदन्तरे ।
तत्रेष्ट्वा मन्त्रमूर्तिन्तु कृत्वा रक्षां यथा पुरा ॥ ४ ॥
द्विजेन्द्रजां कुमारीं च तथा ब्राह्मणदारिकाः ।
पूजयित्वा यथा न्यायं ताभ्यां दच्छे न्निवेदितम् ॥ ५ ॥
अथाष्टकोणं कुर्वीत मण्डलं पंचमे ऽहनि ।
शंखं तदन्तरे कुर्या च्छंखस्योदरगं लिखेत् ॥ ६ ॥
सनाभिवेदिपंचारं जातावासं च हेतिराट् ।
सकुम्भानां च दीपानां प्राक्कृत्वा विनियोजनम् ॥ ७ ॥
विविधैः पूजये द्देवं नैवेद्यैः कुसुमादिकैः ।
देवोपभुक्त मन्नन्तु क्षिप्त्वा प्रागुक्त माचरेत् ॥ ८ ॥
अथ षष्ठ दिने कुर्या त्त्रिकोणभुवनान्तरे ।
सप्तारन्तु महाचक्रं सप्तलोकमयं हि यत् ॥ ९ ॥
तदन्तरे च तद्दिक्षु गदाद्वन्द्वद्वयं लिखेत् ।
तन्मध्ये तद्घटान्तस्स्थं यजे न्मन्त्रं यथाविधि ॥ २२० ॥
इष्ट्वा नैवेद्य मादाय उच्चस्थाने निधाय तत् ।
उपभोगं याति चैव काकादेः खेचरेषु च ॥ १ ॥
चतुरश्रं चतुर्द्वारं मण्डलं सप्तमेहनि ।
कुर्या त्कोणचतुष्केतु लिखे च्छंखचतुष्टयम् ॥ २ ॥

तत्र मध्ये लिखे त्पद्म मसंख्यदळभूषितम् ।
तत्कर्णिकाश्रितं चक्रं द्वादशारं विलिख्य च ॥ ३ ॥
अष्टदिक्ष्वष्टकं दद्या त्कलशानां सदीपकम् ।
तत्र षट्दिवसोर्ध्वन्तु विनियोगं समाचरेत् ॥ ४ ॥
नैवेद्यस्य च मन्त्रज्ञो दक्षिणाभि स्समन्वितम् ।
एवं मांसादिधातूनां क्रमा दुपचयो भवेत् ॥ ५ ॥
महिषो जोगुडं चैव हरिण श्शशक स्तथा ।
मयूर श्चक्रवाकस्तु सप्ताहं सप्तकन्तु वै ॥ ६ ॥
देवं ध्यात्वाश्रितानांतु सत्वानां पिशिताशिनाम् ।
रसाद्यपीष्टिस्सम्पाद्यं नसजीवंहि जंगमम् ॥ ७ ॥
स्वार्थतो वा परार्थेन श्रेयसेभिनिवेशिना ।
प्राणिहिंसा न कार्या वै विशेषा ज्जीवितैषिणाम् ॥ ८ ॥
आयुषः क्षय मायाति नूनं प्राणिवधा न्नृणाम् ।
भूताभयप्रदानेन आयुषो वृद्धि माप्नुयात् ॥ ९ ॥
आयु रारोग्य मैश्वर्य मपमृत्युजय म्मदम् ।
बल मोजो धृति धैर्यं स्या न्मन्त्रा त्परायुषः ॥ २२० ॥
मन्त्रपूजा जपो होमो दानं हेमगवादिनाम् ।
ऐहिकामुष्मिकीं वृद्धिं सत्वस्थानां करोति च ॥ १ ॥
मण्डलस्थं ततः क्षिप्त्वा ह्यतीते सप्तमे दिने ।
रजांसि वळयो वान्य त्प्राग्व दादाय सन्त्यजेत् ॥ २ ॥
इति रक्षाविधानन्तु सरुजाना मुदाहृतम् ।
निरुजानां विशेषेण रक्षणं भोगसेविनाम् ॥ ३ ॥
क्रियारतानां भक्तानां आस्तिकानां हितैषिणाम् ।
कार्यं क्रियापरेणैव मन्त्रज्ञेन सदैवाहि ॥ ४ ॥
यत्नानेन विधानेन शरीरमपि रक्ष्यते ।
तत्र भूताः प्रयच्छन्ति कल्याणं सार्वलौकिकम् ॥ ५ ॥

अथ सन्धारणीं रक्षां वक्ष्ये विग्रहभूषणम् ।
या सम्पन्ने क्रियामात्रे धारणादेव रक्षति ॥ ६ ॥
प्रणवाद्यन्तसंरुद्धं प्राग्वत्संज्ञापदं लिखेत् ।
रक्षवीप्सापदोपेतं पत्रसन्धिषु षट्स्वथ ॥ ७ ॥
द्वादशारं बहिश्चक्रं नाभिनेमियुतं लिखेत ।
नाभे रष्टमबीजं च तदरे ष्वन्तरान्यसेत् ॥ ८ ॥
सप्तमा द्दशमं याव द्वर्जयित्वाक्षराष्टकम् ।
क्रमेण भेदये च्छेषै स्तदराणैं स्सबिन्दुकैः ॥ ९ ॥
जहि वीप्सापदं दोषा नमुकस्येति विन्यसेत ।
सर्वेषा..मन्तरालेषु अस्त्रमन्त्रन्तु पूर्ववत् ॥ २४० ॥
अमुकं पाहि पाहीति द्वादशाक्षरमध्यगम् ।
चक्रनाभौतु विन्यस्य नेमिदेशे तथैवहि ॥ १ ॥
क्रमा दथ बहि र्लेखा मन्त्रचक्रस्य यत्नतः ।
वृत्तत्रयश्राधंचन्द्राणि चतुरश्रपुराणि च ॥ २ ॥
विन्दुस्वस्तिककल्हार वज्रसंलांछितानि च ।
नाभिपूर्वद्वितीयेन चतुर्थेन तदादिना ॥ ३ ॥
क्रमा द्वर्णचतुष्केन तानि युक्तानि कारयेत ।
सषडंगेन बीजेन नामरक्षपदानुगम् ॥ ४ ॥
सम्पुटीकृत्य वृत्ताख्यं मण्डलं परिपूरयेत ।
द्वादशार्णेन बाह्यस्थं तृतीयं पूर्य पूर्ववत ॥ ५ ॥
द्वितीयं वा चतुर्थन्तु बहि र्दिक्ष्वष्टके क्रमात् ।
रक्षवीप्सापदोपेतं नामवर्जं नियोजयेत् ॥ ६ ॥
सह गोरोचना योज्या कर्पूरं कुंकुमन्तु वै ।
क्षीरेणकापिलेनाथ तद्गोमयरसेनच ॥ ७ ॥
निशांबुनासमालोड्य निम्नगा सलिलेनवा ।
विलिख्यभूर्जपत्रेवा बर्हिपक्षेण वासने [रे]॥ ८ ॥

शुभेनुकूलेनक्षत्रे सुलग्नेभ्युदितेगृहे ।
पूज्यसंवेष्ट्यसूत्रेण ततस्सद्धातुनानुवै ॥ ९ ॥
सन्धार्यामूर्ध्निकण्ठेवा सततं दक्षिणे भुजे ।
दैवदोषवियुक्तस्तु वर्द्धतेशोकवर्जितः ॥ ३५० ॥
आधिभूतै र्भयैर्मुक्तो यावज्जीवं हि तिष्ठति ।
परार्थतोवास्वार्थेन कृतकृत्योयदाभवेत ॥ १ ॥
दोषवान् शान्तिदेनैव कर्मणानेनवाधुना ।
मन्त्रीतदामन्त्रवरं प्रयत्नेन क्षमापयेत् ॥ २ ॥
सिद्ध्यर्थमन्यसिद्धीनां यागहोम जपादिना ।
अथमन्त्रवराद्धर्मं साधनंयोभिवांछति ॥ ३ ॥
तत्प्राप्तयेविधानंच संक्षेपादवधारय ।
पितॄणां लुप्तपिण्डानां पिण्डनिर्वापणायच ॥ ४ ॥
प्रीतयेपि जगद्धातुः परित्राणार्थमात्मनः ।
कृतोपवासोमावास्या म्मण्डलान्तर्गतं विभुम् ॥५॥
आवाह्यपूर्वविधिना योजयेद्भक्तिपूर्वकम् ।
पाद्यार्घ्यं पुष्पधूपैस्तु दानैर्हेमगवादिकैः ॥ ६ ॥
तिलयुक्तैस्तु नैवेद्यै स्सकुशैस्तु तिलान्वितैः ।
विमलैरम्बुपात्रैश्च स्वयमञ्जलिपूरकैः ॥ ७ ॥
सोचिरान्मन्त्र मूर्तेर्वै प्रासादाच्छाश्वतम्पदम् ।
प्राप्नोतिनरकस्थांश्च पितॄनपिनयेद्दिवम् ॥ ८ ॥
पत्रपुष्पफलान्नाद्य स्सस्यदद्ध्योदनादिना ।
रसैरन्नैश्चसद्गन्धै र्वस्त्रोत्कृष्टैस्तु धातुभिः ॥ ९ ॥
प्रवाळमुक्तामाणिक्यै र्भक्त्याचविभवेसति ।
बिम्बस्थम्मण्डलस्थंवा सर्वैर्यो मन्त्रिराड्यजते॥ ३६० ॥
षडशीति मुखोत्थायां पूर्णायां सोपवासकः ।
यज्ञधर्म फलाकांक्षी सनूनन्तदवाप्नुयात् ॥ १ ॥

योहिवांछतिसद्धर्म तीर्थाभि गमनम्महत् ।
सयथावत्क्रमात्पूर्व म्मण्डलेमन्त्रराड्यजेत् ॥ २ ॥
ततस्सम्भृतसम्भार स्स्नानपूर्व समर्चयेद् ।
सिद्धप्रतिष्ठितंबिम्वं सैद्धंवाथस्वयंकृतम् ॥ ३ ॥
पञ्चगव्यदधिक्षीर घृतमध्विक्षुवारिभिः ।
सर्वौषधीगन्धरत्न फलपुष्पान्वितैर्घटैः ॥ ४ ॥
सांगेनामन्त्यमन्त्रेण शताष्टफलपूरितैः ।
अन्तरीकृतशुद्धांभः कुम्भैरर्घ्यसमन्वितैः ॥ ५ ॥
श्रद्धापूतेनमनसा एवंनिष्पाद्यतेयदि ।
प्रसादं मन्त्रनाथस्य प्रागुक्तमचिराल्लभेत ॥ ६ ॥
संक्रात्यां सोपवासस्तु मण्डलेमन्त्रनायकम् ।
समावाह्ययजेद्यस्तु फलपुष्पैर्यथर्तुजैः ॥ ७॥
सप्ताहंफलमूलाशी त्रिकालंस्नानतत्परः ।
बहुशोष्टांगपातैस्तु प्रदक्षिणसमन्वितैः ॥ ८ ॥
सनूनंसमवाप्नोति शश्वद्यस्तद्भूतोद्भवम् ।
अयाभिमतदानाद्वै योधर्ममभिवांच्छति ॥ ९ ॥
विष्टपस्थदिनंप्राप्य सोपवासस्तुसंयतः ।
अभिसन्धायमनसा धर्मदानादभीप्सितम् ॥ ३७० ॥
निर्वर्त्यमण्डलंरम्य मग्रचगारसमन्वितम् ।
गोसम्भवैस्तु नैवेद्यै र्भक्ष्यैस्सफलमूलकैः ॥ १ ॥
स्रग्वरैर्धूपदीपैस्तु तिलैर्होमांबुभाजनैः ।
सम्यगिष्ट्वाथसन्तर्प्य ज्वलनान्तर्गतन्ततः ॥ २ ॥
समिद्भिराज्येनतिलै स्सघृतैस्तण्डुलान्वितैः ।
ततोभिवर्धतेधर्मो मूर्तोदानाच्छताधिकम् ॥ ३ ॥
दक्षिणेवायनेवाथ शुभंनिर्वर्त्यमण्डलम् ।
मन्त्रनाथन्तुचावाह्य विधिनासंयजेत्ततः ॥ ४ ॥

माल्यैर्विलेपनैर्धूपै र्महादीपैर्घृतादिकैः ।
गुडखण्डाचितैर्भक्ष्यैः पयसाकृसरेणतु ॥ ५ ॥
नालिकेरोदकेनैव सक्तुनाचघृतेनच ।
सन्तर्प्यहुतभुङ्मध्ये मन्त्रमाज्यादिकैस्ततः ॥ ६ ॥
विधिनानेनवैधर्म मिष्टापूर्तमवाप्यते ।
चन्द्रसूर्योपरागेचा प्यहोरात्रोषितश्शुचिः ॥ ७ ॥
सर्वोपकरणोपेत मादौनिर्वर्त्यमण्डलम् ।
न्यस्य मन्त्रवरंतत्र विभवेनयजेत्ततः ॥ ८ ॥
सन्तर्प्यवह्निमध्येथ समिद्भिर्वाघृतादिकैः ।
जपेन्मन्त्रवरंपश्चा न्मनसाध्यानसंयुतम् ॥ ९ ॥
अक्षसूत्रकरोमन्त्री यावच्चन्द्रार्कदर्शनम् ।
पूजाहोमजपानाश्च फलानन्त्यमवाप्नुयात् ॥ ३८० ॥
भक्तानामर्थहीनानां मन्त्रैकनियतात्मनां ।
साधनांग विहीनानां फलेप्सूनामिदंस्मृतम् ॥ १ ॥
स्नानाद्ध्यानात्तथायोगा ज्जपाद्धोमाच्चसद्व्रतात् ।
सदन्नपानाद्दानाच्च सर्वलोपाच्चसामयात् ॥ २ ॥
धर्मसाधनमित्युक्तं सवित्तानांविशेषतः ।
यथार्थं साधनम्मन्त्रा दभिवाञ्छति योचिरात् ॥ ३ ॥
ब्रह्मचारीगृहस्थोवा वानप्रस्थोथवायतिः ।
कृत्वायागं यथासम्य क्सप्ताहंतत्र मन्त्रराट् ॥ ४ ॥
यजेत्सविभवेनैव त्रिस्नायीनक्तभोजनः ।
त्रैकालयंहुतभुङ्मध्ये सन्तर्प्याज्येन कालजैः ॥ ५ ॥
बिल्वैरामलकैःपद्मै स्तदभावे कुशांकुरैः ।
यइच्छेत्तस्यकालन्तु मन्त्रम्मन्त्रेश्वरात्फलम् ॥ ६ ॥
वैशाख्येहि सितेतेन सौम्यश्रवणसंयुते ।
सोपवासेनकर्तव्यं मन्त्रेशस्यार्चनम्महत् ॥ ७ ॥
स्थलेवामण्डलेबिम्बे साम्भःकुम्भेथवाततः ।

दक्षिणोत्तरपादाभ्यां मन्त्रनाथस्यपूजयेत ॥ ८ ॥
गङ्गांच यमुनांचैव नासिनाप्रणवेनतु ।
तदंघ्रिजलमिश्रेन घटमापूर्यचाम्भसा ॥ ९ ॥
अलंकृत्ययथाशोभं पुष्पवस्त्रानुलेपनैः ।
विनिवेश्यचतद्वक्त्रे तिलहोमफलान्वितः ॥३९०॥
मध्वाज्यशर्कराद्येन पूर्णंदध्योदनानिच ।
महापूर्णघटश्चैव पात्रंवावैदलन्ततः ॥ १ ॥
निवेद्यमन्त्रमूर्तौसा वस्त्रदुपानहसंयुतम् ।
तत्रातपत्रसहितं पात्रमाहूयवैततः ॥ २ ॥
स्रक्चन्दनार्घ्यं धूपैस्तु तमलंकृत्यवाससा ।
मन्त्रेणार्घ्योदकं पाणौ दत्वा तदनु तद्घटम् ॥ ३ ॥
प्रतिपाद्य जगद्योनेः प्रीत्यर्थ मपि तेन वै ।
प्रसक्तेन परां प्रीतिं वाच्यो मन्त्री महामते ॥ ४ ॥
एवमेव प्रपन्नाये नारायण मनामयम् ।
वर्णा ब्राह्मणपूर्वेतु ते स्वदुष्कृतशान्तये ॥ ५ ॥
स्नात्वाभ्यर्च्य पितॄन् देवान् सन्नदीभ्यां तु संगमे ।
आनाभि मवतीर्याथ विमलांजलिपूरकैः ॥ ६ ॥
निर्वर्त्य भगवद्यागं दद्या द्विप्रवराय च ।
आप्त्यर्थं विबुधानां च सर्वलोकनिवासिनाम् ॥ ७ ॥
पितॄणां स्वकुलोत्थानां सततं श्राद्धकाङ्क्षिणाम् ।
श्वेतद्वीपाप्तये चैव वृद्ध्यर्थं च स्वसन्ततेः ॥ ८ ॥
आस्तां सितासिता चैव द्वादशी त्वमलेक्षण ।
भगवद्भावपूतानां या काचि दपरा तिथिः ॥ ९ ॥
साच वै श्रवणोपेता युताचाभिजितातु वै ।
सा तेषा मंगभावंच याति सर्वफलाप्तये ॥४००॥
तस्मा त्कृतोपवासस्तु तस्या मभ्यर्च्य मन्त्रराट् ।
विभवेनाथवा शक्त्या मन्त्रं शान्त्याख्यसिद्धये ॥ १ ॥

यानि यानीह दानानि गोभूहेमादिकानि च ।
दत्तानि चानुरूपाणि जनानां कृतकर्मणाम् ॥ २ ॥
फलदानि च दातॄणां भवदार्ढ्यकराणि च ।
सम्यक्दत्तानि यान्येव भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ ३ ॥
भगवत्पादलिप्सूनां भवन्ति भवशान्तये ।
अपि वाद मिदं ताव यत्सर्वत्राच्युतो हरिः ॥४॥
विष्णु र्नारायणो हंस स्सर्वशक्तिमयः प्रभुः ।
द्रव्यात्मना विभक्तश्च ज्ञातव्यो ज्ञानकर्मणि ॥ ५ ॥
त्रिविधेन तु भेदेन बुद्बुदेभ्यो यथाम्बुधिः ।
एवं दानं स्व मात्मानं पात्रं नारायणात्मकम् ॥ ६ ॥
बुध्वा सामान्यबुध्या प्रा क्पुन स्तात्त्रिविधं पृथक् ।
सविशेषं परिज्ञेयं दानकाले ह्युपस्थिते ॥ ७ ॥
उपायलक्षणं द्रव्य मभ्यूह्यादौ स्वचेतसा ।
अनन्तशक्ते स्सामर्थ्य मिदं किंचि दनश्वरम् ॥ ८ ॥
दानाभिमानदेहस्तु प्रत्यगात्मा त्वहं प्रभुः ।
पात्रभावत्व मापन्नो मदनुग्रहकाम्यया ॥ ९ ॥
देवः पंचतनु स्साक्षा त्पंच भूतात्मना त्विदम् ।
ज्ञात्वैवं द्वादशार्णेन स्वेन वा न्यस्तविग्रहः ॥४१०॥
प्रत्ययं मन्त्र मालम्ब्य द्रव्यहोमादिकं ततः ।
स्वरूप मजह द्धाये न्महद्रश्मिकदम्बवत् ॥ १ ॥
अमन्त्रेण यजे त्पश्चा दर्घ्यपुष्पानुलेपनैः ।
वियद्विषट्कमन्त्रेण स्वकेनांगोज्झितेन वै ॥ २ ॥
सकळी करणं कुर्या त्पात्रभूते परात्मनः ।
त मर्चयित्वा विधिव द्वस्त्रस्रगनुलेपनैः ॥ ३ ॥
भगवत्प्रीतिपूर्वन्तु दानं दद्याच्च सोदकम् ।
तेनापि प्रीणनं कार्यं भगवद्भावितात्मना ॥ ४ ॥

दानं ज्ञानात्मतां येन प्रयात्यच्युतवेदिनाम् ।
नारायणपरं ब्रह्म प्रतिशब्दत्व मागतः ॥ ५ ॥
संसारानलतप्तानां भक्तानां मोहशान्तये ।
अत स्तस्य स्वमन्त्रेण मूर्तिदानं समाचरेत् ॥ ६ ॥
द्वादशाक्षरपूर्वेण त्वथवान्येन केनचित् ।
अनन्तं त्वमलं त्वेवं क्रोडीकृत्य तदात्मना ॥ ७ ॥
समर्चनीयं विधिव न्मन्त्राकृति यथा सदा ।
एवं दानप्रदानेन यजे न्मन्त्रात्मना परम् ॥ ८ ॥
महन्मन्त्रात्मना चैव पुन स्सद्व्रतसिद्धये ।
ब्रह्म त्वमेति वै येन व्रतिना मभव द्व्रतम् ॥ ९ ॥
अनेन भेदभिन्नं च सदानं यत्पदार्थिनाम् ।
तपो यज्ञं हि विधिवत् ब्रह्म भावनयार्चयेत् ॥ ४२० ॥
यथास्यां मोक्षफलद मचिरा द्विष्णुयाचना ।
नानाद्रव्यांगदेहं य यज्ञं चानेकलक्षणम् ॥ १ ॥
मूर्ततां यज्ञमन्त्रेण नीत्वैवं प्राक्समर्चयेत ।
जुहुया दासमाप्त्यन्तं पूर्णान्ते मोह [क्ष?] मृच्छति ॥ २॥
दानानां च व्रतानां च तपसां यज्ञकर्मणाम् ।
निवेदितव्यं यद्द्रव्यं दत्तं वा यत्र यत्पुरा ॥ ३ ॥
कर्तव्य मनुयागार्थं प्राक्तदेव हि केवलम् ।
तद्भावित मतोऽश्नीया त्पावनं प्रापणान्वितम् ॥ ४ ॥
भवे त्त्रिरात्रं फलदं भक्तानां शुभकारिणाम् ।
किं पुनस्तु समर्थानां चोदनाश्रयिणां तु वै ॥ ५ ॥
दानधर्मरतानां च व्रतिनां यज्ञयाजिनाम् ।
परत्र भयभीरूणा मल्पार्थानां शुभार्थिनाम् ॥ ६ ॥
शमीपलाशश्रीवृक्षै स्समिद्भि श्चामलद्रुमैः ।
अम्भसा चाम्बुमध्येच मन्त्रतर्पण माचरेत् ॥ ७ ॥

समाहि समर्तातेतु मन्त्र मुत्थाप्य मण्डलात् ।
ध्यानयुक्तं जपं कुर्या ल्लक्षसंख्यं समाहितः ॥ ८ ॥
ब्रह्मचर्यस्थितो मौनी दुष्टा हारविवर्जितः ।
क्षाराररनाळतैळानां परित्यागी ह्यलोलुपः ॥ ९ ॥
नित्यं कुशाजिने शायी मान मात्सर्यवर्जितः ।
तप्तहाटकसंकाशं परिभ्रमणविग्रहम् ॥ ४३० ॥
भूरिधारासमाकीर्णं वक्र मग्रे खगं स्मरेत ।
तत्राभिसंस्थितं मन्त्र मन्त्रळं चैव सम्मुखम् ॥ १ ॥
नानारत्नप्रभाकान्ति मुद्गिरन्तं स्वविग्रहात ।
हेमाद्रिधातुनिचयं चन्द्रकान्तादिसन्मणीन् ॥ २ ॥
एवं ध्याये जपे च्चापि पुजये दन्तरान्तरा ।
नियमा दासमाप्त्येव जपान्ते वित्तप स्स्वयम् ॥ ३ ॥
आज्ञावश्यो विधेय स्स्या दात्मना च धनेन च ।
प्रयच्छत्यर्थिनां कामं भुङ्क्ते सो ऽविरतं स्वयम् ॥ ४ ॥
आयुरारोग्यसंयुक्तो मन्त्रेशस्य प्रभावतः ।
प्रवर्ततेर्थयुक्तानां काम आशुचभोगिनाम् ॥ ५ ॥
तत्साधन मथो वक्ष्ये साधकानां हिताय च ।
मण्डलंपूर्ववत्कृत्वा शुचौदेशेमनोरमे ॥ ६ ॥
संगुप्तेतत्रमन्त्रेशं समाहूयचसंयजेत ।
त्रिरात्रंसप्तरात्रंवा जुहुयात्तदनन्तरम् ॥ ७ ॥
प्रागुक्तेनविधानेन जपध्यानेसमाचरेत ।
सर्वाधारमरिन्ध्यायेत् पद्मरागरुचामहत ॥ ८ ॥
तन्मध्येविद्रुमाभंच बन्धुजीवनिभोज्वलन् ।
ध्यायेन्मन्त्रवरंमन्त्री जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ९ ॥
स्त्रीभोगंचेतसःकृत्वा जपान्तेसाधकस्ततः ।
प्रार्थयन्तेत्रभीताश्च सन्तप्तामदविह्वलाः ॥ ४४० ॥

देवकिन्नरनार्यस्तु यक्षगन्धर्वकन्यकाः ।
सिद्धास्सुरांगनाश्चान्या नरनागस्त्रियोखिलाः ॥ १ ॥
आजीवावधिवैसम्य क्कर्मणामनसागिरा ।
सेवन्तेसाधकेन्द्रन्तं मन्त्रस्यास्यप्रभावतः ॥ २ ॥
यंयंसमीहतंकामं पाताळोत्तिष्ठपूर्वकम् ।
लक्षजापात्तथाहोमा त्तंतंयच्छतिमन्त्रराट् ॥ ३ ॥
अथकामोपभोगात्तु विरतस्यचमन्त्रिणः ।
मोक्षदंसंप्रदायंच कथयिष्येयथार्थतः ॥ ४ ॥
कृत्वायागवरंभूयः प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
पूर्वोक्तन्तु यजेत्काळं तत्रमन्त्रवरंक्रमात् ॥ ५ ॥
तर्पयित्वाविधानेन कुण्डेवाथजलेम्भसा ।
सर्वदोषनिवृत्यर्थं प्रायश्चित्तार्थमेवच ॥ ६ ॥
जपेदयुतमेकन्तु प्रागुक्तंवास्वशक्तितः ।
हृत्पुण्डरीकमध्येथ स्मरेन्मन्त्रंसमाहितः ॥ ७ ॥
रोमकूपगणैस्सर्वै रत्नज्वालाशतावृतम् ।
तन्मयश्चस्वचैतन्यं कृत्वातद्वह्निरश्मिभिः ॥ ८ ॥
भूतदेहंददेत्कृत्स्नं तद्वियुक्तश्चसांप्रतम् ।
मार्ताण्डइवपक्षीश आस्तेमन्त्रस्वरूपधृक् ॥ ९ ॥
अथमन्त्राकृतिस्वांवै ध्यायेत्परिणतंशनैः ।
तेजोगोळकसंकाशं सर्वांगावयवोज्झितम् ॥४५०॥
तत्तेजोगोळकंपश्चा द्धृहत्परिमितम्त्वपि ।
सर्वगंशब्दरूपश्च भावरूपन्तुचिन्मयम् ॥ १ ॥
तस्माद्प्यभिमानन्तु ह्यस्मिताख्यं शनैश्शनैः ।
विनिवार्ययथाशश्वत् ब्रह्मसम्पद्यतेस्वयम् ॥ २ ॥
इत्येषं वैभवीयस्य नृसिंहस्यमहात्मनः ।
आराधनंच सर्वेषा मुक्तंसिद्धिसमन्वितम् ॥ ३ ॥

नित्यक्रियापराणांच संसारोद्विग्नचेतसाम् ।
मद्भक्तानामिदंवाच्यं शुद्धानां संयतात्मनाम् ॥ ४५४॥

इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां वैभवीयनृसिंहकल्पो नाम

सप्तदशः परिच्छेदः ॥ १७ ॥

अथ अष्टादशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

एवमुक्तेसतिपुनः कामपालोमुनीश्वराः ।
उवाचेदं हरिं वाक्यं लोकानुग्रह काम्यया ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

सम्प्राप्त प्रत्ययानांच द्विजातीनांच साम्प्रतम् ।
सम्यक्प्रक्षीण पापाना मारूढ़ाना मिहक्रमे ॥२॥
दीक्षात्रयस्य भगवन् ज्ञातुमिच्छामि निर्णयम् ।
यत्प्राप्य भगवद्भक्तः कृतकृत्यो चिराद्भवेत् ॥ ३ ॥

भगवान् ।

शुभेनुकूळे नक्षत्रे तिथौ लग्ने गृहेक्षिते ।
भक्ताना मधि वासार्थं क्ष्मापरिग्रहमाचरेत् ॥ ४ ॥
पुण्येदेशेनुकूळेच मनोज्ञे साधुसेविते ।
मृद्वारिफलपुष्पाद्ये समित्कुश समन्विते ॥ ५ ॥
गोसस्यशालि सुभगे क्षुद्रप्राणि विवर्जिते ।
तत्र वर्णानुरूपांक्ष्मां गच्छेत्पूर्वोक्तलक्षणाम् ॥ ६ ॥

सर्वदोषविनिर्मुक्तां सत्पक्षि मृग सेविताम् ।
या शुभायतनोद्देशै र्मठैर्गोष्ठापणैर्गृहैः ॥ ७ ॥
तोयाशयाश्रमैः क्षेत्रैः सद्वृत्तै रन्तरीकृता ।
जलौघभयनिर्मुक्ता बलाद्युक्ताच सज्जनैः ॥ ८ ॥
वनैरुपवनैर्ग्रामै र्नगरांगै स्समावृता ।
अलाभेसतिलाभेवा स्वभूमे र्ब्राह्मणादिषु ॥ ९ ॥
स्वमन्त्रेणार्चनात्स्वत्वं कुर्या द्वर्ण व्यपेक्षया ।
उद्धतां कृतखातांच ज्ञात्वादोषोज्झिताम्पुरा ॥ १० ॥
शुभमृत्पूरितां कृत्वा लब्ध्वश्मभि रथान्तरा ।
ततस्त्वाकुट्टयेत्पश्चा त्पंचगव्येन सेचयेत् ॥ ११ ॥
युक्तांहेमादिसद्द्रव्यै स्समीकृत्योपलिप्यच ।
तत्रार्चनं विभोःकुर्यात् ध्यानान्तंचैवपूर्ववत ॥ १२ ॥
भूतानां बलिदानंच सुरभीणांच तर्पणं ।
द्विजानां दक्षिणान्तंवै ततस्तत्र समापयेत् ॥ १३ ॥
प्राग्दिक्षु सिद्धिपूर्वन्तु मण्टपं मण्डनान्वितम् ।
सुस्तम्भद्वितयेनैव कोणगेनोपशोभितम् ॥ १४ ॥
पार्थिवेनच पीठेन मध्यगेनाविराजितम् ।
विस्तरात्तु द्विजातीनां शूद्रान्तानां समंस्मृतम् ॥ १५ ॥
अष्टाश्रमथवावृत्तं तुर्याश्रंसोपपीठकम् ।
अष्टांगुला त्समुत्सेधा देकापायेन लक्षितम् ॥ १६ ॥
स्वोन्नत्यर्थेनोपपीठं सर्वेषां परिकल्पयेत् ।
विस्तारमुपपीठानां पीठोच्छ्रायाद्विसंगुणम् ॥ १७ ॥
उपपीठस्यसंलग्ना तन्मानेनतु चोन्नता ।
आप्यदिक्साग्रहस्ताच सम्पाद्यासनपिण्डिका ॥ १८ ॥
नैवेद्यमुपपीठेतु विनिवेद्यनिधायच ।
तस्यदक्षिणदिग्भागे त्वन्तर्गमनसंयुतम् ॥ १९ ॥

विविक्तलोचनोपेतं पिण्डिकाकुण्डभूषितम् ।
सुकवाटार्गळोपेतं कुर्याद्भवनमण्टपम् ॥ २० ॥
उपक्लिप्यास्त्रजप्तेन वारिणागोमयेनतु ।
विधिवच्छोभनंकुर्या दित्येवंमण्टपद्वयम् ॥ २१ ॥
विदितो वित्तविरहा दधिवासो द्विजालये ।
शिष्यैर्वाचार्यभवने तत्रकुर्यात्परिग्रहम् ॥ २२ ॥
प्राग्वदर्चनपूर्वन्तु भूततर्पणपश्चिमम् ।
ओदनंदधिलाजाज्य मधुतोयपरिप्लुतम् ॥ २३ ॥
भूततर्पणमित्युक्तं तद्विनातत्रतेनिशाम् ।
सन्तिष्ठन्तेबहिःक्रुद्धाः कांक्षमाणाःपरंवधम् ॥ २४ ॥
अतश्चविहितंयत्ना त्स्थानेक्षेत्रे कृतेर्षात ।
निर्विघ्नसिद्धयेदद्या द्बलिंसर्वत्रसर्वदा ॥ २५ ॥
कृत्वैवम्मंगळार्थंतु दीर्घं घण्टारवं शुभम् ।
स्वपदा त्प्राग्वदुत्थाप्य प्रोच्चार्यप्रणवम्महत् ॥ २६ ॥
प्रवेशयेत्ततस्तस्मिन् लाजान् सिद्धार्थकान् शुभान् ।
फलानिश्रीफलादीनि चन्दनादीनि रोचनाम् ॥ २७ ॥
श्वेतपूर्वास्सुमनस स्सन्महीरुहमञ्जरीम् ।
साग्रान् हरित दर्भांश्च सर्वरत्नानि काञ्चनम् ॥ २८ ॥
सर्वौषधीत्वगेलाद्यं सुगन्धिनिचयं शुभम् ।
पद्मकं शंखपुष्पंच विष्णुक्रान्ताच कुन्दरम् ॥ २९ ॥
सप्तसप्तचधान्यानि बीजानिच समानिषट् ।
शालिश्यामाकनीवार तण्डुलं भूरिसंस्कृतम् ॥ ३० ॥
गोसम्भवानिवैपंच पात्रेष्वौदुम्बरेषुच ।
तत्स्रावव[र्जि]तान्यानि तान्येव सुबहून्यपि ॥ ३१ ॥
प्रतिक्षणोपयोगार्थं भाण्डेष्वपि नवेषुच ।
पाद्याचमनकार्यार्थं दद्यात्तं विनिवेदने ॥ ३२ ॥

हेमाद्युत्थानिपात्राणि मृदुपर्णपुटानिवा ।
पाण्डराणिदुकूलानि वस्त्रयुग्मद्वयन्नवं ॥ ३३ ॥
उपवीतंसोत्तरीयं सुसितेधौतवाससी ।
कौशेयानिपवित्राणि कंकणंसांगुळीयकम् ॥ ३४ ॥
स्फाटिकश्चाक्ष सूत्रंच पत्राक्षन्तु गुणित्रिकं ।
पंचलोहमयंचक्रं सशंखं द्वादशारकं ॥ ३५ ॥
कुतपंयोगपट्टंच नेत्रवस्त्रं मृगाजिनं ।
वृषीकाशांशुकंपट्टं पादुकेचउपानहौ ॥ ३६ ॥
दण्डंप्रतिग्रहंछत्रं पूर्णगोधूमकाष्टकम् ।
चतुर्वर्णानि माल्यानि सुन्दरंपावनंलघु ॥ ३७ ॥
नीलशाद्वल सम्मिश्रं हरितंपत्रसंचयम् ।
गुग्गुलुंमृष्टधूपंच दीपतैलंच वर्तयः ॥ ३८ ॥
दर्पणंधूपपात्रंच घण्टामर्घ्यादिपात्रकं ।
रजांसिकरणीयुग्मं शालिकां घटिकांसितां ॥ ३९ ॥
पंचांगुलन्तु सुदृढं हेमाद्यंकुशपंचकम् ।
अलक्तरञ्जितं सूत्रं सुशिता कर्तरीक्षुरम् ॥ ४० ॥
काण्डान्यष्टौतु साग्राणि बर्हिपक्षान्वितानि च ।
प्रोन्नतानि स्थिराग्राणि लोहहस्तकाष्ठजानि वा ॥ ४१ ॥
रंजितानि सुधाद्यैस्तु तदाधाराणि यानि च ।
कुल्लिका न्यम्बुकुम्भानि भृंगारं करवीं शुभाम् ॥ ४२ ॥
अकालमूलनिर्गर्भं साधारं कलशं तथा ।
स्थालीं कमण्डलुं दर्वीं तत्पिधानन्तु चुल्लिकाम् ॥ ४३ ॥
भद्रपीठं चतुष्पादं चतुरश्रायत न्नवम् ।
मात्राविसं सताम्बूलं दन्तधावनसंचयम् ॥ ४४ ॥
शुष्कगोमयसंयुक्ता मरणिं चाग्निजं मणिम् ।
पालाशदूर्वासमिथ स्साग्राः परिधयस्तु वै ॥ ४५ ॥

प्रभूत मिन्धनं शुष्क माज्यात्कं तिलतण्डुलम् ।
प्राग्नुक्तं स्रुक्स्रुवाद्यं च होमोपकरणं च यत् ॥ ४६ ॥
सर्वं पक्ष्मकपर्यन्तं बृहत्पात्रद्वयान्वितम् ।
पूर्वोक्तानां च भोगानां मध्यात्यत्स्थण्डिलार्चने ॥ ४७ ॥
संयाति चांगभावं तत ज्ञात्वा सर्वं प्रवेशयेत् ।
अनुग्रहधिया चार्यो भक्तानां भाविनां विभोः ॥ ४८ ॥
दिव्यभोगोपलिप्सूनां निश्रेयस पदार्थिनाम् ।
[प्रत्येकैकं हि यत् गांगे वर्धयेत द्रव्यमूर्तिना ।
नित्येनाव्यक्ततत्वेन सन्मन्त्रब्रह्मणासह ॥]
सार्थं सर्प्यादिकं दद्या न्मन्त्रव्यूहं यथागमम् ॥ ४९ ॥
फलदं स्या त्सकामाना मकामानां हि मोक्षदम् ।
सह साध्य स्तत स्तत्र प्राग्वत्स्नात्वा कृताह्निकः ॥ ५० ॥
सम्प्रविश्याप्य दिक्संस्थः प्राङ्मुखः प्रविशे त्ततः ।
पद्मासनादिना मार्गे चर्मण्याचामपूर्वकम् ॥ ५१ ॥
कुर्या द्यदधिकारेण मन्त्रेणानुग्रहं शिशोः ।
तेनांगसहितेनैव सर्वं कर्म समाचरेत् ॥ ५२ ॥
समस्तैर्वैभवैर्मन्त्रैः कार्यो वा नुग्रहो यदि ।
सर्वाराधनदानार्थं वा द्विषट्कामये तदा ॥ ५३ ॥
विशाखयूपमन्त्रेण कुर्या त्तद्धारणाद्वयम् ।
तद्बीजेन तनुं व्याप्य प्राग्वत्तदभिमन्त्रितैः ॥ ५४ ॥
पुरा हुते यथाशक्ति मण्डनं च समाचरेत् ।
प्राक्समालभने वस्त्रैः कटकाद्यंगुळीयकैः ॥ ५५ ॥
सितोष्णीषेग महता सितमाल्येन वै सह ।
मुखवासै स्सताम्बूलै र्ललाटतिलकेन च ॥ ५६ ॥
कृत्वा शुभेन शारीरं योगपट्टेन संस्थितम् ।
हृत्पुण्डरीकमध्येतु संन्यस्ये द्बीज मैश्वरम् ॥ ५७ ॥

करयोः पद्मनाभीयं ध्रुवाख्य मथ विग्रहे ।
शेषै राल्भ्य पादान्त मामूर्ध्नश्चापि पूर्ववत् ॥ ५८ ॥
हस्तयो विग्रहे सांगं विन्यस्ये द्वीज मैश्वरम् ।
मुद्रावसानं कृत्वैव सम्य वतदन् चाहरेत ॥ ५९ ॥
पाणिभ्यां शंखचक्रे द्वे स्वमन्त्रेणाभिमन्त्रिते ।
भूत्वा तदात्मना पश्चा ते निधाय धरातले ॥ ६० ॥
अवलोक्याखिलं तत्स्थं प्रवर्तेताथ कर्मणि ।
अस्त्राभिमन्त्रितं कृत्वा कर्मभूगान्तरे स्थितम् ॥ ६१ ॥
तेनोपलिप्य सम्मार्ज्य यागस्थानं निघृष्य च ।
वद्ब्रह्माख्या वधो भूय स्तेजसो हि विवृद्धये ॥ ६२ ॥
हेमपूर्वाणि रत्नानि बीजानि विनिवेश्य च ।
गालितेनांभसा पूर्य ततः पात्रचतुष्टयम् ॥ ६३ ॥
एकस्मिन् चन्दनादीनि पूर्वं सिद्धार्थकानि च ।
साक्षतान कुशाग्राणि तण्डुलानि तिलां स्तु वै ॥ ६४ ॥
सरत्ना नुत्तमान् धातून् सफला न्विनिवेशयेत ।
द्वितीये दधिमध्वाज्य क्षीरबिन्दुचतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
कुशाग्रेण सवार्ह्लीकं सपुष्पं सिततण्डुलम् ।
दूर्वासविष्णुक्रान्तां च श्यामाकं शंखपुष्पिकाम् ॥ ६६ ॥
पद्मकं च तृतीये तु कुन्दरेण समन्वितम् ।
त्वगेलाद्यचयं सर्वं सकर्पूरं च चन्दनम् ॥ ६७ ॥
विनिक्षिप्य चतुर्थेतु द्रव्यं सर्व मिदं शुभम् ।
हृन्मन्त्रेण चतुर्णान्तु कुर्या द्वै द्रव्ययोजनम् ॥ ६८ ॥
सास्त्रेणमूलमन्त्रेण सर्वतच्चाभिमन्त्रयतु ।
सषडंगेनतेनैव कुर्यात्पुष्पादिनार्चनम् ॥ ६९ ॥
यथाक्रमेणसर्वेषां ध्येयं सर्वं सुधोपमम् ।
आवाहनेसन्निधाने सन्निरोधेतथार्चने ॥ ७० ॥

विसर्जनेर्घ्यदानन्तु प्राक्पात्रान्नित्यमाचरेत् ।
तदम्भसाचार्हणन्तु तथैवपरिषेचनम् ॥ ७१ ॥
कुर्यात्प्रणयनंदानं प्रीणनंप्रीतिकर्मच ।
प्रोक्षणंसर्ववस्तूना मन्यस्मादुदकेनतु ॥ ७२ ॥
आरम्भेसर्वकार्याणां तत्समाप्तौतथैवहि ।
ऊनाधिकानां साम्येतु ज्ञातव्यं त्वघशान्तये ॥ ७३ ॥
कार्यं तदर्घ्यदानञ्च नित्यम्मन्त्रात्मनाविभोः ।
कुम्भोपकुम्भकुण्डानां मन्त्रास्त्रकलशार्चने ॥ ७४ ॥
सम्पूजनेच भूतानां गुर्वादीनाम्महामते ।
दक्षशिष्यात्मपूजार्थं मुक्तानुक्तार्चनम्प्रति ॥ ७५ ॥
पाद्यदानंतृतीयात्तु नित्यंपात्रात्समाचरेत ।
चतुर्थात्तुयथाकालं दद्यादाचमनन्ततः ॥ ७६ ॥
मुख्यार्घ्यवारिणाप्रोक्ष्य पृथग्भाण्डस्थितम्पुरा ।
पञ्चगव्यन्ततःप्राग्व त्कल्पनीयं हृदादिकैः ॥ ७७ ॥
कुशोदकन्तदर्घ्येण दत्वार्घेनाभिमन्त्र्यच ।
अथपाणिद्वयेनैव अग्नीषोमात्मकेनच ॥ ७८ ॥
योग्यतापदवींनीत्वा प्रोक्षयेद्यत्पुराहृतम् ।
साम्भसातेनवैसर्वं विष्टराग्रगतैःकुशैः ॥ ७९ ॥
सर्वबीजानि धान्यानि सिद्धार्थक युतान्यथ ।
कृत्वास्त्र परिजप्तानि ध्यात्वाचास्त्रसमानिच ॥ ८० ॥
विघ्नोपशान्तयेवेगा द्दशदिक्षु विनिक्षिपेत् ।
संहृत्य बर्हिकूर्चेन प्राच्यान्दिशि निधायवै ॥ ८१ ॥
तद्गर्भीकृत्यसंळिख्य र्हेतिराट्चन्दनादिना ।
करवीं कुम्भसंयुक्ता मळंकृत्य यथापुरा ॥ ८२ ॥
भोगैः प्रावरणान्तैश्च मूर्तिभूतौ विचिन्त्यच ।
तद्देवताशरीरन्तु पश्येदंबरवत्कुम्भं ॥ ८३ ॥

विशाखयूपं तन्मध्ये समावाह्ययजेत्ततः ।
क्रमान्मुद्रावसानन्तु तस्यदक्षिणदिग्गतम् ॥ ८४ ॥
अस्त्रविग्रहरूपश्च स्मृत्वाकुरवकन्तुतत् ।
अस्त्रमन्त्रन्तु तन्मध्ये ध्यात्वाभ्यर्च्ययथाविधि ॥ ८५ ॥
ध्वंसयन्तञ्च विघ्नानां कालंकर्मावसानकम् ।
इदमभ्यर्थयेद्विद्वान् साम्रोबद्धांजलिस्स्थितः ॥ ८६ ॥
यागालयंह्विविश्वेश गृहाणरचितम्मया ।
आसमाप्तेर्भजविभो क्रियांगानांचसन्निधिम् ॥ ८७ ॥
ततोस्त्रोदकधारांचा स्वच्छिन्नांभित्तिकांनयेत् ।
प्रदक्षिणेनप्राग्भागा त्तत्पदांतेचसंस्मरेत् ॥ ८८ ॥
सन्निधायाधकुम्भेन सहकुर्यात्प्रदक्षिणम् ।
अर्घ्यदानन्तयोःकृत्वा प्राग्भागेचाधरोर्ध्वगम् ॥ ८९ ॥
पूजितंवाससाच्छन्नं चक्रमन्त्राभिमान्त्रितम् ।
निदध्याद्भद्रपीठन्तु तत्राधारगतंन्यसेत् ॥ ९० ॥
सास्त्रांह्रिमन्त्रकलश मर्चयित्वाप्रणम्यच ।
दिगीश्वरगणांदिक्षु पूर्वोक्तंविन्यसेत्ततः ॥ ९१ ॥
ततस्समर्चनन्तेषां कृत्वास्त्रेणहृदाथवा ।
प्रणवेनस्वनाम्नाचं नमस्कारानुगेनवै ॥ ९२ ॥
तोरणध्वजपूर्वाणां कार्यमर्घ्यादिनार्चनम् ।
ततोभवनभूमध्ये ध्यात्वापीठं पुरोदितम् ॥ ९३ ॥
तत्रार्चनंविभोःकुर्या त्पूर्वोक्तेनक्रमेणतु ।
पूर्णान्तन्तर्पणम्प्राग्व त्कृत्वाकुण्डेथपूजिते ॥ ९४ ॥
ततस्तुभगवद्भूतान् क्षेत्रनाथसमन्वितान् ।
अर्घ्यपुष्पादिनाभ्यर्च्य बलिमादायपात्रगम् ॥ ९५ ॥
इदमुक्त्वाचतदनु क्षिपेद्यागगृहाद्बहिः ।
येविष्णुभाविनोभूता येचतेष्वनुमानितः ॥ ९६ ॥

आहरन्तुबालितुष्टाः प्रयच्छन्तुशुभंमम ।
प्रक्षाळितांघ्रिस्त्वाचान्त स्संविशेद्यागमन्दिरम् ॥ ९७ ॥
अथगेहेतुसंस्कृत्य चुल्लींप्राग्दिश्यवास्थिताम् ।
पचनालयमुत्सृज्य स्वदेशात्कुण्डमध्यगाम् ॥ ९८ ॥
स्थालींचास्त्रेणसंक्षाल्य बाह्यतोगोमयेनतु ।
विलिप्यान्तस्सुगन्धैस्तु प्रताप्यज्वालितैःकुशैः ॥ ९९ ॥
सन्ताड्यकुसुमास्त्रेण सितसूत्रेणकण्ठतः ।
चतुर्धावर्मजप्तेन संवेष्ट्याद्यर्घादिनाचर्येच ॥१००॥
चुल्ल्यांकृत्वासमारोप्य तस्यां मधु घृतं पयः ।
परिशुद्धेश्रितेक्षीरे त्वस्त्रेणारोप्यतण्डुलान् ॥ १ ॥
चालयेन्मूलमन्त्रेण दृष्ट्वानेत्रेणसंस्कृतम् ।
हृदावतार्याभिघार्य शिखामान्त्रेणघट्टयेत् ॥ २ ॥
शिरसालिप्यसंक्षाळ्य सुप्रसन्नेनवारिणा ।
भूतिनाचन्दानाद्येन भूषयेदूर्ध्वपुण्ड्रकैः ॥ ३ ॥
विष्टरोपरिचान्यत्र निदध्यान्मण्डलान्तरे ।
होमंतत्सिद्धयेकृत्वा पूर्णांतमथवैचरोः ॥ ४ ॥
आधारदानमाज्येन कुर्यात्तेजोमृतात्मकम् ।
ईशाब्जनाभरुद्धेन हंसार्णेनसबिन्दुना ॥ ५ ॥
तद्वद्वौषट्वषट्कार प्रणवद्वितयेनच ।
यतापिन (?) भातोत्र स्थितिद्वाभ्यांच सांप्रतम् ॥ ६ ॥
अतः पुरोदितेनैव तदन्त्रंसम्पुटेनच ।
अथ ऊर्ध्वंचसञ्छन्नं स्मरेदादायवैहृदि ॥ ७ ॥
द्रव्यसम्पातहोमेथ पूर्णांतेतुकृतेसति ।
उद्धृत्याहुतियोगेन पत्रेकुत्रयगन्तुतत ॥ ८ ॥
स्थण्डिलेकलशेतौच विनियुज्ययथाविधि ।
तदाद्यभावितंशेषं कुशाक्रान्तंविधत्यच ॥ ९ ॥

क्रमान्मूलास्त्रनेत्रेण जुहुयाच्चशतत्रयम् ।
नीत्वासम्पूर्णभावंच पूर्णयापुनरेवहि ॥ ११० ॥
ततश्चोत्तरतःकुर्या न्मण्डलंगोमयादिना ।
प्राक्प्रान्तंविष्टरंतत्र दद्याद्दर्भहृदन्तरे ॥ १ ॥
तन्मध्येविन्यसेच्छिष्यं समांघ्रि स्तब्धविग्रहम् ।
प्राङ्मुखंयतवाक्चित्त वित्तिरूपन्धृताञ्जलिम् ॥ २ ॥
अस्त्रेणमन्त्रवत्कुर्या त्प्रोक्षणन्तस्यचांभसा ।
तेनैवताडयेन्मूर्ध्नि दर्भैस्सिद्धार्थकैस्तिलैः ॥ ३ ॥
अनादिवासनोत्थानां बन्धानांचालनायच ।
फडन्तेनाथचास्त्रेण कुशाग्रेणांघ्रिगोचरात् ॥ ४ ॥
समुल्लिख्यशिखान्तंच ऋज्वर्धमार्गसन्ततेः ।
जालवन्मन्त्रजालेन व्याप्तंस्मृत्वाचसंवृतम् ॥ ५ ॥
बध्नीयान्नेत्रमन्त्रेण तस्यनेत्रेचवाससा ।
वस्त्वर्घ्यकुसुमैर्गन्धैः कृत्वापूर्णाञ्जलिंपुरा ॥ ६ ॥
पाणिनादायचाग्रेवा निधायाग्रास्थितंवटुम् ।
प्रक्षेपयेद्देवधाम्नि नतमूर्ध्नांजलिंचतम् ॥ ७ ॥
तस्योद्घाटितनेत्रस्य त्वदृष्टस्येतरैर्जनैः ।
कुशलाध्वनिविष्टस्य दृष्ट्वाविभक्तिलक्षणम् ॥ ८ ॥
रोमांचौत्सुक्यहर्षाढ्य मानन्दाश्रुसमन्वितम् ।
सप्रणामजयालाप दिक्प्रदक्षिणसंयुतम् ॥ ९ ॥
शुद्धान्तःकरणंबुध्वा योग्योयमितिभावयेत् ।
यदातदाच्युतात्मान मात्मानंभावयंस्ततः ॥ १२० ॥
स्मरेद्दक्षिणपाणौतु चक्राम्बुरुहमध्यगम् ।
प्रधानदेवतावृन्दं स्वेस्वेधाम्निपरेस्थितम् ॥१॥
स्वमरीचिगणेनैव द्योतयन्तन्तुचाखिलम् ।
तेनाच्युतकरेणैव सोदकेनालभेततम् ॥ २ ॥

पुष्पपूर्णाञ्जलौपृष्ठे तस्यतन्त्रितयाश्रितम् ।
कृत्वामन्त्रगणन्तंवै मोक्षविघ्नविशान्तये ॥ ३ ॥
पुनरभ्यर्चये न्नीत्वा मन्त्रेण परमेश्वरम् ।
आधाराधेयभावेन बुध्वान्तस्स्वांस्थितिं पुरा ॥ ४ ॥
क्ष्मादीनां बुद्धिनिष्ठानां वासनानां तथात्मनः ।
ततः कुर्याच्च विश्लेषं तेषां ध्यानार्चनादिना ॥ ५ ॥
आत्मतत्वं समाश्रित्य कर्मचक्रं हि वर्तते ।
तच्चक्र मवलम्ब्यास्ते बुद्धिनिष्ठं हि सप्तकम् ॥ ६ ॥
अज्ञानव्यापकत्वं च सुखदुःखादिवेदनम् ।
सर्वज्ञस्यात्मतत्वस्य कर्मचक्रावलम्बनात् ॥ ७ ॥
चपलं कर्मचक्रंत द्भ्रमानं सदैव हि ।
क्ष्माद्य माधार माश्रित्य तावदेवावतिष्ठते ॥ ८ ॥
याव त्सर्वज्ञशक्त्या वै कर्मात्मानप्रबोधितः ।
प्रबुद्ध स्तस्य संरोधं कर्तु शक्नोति सर्वदा ॥ ९ ॥
मन्त्राराधनपूर्वेण ज्ञानानुष्ठानकर्मणा ।
अतो य आश्रयः क्ष्माद्य स्तत्वसारो हि पौरुषः ॥ १६० ॥
नीरसं चेरिणी भूतं कुर्या त्संस्थाप्य सांप्रतम् ।
निर्मुक्तचित्फलो येन कर्मवृक्षो विनश्यति ॥ १ ॥
शुद्ध्यर्थ मात्मन स्तस्मा त्सर्वज्ञस्याग्रत स्स्थले ।
भूताधिदेवमन्त्राणां कुर्या द्वै पूजनं क्रमात् ॥ २ ॥
चिन्तानुविद्धं सामान्य म्मन्त्रनाथै रधिष्ठितम् ।
क्ष्माद्यध्वानश्च बुद्ध्यन्तं ध्यात्वा षट्प [पु] त्रवत्पुरा ॥ ३ ॥
तत्र मध्ये व्जनाभन्तु प्राग्भागे केसरोद्वहम् ।
षट्कश्च विश्वरूपाद्यं क्ष्माधारान्तन्तु विन्यसेत् ॥ ४ ॥
नीत्वा स्वनाम्न आद्यर्णं क्ष्मान्तानां बीजतां पुरा ।
तेन तेषां वलान्तस्थं प्राग्वन्न्यासं स्मरेत्क्रमात् ॥ ५ ॥

क्ष्माबीजश्च दळाग्रेषु मूलनिष्ठेषु षट्सु च ।
इष्ट्वा सर्वेन्द्रियाधार मित्यभिन्नं पुरा ततः ॥ ६ ॥
चिद्धातस्कन्धवृन्देन खस्थितेनान्तरीकृतम् ।
उपर्युपरि योगेन बुद्ध्यन्तं समुपास्थितम् ॥ ७ ॥
भेददृष्ट्या यजे त्सम्यक् भूय स्संहारवर्त्मना ।
सवज्रं स्वेन बीजेन पीतं तुर्याभिळक्षणम् ॥ ८ ॥
हेमाब्जभूतं तद्ध्यात्वा क्ष्मातत्वं तत्र मध्यतः ।
वाराहंसंयजे न्मन्त्रं साङ्गं सावरणं क्रमात् ॥ ९ ॥
तत्कारणाश्रितं कृत्वा परिधानसमन्वितम् ।
अथ क्ष्मामण्डलोर्ध्वस्थ मर्धेन्दुसदृशं स्थितम् ॥ १४० ॥
पुरं पद्मांकितं स्मृत्वा सितपद्मोदरं महत् ।
सरश्शयन्तदन्तस्स्थ माभिसन्धाय संयजेत् ॥ १ ॥
तेजोमयं तदूर्ध्वेतु त्रिकोणं भावये त्पुरा ।
रत्नज्वाळाकणाकीर्णं स्वस्तिकै रुपलांछितम् ॥ २ ॥
नृसिंहं पूजये त्तत्र मध्ये रक्तारविन्दगम् ।
तस्योपरि सितं वृत्तं पुरं तारागणांकितम् ॥ ३ ॥
स्मृत्वा नीलाम्बुजाक्रान्तं स्मरे त्तत्र खगासनम् ।
नीरूपंच तदूर्ध्वेतु स्मरे च्छब्दै रलक्षणम् ॥ ४ ॥
ध्यायेत्तदन्तस्सूर्याभं प्राग्वर्णंतुसपंकजम् ।
तत्रवागीश्वरन्देव मभ्यर्च्यविधिवत्ततः ॥ ५ ॥
तत्कर्णिकोदराकाशे नानारत्नरुचिन्ततः ।
संस्मरेत्कमळाकारं श्चित्तवृत्तिमयन्तुयत् ॥ ६ ॥
यजेत्तन्मध्यगंविश्व रूपन्तुमनसःपतिं ।
तदूर्ध्वमृतगर्भन्तु शीतांशुकरकोटिवत् ॥ ७ ॥
पद्मंस्वेनात्मनात्मानं धारयन्तंविभाव्यच ।
समभ्यर्च्यस्तदन्तस्थो प्यब्जनाभोधियाम्पतिः ॥ ८ ॥

एवंगन्धरस रूप स्पर्शशब्दमनोधियां ।
क्रमेणाधीशसंयन्तु अवतार्यपराद्यजेत ॥ ९ ॥
अर्चयित्वार्चयित्वाच न्यसेत्तत्रैवतम्पुनः ।
येवर्णाभूतयोनीनां राश्मीयाःक्रमळोपमाः ॥ १५० ॥
संस्थितिसंस्मरेत्तेषा मास्मिशक्तौ तथागतिं ।
सानादिवासनारूपो त्वभेदे नात्मनिस्थिताम् ॥ १ ॥
निश्शेषबीजरश्मीढ्य पद्मानां भाविधारिणीं ।
निर्गतांवैषयात सत्या द्वियुक्तांस्वामिनाकृतां ॥ २ ॥
क्षरदूपापरिभ्रष्टा न्निराधारांच संस्मरेत् ।
प्रणवेनसमभ्यर्च्य दिक्षुकालेभ्युपस्थिते ॥ ३ ॥
साधिभूताधिदैवश्च इष्टैवंभूतसप्तकम् ।
स्वयमभ्यर्चयेत्पश्चात शिष्यमञ्जलिनाचतम् ॥ ४ ॥
ततोग्नेस्सन्निधिगत्वा ध्यात्वायामत्रयोपरि ।
दक्षिणेनात्मनोदार्भे विष्टरेचक्रमन्दिरे ॥ ५ ॥
सकुशेनस्वहस्तेन दक्षिणंचरणंगुरोः ।
अवलम्ब्यसमास्तेवै स्पर्शनाद्येकतात्मना ॥ ६ ॥
मार्जनांत्रे शिखान्तश्च स्मरेत्तोयमयंविभुम् ।
विशेषयन्तंसहसा ह्यनाद्यार्थमविग्रहम् ॥ ७ ॥
संस्कारचक्रंविविधं प्रेरकं दुःखवर्त्मनि ।
नास्यैक्य मभिसन्धान मभिसन्धानचेतसा ॥ ८ ॥
विश्लेषंकर्मणांतद्व द्धर्मणास्त्रेण होमयेत् ।
क्रमेणसघृतानांच तिलानां द्वादशाहुतीः ॥ ९ ॥
अनुसन्धाय सम्पाद्यो मयायं वैपरात्मनि ।
दद्यादष्टावाहुतीश्च मूलेनसघृताःपुरा ॥ १६० ॥
तदुसमाङ्गं संस्पृष्ट्वा स्रुवेणाज्यान्वितेनच ।
हुत्वाज्ञान पदेनैव भूयस्सर्वं गुणात्मना ॥ १ ॥

प्राक्संख्यमाचरेद्धोम मन्त्रशान्तरयोगतः ।
आज्यम्बरपदात्सम्यक् मन्त्रान्तंहोमवहि ॥ २ ॥
इतिसम्पातहोमोवै सम्पन्नेसतिजायते ।
कर्तव्यो मन्त्रमाहात्म्याद् संस्कारै निखिलैर्युतः ॥ ३ ॥
साम्प्रतं चाणिमादीनां गुणाना मुत्तरत्रतु ।
विभोराराधनावसम्पत योग्याभ्यासाच्च भाजनं ॥ ४ ॥
कृतेसम्पातभवने आज्येचाथ सकृत सकृत ।
मन्त्राणां तर्पणंकृत्वा सार्चनं श्रावयेद्विभुम् ॥ ५ ॥
अस्यकर्मात्मतत्वस्य कर्मपिण्डं [त्वित्थं] सवासनं ।
यदनेकप्रकारन्तु स्वच्छया स्तंभितंमया ॥ ६ ॥
प्रायश्चित्तनिमित्तन्तु जुहुया त्तदनन्तरम् ।
बीजेनान्तर्निरुद्धेन स्वांगेनाकृतिकाष्टकम् ॥ ७ ॥
एतावता महाबुद्धे जन्तो र्जन्माश्रितस्य च ।
यातिव्यामिश्ररूपस्य हेयरूपस्य संक्षयः ॥ ८ ॥
मोक्षैकफलदो धर्म उपादेय स्त्वनन्तरम् ।
योसौ साम्मुख्य मायाति विविध स्तस्य चाच्युतः ॥ ९ ॥
येनान्तर्लीन मभ्येति ह्यज्ञानं सहसाक्षयम् ।
अथादायारुणं सूत्रं कृत्वा नैकगुणं पुरा ॥ १७० ॥
निरीक्षितं दृशा चास्त्र वारिणा परिशोधितम् ।
तदंगुष्ठावधि यावत शिखान्ता त्सम्प्रधार्य च ॥ १ ॥
संस्मरे त्सर्वदुःखानां सम्बन्धानां तदास्पदम् ।
संविश्य देहयानेन शिशुचैतन्यसन्निधिम् ॥ २ ॥
हुंफडन्तं च शिरसि नाम च प्रणवादिकम् ।
हृन्मन्त्रसम्पुटस्थं च कृत्वा वै पितृधर्मना ॥ ३ ॥
आनीय सह सूत्रेण नये न्नेत्रेण साम्यताम् ।
अभ्यक्ष्यार्घ्यादिना वेष्ट्य कवचनात्मना मना ॥ ४ ॥

ॐ हुं अदन्यै [स्व] हुं स्वाहेत्यनेना [हु] कृतिसप्तकम् ।
हुत्वास्त्रमन्त्रजप्तेन सितेन रजसा ततः ॥ ५ ॥
सन्ताब्ध्यं शैशवं कायं विशे त्तदवधिं तथा ।
विश्लेषयामुकं न्नया त्पदं वीर्यपदानुगम् ॥ ६ ॥
तं ज्ञात्वा नवता [चक्रे] नाथ त्वाद्यन्तेन विकृष्य च ।
स्वबुद्ध्यानुगतं कृत्वा ध्यात्वा नक्षत्रगोळवत् ॥ ७ ॥
सन्ताब्ध्याभ्यन्तरे सूत्रे हंसार्णेन सबिन्दुना ।
नदीप्रणवगर्भेण रूढशक्तिं च विग्रहे ॥ ८ ॥
वासनामय मित्येव मातिवाहिकसंज्ञकम् ।
सूत्रात्मकं वपुः कृत्वा आत्मशक्त्या विभावितम् ॥ ९ ॥
बलमन्त्रेण संरुद्धं तदर्थं जुहुया त्ततः ।
उक्त्वा ओमात्मने स्वाहा द्विषट्कपरसंख्यया ॥ १८० ॥
आदाय भाविनो बन्धा न्व्यापकान् शुद्धभोगदान् ।
ज्ञानादय स्समाश्रित्य येऽत्र तिष्ठन्ति सर्वदा ॥ १ ॥
स्वस्थानेषु स्वमन्त्रेभ्य स्तां स्तत्रैव च योजयेत् ।
यथाक्रमेणार्चितानां कृत्वा तेषां च तर्पणम् ॥ २ ॥
अथ संस्कारचक्रस्य तत्त्ववृन्दाश्रितस्य च ।
सर्वगस्यापि वै विद्धि स्थितिं नियतलक्षणाम् ॥ ३ ॥
तत्त्वव्याप्ति च्छलेनैव शरीरे पांचभौतिके ।
गुल्फजानुकटीवक्षः कर्णभ्रूकावटावधि ॥ ४ ॥
बुद्ध्यन्तानां धरादीनां क्रमा दवनिसप्तकम् ।
अहंकार स्तदुत्थास्तु ये भेदा विविधा अपि ॥ ५ ॥
च्चित्तजा अपि येचान्ये तिष्ठन्ति मनसा सह ।
सकाळोत्था स्तथा बौद्धा स्तत्पूर्वा स्त्वपरे च ये ॥ ६ ॥
अनेकभेदभिन्ना स्तु श्रिता आश्रित्य ते धियम् ।
द्विसप्तभुवनं विश्व मनेकरचनान्वितम् ॥ ७ ॥

शतकोटिप्रविस्तीर्णं मष्टधोन्युद्धृच सेवितम् ।
स्थिरं धराश्रितम्भूयो बोद्धव्यं सर्वदैवहि ॥ ८ ॥
चतुष्कं जाग्रदाद्यं य त्पदाना मप्सु वर्तते ।
मन्त्रकोटिसहस्राणां विविधानां महामते ॥ ९ ॥
योगसिद्धिसमेतानां संस्थिति स्तैजसे पदे ।
चातुरात्मीयतत्वानां ज्ञेयः कैवल्यदेहिनाम् ॥ १९० ॥
शान्तोदितस्वरूपाणां सन्निवेशो मरुत्पदे ।
अनेकशक्तिभूतानां ज्ञानादीनां च लांगलिन् ॥ १ ॥
कालाना माश्रयो व्योम या सा मूर्ति र्न लक्ष्यते ।
संस्थिता श्चादयो वर्णाः पदे षष्ठेतु मानसे ॥ २ ॥
अग्निन्मात्रानुरक्तानि कीर्तितेस्मिन् षडध्वनि ।
क्षिपंस्तु चाहरंस्त्वेवं शुद्ध्यर्थं लीलयेव हि ॥ ३ ॥
स स्थितः कर्मतत्वानि बुद्धिशक्तिपदे प्रभुः ।
निरस्तदोषं कृत्वा प्रा क्समाविश्य तदैवहि ॥ ४ ॥
स्वां शक्ति मुपसंहृत्य शान्ति मभ्येति शाश्वतीम् ।
मधुसूदनपर्यन्तं पाताळशयना दथ ॥ ५ ॥
सप्तकं सप्तकं षट्कं सम्पश्ये त्क्ष्मादिपञ्चके ।
मनस्यवस्थितं ह्येवं शक्तीशा त्त्रितयं हि यत् ॥ ६ ॥
बुद्धौ कमलनाभात्मा देव स्सर्वेश्वरः प्रभुः ।
पुन स्स्वसिद्धे र्युक्तानां सर्वेषां पार्थिवे पदे ॥ ७ ॥
द्विसप्तभेदभिन्नेतु बोद्धव्या संस्थिति श्शुभा ।
तीव्रमन्दादिकं बुध्वा भावं भक्तिसमन्वितम् ॥ ८ ॥
आलम्बनवशा त्कुर्या त्सर्वेषां स्वपदे स्थितिम् ।
एषा वैभवदीक्षाया मधिवासनकर्मणि ॥ ॥ ९
क्रम उक्त स्त्वथेदानी मपरायां निबोधतु ।
आपदा त्राभिदेशं च महाभूतै र्धरादिकैः ॥ २०० ॥

व्याप्तं चतुर्थां वाय्वन्ते स्तदूर्ध्वं नभसा पुनः ।
पूरितं हृदयान्तं च तदुद्देशा च्छिखावधि ॥ १ ॥
विभाव्य मनसा व्याप्त मनेनैव क्रमेण तु ।
स्थित स्संकर्षणान्ता श्चा प्यनिरुद्धादय स्तु वै ॥ २ ॥
समाक्रम्याध्वषट्कन्तु बुद्ध्यातीतास्तु बुद्धिगः ।
समादायात्मतत्वं च प्राग्वदभ्येत्य मूर्छि [र्ति] ताम् ॥ ३ ॥
व्यापिका मूर्तय स्त्वेताः पृथक्भक्तिपरायणैः ।
तदाकारै रसंख्यै स्तु संभूताः क्ष्मावनीषु च ॥ ४ ॥
प्राक्संख्यासु च तिष्ठन्ति सर्वा स्सर्वासु सर्वदा ।
स्मृत्वा ह्यभेदभावेन षट्कर्मे [?] माद्भवत्पुरा ॥ ५ ॥
ततस्तु क्ष्मादिना सेन सर्वं व्याप्तं विचिन्तयेत् ।
चतुरात्मान मव्यक्तं शब्दमूर्तिं निराकृतिम् ॥ ६ ॥
गुणमात्रे विभिन्नं च खव तत्रैवभावयेत ।
अप्राह्येगाथ वपुषा स्वस्वभावमयेन च ॥ ७ ॥
संक्रान्तेन तु वै बुद्धौ सर्वदेवोदितेन तु ।
स्वशक्त्या वै ह्यनिच्छातो जीव मादाय सोर्ध्वगम् ॥ ८ ॥
स्वसामर्थ्यं स्वशक्त्यातत् शान्तात्मास्ते विलाप्यच ।
शुद्धाशयानां भक्तानां तत्पदैकाभिलाषिणाम् ॥ ९ ॥
तत्सामर्थ्यानुविद्धानां सर्वत्र व्यक्तिमेतिच ।
अतस्तुयदसम्वेद्यं द्वयंपरिमितन्त्वपि ॥ २१० ॥
तत्तत्तदात्मनाभ्येति सर्वदाभावितात्मनां ।
इत्यादौसर्वसामान्यो नित्योविद्याख्य आश्रयः ॥ १ ॥
बोद्धव्यस्सोपितदनु ह्य सामान्यं सदागतः ।
आमोक्षादगभावंच जीवानांस्वयमेवहि ॥ २ ॥
वज्रवत्सूक्ष्मरूपेण सम्पूर्णेनमहामते ।
दीक्षाकालेतु शिष्याणां परिज्ञेयं यथोदितम् ॥ ३ ॥

एवमेवविजानीया द्भूयस्सौत्रेतु विग्रहे ।
सप्तधातुविभक्त्यादौ सन्धिंवैकुंकुमादिना ॥ ४ ॥
चित्रीकृत्यचतुर्दशा त्प्रणवाद्यन्तगैस्ततः ।
स्वनामपदसंयुक्तो ग्रथनीयस्स्वकारणैः ॥ ५ ॥
एवंप्राप्तिमयैर्भागै र्हृदापूर्णान्तिमेकृते ।
नीत्वावैमण्डलस्थस्य विभोस्तंसन्निवेदयेत ॥ ६ ॥
वर्मणाच्छादितंकृत्वा निधायकलशाग्रतः ।
सशिष्योथार्चनंकुर्या त्पुनर्विश्वात्मनोविभोः ॥ ७ ॥
प्रदक्षिणैःप्रणामैस्तु नानास्तुतिपदैस्सह ।
तत्रोपलिप्तभूभागे मण्डलान्तर्गतंबहिः ॥ ८ ॥
स्थानभेदास्थितंकृत्वा नेत्रहृन्मन्त्रमन्त्रिते ।
पंचगव्येवनौदन्त धावनोविनियोजितम् ॥ ९ ॥
भुक्तोज्झितदन्तकाष्ठे कुर्यात्सिद्धिविचारणम् ।
सौम्यवारुण ईशाने यदिपूर्वादिगाननम् ॥ २२० ॥
तत्सिद्धिसूचकंविद्धि विपरीतमतोन्यथा ।
तद्वंसमायजुहुया द्वीर्यमन्त्रेणवैशतम् ॥ १ ॥
धूपानुलेपनादीनि रजांसिवटिकादयः ।
साज्यानिचतिलादीनि योग्यान्यन्यानिलांगलिन् ॥ २ ॥
उद्धृत्योत्तरादिक्कृत्वा वर्मजप्तेनवाससा ।
अभुक्तेनाहतेनैव स्वाच्छाद्यसांसितेनच ॥ ३ ॥
समभ्यर्च्यास्त्रमन्त्रेण पुष्पधूपानुलेपनैः ।
क्षान्त्वास्थलस्थितन्देव मग्नौवाकलशेन्यसेत ॥ ४ ॥
अथशुद्धेचभूभागे हृन्मन्त्रितकुशास्तरे ।
कृत्वाप्राङ्मस्तकंशिष्यं वक्त्रजप्तांशुकेनतु ॥ ५ ॥
हृदावकुण्ठितस्तं मुख्यमन्त्रमनुस्मरन् ।
स्वापयेत्स्वप्नलाभाय ततोहृन्मन्त्रितैस्तिलैः ॥ ६ ॥

सिद्धार्थकयुतैस्तस्य निदध्यात्परिखांबहिः ।
सबहिःपक्षमन्त्रेण प्राग्वद्दिक्ष्वष्टकांहियत ॥ ७ ॥
प्रदक्षिणेनतत्रापि सितसूत्रेणवर्मणा ।
चतुरावेष्टयित्वातु मण्टपान्निष्क्रमेद्बहिः ॥ ८ ॥
दन्तकाष्ठादिकंकर्म विनिष्पाद्यस्वयंस्वपेत् ।
कुतलेदर्भशय्यायां कृत्वादक्षिणदिक्छिरः ॥ ९ ॥
सम्स्पृशन् स्वांघ्रियुग्मेन शिशुंशयनसंस्थितम् ।
भगवन्तंहिमनसा प्रार्थयन्नपवर्गदम् ॥ २३० ॥
ओमादीशजगन्नाथ सर्वज्ञहृदयेशय ।
तत्राहंयोजयाम्येनं कर्मिणन्त्वत्परायणम् ॥ १ ॥
प्राप्तानुज्ञस्तु शिष्याणां कुर्याद्वैतत्रयोजनम् ।
यत्रयत्रचतत्तेषा मवश्यं शाश्वतम्भवेत् ॥ २३२ ॥

इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां अधिवासदीक्षाविधि
रष्टादशः परिच्छेदः ॥ १८ ॥

अथ एकोनविंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

अधिवासाभिधानेयं पूर्वदीक्षाच्युतेन वै ।
कथितासीरिणे विप्रा स्तेनात श्रोदिसः पुनः ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

देव दीक्षाविधानं च त्वद्वक्त्रकमळा दहम् ।
श्रोतु मिच्छामि संक्षेपा द्वैष्णवानां हिताय च ॥ २ ॥

भगवान् ।

एकानेकस्वरूपां वै दीक्षां संसारिण श्रृणु ।
आसाद्य यां समायान्ति देहान्ते भि [हि] मतं पदम् ॥ ३ ॥
कैवल्यफलदाप्येका भोगकैवल्यदा परा ।
भोगदैव तृतीया च प्रबुद्धानां सदैवहि ॥ ४ ॥
आचार्यानुमता स्सर्वाः कार्या स्सम्यक्फलाप्तये ।
भक्तिभावानुविद्धानां शिष्याणां भावितात्वनाम् ॥ ५ ॥
वृद्धाना मंगनानां च बालानां भावितात्मनाम् ।
विनाचारसमूहेन दुश्शकेन च ता हिताः ॥ ६ ॥
पुरा धिया विचार्यैव मुपसन्नन वै सह ।
तदीय माशयं ज्ञात्वा सम्पाद्यैका महामते ॥ ७ ॥
अथातीतिर्धरात्रितु उत्थाय शयना द्गुरोः ।
कमण्डलुं समादाय वहि राचम्य संविशेत् ॥ ८ ॥
संस्मरे दग्रत श्चास्त्रं हुतभुग्राशिसन्निभम् ।
तदन्त स्संविशे देवं स्नानमात्रं कृतं भवेत् ॥ ९ ॥
निद्रामोहमलं येन शश्व दायाति संक्षयम् ।
शंकू न्वै घटिका स्तत्र रजांस्यस्त्रवरेण च ॥ १० ॥
समादाय च संस्मृत्य निष्पिष्याये [धै] महीतले ।
शुष्कगोमयसंघृष्टे मण्डलं यत्पुरोदितम् ॥ ११ ॥
भद्रत्वपरिरक्षार्थं न्यस्याः कोणेषु शंकवः ।
कमलभ्रमसिद्ध्यर्थ मेकं मध्ये निवेश्य च ॥ १२ ॥
ईषन्नयाति वैषम्यं तद्रात्रिसमये यथा ।
महानूनाधिके दोष स्सशिष्यस्य यतो गुरोः ॥ १३ ॥
अत स्तद्रक्षणीयं च यत्नेन महता सदा ।
निर्वर्त्य नित्यं प्रत्यूषे पुरा वै स्नानपूर्वकम् ॥ १४ ॥
शिष्य माहूय सञ्चोद्य स्वप्नप्राप्तिं शुभाशुभाम् ।
चतुर्मूर्तिसमूहन्तु यथा दिक्संस्थितन्तु वै ॥ १५ ॥

पश्ये त्पङ्क्तिनिविष्टं च उपविष्टन्तु चोत्थितम् ।
तन्मध्या द्भगवत्तत्व मेकं वा भिन्नलक्षणम् ॥ १६ ॥
प्रादुर्भावसमूहं च तल्लांछनगण श्च यः ।
देवीयं वनितावृन्दं सर्व मेकतमाथवा ॥ १७ ॥
भवोपकरणव्रात मशेषं वा पृथक्स्थितम् ।
रुद्रेन्द्रचन्द्रसूर्याम्बु हुतभुग्वातलक्षणम् ॥ १८ ॥
पंचरात्रविदो विप्रा आराधनपरायणाः ।
त्रयी मुद्घोषयन्तश्च निगदन्तश्च वा द्विजाः ॥ १९ ॥
यतय श्शुद्धसत्वाश्च सद्ब्रह्मपदसंस्थिताः ।
नगस्रक्चन्दनाद्यानि सुगन्धानि तरूत्तमः ॥ २० ॥
उद्यानवनिताराम वापीहर्म्यमहालयम् ।
फलबीजोषधी सांबु कुम्भो वा पाकनिर्गतः ॥ २१ ॥
गोगजाश्च नदीयानं कन्या साळंकृता शिशुः ।
मंगल्यगीति मंधुरा भेरी वंशश्च वल्लरी ॥ २२ ॥
ससारसं सरः पद्मैः पूर्णं चित्रं सितं ततम् ।
हेमादिधातवो रत्न जालं गोसम्भवानि च ॥ २३ ॥
नवो नेत्र स्सितं शुद्धं वस्त्रवृन्द मनाहतम् ।
राजा पुरोधा स्सामन्तो राजपत्नी च दर्पणम् ॥ २४ ॥
तुरगश्चैव सद्वृष्टि र्महामेघोदयो दिवि ।
शोणितश्चार्द्रमांसानि खप्लुति र्मदिरादयः ॥ २५ ॥
सत्पक्षिमृगसंघात स्सुरार्चा चामरं सितम् ।
एवमादीनि चान्यानि विद्धि सिद्धिप्रदानि च ॥ २६ ॥
स्वप्नानि यान्यनिष्टानि तानि मे केशव श्शृणु ।
म्लानता क्षितिकम्पश्च उपरागोतिभीषणः ॥ २७ ॥
नीहार उल्कापातश्च निर्घात श्चित्तभंगकृत् ।
गर्भप्रवेशो दध्यन्नं स्विन्नमांसस्य भक्षणम् ॥ २८ ॥

नर्तनं रथविध्वंस आज्यं स्वांगाद्द्विजच्युतिः ।
खरोष्ट्रं चोत्कटं हास्यं कपिऋक्षाकुलं वनम् ॥ २९ ॥
स्थानं धूमाकुलञ्चैव मसिताम्बरवेष्टनम् ।
शुष्कत्वं सरिदादीनां मतिस्रोतस्त्वमेव च ॥ ३० ॥
पोतयानध्वजछत्र तरुभंगोप्यसिद्धिकृत् ।
अवतारो नगाद्वृक्षा अग्नत्वं प्रेवदर्शनम् ॥ ३१ ॥
वसाकज्जळतैळाज्यलेपो ह्यत्कर्दमे स्थितिः ।
महिषो हि नरः कृष्णो दक्षिणाशागमः क्षुधा ॥ ३२ ॥
लुञ्छनं नखकेशाना मस्थिभंगादिकं द्रुतम् ।
एवमादीनि चान्यानि अशुभानि महामते ॥ ३३ ॥
भाप्ते शुभाशुभे स्वप्ने प्यभिसन्धाय वै हृदि ।
आत्सुक्या दशिवध्वंसि पूजाहोमं समाचरेत् ॥ ३४ ॥
अथोक्तविधिना देव मवतार्य क्रमा द्यजेत् ।
तर्पयित्वा यथान्यायं पूर्णान्त श्चार्चये ततः ॥ ३५ ॥
ईशकोणेथवा सौम्ये पदे यागगृहस्य च ।
मण्डले पूर्वनिर्दिष्टे वृत्ते वा चतुरश्रके ॥ ३६ ॥
स्नातं स्रग्वस्त्रभृच्छिष्यं कृतन्यासं निवेदयेत् ।
निरीक्ष्य साब्ज संप्रोक्ष्य दर्भै रालभ्य पूर्ववत् ॥ ३७ ॥
संस्कृत्य मूर्तिव त्किन्तु मनुगृह्य भरागतम् ।
आपदा न्मन्त्रहस्तेन परामृश्याथ मूर्धनि ॥ ३८ ॥
मन्त्रहस्तं ज्वलद्रूपं दया यो दुःखबीजजित् ।
त मादाय करा देव धामसन्निकटं व्रजेत् ॥ ३९ ॥
कृतात्मनो वामभागे भूय स्संछाद्य लोचने ।
प्रक्षेपये त्तथा साघ्र्यं मञ्जलिं मुक्तलोचनम् ॥ ४० ॥
संपश्ये त्परमं धाम मान्त्र मच्छफलप्रदम् ।
तस्मि न्नवसरे कुर्या न्नाम यस्य यथोचितम् ॥ ४१ ॥

रहस्यसंज्ञं मुख्यं च गौणं वास्य यथास्थितम् ।
सामान्यं वासुदेवाद्यं नाम स्वांगा च्चतुर्विध ॥ ४२ ॥
सर्वेषां सविशेषं वा यथा चानक्रमेणतु ।
द्विषट्कमूर्त्यंकितं च स्वाम्यन्तं ब्राह्मणेषु च ॥ ४३ ॥
देवान्तं क्षत्रियाणां च कुर्या द्वादशधा पुनः ।
पाण्यन्तं धारनिष्ठं वा लांछनास्त्रपुरस्सरम् ॥ ४४ ॥
ध्वजलांछनसंज्ञं च यथावस्थं नृपेषु च ।
एवं वर्धनानिष्ठं च मूर्तिलांछनपूर्वकम् ॥ ४५ ॥
विहितं चापि वैश्यानां दासान्तं शूद्रजन्मनाम् ।
अथोत्थाय नमस्कृत्य मण्डलं कलशं गुरुम् ॥ ४६ ॥
यायात् कुण्डसमीपे तु शिशुना सह देशिकः ।
कृतस्य कर्मणो छिद्रसिद्धये च हुते सति ॥ ४७ ॥
सन्ताज्यास्त्रात्मको भूत्वा प्राग्वत्तद्धृदयं विशेत् ।
प्राणशक्तिवियुक्तं च कृत्वानीय समासतः ॥ ४८ ॥
संप्रवेश्य स्वकं स्थानं तत्राग्निकणवच्च तम् ।
नीत्वा सम्यक्पृथग्भावं विरेच्य सह वायुना ॥ ४९ ॥
स्वभूमौ वाममार्गेण हृदाद्यन्तं निरोधितम् ।
जन्मग्रह मनेनैव मन्त्रयुक्तेन कर्मणा ॥ ५० ॥
भावध्यानानुविद्धेन पितृमातृमयं त्यजेत् ।
ततः कवचमन्त्रेण दद्या त्सप्ताभिमन्त्रितम् ॥ ५१ ॥
तस्योपवीत मपर मुदितं चापि यस्य यत् ।
सर्वथा दासभावत्व मापन्नस्य च तत्वतः ॥ ५२ ॥
अमद्यपान्वयोत्थस्य लोकधर्मोज्झितस्य च ।
आत्मवद्ब्रह्मनिष्ठस्य कर्मतन्त्ररतस्य च ॥ ५३ ॥
गोदानं शूद्रजाते वै विहितं चैव नान्यथा ।
वौषट् स्वाहावषट्कार निष्ठानान्तु प्रतिक्रिया ॥ ५४ ॥

नमस्कारेण मन्त्राणां कार्ये प्राप्ते ह्यनुग्रहे ।
तदीय मर्घ्यपुष्पाद्यं यत्किंचिद्यागसाधनम् ॥ ५५ ॥
सुसंस्कृत मसिद्धं वा भक्त्या कर्मण्यतां व्रजेत् ।
अतोऽन्येषान्तु भक्तानां विहिता यागसाधने ॥ ५६ ॥
सम्यक्सत्त्वनिवृत्तिः प्रा ग्दर्शनं प्रोक्षणान्वितम् ।
मूर्तौ वा मण्डलाग्रेतु पुष्पक्षेपं महामते ॥ ५७ ॥
नक्तं वा परिपीडं च व्रतार्थं त्वेकमेवहि ।
एवं संस्कारसंशुद्धं कृत्वा वर्णगणं पुरा ॥ ५८ ॥
सांगेन विभुना कुर्या त्तत्प्रायश्चित्ततर्पणम् ।
सदशांशसहस्रन्तु यथा चानुक्रमेण तु ॥ ५९ ॥
गत्वाभ्यर्च्य च कुम्भेशं सूत्र मादाय तत्स्थितम् ।
ऋजुभूतं शिशुं कृत्वा तद्वत्सूत्रं प्रचार्य च ॥ ६० ॥
व्यक्तरूपं च मन्त्रेशं संस्मरे दग्निमध्यगम् ।
पश्ये द्विभौ शिशुं सूत्रे स्वात्मन्यध्वान मञ्जसा ॥ ६१ ॥
तत्राध्यात्मस्वरूपं च संस्मरे न्मन्त्रदेहगम् ।
अधिदैवस्वभावं च तत्स्वात्मन्यवतार्य च ॥ ६२ ॥
अधिभूतमयं सूत्रे त्रिविधं शिष्यविग्रहे ।
मूलमन्त्रावसानेतु सनमस्कं परात्मने ॥ ६३ ॥
पदं कृत्वातु जुहुया दाहुतीनां चतुष्टयम् ।
तथा सूक्ष्मात्मने चोक्त्वा तत स्स्थूलात्मने तु वै ॥ ६४ ॥
सर्वात्मनेच तदनु ततोऽध्वनिचयं हितम् ।
आपदाग्रा च्छिखान्तं च सर्वं ध्यात्वा स्वदेहगम् ॥ ६५ ॥
यथोद्दिष्टं क्रमेणैव विभिन्नं त्रिविधं त्वपि ।
रचनासन्निवेशो यः क्ष्मादीनां चाधिभूतता ॥ ६६ ॥
बोद्धव्य मधिदैवत्वं सामर्थ्यं यस्य यत् स्वकम् ।
तदधिष्ठातृमन्त्राणा मध्यात्मत्वं विधीयते ॥ ६७ ॥

अथ मार्गद्वयं त्यक्त्वा द्वादशान्तं समाश्रयेत ।
मूलमन्त्रमयो भूत्वा संव्रजे त्स्वधिया ततः ॥ ६८ ॥
ब्रह्मद्वारपदं शैष्यं तत स्तन्मध्यवर्त्मना ।
पार्थिवं पद माक्रम्य कुर्या त्तच्छक्ति मात्मसात् ॥ ६९ ॥
बीजभूतां च हृन्मन्त्र संरुद्धां सन्धिविग्रहाम् ।
नानाण्डबीजसंयुक्ता मनेकरचनान्विताम् ॥ ७० ॥
एव मादाय वै सर्वा बुद्धिनिष्ठास्तु शक्तयः ।
पृथक्पृथक्क्रमेणैव तस्मिन् हृन्मन्त्रसम्पुटे ॥ ७१ ॥
स्वेनाध्यात्मगुणेनैव परेण व्यापकात्मना ।
तद्देहं धारयन्तश्च स्मरे त्तमुभयात्मकम् ॥ ७२ ॥
कालं भोगक्षयान्तं च तत्कालात्तु महामते ।
कृत्वैवं भूतशक्तीनां संहारं शिशुविग्रहात् ॥ ७३ ॥
सौत्रं देह मथाक्रम्य सम्य क्तेनैव वर्त्मना ।
मोक्षवं स्वदृव्रजे त्तत्र व्यश्नयेत्तु धियादिवत् ॥ ७४ ॥
आदायाध्यात्ममन्त्रांश्च भूतभूतान्विता नथ ।
मित्यै र्लक्षणे श्शुद्धे स्वमन्त्रै स्स्वास्थितानपि ॥ ७५ ॥
अथ सूत्रा द्विनिष्क्रम्य मयाया दनलाश्रयम् ।
तत्रावयवसन्धानां मन्त्रसाम्यं समाचरेत् ॥ ७६ ॥
समाहृतानां मन्त्राणां परे सर्वत्रलक्षणे ।
व्यापके सर्वसामान्ये कृत्वा स्वे स्वे पदे स्थितिम् ॥ ७७ ॥
स्वशरीर मथासाद्य ब्रह्मद्वारेण देशिकः ।
स्रुव मादाय सन्तर्प्य मन्त्रबृन्दं यथोदितम् ॥ ७८ ॥
तत्वबृन्दसमेतं च स्वनाम्ना प्रणवादिना ।
भूयस्संसृष्टियोगेन द्विषट्कपरिसंख्यया ॥ ७९ ॥
पूरकेन समाकृष्य शिष्यं हृत्कमलाद्धृदि ।
अथ व्यक्तिनिरस्तं च क्ष्माबीजं परलक्षणम् ॥ ८० ॥

ह्यशक्त्या ज्ञानसंरुद्धं कृत्वादायानळा हृदि ।
प्रणवासनविश्रान्तं विरेच्याब्जे तु शैशवे ॥ ८१ ॥
स्मृत्वाथ शिष्यचैतन्य मेकमेव द्विरूपधृक् ।
शक्तिमच्छक्तिभावेन शक्तित्वेनतु संस्मरेत् ॥ ८२ ॥
क्ष्मातत्वान्तर्गतंकुण्डे शक्तिमत्वेन तत्पुनः ।
रेचयित्वा स्वनाम्नाच विग्रहे मध्यवर्मना ॥ ८३ ॥
नियोज्यतत्समाधौतं जपध्यानैक लक्षणे ।
तदेवपार्थिवंबीजं हृदावै होमकर्मणा ॥ ८४ ॥
सम्यक् तस्योपकारार्थं नेतव्यं सूक्ष्मदेहताम् ।
स्वाहान्तं भोगसिद्ध्यर्थं नमोन्त म्मोक्षसिद्धये ॥ ८५ ॥
भोगमोक्षार्थयेच्चापि सदेवोभयलक्षणम् ।
कर्मणामवसानेतु सम्पाद्य पदंन्यसेत ॥ ८६ ॥
एवन्तु विग्रहेसूक्ष्मे तद्भूतस्य गतस्यच ।
शिरसाचाधिकारात्तु तस्यापाद्य यथास्थितम् ॥ ८७ ॥
शिखामन्त्रेणतद्भोगं निर्वर्त्यशतसंख्यया ।
वर्मणातत्फलप्राप्तिं तल्लयत्वमपिस्मरेत् ॥ ८८ ॥
सुतृप्तिमथनेत्रेण कुर्यात्तेनैवसंस्थितिम् ।
तत्यागश्चास्त्रमन्त्रेण विश्लेषेण युतोभवेत् ॥ ८९ ॥
मूलेनाथगृहीत्वातत् कुर्याच्चैवात्मसात्पुनः ।
तद्वच्छक्तिं तदीयांच कुण्डाद्व्यापकलक्षणाम् ॥ ९० ॥
क्ष्मातत्वस्याथवा [सा] ध्वचस्य ह्यसा [ना] धारस्यशान्तये ।
पूर्वसंख्यन्तुचास्त्रेण कृत्वाहोमं महामते ॥ ९१ ॥
स्रुवमाज्येन सम्पूर्य स्कन्धसूत्रात्तु पार्थिवम् ।
विकर्ष्यपूर्णयासार्द्धं विलाप्याग्नौ स्वकेपदे ॥ ९२ ॥
मूलमन्त्रेणसहसा ह्यपश्चमेरितेनतु ।
स्वदेहाद्रेचकेनाथ प्रेर्यशक्तिचशैशवम् ॥ ९३ ॥

तयाक्रान्तं मयस्थंच संस्मरे द्व्यक्तिरिक्तया ।
कबिन्दुनेवाब्जपत्र मायाध्वानंचभावनम् ॥ ९४ ॥
शिष्यदेहनिरुद्धस्य व्यक्तिक्रोडी कृतस्यच ।
स्वशक्तिपरिपूर्णस्य क्ष्मावीजस्यतथोपरि ॥ ९५ ॥
विरेच्यशक्तिमन्तश्च व्यस्तधर्मेणपूर्ववत् ।
तत्क्षणेबीजसंस्थन्तु अध्वानन्तुयथास्थितम् ॥ ९६ ॥
प्रकाशयन्तंकृपया तन्नाथन्तस्यसिद्धये ।
विरक्तम्भावयेच्छिष्यं चिन्तयेत्तादिदान्धिया ॥ ९७ ॥
इदन्तत्पार्थिवन्तत्वं बुधावैदुःखपंजरम् ।
भावतत्वं गतंचास्य सुमहत्त्वं च सांप्रतम् ॥ ९८ ॥
कथमत्रत्वहंचासं यस्यमेनतताइमाः ।
विमुक्तःपंजराद्यद्व त्सुखमास्तेविहंगमः ॥ ९९ ॥
ऊर्ध्वपातीतदारूढ स्त्वेवम्मन्त्रबलाच्छिशुः ।
समूहमथविज्ञाप्य तत्प्रभुत्वेनयास्थितः ॥ १०० ॥
सन्निरुद्धो भवेत्त्वस्य सर्वतस्सर्वदैवहि ।
युष्मत्प्रसाद सामर्थ्या द्यथावत्पार्थिवोगुणः ॥ १ ॥
देहान्तं गन्धतन्मात्रं भवेदासीनमस्यवै ।
सम्यक्संप्रतिपन्नस्य शासनेपारमेश्वरे ॥ २ ॥
हेधराधिपतेनाथ अस्याद्य प्रभृतित्वया ।
ध्वंसिनामोक्षविघ्नानां भवितव्यंचकर्मिणः ॥ ३ ॥
इतिविज्ञाप्यचाज्ञाप्य आपाद्याहुतयःक्रमात् ।
सहशक्त्यासमाकृष्य भूयस्तत्पूरकेणतु ॥ ४ ॥
तद्देहेचामयंबीजं साधारंपूर्ववन्न्यसेत ।
कुण्डमध्येनुसन्धाय जीवशक्तिच पूर्ववत् ॥ ५ ॥
विरेच्य शक्तिमां स्तत्र नियोज्य स्तदनन्तरम् ।
तत्समाधौ यथा पूर्वं कुम्भकेन महामते ॥ ६ ॥

अथान्यं देह मापाद्य होमध्यानादिना परम् ।
तत्राधिकारपूर्वन्तु सर्वं निर्वर्त्य तस्य वै ॥ ७ ॥
अन्येन सूत्रस्कन्धेन सह पूर्वां निपात्य च ।
आप्तत्वपदसंयुक्तं तेनाक्रान्तं स्मरे तथा ॥ ८ ॥
तत्स्थं मन्त्रसमूहन्तु सह तत्पतिना तु वै ।
पूर्ववच्छ्रावयित्वा च रस माघ्राप्य गन्धवत् ॥ ९ ॥
मनोवसानं नीत्वैवं तं वर्णाध्वोर्ध्वगोचरम् ।
निष्ठांगेन महाबुद्धे तेजसास्त्रेण चेच्छया ॥ ११० ॥
समुद्धृत्याथ वै प्राग्वत् वक्तव्यं बुद्धिगोचरे ।
षडध्वमुक्तमूलेन प्राप्तसंज्ञं च तं शिशुम् ॥ १ ॥
तत्वकंचुकनिर्मुक्तं शान्तात्मन्येकतां गतम् ।
स्मृत्वा शान्त्यात्मना श्रौतु लब्धलक्षं पदे परे ॥ २ ॥
ऐश्वरेणतु बीजेन प्रोक्तसत्वान्वितेन च ।
तत स्संवेद्य निर्मुक्ते समाधौ विनियोज्य च ॥ ३ ॥
नवेत्ति यत्र संलीनं सानन्दं द्वैतमात्रकम् ।
आहुतीनां शतं कृत्वा तदापादनकर्मणि ॥ ४ ॥
नीत्वा समानतां सर्वं तेनैव स्वधिया खिलम् ।
सह संवेद्य जालेन वाक्प्रबन्धं यथा स्थितम् ॥ ५ ॥
निस्तरंगमयो भूत्वा दद्या त्पूर्णाहुतिं पराम् ।
अथास्थितां प्राप्य गुरुः प्रदद्या दाहुतीः पुनः ॥ ६ ॥
बीजनाथेन शिष्यस्य त्वपमोक्षनिवृत्तये ।
पदै रोंकारसंरुद्धैः पदावस्थितमानसः ॥ ७ ॥
सर्वज्ञो भव चोक्त्वैवं जुहुयात् द्वादशाहुतीः ।
भवैवमेव भगव न्निरवद्यो निराश्रयः ॥ ८ ॥
सर्वेश्वर स्सर्वशक्ति स्सुसम्पूर्णो च्युतो वशी ।
सदापी निरुद्धषाड्गुण्यो निर्विकारो निरञ्जनः ॥ ९ ॥

नित्यो नित्योदितज्ञानो नित्यानन्द स्सुनिष्कळः ।
अनाद्यन्तो ऽनिधनो वासुदेवो विभूतिमान् ॥ १२० ॥
भूत्वैवश्च ततः कुर्या त्पूर्णया पुनरेवहि ।
स्थितं वैभवदीक्षाया म्मुमुक्षो रैश्वरे पदे ॥ १ ॥
यत्रस्थो धाम चाभ्येति ह्यचिरा त्पारमेश्वरम् ।
ईश्वरेच्छावशेनैव देहपाता न्महामते ॥ २ ॥
भोगेच्छोः पद्मनाभीय उभयेच्छोः पदद्वये ।
शक्तिमच्छक्तियोगेन त्वथ बुद्धिमयेध्वनि ॥ ३ ॥
निवेश्यो देहपातान्तं काल मुद्धृत्य तत्पदात् ।
अन्तरूढो यथा काष्ठा त्पावकश्च पृथक्कृतः ॥ ४ ॥
न भूय स्सह काष्ठेन साम्य मेति तथा पुमान् ।
योजितो ध्वान्तरे भूयो नैति तन्मयतां ततः ॥ ५ ॥
समाधिप्रच्युतिं कृत्वा विनिवेश्यात्मनोग्रतः ।
यथावदुपदेष्टव्य स्तस्याध्वाच सितासितः ॥ ६ ॥
संस्थितो य स्त्वभेदेन भिन्नरूपः परात्मनि ।
वेद्यवेदकनिर्मुक्त मच्युतंब्रह्मयत्परं ॥ ७ ॥
तच्छब्दब्रह्मभावेन स्वशक्त्यास्वयमेवहि ।
मुक्तयेखिळजीवाना मुदेतिपरमेश्वरः ॥ ८ ॥
तदव्यक्ताक्षरंविद्धि तन्त्रीशब्दोयथाकळः ।
पृथग्वर्णात्मनायाति स्थितयेनेकधास्वयं ॥ ९ ॥
नोयान्तिनिश्चयंयत्र चातुरात्म्यादनुग्रहात ।
ऋतेवेदविदोविप्रा स्त्वेतस्मिन् प्रथमेक्षरे ॥ १३० ॥
सशब्दमूर्तिर्भगवा नभ्येतिचकलात्मना ।
तद्गृह्योयुज्यतेयेन तन्निष्ठानां हि कर्मिणां ॥ १ ॥
नषाड्गुण्यमळोत्थाच यावन्मूर्तिं निरञ्जनम् ।
वदकेनान्यथामूर्तं ततगृहीतुं नियुज्यते ॥ २ ॥

तत्वाःकलामयास्सर्वे प्रभवाप्ययलक्षणाः ।
पूर्वोक्ता वासुदेवाद्या अद्धयक्षान्तायथोदिताः ॥ ३ ॥
तेभ्योविनिर्गतामन्त्रा स्त्वणिमादि गुणैर्युताः ।
षट्कलांगलवैर्युक्ता येषुसंख्यानविद्यते ॥ ४ ॥
व्यश्रितन्तै स्सानिर्माणं तस्याद्यं पदसंज्ञकम् ।
कर्मिणामात्मलाभार्थं मोहार्थंतत्क्षयायच ॥ ५ ॥
द्विस्सप्तभुवनंविश्वं गुणत्रयमयंह्यित ।
तदशुद्धंजगन्नित्यं भोग्यंप्राप्यं पृथक्स्थितम् ॥ ८ ॥
इत्यध्वषट्कमुद्दिष्टं हेयोपादेयलक्षणः ।
भुवनाध्वापदाध्वाच विनातुयपदेनतु ॥ ९ ॥
हेयशेषमुपादेयं कर्मिणान्तदपेक्षया ।
व्यपेक्षया प्युपेयश्च हेयपक्षे प्रयातिच ॥ १४० ॥
किन्तुतत्प्राप्त्युपायंवै निस्तरंगेपरेपदे ।
विवेकपदसंस्थस्य दीक्षयासंस्कृतस्यच ॥ १ ॥
विचार्यमाणएवंहि विभ्रमोयत्रवैस्फुटम् ।
जायतेतत्परंब्रह्म वासुदेवाख्यमव्ययम् ॥ २ ॥
अम्बरंपरमाणूनां ब्रह्मनामास्पदंयथा ।
तथानाद्यप्रबुद्धानां जीवानांहि निकेतनम् ॥ ३ ॥
विज्ञेयम्भुवनानांच पदानामन्तरंह्यित ।
विनेश्वरेच्छया तेषां मन्त्रावै क्रीडयन्तिच ॥ ४ ॥
मार्यायेध्वद्वयेतस्मिन् सुखदुःखमयैःफलैः ।
ईश्वरेच्छानुविद्धानां भक्तानांपरमेश्वरे ॥ ५ ॥
गुरूणांदीक्षितानांचा प्याराधनरतात्मनाम् ।
भवन्त्यध्वद्वयोर्ध्वस्था मन्त्राश्चाज्ञाप्रतीक्षकाः ॥ ६ ॥
नयन्तिकर्मणस्सम्यक् मायीयाध्वद्वयाद्बलात ।
स्वस्थानमणिमादीनां भोगानां प्रापयेतुवै ॥ ७ ॥

विरतस्यचतद्भोगात् स्वशक्त्या प्रेरयन्तिच ।
स्वव्यापारवशेनापि तत्वाध्वन्यमृतोपमे ॥ ८ ॥
यन्त्राणीमानिमन्येत तृणानीवचसंस्थितः ।
अनुग्रहपरास्तस्य तत्वाद्धचक्षादयोमलाः ॥ ९ ॥
नयन्त्यध्ययतांसम्यक् सत्कलाध्वनिशाश्वते ।
सषाड्गुण्यमयोब्रह्म वासुदेवोऽध्वमूर्तिभृत् ॥ १५०॥
नित्येस्वात्मनिसम्बन्धे शब्दब्रह्माभिधेध्वनि ।
करोति योजनान्तस्य यन्त्रस्थ स्स्वयमेव हि ॥ १ ॥
प्राप्नोति तत्परिज्ञानात् सुशान्तं भगवत्पदम् ।

संकर्षणः ।

देववर्णाध्वविज्ञानं वद किं लक्षणं मम ॥ २ ॥
प्राप्नोति यत्परिज्ञाना दध्वी सद्वासुदेवताम् ।

श्रीभगवान् ।

पञ्चाध्वकोशमुक्तस्य लब्धसत्तस्य चात्मनः ॥ ३ ॥
सोनुभूतिपदं याति धरासन्तानरूपधृत ।
भिन्नवर्णमय श्शब्दः पूर्वलक्षणलक्षितः ॥ ४ ॥
सचातुरात्म्यनिचयो विज्ञेयोहि तदात्मना ।
प्रभवाप्यययोगेन शब्दभास्वरलक्षणः ॥ ५ ॥
एकारान्तस्सकाराच्च ह्कारा दन्त एव हि ।
प्रभवे द्वादशान्तस्तु भकार श्चतुरात्मनाम् ॥ ६ ॥
अकार स्सव्ययेनैव तुल्यतातोनयो स्स्मृता ।
वर्णे व्यूहसमूहेस्मिन् ज्ञेयं ज्ञानसमाधिना ॥ ७ ॥
विश्राम उदयो व्याप्ति रराध्वासुच देवताः ।
अत्रैकैका परिज्ञेया मूर्ति र्वै त्वेवमेव हि ॥ ८ ॥
युक्ता विश्रामपूर्वेण चतुष्केण समासतः ।
दण्डवत्सन्निवेशेन संस्थिता ह्येव मेवहि ॥ ९ ॥

द्विषट्कं धारणानां च द्वादशाधात्मलक्षणम् ।
सोपानभूतं यत् क्रान्त्वा द्वादशान्तं विशेत्परम् ॥ १६० ॥
नीत्वैवं व्यक्तिभावेन हृत्पद्मोदरसंस्थितम् ।
वर्णाध्वानं दीक्षितस्य शब्दब्रह्मेति यस्थितिः ॥ १ ॥
संसेच्य हुतभुग्भूमिं प्राणितेनोदकेनतु ।
सह शिष्येण चात्मानं तेनैवाच्छिद्रसिद्धये ॥ २ ॥
पूर्ववद्धूतिना कृत्वा लक्ष्म चाग्निं प्रणम्य च ।
समुत्थाय ततो याया त्तं गृहीत्वाच्युतालयम् ॥ ३ ॥
पूजयित्वा जगन्नाथं निवेद्य नियमा च्छिशोः ।
त्वविशेषान् समासेन सान्तरान्योग्यतावशात् ॥ ४ ॥
यथावदुपदेष्टव्यं तत स्तस्यार्चनं हृदि ।
मुद्रासमन्वितो मन्त्रो न्यासध्यानपुरस्सरः ॥ ५ ॥
इति कर्तव्यता शास्त्रे संक्षिप्ता च सविस्तरा ।
तत्समक्षं तत स्तेन सर्वं कार्यं यथास्थितम् ॥ ६ ॥
गुर्वर्चनं ततः कुर्यात् आत्मना द्वयनादिना ।
पूरयित्वांभसा पाणि मर्घ्यपात्रात्तु दक्षिणम् ॥ ७ ॥
षडंगमन्त्रसंजप्तं क्षेप्तव्यं तस्य मस्तके ।
मण्डलं प्रणवेनाथ पाणौ सूर्यप्रभं स्मरेत् ॥ ८ ॥
तत्राभिन्नं न्यसे त्प्राग्व द्वैभवं देवतागणम् ।
कृत्वा धियार्चितं दद्यात साशिषं तस्य मूर्धनि ॥ ९ ॥
यथोक्ताच यथाभीष्ट मचिरादेव पुत्रक ।
तवास्तु वैभवी सिद्धि र्मोक्षलक्ष्मसमन्विता ॥ १७० ॥
इति वैभवदीक्षाया लक्षणं समुदाहृतम् ।
तत्प्रयुक्तस्य सामान्यं सर्वमन्त्रगणस्य च ॥ १ ॥
येन येन हि मन्त्रेण दीक्षा कार्याहि कस्यचित ।
तस्य तस्य तदीयानां पूर्वोद्दिष्टेन वर्त्मना ॥ २ ॥

कार्यात्रावयवानान्तु विनियोगो यथोदितः ।
समूहवद्धृदादीनां ज्ञानान्तानां समाचरेत् ॥ ३ ॥
सह तत्वगणेनैव सर्वं मध्यात्मरूपता ।
समभ्यूह्य ततः कुर्यात्प्रागवदभ्यर्चनन्तु वै ॥ ४ ॥
नेत्रकर्मणि हृद्बीजं पश्चांगानां विधीयते ।
निरंगानांतु मन्त्राणा मंगमन्त्रोक्तकर्मणाम् ॥ ५ ॥
प्रणवो विनियोक्तव्य स्सहकर्मपदेनतु ।
सम्पाद्य विधिनानेन व्यूहदीक्षार्थिनां सदा ॥ ६ ॥
किन्तु नै तत्र योक्तव्यं प्रत्येकास्मिन् हि कर्मणि ।
चतुष्कं वासुदेवाद्यं बीजानां यत्पुरोदितम् ॥ ७ ॥
एवमेवाद्यमन्त्रस्तु निश्शेषः कर्मसंग्रहे ।
योक्तव्यो ब्रह्मदीक्षायां षोढाभक्तवाच पूर्ववत् ॥ ८ ॥
स्वरूपेण यथावस्थ मुक्ते ष्ववसरेषु च ।
किन्त्वेकवचनेनात्र देवानां प्रार्थना मता ॥ ९ ॥
योजना त्वधिवासोक्ता विज्ञातव्या समासतः ।
नित्यदीक्षाद्धयस्यास्य नान्यन्मोक्षा हते फलम ॥ ८०१ ॥
तत्रापि चातुरात्मीया दीक्षा त्वाक्रमलेक्षण ।
वला ददाति षाड्गुण्य भोगाप्ति भावितात्मनाम् ॥ १ ॥
फलं स्रक्चन्दनादीनां होमद्रव्यस्य चापि यत् ।
ाकृत्या सह चाभ्येति विलयं ब्रह्मदीक्षया ॥ १८२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
दीक्षाविधि र्नाम

एकोनविंशः परिच्छेदः ॥ १९ ॥

अथ विंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

दीक्षालक्षणमुक्त्वैवं खिरिणश्चाधिचक्रभृत ।
यथावच्चमुनिश्रेष्ठाः पुनरेवाब्रवीदिदम् ॥ १ ॥
अथमण्ड [र्ण] स्यदष्ट [म] स्य शास्त्रज्ञस्ययथार्थतः ।
तप्ताभ्यां शंखचक्राभ्या मंकितस्य भुजद्वये ॥ २ ॥
सम्यग्धृतोर्ध्व पुण्ड्रस्य दत्तनाम्नश्च मन्त्रिणः ।
समाराधनसक्तस्य पुत्रत्वश्चगतस्यच ॥ ३ ॥
सिद्ध्यर्थसर्वमन्त्राणा मधिकाराप्तयेतुवा ।
तत्कालंगुरुणाकार्यं यच्छिष्यस्याभिषेचनम् ॥ ४ ॥
भगवद्भक्तियुक्तानां पंचकालरतात्मनां ।
संहितापारगाणांच आचार्याणांचसन्निधौ ॥ ५ ॥
यतीनांचद्विलक्षाणां साधकानां महात्मनाम् ।
अथकुर्याद्गुरुस्सम्य क्चतुरश्रन्तुमण्टपम् ॥ ६ ॥
सर्वोपकरणोपेतं मध्येभद्रासनान्वितम् ।
तस्मिन्कुर्यादनन्ताद्यं सन्धानन्वासनोदितम् ॥ ७ ॥
पूजयित्वार्घ्यपुष्पाद्यै स्ततोदेवस्यसम्मुखम् ।
बद्धपद्मासनंशिष्यं तत्रारोप्यकृतांजलिः ॥ ८ ॥
कान्ताभिर्गीयमानन्तु स्तूयमानश्चवन्दिभिः ।
शंखाद्यैध्मायमानन्तु पठ्यमानःतुमंगळैः ॥ ९ ॥
अपमानंपरम्मन्त्रं ध्यायमानामिवाच्युतम् ।
अष्टांगेनार्चयित्वातु कुम्भमादायवैष्णवम् ॥ १० ॥
सतत्रस्थेनमन्त्रेण सम्यक्सिद्धिन्यपेक्षया ।
सहस्रावर्तितंकृत्वा शतावर्तितमेववा ॥ ११ ॥

सिद्धयेद्रुतद्हेमाभं स्मृत्मातमभिषिच्यच ।
स्वाहान्तम्मन्त्रमुच्चार्य प्लुतंहृत्कमळोदरात् ॥ १२ ॥
एवमुक्त्वानमोन्तन्तु ध्यात्वातंस्फटिकामलम् ।
उद्गीर्यकर्णरन्ध्रेण तस्यहृत्पद्मगंस्मरेत् ॥ १३ ॥
चिच्छक्तिविग्रहंब्रह्म त्वाह्लादानन्दलक्षणम् ।
समारोप्यधियासम्य क्स्वाधिकारन्तुचाखिलम् ॥ १४ ॥
प्रतिपाद्यार्चितंशुद्धं दिव्यमागमसंचयम् ।
शुभमाराधनाधार मक्षसूत्रंचकिंकिणीम् ॥ १५ ॥
स्रुक्स्रुवौयोगपट्टंच शंखचक्रेकमण्डलुम् ।
चमसंसार्घ्यपात्रंच दर्भान्कृष्णाजिनन्ततम् ॥ १६ ॥
पादुकेपादपीठंच च्छत्रमासनदर्पणे ।
मायूरंव्यजनंशुक्लं चामरंभगवद्ध्वजम् ॥ १७ ॥
यथार्हदण्डसहितं काषायेक्षौमवाससी ।
समुत्थाप्यासनात्सर्व माहृत्यस्थानजंजलम् ॥ १८ ॥
विनिक्षिप्यशुचौस्थाने दैवमभ्यर्च्यवैततः ।
तादर्थ्येनतुसन्तर्प्य पूर्णांतंचाग्निमध्यगम् ॥ १९ ॥
क्षान्त्वापूर्वोक्तविधिना सकुण्डान्मण्डलान्तरात् ।
अर्घ्यपात्रसमूहाच्च बलिदानंसमाचरेत् ॥ २० ॥
सोदकेनचभूताना मोदनेनाश्रमुच्चरन् ।
बलिम्मण्डलतःकृत्वा यागागाराच्चबाह्यतः ॥ २१ ॥
कृत्वान्तर्बलिदानन्तु प्रादक्षिण्येनवैपुरा ।
अथऊर्ध्वंइदंचोक्त्वा शेषन्तन्मण्डलेबहिः ॥ २२ ॥
नमोस्त्वच्युतभूतेभ्य स्सर्वेभ्यस्सर्वदैवहि ।
सदिक्पतिभ्यस्साख्रेभ्य श्शान्तिर्नोस्त्वस्यवैशिशोः ॥ २३ ॥
पुजाद्यमुपसंहृत्य दत्तशिष्टेनपूर्ववत् ।
वृत्तमण्डलमध्येतु सितपद्मोदरेततः ॥ २४ ॥

दत्ताशिष्टैर्यजेद्देवं सर्वदेवगुरुंप्रभुम् ।
तर्पयित्वाग्निमध्येतु कुर्यात्तस्यविसर्जनम् ॥ २५ ॥
तदीयमथनिक्षिप्य क्ष्मावटेवाजलांतरे ।
करकंवारिसम्पूर्ण मपरंशुभलक्षणम् ॥ २६ ॥
तत्रेष्टावीर्यमन्त्रेण मध्येमन्त्रास्त्रमुत्तमम् ।
मध्वम्बुपयसापूर्ण मादायविनिवेश्यच ॥ २७ ॥
तदस्त्रतोर्ध्यकलशं तन्मध्येस्त्रंचचक्रगम् ।
तमभ्यर्च्ययथान्यायं कृत्वाष्टशतमन्त्रितम् ॥ २८ ॥
वषट्पदनिरुद्धेन मूलमन्त्रेणतत्पुनः ।
दद्यात्तदन्तरस्त्रार्णेन प्राग्वत् पीयूषधारिणम् ॥ २९ ॥
निर्निर्द्रीकरणंकुर्यात् सर्वेषांमन्त्रवारिणा ।
तदम्बुधारादानेन ध्यानोच्चारयुतेनच ॥ ३० ॥
संविभज्याथथैतेषां मन्त्रपानं सुधामयम् ।
सुधाद्यस्त्रवरंपश्चा त्तमन्त्रं चक्रगंन्यसेत् ॥ ३१ ॥
आदायतन्तोयकुम्भं अस्त्रमन्त्रमुदीरयन् ।
भ्रामयेत्पूर्ववद्धारा मथमध्ये निधायतम् ॥ ३२ ॥
सम्पूर्णमुदकेनैव कृत्वाफलसमन्वितम् ।
गुरुयागमतःकुर्या च्छिष्यःप्रयतमानसः ॥ ३३ ॥
भगवद्यागवद्भक्त्या कर्मणामनसागिरा ।
यागोपयुक्तंसम्भारं तस्मैसर्वंनिवेद्यच ॥ ३४ ॥
सशिरःपाणियुग्मन्तु कृत्वावैचतदंघ्रिगम् ।
क्षान्तव्यस्तुप्रयत्नेन श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ ३५ ॥
पंचरात्रविदस्तद्व यतींश्च स्नातकादिकान् ।
सम्पूज्यविधिवद्दद्या त्तेषांशक्त्याचदक्षिणाम् ॥ ३६ ॥
संवाहनपरात्कालो लब्ध्वानुज्ञान्तु गौरवीम् ।
भ्रातृभिस्सहचाश्नीयात बहुभिःपूर्वदीक्षितैः ॥ ३७ ॥

तथान्यैर्भगवद्भक्तैस्सुहृत्सम्बन्धिबान्धवैः ।
व्रजन्तं सहशिष्यैस्तु कालेह्यन्यत्रतत्रवा ॥ ३८ ॥
तदिच्छयाह्यनुव्रज्य निवर्तेतायथैवयदा ।
कृत्वातु साष्टपतनं बहुशस्सप्रदक्षिणम् ॥ ३९ ॥
आमोक्षात्सर्वसिद्धीनां भक्तानां भावितात्मनाम् ।
परागतिर्गुरुर्यस्मात् प्रसाद्यस्स्मृतएवसः ॥ ४० ॥

इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायामभिषेकविधिर्नाम विंशः परिच्छेदः ॥२० ॥

अथ एकविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

भगवन्नथविश्वात्मा चोदितस्तालकेतुना ।
द्विजप्रधानायत्तन्म आकर्णयतसांप्रतम् ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

नियमाःकिं स्वरूपास्तु दातव्यादीक्षितस्यच ।
गुरुणाप्रतिपन्नस्य शासनेस्मिन् जगत्प्रभोः ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

प्रत्येकस्मिन्हिनियमे निर्गतेतु गुरोर्मुखात् ।
प्रब्रूयाद्बाढमित्येवं शिष्यश्शोकाभिशान्तये ॥ ३ ॥
नाक्रम्यागौरवीच्छाया दैवी यानगतात्वपि ।
गुरुवद्गुरुवर्गश्च द्रष्टव्यो नित्यमेवहि ॥ ४ ॥

शयनासनयानाद्यं तदीयमभिवादयेत् ।
अतन्द्रितस्सदाकुर्या द्व्यापारं तद्गृहेखिलम् ॥ ५ ॥
नासने तत्समक्षंच वस्तव्यं नचदक्षिणे ।
संयन्त्रित स्संयतवाक् तदाज्ञां सम्प्रतीक्षते ॥ ६ ॥
तत्सन्निधौतु नान्येषां प्रत्युत्थानं समाचरेत् ।
कुर्यात्संशय विच्छित्ति नतदादेशतोविना ॥ ७ ॥
व्याख्यानमागमानांच योगाभ्यासश्चधारणा ।
एवमादिकमन्यच्च स्वगृहे न गुरोर्गृहे ॥ ८ ॥
न शंखचक्रपद्मांके भोक्तव्यं भाजनेतुवै ।
तल्लक्ष्मचोपलंकाष्ठं लोष्ठंवाफलकादिकम् ॥ ९ ॥
क्रमणीयंनपादेन कल्पयन्नैवासनार्थतः ।
भगवच्छासनज्ञाना माराधनरतात्मनां ॥ १० ॥
यथोचितंयथाशक्ति पूजाकार्यासदैवाहि ।
प्रासादंदेवदेवीय माचार्यं पाञ्चरात्रिकम् ॥ ११ ॥
अश्वत्थश्च वटन्धेनुं सत्समूहं गुरोर्गृहम् ।
दूरात्प्रदक्षिणीकुर्या त्रिकालंप्रतिमांविभोः ॥ १२ ॥
दण्डवत्प्रणिपातैस्तु नमस्कुर्याच्चतुर्दिशम् ।
नयानपादुकारूढो नसोपानत्कपादभृत् ॥ १३ ॥
विनिक्षिप्तमनाभूत्वा संविशेद्भगवद्गृहम् ।
नव्याख्यावसरेकुर्या त्प्रत्युत्थानाभिवादने ॥ १४ ॥
नाभक्तानां नमूर्खानां नास्तिकानां विशेषतः ।
दातव्यस्संप्रवेशश्च नोपहासरतात्मनाम् ॥ १५ ॥
नापूजितं समुद्घाट्यं शासनं पारमेश्वरम् ।
समक्षं नान्यभक्तानां नतत्सन्देह शान्तये ॥ १६ ॥
प्रकाशनीयं तल्लोभा न्नचान्येन कुतोभयात् ।
सुगन्ध फलपुष्पाद्य मपूर्वं मुचितंचयत ॥ १७ ॥

अभोज्यं गुरुदेवाग्नि निवेदन विवर्जितम् ।
तस्करात्पतिताच्चण्डा द्दम्भलोभसमन्वितात् ॥ १८ ॥
मात्रावि [लुब्धाद्वि] त्तं न गृह्णीयात् अभक्तादुपचारतः ।
गृहीत्वाभगवद्भिम्बं वृत्त्यर्थमटतीह्यः ॥ १९ ॥
नगरापणवीधीषु तस्यदेवलकस्यच ।
दर्शनं स्पर्शनंचैव कुर्यात्संम्भाषणंनाहि ॥ २० ॥
गायेत्तुभगवद्गाथां योग्रामे नगरान्तरे ।
तम्प्रभुस्तावकंचैव पूजयेच्चैत्र [?] सर्वदा ॥ २१ ॥
विष्णुव्रतपरंचैव विष्ण्वायतनवासिनं ।
विष्ण्वालाप कथासक्तं विष्ण्वायतनमार्जकम् ॥ २२ ॥
श्रावकंवैष्णवानांच विष्णुधर्मपरायणम् ।
पर्येष्टिकृद्वैष्णवानां मान्योवै विष्णुवत्सदा ॥ २३ ॥
प्रातरुत्थाय चिन्वीयात् स्वारामात्स्वयमेवहि ।
पूजार्थं मस्त्रंमन्त्रेण पुष्पादीन् प्रयतस्सदा ॥ २४ ॥
याया दरण्य मथवा निर्बाधं हि तदार्जने ।
अकण्टकद्रुमोत्थाश्च कण्टकद्रुमजा अपि ॥ २५ ॥
हृद्या स्सुगन्धाः कर्मण्या ग्राह्या स्सर्वेषितादयः ।
उग्रगन्धाह्यकर्मण्या स्सवर्प्रसिद्धा स्तथैव च ॥ २६ ॥
चतुष्पथशिवावास श्मशानावनिमध्यगाः ।
क्षता अशनिपाताद्यैः क्रिमिकीटसमावृताः ॥ २७ ॥
वर्जनीयाः प्रयत्नेन पत्रपुष्पफलादयः ।
अम्बुजानि सुगन्धीनि सितरक्तानि कानिचित् ॥ २८ ॥
योक्तव्यानि पवित्राणि नित्य माराधकेन तु [नेद्रुवै] ।
सांकुराणि च पत्राणि भूगतान्येव मेवहि ॥ २९ ॥
विहितान्यर्चने नित्यं यथर्तुप्रभवानि च ।
नगृह्द करवीरोत्थैः कुसुमै रर्चनं हितम् ॥ ३० ॥

विशेषत स्सकामस्य सिद्धिभूतियुतस्य च ।
अतोन्यथा न दोषोस्ति दोष उन्मत्तकादिभिः ॥ ३१ ॥
सद्योहतानां विहित स्त्व म्लानानां यदा क्रयः ।
प्रदान मम्बुसिक्तानां तेषां कार्यं नचान्यथा ॥ ३२ ॥
निर्दोषतां प्रयान्त्याशु मन्त्रिणा मवलोकनात् ।
भवन्ति भक्तिपूतानि हृन्मन्त्रनिरतात्मनाम् ॥ ३३ ॥
न कांस्यपात्रे भोक्तव्यं न तत्र विनिवेदयेत् ।
देवाय मधुपर्कार्थं तथा वै सति सम्भवे ॥ ३४ ॥
मृण्मयायसपात्रेषु न धूप मपि निर्दहेत ।
धूपार्थं गुल्गुलु स्साज्यो देयश्च सुरभिः परः ॥ ३५ ॥
सह घण्टारवेणैव दीपार्थं परिवर्जयेत् ।
मेदोमज्जावसातैलं घृतं तैलविमिश्रितम् ॥ ३६ ॥
नाविकं मधुपर्कार्थे दधिक्षीरादिकं शुभम् ।
कौलुत्थः कौलयः कार्ष्णशाल्युत्थो नोदनोहितः ॥ ३७ ॥
नापक्वान्नं न मांसश्च नारनाळविभावितम् ।
नचाराधनकालेतु समुत्तिष्ठे त्त्वरान्वितः ॥ ६८ ॥
आसमाप्तिक्रियां चैव उपरोधेन केनचित् ।
आधारा द्भगवद्बिम्बा द्भद्रपीठा ज्जलच्युतिः ॥ ३९ ॥
न कार्या कण्टकै र्लोहैः मृदुकूर्चादिना विना ।
नस्नाया न्न स्वपे न्नग्नो न मौनं चाचरे द्गुरोः ॥ ४० ॥
नोच्छिष्टं संस्पृशेद् किंचि न्नाश्नीया द्भगवद्गृहे ।
सन्निकर्षे नचाग्नेस्तु न गृहे मद्यसंकरे ॥ ४१ ॥
भक्तानां कृतदीक्षाणां व्यंगंशा [श्शा] स्त्रार्थमे [ए] वच ।
नकुर्या त्तैर्जिगीषुस्सन् [अन्येषां धर्मशास्त्रं च]
लोभनिर्मुक्तयाधिया ॥ ४२ ॥
शिष्याणां विष्णुभक्तानां नित्यं कुर्याच्च संग्रहम् ।
मानमात्सर्यकार्पण्य लोभमोहादयो ऽ गुणाः ॥ ४३ ॥

वर्जनीयाः प्रयत्नेन [नेतव्या स्ता नवं सर्वे]
यावज्जीवावधि क्रमात् ।
अकृत्स्ना दुपसन्नानां देशान्तरनिवासिनाम् ॥ ४४ ॥

इष्टोपदेशः कर्तव्यो नारायणरतात्मनाम् ।
यो नवेत्याच्युतं तत्वं पञ्चरात्रार्थ मेव च ॥ ४५ ॥
तथा सद्वैष्णवीं दीक्षां नानाशास्त्रोक्तलक्षणाम् ।
न तेन सह सम्बन्धः कार्यो भिन्नक्रमेण तु ॥ ४६ ॥

न शास्त्रार्थस्य शास्त्राणां बुद्धिपूर्व उपप्लवः ।
आचर्तव्य इहाज्ञानात पारम्पर्यक्रमं विना ॥ ४७ ॥
प्रष्टव्यो भगवद्भक्त आप्तो लक्षणकोविदः ।
प्रसिद्ध आर्जवे वृद्धो नष्टं शास्त्रार्थलक्षणम् ॥ ४८ ॥
मुद्रामण्डलमन्त्राणां निस्सन्देहपरेण च ।
भवितव्यं गुरूणां च सकाशा त्सर्वदैव हि ॥ ४९ ॥

नच सर्वज्ञमन्त्राणां विना भावांशकेनतु ।
आनुकूल्यं गवेष्टव्य म्मुक्त्वा मण्डलदर्शनम् ॥ ५० ॥

नाभिचक्रेतु हृत्पद्मे कन्दमूले गळावटे ।
भ्रूमध्ये ब्रह्मरन्ध्रेच स्थाने ष्वेतेषु मन्त्रराट् ॥ ५१ ॥
स्मर्तव्य स्सूर्यसंकाशः प्रवासे शयने ध्वनि ।
मृगसूकरमांसानि नाद्यान्मीनोत्थितानि च ॥ ५२ ॥

न हंसकच्छपीयानि न शृंगाटफलानि च ।
न तथा पद्मबीजानि न वटाग्रं समारुहेत ॥ ५३ ॥
छेद्यमानं न तत्पश्ये त्तद्दलं नांघ्रिणा स्पृशेत ।
पुण्यक्षेत्रं महातीर्थं सिद्धाश्रम मनुत्तमम् ॥ ५४ ॥
वैष्णवीं पर्षदं वापि व्यक्तस्थानं तथाच्युतम् ।
आसाद्य मण्डलं कृत्वा चक्रं वा द्वादशारकम् ॥ ५५ ॥

निर्वाहणीयं विधिवत् चातुर्मास्यं महामते ।
गृहे संयमपूर्वं वा क्रमं कृत्वा तु कुड्यगम् ॥ ५६ ॥
चतुर्विधेन रजसा प्रतिमाया अथाग्रतः ।
संयुक्तानपि पूर्वोक्तैः एतांश्च समयान् सदा ॥ ५७ ॥
निर्वाहकाणां भक्तानां प्रयच्छेत् सततं गुरुः ।
ज्ञात्वा निर्वाहकं भक्तं तस्यादौ देशिकेनतु ॥ ५८ ॥
समुद्दिश्यास्तु ते सर्वे निर्वहत्यथ येषु वै ।
तेषु तेषु नियोक्तव्यो यथा न च्यवते पुनः ॥ ५९ ॥
धावन्ति समयघ्नस्य सविघ्नास्तु विनायकाः ।
विमुखा सिद्धयो यान्ति ह्यापदो हि भवन्ति च ॥ ६० ॥
ज्ञात्वैवं सावधानेन निर्वक्तव्यं हितान् प्रति ।
सार मादाय वै बुद्ध्या निर्मथ्य नियमोदधिम् ॥ ६१ ॥
कृपया गुरुणादेय मशठानांतु पंचकम् ।
भक्ति रग्नौ गुरौ मन्त्रे शास्त्रे तदधिकारिणि ॥ ६२ ॥
नियतं पंचकं चास्य यथावत्परिपालनात् ।
अनुष्ठानात्तु नान्येषां स्वातन्त्र्येण यथेच्छया ॥ ६३ ॥
भव्यानां मनसोभीष्टाः प्रवर्तन्तेहि सिद्धयः ।
ये ऽनिर्मलेन मनसा उपरोधात्तु कुर्वते ॥ ६४ ॥
पालनं समयानां च ते मज्जन्त्यसितेध्वनि ।
सुप्रसन्नेन मनसा यथैतत्परिपाल्यते ॥ ६५ ॥
तथा प्रसाद मभ्येति स्व आत्मातु हितैषिणाम् ।
नूनं कालुष्यमुक्तानां स्थिताना मिह सत्पथे ॥ ६६ ॥
समये साधकाचार्यपुत्रकाणां भवेत् शुभम् ॥ ६७ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां
समयविधि र्नाम
एकविंशः परिच्छेदः ॥ २१ ॥

अथ द्वाविंशः परिच्छेदः ।

संकर्षणः ।

लक्षणं ज्ञातु मिच्छामि चतुर्णां देव सांप्रतम् ।
विज्ञातव्यास्तु कै र्लिंगैः भेद स्तेषां तु किंकृतः ॥ १ ॥

श्रीभगवान् ।

यश्श्रीमान् श्रद्धधानस्तु मतिमान् सुदृढव्रतः ।
सत्यवाक् भगवद्भक्तो मिताशी संगवर्जितः ॥ २ ॥
गुर्वाराधननिष्ठस्तु स्थिरबुद्धिरतन्द्रितः ।
सद्वैष्णवकुले जात स्तु संस्कारै स्सुसंस्कृतः ॥ ३ ॥
पुरामाता पितृभ्यान्तु नीतस्सद्योग्यतापदम् ।
विमुक्तसंकरोदान्तः परत्रभयशंकितः ॥ ४ ॥
साधुसंगमसाकांक्ष श्शास्त्रार्था स्वादलम्पटः ।
तत्संचय व्यसनवा न्धार्मिकाणां पथि स्थितः ॥ ५ ॥
शुभकर्मरतो नित्य मदीनस्सत्ववान्क्षमी ।
धीरोदयापरश्चैव साधूना मुपकारकृत् ॥ ६ ॥
निर्मलाम्बरधारीच विमलांगस्सदैवहि ।
प्रियभाषी प्रसन्नास्यः परद्रव्ये ष्वलोलुपः ॥ ७ ॥
परदार स्पृहामुक्त स्सद्विवेक पदाश्रितः ।
क्षत्रविट् छूद्रजातीयो मद्यमांसे ष्वलम्पटः ॥ ८ ॥
शौचस्वाध्यायनिरत स्सन्तुष्ट स्सततोद्यतः ।
उच्छिष्टवर्जनपर श्चक्रतप्त तनुस्सदा ॥ ९ ॥
मानमात्सर्यकार्पण्य परित्यागपरोमहान् ।
दैवेपित्र्येसदोद्युक्तो दम्भाचार विवर्जितः ॥ १० ॥

निश्शेषाणा मकर्मण्य द्रव्याणां परिहारकृत् ।
मातु र्जनकनिष्ठानां सद्बन्धूनांच वत्सलः ॥ ११ ॥
व्रक्तनिर्वाहकश्चाभी र्नित्यंनीचासनप्रियः ।
सर्वेषामूर्ध्वतोनित्यं स्थितिकामपरायणः ॥ १२ ॥
वंशोद्धारैकरतया सुधियालंकृतस्सदा ।
गुरुप्रसादादन्यत्र स्वगृहेवागुरोर्गृहे ॥ १३ ॥
लब्धदर्शनमात्रो वै मन्त्रमूर्तेस्तुमण्डले ।
गुरुदृग्वीक्षणेनैव प्रोक्षणेनैवसंस्कृतः ॥ १४ ॥
बुद्ध्यतेतावताचैव कृतार्थोस्मीति सांप्रतम् ।
ततःप्रभृतिकालाच्च सुप्रसन्नाच्च देशिकात् ॥ १५ ॥
पाठपूर्वंहिशास्त्रार्थ मभ्यर्थयति योनिशम् ।
श्रुत्वाविचारयत्यर्था नेकान्तेविजनेस्थितः ॥ १६ ॥
नाभिमानपदंयाति सुसम्पूर्णोपिचोदितः ।
शिक्षयत्यथनान्येषां लुब्धस्स्वार्थस्य सिद्धये ॥ १७ ॥
नोद्ग्राहयतिशास्त्रार्थं मभ्यर्थयतियोनिशम् ।
नविक्रियामवाप्नोति ह्याक्षिप्तोप्यथसंसदि ॥ १८ ॥
नमन्यतेतदात्मस्य ग्विजेष्यामीति वादिनः ।
कुण्डमण्डलमुद्रास्त्र पीठबिम्बालयेषुच ॥ ९१ ॥
समन्त्रेषुच बुद्धिस्थं नित्यंकुर्याच्च संग्रहम् ।
अयनादिषुकालेषु प्रत्यहं त्वस्यसम्भवात् ॥ २० ॥
देवमर्चापयेत्कुर्यात् स्वयंवामान्त्रमर्चनम् ।
गुर्वादिष्टो गुरूणांच कुर्यात्पादाभिवन्दनम् ॥ २१ ॥
कार्यांतेषांनजिज्ञासा ययायात्मप्रसन्नताम् ।
प्रसाद्यविधिवत्पृच्छे दबुद्धमथविस्मृतम् ॥ २२ ॥
विज्ञातमथवाज्ञात माचार्यैःपरिचोदितः ।
वत्सलांतेषां स्वकांमुद्रां गुप्तांकृत्वा प्रकाशयेत् ॥ २३ ॥

संस्कृतश्रुतपाठाभ्यां स्वगुरुंप्रार्थयेत्ततः ।
भगवद्यागपूर्वन्तु पुत्रकाख्यंपरम्पदम् ॥ २४ ॥
असन्निधानात् स्वगुरोः प्रार्थयेत्तत्प्रतिष्ठितम् ।
तदभावात्तुवैचान्यं क्रमात्सद्वैष्णवोद्दियः ॥ २५ ॥
नान्यदर्शनसंस्थन्तु गुरोर्यस्माद्वैष्णवात् ।
कर्मतन्त्रंसमन्त्रंच द्रव्यसंघातजम्फलम् ॥ २६ ॥
नूनंवैफल्यमायाति तस्मात्तंपरिवर्जयेत् ।
द्रव्यमन्त्रक्रियाभाव भेदात्फलमनश्वरम् ॥ २४ ॥
जायतेकर्मिणांशश्व दभेदाद्वैश्यकर्मिणाम् ।
सर्वत्रसमबुद्धीना मात्मन्यभिरतात्मनाम् ॥ २५ ॥
लोकाचारवियुक्तानां यज्ञविग्राह्रिणान्तुवै ।
ज्ञात्वैवंसहवैयस्य सम्बन्ध स्सफलोभवेत् ॥ २६ ॥
सर्वदासउपास्तव्य इहामुष्मिकसिद्धये ।
लिंगैरेतैःपरिज्ञेय स्सहजोत्थैरकृत्रिमैः ॥ २७ ॥
आचार्यैस्समयीनाम शिष्योजात्याचतुर्विधः ।
एवंपुत्रकपूर्वाये परिज्ञेयास्तुतेत्रयः ॥ २८ ॥
किन्तुतस्यविशेषोय स्तमिदानींनिबोधतु ।
विज्ञातागुरुणायस्य विनियोगात्कृतार्थता ॥ २९ ॥
स्वल्पमद्धयोत्तमाधिन शिक्षितेनागमेनच ।
तस्यानुग्रहबुध्यातु आभू [हू] तस्याच्युतालये ॥ ३० ॥
कृत्वानिरीक्षणाद्यश्च देवधाग्नि वदेत्स्वयम् ।
तुष्टोमन्त्रमयंसम्यक् साघ्यर्यपुष्पाक्षतांजलिः ॥ ३१ ॥
ततःप्रभृतिकालाच्च ध्यानंन्यासादिकंविना ।
पूजनंमन्त्रमात्रेण वह्नितर्पणवर्जितम् ॥ ३२ ॥
योग्यतापदसिद्धयर्थं दत्तम्विम्बेष्सुवास्थले ।
सामान्यविधिनाचोक्तो गुरुणाचार्चयाच्युतम् ॥ ३३ ॥

सतथेतितद्भुक्तश्च मत्तस्वेमुदितस्सदा ।
आलोचयंस्तु शास्त्रार्थं स्वमुद्रामुद्रितन्तुवै ॥ ६४ ॥
शक्त्यानिरीक्षमाणश्च योगक्षेमादिकंगुरोः ।
तदाराधननिष्ठस्तु तच्चित्तस्तत्परायणः ॥ ३५ ॥
समाक्षिप्तस्तदादेशा न्मन्त्रमुद्राद्वयंविना ।
कीर्त्यर्थंस्वगुरोर्ब्रूयात् ज्ञातंशास्त्रार्थ मुत्तमम् ॥ ३६ ॥
विचार्यस्वधियासम्य ग्वैष्णवानां हि संसदि ।
यथानैतिजनानांच मध्ये मात्सर्यभूमिताम् ॥ ३७ ॥
सशिष्यःपुत्रकोनाम स्वपुत्रादधिकस्सदा ।
साधकाख्येविशेषोय स्त मिदानींनिबोधमे ॥ ३८ ॥
पूर्वव ल्लब्धदीक्षस्तु मन्त्राराधनतत्परः ।
स्नानादिना खिलेनैव देवभूतेन कर्मणा ॥ ३९ ॥
सिद्धये स्वात्मन श्चैव लोकानां सा [रा] धनाय च ।
वने वा यतनोद्देशे स्वगृहे वा मनोरमे ॥ ४० ॥
मन्त्रसेवार्घ्यदानं च कुर्या न्मन्त्रव्रतं महत् ।
परमः पालनीय श्च तेनैव समय स्सदा ॥ ४१ ॥
यदतीवच संलब्धं यच्छक्त्यानन्द मात्मनि ।
तदाश्चर्यं न वक्तव्यं पूजापूर्वं गुरो र्विना ॥ ४२ ॥
आत्मीयमुद्रासंयुक्तो नित्योद्युक्त स्स्वकर्मणि ।
श्रद्धया य स्सबोद्धव्य स्साधको भगवन्मयः ॥ ४३ ॥
लिंगैः पूर्वोदितै र्युक्त स्सभियुक्तो विशेषतः ।
अनुग्रहार्थं गुरुणा भक्तानां विनियोजितः ॥ ४४ ॥
पदानि पदमन्त्राणां सार्थकानि च वेत्ति यः ।
वाच्यवाचकभावेन सांगनांगवशेन वा ॥ ४५ ॥
करविग्रहकल्हार चक्रन्यासार्थ मेव च ।
समेन विषमेणैव सक्र स्त्रिकादिकेन च ॥ ४६ ॥

तेषा मर्थवशा च्चैव विनियोगं हि वस्तुषु ।
ध्यानदैवतविज्ञाना द्व्यापकत्वन्तु चाध्वनि ॥ ४७ ॥
निर्लिंगं देवतानां च शब्दब्रह्मत्व मेवहि ।
यथावदनुजानाति स्ववर्णैः प्रागुदीरितम् ॥ ४८ ॥
सांकर्य मागमानां च वेत्ति वाक्यवशात्तु यः ।
तत्र वै त्रिविधं वाक्यं दिव्यं च मुनिभाषितम् ॥ ४९ ॥
पौरुषं चारविन्दाक्ष तद्भेद मवधारय ।
यदर्थाढ्य मसन्दिग्धं स्वच्छ मल्पाक्षरं स्मृतम् ॥ ५० ॥
तत्पारमेश्वरं वाक्य माज्ञासिद्धं हि मोक्षदम् ।
प्रशंसकं हि सिद्धीनां सम्प्रवर्तक मप्यथ ॥ ५१ ॥
सर्वेषां रंजकं गूढं निश्चयीकरणक्षमम् ।
मुनिवाक्यन्तु तद्विद्धि चतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ५२ ॥
अनर्थक मसम्बद्ध मल्पार्थं शब्दडम्बरम् ।
अनिर्वाहक माद्योक्ते वाक्यं तत्पौरुषं स्मृतम् ॥ ५३ ॥
हेयं चानर्थसिद्धीना माकरं नरकावहम् ।
प्रसिद्धार्थानुवादं यत संगतार्थं विलक्षणम् ॥ ५४ ॥
अपिचे त्पौरुषं वाक्यं ग्राह्यं तन्मुनिवाक्यवत् ।
एव मादेय वाक्योत्थ आगमो यो महामते ॥ ५५ ॥
सन्मार्गदर्शनं कृत्स्नं विधिवादं च विद्धि तम् ।
तत्प्रामाण्यात्तु यत्किंचित् समभ्यूह्य यथार्थतः ॥ ५६ ॥
पूर्वापराविरोधेन निर्वाहयति सर्वदा ।
भक्तानां चोदित स्त्वेवं पदवाक्यप्रमाणवित ॥ ५७ ॥
स्वमुद्रालंकृतश्चापि य स्सदा चक्रधृक्चरेत ।
स देशिको निबोद्धव्य स्सर्वै स्सर्वाधिको गुणैः ॥ ५८ ॥
वेदयत्यन्यथात्मानं योऽन्यस्मिन् योजितं पदे ।
कृत्वापेक्षान्तु हृदये स याति नरकेधमः ॥ ५९ ॥

नो भाजनं स्यात सिद्धीनां क्रमत्यागे कृते सति ।
स्व माचारं स्वकां जातिं स्वगोत्रं स्वगुरो गृहम् ॥ ६० ॥
स्वपदं च स्वसंस्कारं प्राङ्निषिद्धेन वै विना ।
गौरय त्यचिरा द्यो वै पातित्य मुपयाति सः ॥ ६१ ॥
तस्मा च्छ्रेयोर्थिना नित्यं नाभिमानं न लक्षयात् ।
अधरोत्तरता सम्य गाचर्तव्या च कुत्रचित् ॥ ६२ ॥

संकर्षणः ।

मुद्राच्चतुष्टयं देव कीदृग्लक्षणलक्षितम् ।
ज्ञायते यत्परिज्ञाना द्देशिकान्तं चतुष्टयम् ॥ ६३ ॥

भगवान् ।

यत्पूर्वन्नृहरेः प्रोक्तं शिरोमुद्रादिपंचकम् ।
तदंगुष्ठविनिर्मुक्तं विद्धि न्यूनांगुलैः क्रमात् ॥ ६४ ॥
चतुष्टयं चतुर्णान्तु गुर्वन्तानां यथास्थितम् ॥ ६४½ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
अधिकारिमुद्राभेदविधि नाम

द्वाविंशः परिच्छेदः ॥ २२ ॥

अथ त्रयोविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

कामपालेनदेवेश स्वथब्राह्मणसत्तमाः ।
चोदितोयत्तदधुना कथयामिसमासतः ॥ १ ॥

सङ्कर्षणः ।

ज्ञातोविभवदेवानां देवबीजगणोमया ।
अधुनाज्ञातु मिच्छामि तत्पिण्डनिचयोद्विय: ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

यथाक्रमोदितानांच देवानांविनिबोधतु ।
पिण्डमन्त्रगणंमत्त स्सावधानेनचेतसा ॥ ३ ॥
नाभेरष्टमबीजंयत् स्थितन्तत्सप्तमोपरि ।
तदधश्चोत्तरंचाक्षा दरान्तेनविभूषयेत् ॥ ४ ॥
अथोत्तरंचाक्षदेशा दादायतदधोन्यसेत् ।
बीजंनेमेर्द्वितीयंयत् पद्मयांमद्ध्येतदासने ॥ ५ ॥
आधारषष्ठंसंरूढं कुर्याद्वैनाभिसप्तमम् ।
अरात्षष्ठस्यचोर्ध्वेतु नाभिपूर्वन्तुविन्यसेत् ॥ ६ ॥
सप्तमंचाष्टमंचापि ह्युपर्युपरिवैक्रमात् ।
अथाष्टमंनाभिदेशा दारूढंसप्तमोपरि ॥ ७ ॥
तदधोमध्यमंचाक्षनवमंपरिकीर्तितम् ।
भूयोरात्पंचम [त] स्योर्ध्वे दद्यान्नाभितृतीयकम् ॥ ८ ॥
बाह्यात्तृतीयन्तन्मूर्ध्नि पिण्डोयंदशमस्स्मृतः ।
द्वितीयंनाभिदेशाच्च तत्तृतीयंतदूर्ध्वगम् ॥ ९ ॥
नेमेराद्यन्तमूर्ध्वेतु स्मृतमेकादशंत्विदम् ।
अधोनाभिचतुर्थस्य सप्तमंविनिवेश्यच ॥ १० ॥
तदधोनेमिपूर्वन्तु एतद्द्वादशमंस्मृतम् ।
नेमेस्त्रिदशमादाय तदधोयोजयेत्क्रमात् ॥ ११ ॥
सप्तमं च चतुर्थं च पुन र्नाभे र्महामते ।
अरा ष्षष्ठावना स्सर्वे पिण्डमेतत्रयोदशम् ॥ १२ ॥

नाभे श्चतुर्थ मादाय तदूर्ध्वे सप्तमं न्यसेत ।
नवमं चॉपि तन्मूर्ध्नि एत द्विद्धि चतुर्दशम् ॥ १३ ॥
नेमे श्चतुर्थसंख्यस्य ऊर्ध्वाधोभ्या न्निवेश्य च ।
वर्ण नाभिद्वितीयं तद् तत्पंचदशमं स्मृतम् ॥ १४ ॥
यद्विंशसंख्यकं बाह्या दादाधाराख्यमण्डलात् ।
सान्तिमेन च षष्ठेन वृत्तमायादनन्तरम् ॥ १५ ॥
नेमेस्सप्तमवर्णस्य ऊर्ध्वाधोभ्या न्निवेश्यच ।
नाभिदेशा द्वितीयं य द्विद्धि सप्तदशन्तु तद ॥ १६ ॥
नवमं नाभिदेशाच्च सप्तमस्योपरि न्यसेद् ।
यथाष्टमं नाभिदेशा त्कुर्या त्सप्तममूर्ध्वगम् ॥ १७ ॥
द्वितीयमपि तस्याथ तस्मा द्वै नाभिमण्डलात ।
अस्य त्रयोदशा दूर्ध्वे न्यूनविंशतिमन्तु तद् ॥ १८ ॥
नाभे श्चतुर्थ तस्योर्ध्वे तत्तृतीयं तदूर्ध्वगम् ।
तत्रैव सप्तमं य द्वै विद्धि विंशतिमं त्विदम् ॥ १९ ॥
द्वितीयस्याष्टम न्नाभे र्वर्णस्योर्ध्वे नियोज्य च ।
अरा त्षष्ठं च तस्याधः कुर्या त्तदनु लांगलिन् ॥ २० ॥
नवमं नाभिदेशाच्च तृतीयस्योपरि न्यसेत् ।
द्वितीयं तदधः कुर्या त्त्रयोविंशतिमं स्मृतम् ॥ २१ ॥
अष्टमं सप्तमं नाभे द्वितीयं प्रथमं ततः ।
क्रमेण योजये च्चैव अरा त्षष्ठस्य मूर्धनि ॥ २२ ॥
नेमे स्सप्तम मादाय तदधो नाभिसप्तमम् ।
तत्तृतीयं च तस्याधः चतुर्विंशतिमं स्मृतम् ॥ २३ ॥
नाभे स्तृतीयं तस्योर्ध्वे द्वितीयं तस्यचोपरि ।
निवेश्य नेमिपूर्वन्तु षड्विंशं मधुनोच्यते ॥ २४ ॥

अरा त्वष्टासनं कुर्या द्वर्णनाभितृतीयकम् ।
तदूर्ध्वे सप्तमं चैव अतोन्य मवधारय ॥ २५ ॥
न्यूनं षड्विंशतिं नेमे स्तस्योर्ध्वाधोगतं न्यसेत् ।
सप्तमं नाभिवर्णेभ्य स्त्वरवर्गाच्च पंचमम् ॥ २६ ॥
नेमे राद्यद्वितीयं च आदाय तदधो न्यसेत ।
मध्यमक्षा न्महाबुद्धे रष्टाविंशतिमं स्मृतम् ॥ २७ ॥
नवमं सप्तमं नाभे स्तृतीयं च तृतीयकम् ।
अथोत्तरस्थ मक्षाच्च आदाय तदधो न्यसेत ॥ २८ ॥
तृतीयं च द्वितीयं च नाभिदेशा दनन्तरम् ।
नाभिद्वितीय मादाय सप्तमं तुर्यमेव च ॥ २९ ॥
तृतीयस्याथ वै नाभे र्बाह्या दाद्यं तु मूर्धगम् ।
अक्षमस्याथ वै नाभे रथ ऊर्ध्वे द्वितीयकम् ॥ ३० ॥
दद्या त्तदन्वरा त्वष्टुं तस्यैवाधोगतं तु वै ।
अरा त्वष्टस्य चोर्ध्वेतु नाभिपूर्वं च तत्परम् ॥ ३१ ॥
विनिवेश्याष्टमं चापि षट्त्रिंश मवधारय ।
सप्तमं च तृतीयं च चतुर्थं नाभिमण्डलात ॥ ३२ ॥
योजयित्वा तदूर्ध्वे चाप्यराणां त्रिदशं न्यसेत ।
अथवा नवमं नाभे स्तृतीयं च द्वितीयकम् ॥ ३३ ॥
तत्सप्तत्रिंशकं विद्धि नाभिदेशा दथाहरेत ।
अरा त्वष्टासनं पूर्वं द्वितीयं च तदूर्ध्वतः ॥ ३४ ॥
नवमं चापि तस्योर्ध्वे पिण्डास्त्वद्यादिमं विना ।
अरान्ताद्येन वै मूर्धा सर्वे कार्या ह्यलंकृताः ॥ ३५ ॥
नमोन्ताः प्रणवाद्याश्च युक्ता स्संज्ञापदै स्स्वकैः ।
अरान्ताद्यं विना यस्य य ऊर्ध्वे वर्धते स्वरः ॥ ३६ ॥
अधोवानाभिपूर्वेण सहसा केवलं हितम् ।
अपास्य च ततः कुर्यां त्सर्वेषां पूजनाय च ॥ ३७ ॥

स्वेन स्वेनतु पिण्डेन सिद्धवत्त्वांगकल्पनम्।
नमः प्रणवसंज्ञास्याः जातिं कर्मवशा त्पुनः॥ ३८ ॥
आतदुक्तात्तु यजनात मोक्षनिष्ठ स्समाचरेत्।
बीजपिण्डपदोत्थानां विनियोगन्तु चाखिलम्॥ ३९ ॥
किन्त्वेषां वैभवी मुद्रा देयाराधनकर्मणि।
तदंगमुद्रा श्चांगानां योज्या मन्त्रे स्स्वके स्सह॥ ४० ॥
... ... सैह्ममन्त्रोदितं मया।
दीक्षापूर्वं हि मन्त्राणां चातुर्वर्ग तथासनम्॥ ४१ ॥
लक्षणं पदमन्त्राणा मथेदानीं निबोधतु।
ये विना लब्धसत्ताना मर्चनं हि न जायते॥ ४२ ॥
विश्वातीताय विमलपदं विद्याविधायिने।
पद्मनाभाय वै विश्वव्यापिने तदनन्तरम्॥ ४३ ॥
चतुर्विंशाक्षरं विद्धि एतत्संख्यं परं शृणु।
ज्योतीरूपाय पंचार्णं पदं गगनमूर्तये॥ ४४ ॥
ध्रुवाय दद्या त्तदनु परमन्त्रयक्षरं ततः।
पदप्राप्तिचतुर्वर्णं हेतवे त्र्यक्षरं त्विति॥ ४५ ॥
अनन्ताय पदं दद्या त्ततो परिमिताय च।
सर्वाश्रयाय तदनु तदन्ते धृतशक्तये॥ ४६ ॥
एतद्विंशतिसंख्यं च द्वाविंशं क्रमत श्शृणु।
नमो भगवते कृत्वा वासुदेवाय वै ततः॥ ४७ ॥
सर्वशक्त्यात्मने नन्तमूर्तयेतु पदं त्विति।
विद्धया [द्या] त्मने महाशब्दं पुरुषाय पदं ततः॥ ४८ ॥
मोहमायापदं चैव ततो विध्वंसिने नु वै।
सदोदिताय शब्दं तु सर्वशक्ति पदं ततः॥ ४९ ॥
नियोक्तव्यं चतुर्वर्णं सप्तविंशाक्षरं स्मृतम्।
पदं वेदविदे विश्वव्यञ्जकाय ततो भवेत्॥ ५० ॥

तदन्ते विश्वपतये ततो वै परमात्मने ।
एष विंशतिभि र्वर्णैः शृणु सप्तदशाक्षरम् ॥ ५१ ॥
ज्ञानात्मने पदं कुर्यात संविच्छब्द मतः परम् ।
पदं प्रकाशाशयाय शान्तरूपाय वै ततः ॥ ५२ ॥
अनन्तशक्तयेसर्व व्यापिनेतदनन्तरम् ।
जगन्मयायतदनु विश्वरूपायवैपदम् ॥ ५३ ॥
एकविंशतिभिर्वर्णै रयमुक्तोपरंशृणु ।
सत्सत्वपदमादाय गुहाशयपदंततः ॥ ५४ ॥
ततःपरमहंसाय ततोमानसचारिणे ।
न्यूनविंशत्यक्षरश्चैवा थातोयज्ञमूर्तये ॥ ५५ ॥
पदमादायतदनु विश्वान्तर्वर्त्तिनेतुवै ।
ततोभुवनशब्दन्तु वराहायपदंत्वथ ॥ ५६ ॥
विभूतिस्वामिनेचेति चतुर्विंशाक्षरस्त्वयम् ।
नमोभगवतेदद्या ततोवै [वासवादये] वामबाधिये ॥ ५७ ॥
जहज्जलेन्धनपदं प्रदीप्तपदमेवतु ।
वीर्यायफट्तदन्तेतु एतत्संख्यस्त्वयंस्मृतः ॥ ५८ ॥
सर्वान्तश्चारिणेदद्यात प्रसन्नपदमेवच ।
मूर्तयेथतदन्तेवै दद्याद्धर्मात्मनेपदम् ॥ ५९ ॥
षोडशाक्षरमेतद्धै अतोगुह्यतमंशृणु ।
सर्वविद्येश्वरायाथ दद्याद्वाक्पतयेततः ॥ ६० ॥
पदम्पदपदादाय ? [विदेदद्यात] ततोवाग्विभवेत्विति ।
न्यूनविंशाक्षरोह्येष स्त्वपरंकथयामिते ॥ ६१ ॥
योगैश्वर्यप्रदायाथ योगनिद्रारसेतिच ।
निरतायपदंदद्या द्भगवान्जलशायिने ॥ ६२ ॥
त्रिरष्टवर्णसंख्यश्च अयमेकाधिकस्तुवै ।
भगवत्पदमादाय अनन्तबलशक्तये ॥ ६३ ॥

तेजोमयायभुवन भृतेथद्व्यक्षरंपदम् ।
तदन्तेविनियोक्तव्यं पदंवैकच्छपात्मने ॥ ६४ ॥
षड्विंशार्णमिमंविद्धि मन्त्रंमन्त्रविदांवर ।
यज्ञांगदेहायाद्याय महापदमतःपरम् ॥ ६५ ॥
वराहायततोदद्यात् पुराणपुरुषायवै ।
दद्यात्ततःप्रजाशब्दं तदन्तेपतयेपदम् ॥ ६६ ॥
चतुर्विंशाक्षरंमन्त्र मेतन्मन्त्रविदांवर ।
नमोभगवतेकृत्वा नारसिंहायवैततः ॥ ६७ ॥
तेजोनिधेपदंदद्यात् पदंहनहनेतिच ।
ततोविक्रमजायंवै शब्दंपञ्चाक्षरंभवेत ॥ ६८ ॥
दुष्कृतंहितदन्तेवै सप्तविंशाक्षरस्त्वयम् ।
आदायामृतमूर्तेवै ततोज्ञानबलात्मने ॥ ६९ ॥
सर्वेश्वरायभगव न्न्यूनाविंशाक्षरस्त्वयम् ।
आदायपुण्डरीकाक्ष पदंवैपरमेश्वर ॥ ७० ॥
ततस्सकलशब्दन्तु सुखसौभाग्यवैपदम् ।
निधयेवांछितपदं ततस्सिद्धिप्रदेतिवै ॥ ७१ ॥
पदश्चाखिलदुःखेति ततस्तुशमनाग्नये ।
आनन्दसुन्दरपदं ततोलक्ष्मीपदंन्यसेत् ॥ ७२ ॥
पतयेशब्दमुच्चार्य पंचाशार्णस्त्रिरुज्झितः ।
सदसत्पदमादाय मूर्तयेतदनन्तरम् ॥ ७३ ॥
विश्वोत्तमायतदनु ततोमृतनिधेतुवै ।
षोडशार्णस्त्वयंमन्त्र उक्तःकान्तात्मनोविभोः ॥ ७४ ॥
पुरुषोत्तमायशब्दं ततस्सिद्धिप्रदेतिवै [ततोप्रतिहतेतिच] ।
शक्तयेचपदंदद्यात् सर्वेश्वरपदंततः ॥ ७५ ॥
समग्रोग्रभयेत्यत्र निवारणपदन्ततः ।
सप्तविंशाक्षरोमन्त्र उक्तश्चातःपरंशृणु ॥ ७६ ॥

नियन्त्रेपदमुद्धृत्य तदन्तेविश्वहेतवे ।
परब्रह्मसमेतश्च सेतवे ओमनन्तरम् ॥ ७७ ॥
मन्त्रोद्विरष्टवर्णश्च कथितोवच्म्यतःपरम् ।
पदमप्रतिमेत्यादौ प्रभावन्तदनन्तरम् ॥ ७८ ॥
महाविभूतेतदनु महामायापदन्ततः ।
अथदर्शकशब्दन्तु तदन्तेतालकेतवे ॥ ७९ ॥
चतुर्विंशाक्षरोमन्त्र स्त्वयमुक्तस्समासतः ।
शान्तात्मनेपदंदद्या त्तदन्तेयमविन्यसेत् ॥ ८० ॥
नियमाश्रयायदद्या त्परमर्धिप्रदायच ।
नारायणायशब्दंवै पूर्वसंख्यासमंस्मृतम् ॥ ८१ ॥
भवभंगपदंचैव कारिणेतदनन्तरम् ।
ततोभगवतेशब्दं दत्तात्रेयायवैततः ॥ ८२ ॥
वर्णाश्रमपदंचाथ धर्मशब्दमतःपरम् ।
परिग्रहायप्रणव मष्टाविंशाक्षरस्स्मृतः ॥ ८३ ॥
सर्वलोकमयायेति सर्वज्ञायपदन्ततः ।
सर्वेश्वरायन्यग्रोध शयनायपदंत्वथ ॥ ८४ ॥
त्रयोविंशत्यक्षरश्च त्वयमन्यंनिबोधतु ।
भूतशब्दमथादाय भावनायतदन्ततः ॥ ८५ ॥
शब्दंविश्वात्मनेचाथ विमलेतिपदन्ततः ।
दद्याद्विदितशब्दंवै तदन्तेविभवायच ॥ ८६ ॥
षड्विंशार्णस्त्वयंमन्त्रः परमस्मान्निबोधतु ।
भूतशब्दमथादाय व्यापिनेतदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
पदंसहस्रार्चिषेतु दद्यात्पंचाक्षरंशुभम् ।
त्रिविक्रमायाथपदं ततोपरिमितेतिच ॥ ८८ ॥
प्रभावायपदंदद्या त्त्रयोविंशाक्षरःस्मृतः ।
नरनाथायशब्दन्तु पुरुषप्रवरायवै ॥ ८९ ॥

आत्मध्यानपरायेति प्यायवैद्व्यक्षरन्ततः ।
एकविंशाक्षरोमन्त्र स्ततोन्यमवधारय ॥ ९० ॥
नारायणायशब्दन्तु दद्यान्निरतिवैपदम् ।
शयानन्दमयायेति पदन्निरभिमानवै ॥ ९१ ॥
पदासक्तायतदनु पश्चविंशाक्षरस्त्वथम् ।
परायपदमादाय ततोवैपरमात्मने ॥ ९२ ॥
योगेश्वरायहरये मन्त्रोयंषोडशाक्षरः ।
सप्तार्णपदमादाय प्राङ्नमःपरमात्मने ॥ ९३ ॥
कृष्णायशब्दंतदनु कमळंव्यक्षरन्ततः ।
दळशब्दन्तुवितत नेत्रायश्चदनन्तरम् ॥ ९४ ॥
ब्राह्मिष्ठायब्रह्मणेवै अष्टाविंशाक्षरस्ततः ।
भगवन्पदमादाय युगान्वदहनेतिच ॥ ९५ ॥
दीप्तयेथपदंदद्यात् संसारपदमेवाद्धि ।
बन्धविच्छेदकर्त्रेवै द्वाविंशार्णस्त्वयंस्मृतः ॥ ९६ ॥
पदंचतुर्मूर्तयेवै चतुर्गतिमयायच ।
शरशार्ङ्गभृतेदद्या च्छरदिन्दीवरत्विषे ॥ ९७ ॥
ततोभगवतेदद्या दभिरामपदन्ततः ।
शरीरायपदंचैव त्वष्टत्रिंशाक्षरस्स्मृतः ॥ ९८ ॥
दद्याद्विदितशब्दंवै परमार्थपदन्ततः ।
ततोवेदविदेशब्दं विदुषेव्यापकायच ॥ ९९ ॥
स्वामिस्तदनुवैदद्या द्व्यक्षरंचापरम्पदम् ।
अयंविंशतिभिर्वर्णै रुक्तस्त्वन्यमतःश्रृणु ॥ १०० ॥
दद्याद्गरुडशब्दन्तु तदन्तेवाहनेतिच ।
सर्वशास्त्रोच्यतेत्येवमतश्शु [शमयाशु] भमयेतिच ॥ १ ॥
ततोधुनधुनादाय कर्मबन्धांस्ततोवदेत् ।
धर्मपाहिततोदद्या ज्जह्यधर्मंतदोवदेत् ॥ २ ॥

चतुर्विंशाक्षरोमन्त्र एषवक्ष्याम्यतःपरम् ।
संहारमूर्तयेशब्दं कालवैश्वानरार्चिषे ॥ ३ ॥
पाताळशयनायेति स्वज्ञाननिगळेतिवै ।
निचयंहनवीप्सातः प्रणवन्तदनन्तरम् ॥ ४ ॥
पश्चात्रिंशाक्षरोह्येष सर्वसिद्धिकरस्स्मृतः ।
प्रणवालंकृतास्सर्वे नमस्कारविभूषिताः ॥ ५ ॥
संस्मृताःपूजिताश्चैव ध्याताजप्ताविशेषतः ।
तत्रास्तियन्त्रयच्छन्ति भक्त्याऽत्कर्मणांभुवि ॥ ६ ॥
अथलांछनमन्त्राणां शास्त्राणांलक्षणंशृणु ।
सहस्रदीधितिपदं दद्याच्छुरितवैततः ॥ ७ ॥
विग्रहायदशार्णंच ऽयधिकंमकुटस्यच ।
आदायवांछितपदं ततस्सिद्धिप्रदायवै ॥ ८ ॥
महाचिन्तापदंदद्या न्मणयेतदनन्तरम् ।
त्रिद्धिपंचदशार्णंच दशार्णमपरंशृणु ॥ ९ ॥
[सर्वलक्षणशब्दन्तु ततस्सम्पत्प्रदायवै ।
ततश्चिन्तापदंदद्या न्मणयेतदनन्तरम्] ॥ ११० ॥
सौभाग्यशब्दमादाय जननिऽयक्षरन्ततः ।
सर्वप्रदेतुतदनु अयंमेवंदशाक्षरः ॥ १ ॥
प्राणात्मनेथसत्याय विद्धिसप्ताक्षरंत्विह ।
कालकर्त्रेथचक्राय फडष्टार्णःप्रकीर्तितः ॥ २ ॥
विश्वात्मनेपदंदद्या त्ततोविश्वप्रदायच ।
नवाक्षरमिदंविद्धि परमष्टाक्षरंशृणु ॥ ३ ॥
समादायपदंविद्ये ततोविद्येश्वरार्चिते ।
प्राक्शब्दमूर्तयेकुर्या च्छंखायाष्टाक्षरःस्मृतः ॥ ४ ॥
पदंरसनिधेकुर्यात् भीष्मशब्दमतःपरम् ।
भीषणायतदन्तेवै दशाक्षरमिदंस्मृतम् ॥ ५ ॥

प्राग्भुवनाधिपतये स्तम्चभूतायवैपदम् ।
त्रयोदशाक्षरंविद्धि ततोन्पमवधारय ॥ ६ ॥
पदमिन्द्रियकोशाय इष्वस्त्रायदशाक्षरम् ।
कल्पान्तानिळघोषाय विद्युल्लासितवैपदम् ॥ ७ ॥
प्रभायषोडशार्णन्तु नवाक्षरमतश्शृणु ।
महामायापदं दद्या द्वन्धवर्ण द्वयं ततः ॥ ८ ॥
ध्वंसिने पद मादाय एतत्संख्यम्पदंश्शृणु ।
सर्वास्त्रग्रसनादाय पराय तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
सन्तापकायशब्दन्तु दर्पविध्वंसिनेततः ।
एकादशाक्षरं विद्धि नवाक्षरमथोच्यते ॥ १२० ॥
अज्ञान खण्डनपदं परायतदनन्तरम् ।
त्रैलोक्यमोहनपदं मूर्तयेतु नवाक्षरम् ॥ १ ॥
आकर्षणपरपदं महामाया मयेतिवै ।
द्वादशाक्षर संख्यस्तु नवाक्षर मथोद्धरेत् ॥ २ ॥
प्रागखण्डित शब्दन्तु तदन्ते विनियोज्यच ।
पराक्रमायशब्दन्तु सप्ताक्षरमतश्शृणु ॥ ३ ॥
दर्पप्रशमकर्त्रेतु पञ्चार्णं विनिबोधवै ।
तेजोमाळिनिचेत्येत द्वाविंशत्यनुकीर्तिताः ॥ ४ ॥
प्राग्वदाद्यन्तसंरुद्धाः स्वनामपदभूषिताः ।
संख्यानिष्ठाक्षरस्यान्ते दद्यात्संज्ञा पदं सदा ॥ ५ ॥
चक्रवच्चात्र मन्त्राणां कुर्यान्नामा वसानकम् ।
क्रमाच्चतुर्दशानान्तु शक्त्यन्तानाश्चफट्पदम् ॥ १२६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहितायां
विभवदेवता मन्त्रोद्धारविधि नाम

त्रयोविंशः परिच्छेदः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

विप्रप्रधाना श्श्रुत्वैवं मन्त्राणां लक्षणं स्फुटम् ।
चोदितो भगवानेवं पुन र्वै तालकेतुना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्य श्शूद्रोवा भगवन्मयः ।
नित्याराधनका मस्तु यदि मन्त्रमयं वपुः ॥ २ ॥
कर्तु मिच्छति लक्षार्थं तत्र किं लक्षणो विधिः ।

श्रीभगवान् ।

चित्रमृत्काष्ठशैलोत्थं सल्लोहमय मेव वा ॥ ३ ॥
भेदभिन्नं द्विजातीनां हितं बिम्बं फलार्थिनाम् ।
तदभिन्न मकामानां प्राप्तं चाप्यविरोधकृत ॥ ४ ॥
अत्र चित्रमयं विद्धि भित्तिकाष्ठाम्बराश्रितम् ।
पूर्वं वर्णक्रमेणैव चतुर्धाचाम्बरोत्थितम् ॥ ५ ॥
तच्च कार्पासकौशेय क्षौमशाणमयन्तु वै ।
मृज्जमेवं सिताद्युत्थं वार्क्षं विविध मेव च ॥ ६ ॥
आश्वत्थं ब्रह्मवृक्षोत्थं श्रीपर्णी सुरदारुजम् ।
वा[सा]लताल मयं चैव शाशव[शैंशुपं]न्ती न्दुसारजम् ॥ ७ ॥
एवं द्वयं द्वयं विद्धि द्विजादीनां यथाक्रमम् ।
अतोन्ये दृढमूला श्च सारवन्तो हि याज्ञिकाः ॥ ८ ॥
साधारणा श्चतुर्णान्तु प्रतिमाद्ये च कर्मणि ।
सामान्यं मुक्तिमुक्त्यर्थं मश्म मृण्मयवत्स्मृतम् ॥ ९ ॥

तारहाटकताम्रोत्थ मारकूटमयं तथा ।
एवं हि भूमयो वज्रपाषाणा धातवो द्रुमाः ॥ १० ॥
वज्रादयो खिला रत्ना स्सितरक्तादिलक्षणाः ।
असामान्याः फलेप्सूनां लाभालाभवशा त्पुनः ॥ ११ ॥
सम्यक् स्वमूर्तिमन्त्रैस्तु जपहोमार्चनादिना ।
नये त्सामान्यभावित्वं तथा तत्कारणार्चनात् ॥ १२ ॥
यजेत् सेन्द्रां धरां शैल मृदापादनकर्मणि ।
एवं पटद्रुमार्थन्तु वरुणं सवनस्पतिम् ॥ १३ ॥
सरत्नानां च धातूनां सम्बन्धेकेन्दुपावकान् ।
रत्नाश्रयेण धातूत्थे [त्वर्थे] नार्च्यादेशेन वै विना ॥ १४ ॥
तथार्चनासनेनैव चक्रपद्ममयादिना ।
नराज्ञी प्रतिमा शस्ता ध्यायिनां ध्यानसिद्धये ॥ १५ ॥
केवला लघुमाना च प्रमाणावयवोज्झिता ।
वर्णाश्रमगुरुत्वाच्च स्वामित्वा दखिलस्य च ॥ १६ ॥
भूतादिदेवरूपत्वात उक्त माद्येषु वस्तुषु ।
नृप श्चार्हति वै नित्यं सविशेषपदे स्थितः ॥ १७ ॥
किं पुन र्यो फलाकांक्षी भक्तिश्रद्धापर स्सदा ।
बुध्वैवं च्चित्रबिम्बार्थी यत्नेनेदं समाचरेत् ॥ १८ ॥
गुह्यकान् गृहदेवांस्तु हृदाद्यर्घ्यादिना पुरा ।
मलभस्मतुषांगार केशकीटनखा स्तृणम् ॥ १९ ॥
मूलकण्टकचर्मास्थि सामान्ये श्माद्रिभित्तिका ।
भवत्यनर्थदावश्य मतः प्राक्चतुरंगुलम् ॥ २० ॥
विहाय मृद्दलं भित्ते रीषद्विम्बात्तु चाधिकम् ।
उक्तदोषविमुक्ताथ पंचगव्येन साम्भसा ॥ २१ ॥
मर्दितया मृदा भूय स्तद्भिरयंशं प्रपूर्य च ।
शस्त्रेण काष्ठफलकां मृगचर्मसमां पुरा ॥ २२ ॥

छांवं विहाय शुद्ध्यर्थं तुरी मुक्तन्तु वै घटम् ।
प्रक्षाळ्य सलिलेनैव त्वस्त्रजप्तेन सप्तधा ॥ २३ ॥
हृन्मन्त्रेणतु साख्रेण मूर्ति मन्त्रांचितेन च ।
तीर्थोद्देशा न्नदीतीरा त्पुण्यक्षेत्राच्च पर्वतात ॥ २४ ॥
अपास्य दोषसंकीर्णा मृध्वां दादाय मृत्तिकां ।
सावचूर्ण्याथ संशोष्या सूपछिप्ते धरातले ॥ २५ ॥
शाण मौर्णं च कार्पासं सूत्रं चाळवि [ससूत्रं चावि]जं तथा ।
कृत्वा पाषाणभिन्नं प्रा ग्योज्यं तत्र सवाळुकम् ॥ २६ ॥
ईषद्गोमययुक्तेन भूरिक्षीरघृतादिना ।
भावये त्पंचगव्येन खादिरेण कषेण च ॥ २७ ॥
सिद्धार्थकाळविस्नेह तिळोत्थेन च वै सह ।
क्लेदयेच्च त्रिसप्ताहं भाण्डे कृत्वा यसादिके ॥ २८ ॥
मारुतानलसूर्येन्दु दर्शनेन विनैवाहि ।
तया समाप्यं तद्बिम्बं शुभकाष्ठान्तरीकृतम् ॥ २९ ॥
वस्त्रवच्चैव लोहानां कृत्वा प्रक्षाळनं ततः ।
मार्जनं भूतिना भूय स्तथा तन्मन्त्रितेन च ॥ ३० ॥
भक्त्या प्रवर्तमानस्तु बिम्बसाधनकर्मणि ।
सर्वत्र चास्त्र मन्त्रस्य कुर्या न्निर्विघ्नशान्तये ॥ ३१ ॥
पूजनं हवनं भूत बलिदानं सदक्षिणम् ।
सम्यक् [न्मृद्] ग्रहणकालेतु एत त्सामान्य मेव हि ॥ ३२ ॥
सच्छैलदारुग्रहणे विशेष स्त्वधुनोच्यते ।
सर्वत्रारम्भकालेतु निमित्त मुपलक्ष्य च ॥ ३३ ॥
विशेषा द्व [र्च] नया न्नायां तच्छुभेन शुभोदयः ।
अशुभेन निमित्तेन यात्रा विघ्नवती भवेत् ॥ ३४ ॥
विरामेणतु जप्येन शान्तिस्वस्त्ययनादिना ।
निवर्तनेन तद्धन्या दहसे शुभकृद्यतः ॥ ३५ ॥

मन्त्र मभ्यचर्य यात्राया मभ्यर्थ्याज्ञां विनम्य च ।
नैवेद्यशेषभुग्वाम चारस्थ स्संयतेन्द्रियः ॥ ३६ ॥
प्राङ्मुख स्संस्मरे न्मन्त्रं समुत्थायामृतोदये ।
परिज्ञाय पुरा मूर्तिं तन्मूर्त्यन्तर मेव वा ॥ ३७ ॥
याया त्तदीयं दिग्भागं तदभावात्तु चान्यदिक् ।
सहाये रप्रमत्तैस्तु शिल्पिभि स्सह संवृतः ॥ ३८ ॥
लाजदध्यक्षतैः कुम्भै र्याया त्पुष्पपुरस्सरैः ।
सौमनस्यं महोत्साह स्त्वंगस्पन्दश्च दक्षिणः ॥ ३९ ॥
शुभा वाणी ध्वनि श्शांख स्तन्त्री वाद्यं फलादयः ।
गोगजाश्वद्विजाः कन्या नवभाण्डं च मृद्दधि ॥ ४० ॥
आर्द्रमांसान्यलंकारो मदिराग्नी घृतं पयः ।
सिद्धान्नं शालिबीजादि दर्भा स्सद्रुममञ्जरी ॥ ४१ ॥
छत्रवस्त्रध्वजायानं रोचना कुंकुमं मधु ।
दर्पणं चामर श्चैव धातव श्शस्त्रवर्जिताः ॥ ४२ ॥
रत्नानि वैबुधं बिम्बं मधु मत्तो ह्यकातरः ।
जीवन्मत्स्या निमित्तश्च मनसो यदखेददम् ॥ ४३ ॥
तत्सर्वं दर्शने श्रेष्ठं तत् खेदद मशोभनम् ।
स्वगृहद्वारदेशाच्च पथि सप्तपदावधि ॥ ४४ ॥
क्रममाणे निमित्तं च फलं यच्छत्यनेन हि ।
निर्गत्य नगरा द्ग्रामा त्क्रोशार्ध क्रोश मेव वा ॥ ४५ ॥
गृह्णीया च्छाकुनं चिह्नं नकुलादिमयं त्वतः ।
पूर्णा त्स्वार्थाधिका त्क्रोशात् हितकृन्मृगदर्शनम् ॥ ४६ ॥
दिङ्मुखे निर्मले सिद्धि र्व्रजे. द्यत्र विशेषतः ।
असकृच्चाम्बरं स्वच्छं सुदीप्ता भास्करादयः ॥ ४७ ॥
महत्सुखावहस्स्निग्धः प्रदक्षिणगतिस्स्थिरः ।
दिव्याद्युत्पातनिर्मुक्त स्सकालसिद्धिसूचकः ॥ ४८ ॥

हंसश्शुको भरद्वाजः कोकिळः खंजरीटकः ।
मयूरो भ्रमर श्चक्र वाकाद्याः खेचरा श्शुभाः ॥ ४९ ॥
भूचरानकुळास्सौम्या स्सिसादि गृहगोधिका ।
गन्धाखुर्जम्बुकश्चैव सर्वेषां दर्शनं शुभम् ॥ ५० ॥
मृगाणां हरिणस्सिहो व्याघ्रश्शशकचित्रकाः ।
सिद्धिसंसूचकास्सर्वे सर्वेषां विहितन्तुवै ॥ ५१ ॥
प्रदक्षिणं विशेषेण व्यत्यये जम्बुक श्शुभः ।
द्विजादिकं [दीनां] रुतं स्निग्धं सिद्धिकृत्तच्चसौख्यदम् ॥ ५२ ॥
समुत्पन्ने निमित्ततु धातुसंक्षेपकर्मणि ।
प्रतीक्षितुं नयुज्येत यदाशान्ति तदाचरेत् ॥ ५३ ॥
पूर्वोक्तां चित्तशुद्ध्यर्थं सविशेषां सदक्षिणाम् ।
प्रविश्यविधिवत्क्षेत्रं निरीक्षेत स्वतेजसा ॥ ५४ ॥
पश्येच्छिळांगुणवतीं तरुंवाकर्मणिक्षमम् ।
वर्जयेदतिवृद्धाश्च परीक्षीणत्वचंतथा ॥ ५५ ॥
सभङ्गांदावदग्धांच निश्शब्दां रूक्षविग्रहाम् ।
सवालुकांच सच्छिद्रां बिन्दुयुक्तांपुटोद्वहाम् ॥ ५६ ॥
आखुदर्दरमीनादि मार्जारशशकोपमाम् ।
सुवर्णपरवर्णोत्थ सिराजालेन सन्ततां ॥ ५७ ॥
प्रागुक्तरूपस्याभावा दमीषांग्रहणंहितम् ।
पारावतशुकाब्जाभा मधुमाञ्जिष्ठमाषभा ॥ ५८ ॥
गुर्वीहृद्याशुभास्निग्धा अतोवान्याभिशस्यते ।
सुहृद्ये भूतले मग्ना जळाशयतलस्थिता ॥ ५९ ॥
छन्नातरुवरेणैव वनराजिष्ववस्थिता ।
वेष्टितावल्लिबृन्देन तथैवोषधिभिर्वृता ॥ ६० ॥
ऊर्ध्वगाजानदेशाच्च एकपिण्डीकृताभृगोः [मृदुः] ।
मोक्षदाचखवक्त्रावै भोगदासुतलानना ॥ ६१ ॥

दिङ्मुखीचोभयकरी प्राङ्मूर्धाभूतिरायुषे ।
अतोन्यमस्तकाकीर्ति यशोवृद्धिकरीमता ॥ ६२ ॥
वंशवृद्धिदमारोग्य शान्तिकृत्कंयदाप्यदिक् ।
पुष्टिमुन्नतिसन्मेधां यच्छत्युत्तरमस्तका ॥ ६३ ॥
एवंपुरापरिज्ञाय पृष्ठोरुचरणंशिरः ।
बलात्मनासवीर्येण प्रोद्धृत्यसहाशिल्पिभिः ॥ ६४ ॥
प्राङ्मुखंचोत्तरस्थांवै प्राग्भागेचोत्तराननम् ।
स्थलेवतार्यमन्त्रेश मिष्ठास्रक्चन्दनादिना ॥ ६५ ॥
ध्यात्वाशिलान्तस्संरुद्धं सम्पूज्यजुहुयात्ततः ।
उक्तदिग्द्वितयस्यैक देशेकुण्डेथवास्थले ॥ ६६ ॥
दत्वापूर्णाहुतिंध्यान जपयुक्तःक्षपेदद्दः ।
निशागमेर्चनंकुर्या द्बलिभिर्भूततर्पणम् ॥ ६७ ॥
नैवेद्यशेषमश्नीया न्मन्त्रविन्यस्तविग्रहः ।
तद्दक्षिणेनदर्भेषु प्राक्छिराःप्रस्वपेज्जपन् ॥ ६८ ॥
पूर्वव स्स्वप्नलाभार्थ मुत्थाय रजनीक्षये ।
कुर्या त्स्वकृत्यं जुहुया दशुभस्वप्नशान्तये ॥ ६९ ॥
अभिनन्द्य शुभं स्वप्नं हृदयावर्जकं स्फुटम् ।
पर्वतं च स्व मात्मानं स्थानं तदुपलं स्थलम् ॥ ७० ॥
स्फटिकामलसंकाशं पश्ये द्वा तप्तहेमवत् ।
निर्धूमांगारकूटाभं तदाशु लभते शुभम् ॥ ७१ ॥
सशस्त्र मथ चादाय मुद्गरं चास्त्रमन्त्रितम् ।
प्राङ्मुखश्चतुरो वारां स्ताडये न्मस्तकावधेः ॥ ७२ ॥
पाददेशाच्च वा मध्या दवेक्ष्य च फलं पुरा ।
चतुरश्रायतां कृत्वा भिन्नां पीठेन यन्त्रगाम् ॥ ७३ ॥
आनाय्य वा पृथक्पीठां छन्नां कर्मालयं शुभम् ।
विन्यस्य वै पुरा तेन विधिना चोद्धरे च्छिलाम् ॥ ७४ ॥

पीठार्थं भिन्नवर्णा च तद्रूपां वा यथेच्छया ।
अंगांगिभाव गुणव दृषदां तु महामते ॥ ७५ ॥
काष्ठलोहमणीनां वा प्यलाभे सति वै शुभम् ।
सति लाभे न वै कुर्या द्वैषम्यं व्यत्ययं च वा ॥ ७६ ॥
तत्काल मेव चाहृत्य रत्नाधारां शिलां शुभाम् ।
पुंस्त्रीनपुंसकोत्थाभि शिलाभि स्स्यात्तथा [स्त्रितयं] हितम् ॥७७॥
बिम्बाख्यं विद्धि चाभावात् सर्वं बिम्बो पलात्तु वै ।
निषिद्धं भगवद्बिम्बं रत्नपीठमयोपलात ॥ ७८ ॥
लक्ष्म्याद्या देवताकारा स्स्वोपला स्सर्वसिद्धिदाः ।
या हता ऽ नलबिन्दून्वै सनाद मभिमुंचति ॥ ७९ ॥
पुमानिति शिला सा वै निस्तेजा स्सस्वना ऽ बला ।
आदिमध्यावसानेषु नाग्नि र्यस्या नच ध्वनिः ॥ ८० ॥
नपुंसकेति सा ज्ञेया स्वपदस्था फलप्रदा ।
शिलाग्रहण मित्युक्तं दारुग्रहण मुच्यते ॥ ८१ ॥
आपर्वतान्तस्संचारो निर्व्रणं सरळं बृहत ।
रोग मुक्तं न खिह्माद्यैः प्राङ्नखै स्सक्षतीकृतम् ॥ ८२ ॥
नानिलाशनिदावाग्नि हतवीर्यं न बाह्यगम् ।
सलक्षणेतु सुस्निग्धे भूभागे चोन्नते स्थितम् ॥ ८३ ॥
प्राग्वत्तमधिवास्यादौ परेह्न्यर्च्चये त्ततः ।
तदाश्रिता मविज्ञात स्वरूपां देवतां पठन् ॥ ८४ ॥
इहाश्रितात्मने तुभ्यं नम स्सर्वेश्वराय च ।
क्षमस्वावतरान्यत्र सन्तिष्ठात्र चिदात्मना ॥ ८५ ॥
अथास्त्रोदकशुद्धेन विलिप्तेन घृतादिना ।
जपन् मन्त्रवरं वौषट् छिन्द्या द्वै क्रकचादिना ॥ ८६ ॥
प्राच्या मुदीच्या मैशान्यां पतत्यभिमुखं यदि ।
परिज्ञेयं शुभं कुर्या दन्यपातेर्चनादिकम् ॥ ८७ ॥

अनाद्या देवभागं चा प्यनादेयेन वै विना ।
बिम्ब मिच्छति वै कर्तुं वार्क्ष चैवाति विस्तृतम् ॥ ८८ ॥
अनेकभुजवक्त्रास्त्रभूषितं तत्तदुत्थितैः ।
भिन्नै रवयवै र्मान युक्तै र्दु [शि] ष्टै र्न दूष्यति ॥ ८९ ॥
भक्ति श्रद्धा वशाच्चैव सर्वं चार्ण मयं यतः ।
एवमेकतमस्यापि भक्तिपूर्वस्य वस्तुनः ॥ ९० ॥
संग्रहंच पुराकृत्वा कुर्यादाकारमीप्सितम् ।
तादर्थ्येनतुसामान्यं सौम्यमानं पुराश्रृणु ॥ ९१ ॥
ऋज्वाख्य मविकारंच व्यापकं त्वेकमूर्तिमत् ।
भूभागे सुसमेश्लक्ष्णे मानमुद्रीयतेनवै ॥ ९२ ॥
निरूप्यावयवानांच लक्ष्मविस्तृतिपूर्वकम् ।
अष्टाधिक शतांशोय स्स्वोन्नतेरंगुलश्चतत् ॥ ९३ ॥
द्वे अंगुलेकलानेत्रं गोळकं भावएवच ।
अंगुला दष्टभागोय स्त्वयवः परिकीर्तितः ॥ ९४ ॥
षट्कलंचपरिज्ञेयं तालं बिम्बादि कर्मणि ।
मुखांगनाभि मेढ्रक्ष्मा स्तालमाना स्त्वथोरुयुक् ॥ ९५ ॥
द्विकलेच तथाजंघे गुल्फंजानुर्गळंचकम् ।
त्र्यंगुलं त्र्यंगुलंज्ञेय मित्युन्मान मुदाहृतम् ॥ ९६ ॥
जटाधराणां बिम्बानां दीर्घह्रस्व वशेनतु ।
चतुष्कलंच त्रिकल स्मानम्मानाद्बहिः क्षिपेत् ॥ ९७ ॥
त्रिपंच सप्तशिखरो मौलिरष्टकलोन्नतः ।
निर्जटानां ललाटोर्ध्वे मकुटंवा सुशोभनम् ॥ ९८ ॥
तालेन ह्रासवृद्धीतु कार्येत्वत्र व्यपेक्षया ।
यथोदितेषु भागेषु एकैकेनां गुलेनतु ॥ ९९ ॥
आस्यनासा ललाटार्थं वदनांशंभजेत्त्रिधा ।
ततोग्रतः कलामानं घ्राणंस्या त्तिलपुष्पवत् ॥ १०० ॥

कळार्धेनतुविस्तार स्सोन्नतिस्तत्पुटद्वये ।
नासाग्र ग्राणनिर्मुक्तं गोजीमानं चतुर्यवं ॥ १ ॥
तच्चतुर्यवमानेन घ्राणाग्रेणान्तरीकृतम् ।
अर्धांगुळंचोत्तरोष्ठ मधरोष्ठन्तुचांगुळम् ॥ २ ॥
गोळकंचिबुकंविद्धि सृक्किण्यो चतुरंगुळे ।
आद्यस्य नासिकांशस्य मध्यभाग समाश्रिते ॥ ३ ॥
कुर्यान्नेत्रश्रुतिच्छिद्रे तत्रनेत्रे कळान्तरे ।
कळायामसमन्दैर्घ्यात कळार्धेनतुविस्तृतम् ॥ ४ ॥
यदुत्पल दळाकारं द्वियवेनाधिकन्तुतत् ।
कुर्यात्पद्म दळाकारं नेत्रार्ध वृत्ततारकम् ॥ ५ ॥
तारादैर्घ्यत्रिभागेन त्वाद्यस्यान्यस्यवाधिका ।
यवैनै केन सार्धेन ज्योतिस्तत्पंचभागिकम् ॥ ६ ॥
त्रिभागेनापि विहितं तत्पद्मदळलोचन ।
द्विषड्यवंनेत्रकोशं विस्तारेणयवाधिकम् ॥ ७ ॥
सार्द्धांगुळद्वयंदैर्घ्यात् भ्रूळते द्विकळेस्मृते ।
मध्यतो द्वियवेबाळ चन्द्रतुल्ये क्रमक्षते ॥ ८ ॥
तदन्तरं कळार्द्धंच तत्कोटी समसूत्रके ।
श्रोत्रद्वयंगुळविस्तीर्णे आयामेन द्विगोळके ॥ ९ ॥
द्वियवः कण्ठपरिधिः पर्वणीद्वे चतुर्यवे ।
मध्यन्ताभ्यां तथाविद्धि द्रोणीसार्द्धांगुळात्रवै ॥ ११० ॥
कळार्धेनतुतच्छिद्रं पाशमानं यथारुचि ।
अंगुळाद्विकळान्तस्तु वैषम्यमपि तत्रयत ॥ १ ॥
अन्तश्छिद्र विनिर्मुक्तं तद्विज्ञेयं चतुर्यवम् ।
सदळं करणोपेत मेवं श्रोत्रद्वयं स्मृतम् ॥ २ ॥
चतुष्कळं ललाटन्तु शिखरे द्वे द्विगोळके ।
उच्छ्राया त्र्यंगुळेचैव अग्रतोंगुळ विस्तृते ॥ ३ ॥

केशभूमेस्समुद्भूतं ललाटोपरिसंस्थितम् ।
कुर्या त्कलार्द्धमानन्तु वक्त्राश्चालकसंचयम् ॥ ४ ॥
कपोलपरिधिं कुर्या त्कर्णा त्कण्ठगतं समम् ।
तन्मध्ये वर्तुलौ गण्डौ परिच्छिन्नौ पुरोदितैः ॥ ५ ॥
शिरसःपरिणाहन्तु विद्धि षट्त्रिंश दंगुलम् ।
श्रोत्रकोटिद्वयाच्चैव मस्तकस्य यदन्तरम् ॥ ६ ॥
तत्षोडशांगुलंविद्धि वर्तिभ्यां पृष्ठतस्तथा ।
सार्द्धतालंपरिज्ञेयं ललाटात्कगुदान्तरम् ॥ ७ ॥
सत्कम्बुसदृशीग्रीवा मूलमध्याग्रतोद्विसा ।
परिधे द्वादशकला एकविंशांगुलाग्रतः ॥ ८ ॥
अष्टादशांगुलाचैव स्वांशात्त्र्यंशेनविस्तृता ।
तन्मूलं विस्तृतौस्कन्धौ दुंगौ वृत्तायतौ समौ ॥ ९ ॥
षडंगुलन्तद्बाहुल्यं बाहुमान मथोच्यते ।
स्कन्धोत्तमांगं त्रिकलं सन्ध्यन्तं षट्कलं स्मृतम् ॥ १२० ॥
स्कन्धेर्मणिवन्धान्तं मानं नवकलं स्मृतम् ।
मणेर्मध्यमशाखान्तो हस्तस्समांगुलोमतः ॥ १ ॥
परिज्ञेयं कलाहीनं तन्मानम्मध्यमांगुले ।
तच्चतुर्थवहीनाच सानामातुप्रदेशिनी ॥ २ ॥
द्विकलाचपरिज्ञेया सांगुष्ठातुकनीयसी ।
द्विपर्वाचस्मृतोंगुष्ठ स्सर्वाश्च ांगुलिविस्तृताः ॥ ३ ॥
सर्वासांमूलपर्यन्ता द्ह्रासयेच्चयवंयवम् ।
अग्रपर्वार्द्धमानेन कार्यालिंगोपमानखाः ॥ ४ ॥
मानमंगुष्टमूलस्य परिधेश्चतुरंगुलम् ।
तच्चतुर्थवहीनंच ज्ञेयंत्रिष्वंगुलीषुच ॥ ५ ॥
मूलां [न्यूनांगुले] गुलेःकलाषाद्धां प्राग्वद्ध्रासश्च वेष्टनात् ।
अंगुष्ठमंगुलंचाया त्रिस्रोन्याष्वभ्यवास्मृताः ॥ ६ ॥

अर्धांगुळ ग्रतोन्यूना विद्धिमध्यं क्रमक्षतम् ।
नजलक्ष्मो [चळक्षा] पमंचाग्रात् सांगुळं द्विकलंकरम् ॥ ७ ॥
ईषन्निम्नतळंचैव लक्ष्मरेखाविभूषितम् ।
शाखामूलावधेःपार्णा बाहुल्यन्द्वेयवंगुळम् ॥ ८ ॥
चतुर्यवाधिकंचैव मणिबन्धावधेस्स्मृतम् ।
मध्येक...धर्हीनन्तु तद्वाङुळपमुदाहृतम् ॥ ९ ॥
मणिबन्धावधेर्बाह वेष्टनंषट्कलंस्मृतम् ।
सन्धेस्सप्तकलंविद्धि सांगुळंत्रयवमप्युतम् ॥ १२० ॥
हीनमध्यांगुळेनैव मूलाद्विनवगोळकम् ।
तथैवसन्धेरूर्ध्वन्तु विस्तारः प्राग्वदत्रच ॥ १ ॥
अत्रापि पूर्ववत् दृष्ट्या कार्यान्तस्था क्षिति स्स्वयम् ।
तालं गळावधे स्त्यक्त्वा तन्मानेनान्तरीकृते ॥ २ ॥
स्तनद्वयं समं कुर्या त्तद्वारा स्व समांसळा ।
निम्नं हृद्गोळकार्धेन ऊर्ध्वतो रत्नराड्युतम् ॥ ३ ॥
स्तनाभ्यां त्रिकलौ पार्श्वौ त्रियवं स्तनमण्डलम् ।
यवोन्नतं तथाचाग्रात् विस्तृतं तेन चूचुकम् ॥ ४ ॥
लोचनं त्रियवं सार्धं कक्षमान मुदाहृतम् ।
स्कन्धमानविनिर्मुक्तं पृ [ष] ष्ठमंसावधे स्स [श] मम् ॥ ५ ॥
द्रोणीनिकाशसदृशं मध्यराशे स्समांसळम् ।
कक्षान्तर्वेष्टनं विद्धि पंच तालं सुलोचनम् ॥ ६ ॥
विनांगुळद्वयेनैव द्व ताले द्विगुणीकृते ।
यवत्रयसमायुक्ते विद्धि तत्कुक्षिवेष्टनम् ॥ ७ ॥
त्रियवोनंकलामानं विज्ञेयं नाभिमण्डलम् ।
तन्मानःत त्र्ययवोनन्तु तन्निम्नत्वं विधीयते ॥ ८ ॥
परिधि र्नाभिमध्येतु त्रिकाल स्स त्रिलोचनः ।
षड्गोळकंच तन्मानपरिद्ध्यर्धं कटे स्मृतम् ॥ ९ ॥

करिकुम्भोपमौ पीनौ परितः पंच गोळकौ ।
स्फिजौ कौपीनराजीच द्व्यंगुळा मूळतः स्मृता ॥ १४० ॥
परितोंगुळमाना सा मेढ्रन्तु त्रिकळं स्मृतम् ।
चतुर्यवश्च तत्कोशं वेष्टनन्तु षडंगुळम् ॥ १ ॥
द्व्यंगुळौ वृषणौ दैर्ध्या न्मूलान्तसमविस्तृतौ ।
परितो द्वियवं [द्व्यंगुळं] विद्धि वायुरन्ध्रं सुवर्तुळम् ॥ २ ॥
ऊरुमानं परिज्ञेयं मध्यभूमे र्नवांगुळम् ।
षट्कलं मूळदेशाच्च अग्रान्तं त्रिकळं स्मृतम् ॥ ३ ॥
हीनमेकांगुळेनैव द्विकळं जानुमण्डलम् ।
विस्तारेणोन्नतत्वेन चतुर्यवसमन्तु तत् ॥ ४ ॥
जंघामूळे परिज्ञेये वेष्टनं नवगोळकम् ।
द्विसप्तांगुळकं मध्ये सार्धपंचांगुळं [कळं] ततः ॥ ५ ॥
अत्रापि वेष्टना द्विद्ध तृतीयांशेन विस्तृतिम् ।
मध्यमूलावसानेभ्यो विस्तार मनुगुणयतु ॥ ६ ॥
भुजाभ्यां मध्यदेशस्य तथांगुळिगणस्य च ।
ऊरुयुग्मस्य जंघाभ्या मापाद्याद्विपहस्तता ॥ ७ ॥
सताळभागमानं च दैर्घ्यं मे चारणं स्मृतम् ।
पार्ष्णीद्विगोळकततेतन्मध्ये सांगुळे कले ॥ ८ ॥
त्रिकळं चाग्रत श्चैव बाहुल्येन कलासमम् ।
पद मंगुष्ठनिकरा त्रियवोनं प्रकीर्तितम् ॥ ९ ॥
बाहुळंत्र कलामानं गुल्फदेशाच्च सांगुलम् ।
कनीयोंगुळिमूळाच्च गुल्फान्तं पिण्डकांगुलम् ॥ १५० ॥
जंघावसानदेशाच्च वेष्टनं सप्तलोचनम् ।
कलाहीनं तदेवाग्रात परिणाहो विधीयते ॥ १ ॥
चरणं विधिनानेन कूर्मपृष्ठं समाप्य च ।
त्र्यंगुळेन च तद्दैर्घ्या दंगुष्ठस्य च दीर्घता ॥ २ ॥

पंचांगुलःपरिज्ञेयः परिधिस्तस्यळांगळिन् ।
यवद्वयाधिकाकार्या तद्दैर्घ्यात्तुप्रदेशिनी ॥ ३ ॥
अंगुष्ठायामतुल्याथ कार्यावैभादमध्यगा ।
मध्यांगुलेद्विरष्टांश हीनातदनुयास्थिता ॥ ४ ॥
तद्वत्तदनुगायाच त्रिपर्वास्तास्तु पूर्ववत् ।
संयुक्तानखजालेन कूर्मपृष्ठोपमेनच ॥ ५ ॥
द्विकलन्तुकला [यवा] द्धौनं पादतर्जनिवेष्टनम् ।
चतुश्चतुर्यवोनंच तच्छेषाणां प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
त्र्यंशेनवेष्टनाद्विद्धि सर्वासांचैवविस्तृतिम् ।
सर्वेसमांसळास्सौम्या स्समास्त्ववयवाश्शुभाः ॥ ७ ॥
दशनावळिवाह्यस्थे दंष्ट्रेसमयवोन्नते ।
यवद्वयोन्नतंमानं मध्यदन्त चतुष्टये ॥ ८ ॥
तत्पक्षगानांसर्वेषां मानंविद्धिचतुर्यवम् ।
त्रियवद्विजविस्तार मग्रान्मूळाद्यवद्वयम् ॥ ९ ॥
तत्सार्धमध्यदेशाच्च सर्वेदन्तानिरन्तराः ।
ळोमप्रदक्षिणावर्त मयुग्जन्मोत्थितं शुभम् ॥ १६० ॥
सुनिश्चितंहितंचैत न्मानमव्यभिचारियत् ।
मनोहारित्वमेकत्र रूपलावण्यभूषितम् ॥ १ ॥
सर्वदाचानयोर्विद्धि अन्योन्यत्वेनसंस्थितिम् ।
ससौन्दर्यन्तुमानस्य क्वचिदाक्रम्यवर्तते ॥ २ ॥
लावण्यस्यक्वचिन्मानं समाच्छाद्यावतिष्ठते ।
यथातिरूपवान्लोके दरिद्रोप्येतिमान्यताम् ॥ ३ ॥
विरूपोप्यतिवित्ताढ्यो नारूपोनैवनिर्धनः ।
एवंद्वयोज्झितंविम्ब मनादेयत्वमेतिच ॥ ४ ॥
आदेयमेकयुक्तंच नित्यंयस्मान्महामते ।
सम्यङ्मानेचसौन्दर्ये भक्तानुग्रहकाम्यया ॥ ५ ॥

मन्त्रसान्निधिशक्तिर्वै सफलाह्यधितिष्ठते।
सासम्यक्प्रतिपन्नस्य बिम्बेदृग्गोचरस्थिते ॥ ६ ॥
आमूर्ताह्लादयत्याशु ज्ञात्वैवं यत्नमाचरेत्।
मानोन्मानप्रमाणाना मथसौन्दर्यसिद्धये ॥ ७ ॥
ऋजोस्सुसमपादस्य त्र्यंगुलंचरणान्तरम्।
तद्वैविषमपादस्य अग्रात्तालसमंस्मृतम् ॥ ८ ॥
तत्पार्ष्णिद्वयमद्ध्यात्तु पारिज्ञेयंद्विगोळकम्।
स्थित्यर्थंब्रह्मनाड्यावै तथामार्गद्वयस्यच ॥ ९ ॥
सूत्रेणसुसमेकुर्या द्देहार्थेदक्षिणोत्तरे ।
समपादस्यविम्बस्य ललाटान्मेढ्रमस्तकम् ॥ १७० ॥
प्रसार्यसूत्रमाच्छाद्य तेननाभिहृदन्तरम्।
घ्राणाग्रमळकानांच सन्धिर्यस्तिलकोर्ध्वगः ॥ १ ॥
एवंविषमपादस्य दक्षांगुष्ठाग्रगंनयेत्।
गात्रसाम्यंसमापाद्यं क्षेत्रात्क्षेत्रगतेनच ॥ २ ॥
सूत्रेणसर्वविम्बानां वैषम्यविनिवृत्तये।
चतुस्त्रिद्व्यश्रिपरितः परिशुद्धायतश्शुभा ॥ ३ ॥
अशुभापरिशुद्धात्तु विम्बोत्थावयवीस्थितिः।
ललाटमश्वववक्त्रस्य विस्ताराद्द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
अष्टलोचनमायामा दग्रतश्चतुरंगुलम्।
कलार्द्धसुषिरेघ्राणे रन्ध्रभागान्तरीकृते ॥ ५ ॥
अष्टांगुलेतु हनुके सृक्विण्यौ द्वेथ तत्समे।
मध्यत श्श्रोत्रशुर्क्तो द्वे द्व्यंगुळे द्विकलोन्नते ॥ ६ ॥
द्व्यंगुळं घ्राणवंशन्तु तदूर्ध्वं द्विकळं स्मृतम्।
विद्धि वक्त्रविकासं च द्वियवं चाग्रतः क्रमात् ॥ ७ ॥
तमैवहि यवांशेन हन्वन्तं तनुतां नयेत्।
घ्राणवंशस्य पक्षौ द्वौ मध्यनिम्नौ च संहतौ॥ ८ ॥

यवद्वयेन सार्धेन दृग्घ्राणाभ्यां तु चान्तरे ।
अथोद्गलन्तु दृग्द्रोणे र्यवमानेन संचितम् ॥ ९ ॥
ललाटं सालकं प्राग्वत् दृङ्मध्यं सांगुला कला ।
नृसिंहस्य मुखे विद्धि परित श्चाष्टलोचनम् ॥ १८० ॥
ततोष्ठकण्ठदेशाच्च कुर्या त्कर्णद्वयोज्झितम् ।
तत्कर्णद्वयमानेन ललाटान्तं नये त्पुनः ॥ १ ॥
प्रमाणा त्प्रा क्प्रणीताच्च संरम्भाघ्रातलक्षणम् ।
प्रफुल्लविकसच्छिद्रं घ्राणं वंशान्वितं भवेत् ॥ २ ॥
तच्छिद्रपूर्वमानाच्चा प्यस्य वै त्रियवाधिकम् ।
सगोळ मुत्तरांगेषु सकलांशं च लोचनम् ॥ ३ ॥
अधरोष्ठः परिज्ञेयः स चतुर्यव मंगुलम् ।
सार्धं चतुष्कलं धक्रं शेषायामो हनौ स्स्मृतः ॥ ४ ॥
तद्विकासः परिज्ञेयो नेत्रमानं यवाधिकम् ।
अग्रतो ग्रास मायाति सृक्विण्यन्तं द्वि चांगुलम् ॥ ५ ॥
सर्ववृत्तं तदर्धेन नेत्रयुग्मं सविस्मयम् ।
पूर्ववद्विस्तृतं श्रोत्रं कलार्धेन तदुन्नतेः ॥ ६ ॥
तुल्या चेन्दुकला युग्मयोगस्य भ्रूस्त्रिगोळका ।
तन्मध्यन्तु कलामानं शंखावर्तोपम म्मदत् ॥ ७ ॥
भागमानं सटावृत्तं कार्यं तच्छिरसि स्फुटम् ।
दैर्घ्येण सार्धतालं च क्ष्माधरस्याननं स्मृतम् ॥ ८ ॥
विस्तारेण ललाटाच्च तन्मानं द्व्यंगुलोज्झितम् ।
सौम्यरूपस्य च विभोः प्रोद्यतस्य कलोज्झितम् ॥ ९ ॥
तच्चतुर्थांशमानेन पोत्रदेशस्य विस्तृतिः ।
तस्योपरिष्टा द्वाहुल्यं तत्समं चांगुलन्त्वधः ॥ १९० ॥
हनद्वयस्य वै मानं सार्धं सप्तांगुलं स्मृतम् ।
शेषमाननरन्ध्रं तु सृक्विणीभ्यां यदन्तरम् ॥ १ ॥

तद्विकासश्च सार्धेन कलार्धेनाग्रदेशतः ।
स एवांगुलमानेन विज्ञेय स्सृक्विणीद्वयात ॥ २ ॥
घ्राणरन्ध्रश्च वक्रोक्ते दंष्ट्रे द्व्यर्ध [त्वर्ध] कलांन्तरे ।
नासावंशं यथापूर्वं कदलीनाडिपृष्ठवत ॥ ३ ॥
श्रोत्रे वाजिमुखोक्तेतु कोटे स्सप्तकलान्तरे ।
तत्तुल्ये लोचने किन्तु प्रान्ततीक्ष्णे यवोज्झिते ॥ ४ ॥
एतेषां विहिता ग्रीवा ह्यंगुळिद्वितयेन तु ।
प्रत्येकदेशा त्संयुक्ता सौम्यमूर्त्युदिता च या ॥ ५ ॥
विनोच्छ्रायेण नृहरे र्यस्य गात्रस्य या प्रमा ।
सा सा सवेष्टना द्व्यासा त्कलार्धेनाधिका भवेत् ॥ ६ ॥
वक्षः कट्युदरांसस्फि क्कलामानाधिकानि च ।
तथैव नखपत्राणि देह श्चास्य समांसलः ॥ ६ ॥
सम्पूर्णो दक्षिणावर्तै र्लोमभि श्चातिकुंचितैः ।
त्रिचतुःपंचवक्रस्य विनैवोर्ध्वमुखेन तु ॥ ८ ॥
दक्षिणोत्तरवक्राभ्यां ह्रासं कुर्या द्विगोळकम् ।
विकास स्सिद्धवक्रोक्त उदग्वक्रस्य तत्र च ॥ ९ ॥
समो दक्सन्निवेश स्तु चतुर्णां मोक्षसिद्धये ।
आरोग्यभोगकैवल्यप्राप्तये र्धांगुळेनतु ॥ २०० ॥
कुर्या त्सव्यापसव्याभ्या मधो दक्सन्निवेशनम् ।
सह पूर्वानने चैव सम्यक्प्रत्यङ् मुखस्य च ॥ १ ॥
निष्ठा [ष्का] सा यामविस्तारघ्राणदृक् भ्रूश्रुतिष्वथ ।
ईषत्तिर्यक्क्षितिन्यस्त दृङ्मुखं दक्षिणं शुभम् ॥ २ ॥
तद्वच्च पोत्रदृग्वक्र मुत्तरं सर्वसिद्धिकृत् ।
स्वकार्यसूचना न्न्यूनं तन्मन्त्रस्य च सन्निधिः ॥ ३ ॥
अतोन्यथा समाश्रित्य शान्ति मास्ते च मन्त्रराट् ।
नित्यं तत्सन्निधानाच्च भूतवेताळराक्षसाः ॥ ४ ॥

आदर्शना त्पलायन्ते आविशन्ति च दर्शनात् ।
आदाय शिरसा मन्त्रिसमाज्ञां सम्प्रयान्ति ते ॥ ५ ॥
अत स्समाचरे यत्ना येन स्या द्बिम्बसन्निधिः ।
नाहि तत्सन्निधाना द्वै कश्चि दारभतं शुभम् ॥ ६ ॥
वराहदंष्ट्रं सिह्माक्षं तथा चिपिटनासिकम् ।
विधेयं पंचमं वक्त्रं पंचवक्त्रस्य वै विभोः ॥ ७ ॥
अस्याधरोत्तराभ्यां त्वष्योष्ठाभ्यां समता भवेत् ।
विभिन्नतांगुलार्धेन ताभ्यां तन्मध्यगा स्फुटा ॥ ८ ॥
कार्या दशनपाळी वै मूलमध्याग्रत स्समा ।
कळार्धेनोल्बणं वृत्तं तद्दण्डद्वितयं ततः ॥ ९ ॥
द्विकळं चाग्रतःश्मश्रु कळाचार्धकळाक्रमात् ।
सम्बन्धवेणिः पूर्वोक्त मानेन शुभकृद्भवेत् ॥ २१० ॥
सिह्मसूकरवाज्या [न्मु] खवक्त्राणां सौम्यतां नयेत् ।
प्रमाणं दृग्गता लक्ष्मा द्व्यवहारमयात्तु वै ॥ १ ॥
विकास श्चाश्ववक्त्रोक्त स्सौम्यरूपस्य भूभृतः ।
तदाद्योक्तस्तु नृहरेः प्रागुक्तो य स्सचोदितः ॥ २ ॥
तथा वक्त्रांगभावित्वे विभो श्शक्तीश्वरस्य च ।
हारनूपुरवस्त्रस्त्रक्कटकांगदभूषिता ॥ ३ ॥
माल्योपवीतकेयूर मकुटाद्युपशोभिता ।
प्रतिमामन्त्रमूर्तीनां कृता भवति सिद्धिदा ॥ ४ ॥
यत्पुरा पंचधा प्रोक्तं वाहनं प्राणदैवतम् ।
तस्य बिम्बसमुत्थेन तालेन मुखमण्डलम् ॥ ५ ॥
द्व्यंगुलन्तु ललाटोन्नतं जटाबन्धो द्विलोचनः ।
द्व्यंगुलेनोन्नतः कण्ठः उरः पंच कलं स्मृतम् ॥ ६ ॥
अष्टांगुळं तदुदरं कटिः पंचांगुलोन्नता ।
नवांगुलान्नता वूरू जानुनी द्व्यंगुले स्मृते ॥ ७ ॥

अष्टांगुलोच्छ्रितेजंघे द्व्यंगुलेपादपिण्डके ।
ग्राममेकंकलाहीन स्तद्ग्रीवायाश्चवेष्टनम् ॥ ८ ॥
बिम्बतुल्यापरिज्ञेया सर्वदास्यांगविस्तृतिः ।
तद्विभागाधिकंविद्धि वेष्टनंह्युदरस्यच ॥ ९ ॥
परिधिःकटिदेशस्य चतुर्नेत्राधिकस्तुवै ।
बिम्बोक्तमद्दशंविद्धि तदूर्वोर्मूलवेष्टनम् ॥ २२० ॥
तदेवजंघामध्यस्य जंघान्तस्यतदेवहि ।
पादंपंचकलायामं चतुरंगुलविस्तृतम् ॥ १ ॥
ऽयंगुलंपाणिदेशाच्च अंगुष्ठोर्धकलासमः ।
त्रिज्ञेयाअंघ्रिदैर्घ्या [देशा] च्चयवो [वे] नांगुलयःक्रमात् ॥ २॥
नाभिरन्ध्रंसुविस्तीर्णं द्व्यर्धलोचनविस्तृतम् ।
मध्यमांगुलिपर्यन्तं मणिबन्धान्नवांगुलम् ॥ ३ ॥
त्रिकलःपाणिविस्तार स्तन्नखानिशितोन्नताः ।
तद्बाहुमस्तकंविद्धि उच्छ्रायेणद्विलोचनम् ॥ ४ ॥
भुजोपभुजयुग्मंयत् तद्वितालसमंस्मृतम् ।
कलार्धेनाधिकंम्बिम्बं बाहोस्तद्बाहुवेष्टनम् ॥ ५ ॥
बिम्बोक्तासद्वितीयेव [?] स्तनभूर्लोचनोल्वणा ।
वृत्तवैपुल्यमानेन लोचनेपद्मपत्रवत् ॥ ६ ॥
भ्रूयुगंनरसिंहोत्थं घ्राणाग्रंशुकचंचुवत् ।
कलार्द्धमानंदीर्घंच तद्वंशंगजपृष्ठवत् ॥ ७ ॥
स्वायामदीर्घंतत्पक्ष युगलंकुक्षिदेशगम् ।
तदेवदैर्घ्यादर्धेन विस्तृतंहंसपक्षवत् ॥ ८ ॥
स्वपक्षमानाद्द्विगुणं तत्पुच्छंशतशाखकम् ।
सपक्षामिममायामं सात्यंत्ववयवान्वितम् ॥ ९ ॥
सर्वेषांविद्धिसामान्यं विशेषाख्यमथोच्यते ।
ऊरुद्वयान्नयेधास मंगुलानांत्रयंतथा ॥ २३० ॥

जंघाकाण्डोच्छ्रितेःकुर्या ज्जंघाभ्यांचात्रवेष्टनम् ।
विंबाख्यंमणिबन्धस्य समभूलांमहामते ॥ १ ॥
ज्ञालदेशात्तदर्धेन सहचार्धांगुलनतु ।
पादजालंपरिज्ञेयं विस्तारेणषडंगुलम् ॥ २ ॥
शेषंसत्योदितंसर्वं सर्वेषांविद्धिसर्वदा ।
किन्तुपादोज्झितौपक्षौ दैर्ध्यात्तद्दलविस्तृतौ ॥ ३ ॥
एषाश्चोड्डीयमानानां स्वायामापक्षविस्तृतिः ।
पंचानांचपरिज्ञेया स्थितानामर्धलक्षणा ॥ ४ ॥
एतदादायमानन्तु पुच्छभ्रूपक्षवर्जितम् ।
विद्धिवामनरूपस्य लक्षणंकिन्तुलांगलिन् ॥ ५ ॥
ललाटनासावक्त्रेभ्य स्समादायांगुलत्रयम् ।
मस्तकस्योपरिष्ठात्तु जटाबन्धंप्रकल्पयेत् ॥ ६ ॥
जटावसानमायामं यथास्यात्पंचतालकम् ।
इत्युक्तंलेशतोबिम्ब लक्ष्मपीठमथोच्यते ॥ ७ ॥
बिम्बानामुपविष्टानां चतुरश्रन्तुतद्भवेत् ।
चतुरश्रायतश्चैव मोत्थितानांसदैवहि ॥ ८ ॥
वृत्तवृत्तायतत्वेन ह्यनयोरूपमन्यथा ।
यांगुलैः परमाणूर्थे राराधकमयैस्तुवा ॥ ९ ॥
यत्तेच्चांतुसमायामं द्वाराद्वामन्दिरोत्थितात् ।
तन्मानेनतुपीठस्य दैर्घ्यमर्धेनविस्तृतिः ॥ २४० ॥
द्वारोर्ध्वांच्च त्रिरन्तानि एकपूर्वाणि वै पुरा ।
सन्त्यज्य द्वादशांशा द्वे अधः पीठोन्नति स्त्रिभिः ॥ १ ॥
शेषेणात्रांशसंघेन प्रतिमा चोत्थिता भवेत् ।
अथवा वाहनारूढा न्यूना वा मध्यमोत्तमा ॥ २ ॥
चतुर्भि र्द्वादशांशै स्तदुपविष्टस्य चोन्नतिः ।
विहिता चास्य सर्वत्र प्रतिमार्धेन विस्तृतिः ॥ ३ ॥

तत्रचांशपरिलुप्तान्च चतुर्थांशोज्झितथवा ।
परिवारवशेनैव चातुरात्म्यस्यवैपुनः ॥ ४ ॥
अलुप्तांशंचविहितं पीठायामंचसर्वदिक् ।
चतुर्दिक्द्दग्गतस्यैव मेकदिग्द्दग्गतस्यच ॥ ५ ॥
तदेवदैर्घ्यद्विगुणं लांछनैराघृतस्यच ।
सार्द्धंचानावृतस्यैव तद्वाहुल्यंपुरोदितम् ॥ ६ ॥
एकैकंलक्ष्मभेदेन तत्संख्यंविद्धिवैपुनः ।
अनन्तासनमाद्यंच द्वतीयंपक्षमन्दिरम् ॥ ७ ॥
कमलांकं तृतीयन्तु चतुर्थं चक्रभूषणम् ।
एवंहिसर्वसामान्यं पीठानांहिद्विरष्टकम् ॥ ८ ॥
भेदभिन्नं समासेन पुनरेवनिबोधतु ।
दिक्षुलक्ष्माणिपीठानां विद्धिकण्ठगतानिच ॥ ९ ॥
अन्योन्यसन्निवेशाच्च तेषां वह्वात्मनापुनः ।
वक्रांवुजाभ्यां तत्स्थाभ्यां लुप्ताभ्या मपितत्क्षितेः ॥ २५० ॥
ताभ्यामन्योन्ययोगाच्च दिक्ष्वनन्त खगाश्रयात् ।
द्विद्वयात्मनाद्वयात्मनावा वहुत्वमवधारय ॥ १ ॥
पद्मेनोर्ध्वगतेनैव द्वयं चक्रेण तद्वहिः ।
एवं ह्यधोगतेनैव परिज्ञेयं द्वयं द्वयम् ॥ २ ॥
उपरिष्टात्तु पद्माभ्या मधश्चक्रं द्वयं द्वयम् ।
द्विसयव्यत्ययाच्चान्य त्परिज्ञेयम्महामते ॥ ३ ॥
अन्तर्बहिस्स्थितिवशा च्चक्र पद्म द्वयस्यच ।
व्यत्यया दनयो र्विद्धि ऊर्ध्वभागाच्चतुष्टयम् ॥ ४ ॥
अधोभागा देवमेव चतुष्कमपरन्तुवै ।
पीठाना मष्टक मिद मधस्ता दूर्ध्वत स्तु वा ॥ ५ ॥
युक्तमेकेनवैकुर्या च्चक्रेण कमलेन वा ।
चक्राकारास्तु विहिता ह्येकभ्रम समाश्रिताः ॥ ६ ॥

बहुधोदि दळास्तद्व दीषद्वैकर्णिकान्विताः ।
इतिर्लांछन संचारो बहुधाते मयोदितः ॥ ७ ॥
यस्मिन् प्रकृति भूतेतु पीठे तदधुना शृणु ।
कृत्वा द्विर्दशधा पीठं पुरा यामा रसमैः पदैः ॥ ८ ॥
एकेन चरणं जंघा कळशो च त्रिभि स्त्रिभिः ।
कण्ठ [र्ण] वीधिमथैकेन षड्भिः कण्ठं [र्णं] तदूर्ध्वतः ॥ ९ ॥
भागेन कण्ठ [र्ण] सूत्रन्तु शुक्तिकांशत्रयेण तु ।
उष्णीषं च तदूर्ध्वेतु कुर्या दंशद्वयेन वै ॥ २६० ॥
निर्गमःस्वदळेनैव विहितश्च रणस्य च ।
चतुर्दिक्षु महाबुद्धे क्षेत्रतोभ्यधिकःस्मृतः ॥ १ ॥
सर्वमृत्तं घटं कुर्यात् पल्लवै र्वारकै र्युतम् ।
परितोंशद्वयेनैव कर्ण [ण्ठ] पीठं प्रवेशयेत ॥ २ ॥
अन्तःप्रवेश मेकेन विध्यंशेन गळस्य च ।
कुर्या द्दळप्रवेशस्य समां सूत्रस्य निस्सृतिम् ॥ ३ ॥
शुक्ते रधःक [र्ण] ण्ठ सूत्रभागा त्पादेन निर्गतम् ।
वदनान्तं समासेन शुक्ते स्संकोच माचरेत् ॥ ४ ॥
उष्णीषघटजंघाना मश्रिसाम्यं यथास्थितम् ।
घटवद्भूषये च्छुक्तिमरकै र्वाब्जपल्लवैः ॥ ५ ॥
तत्रोपरिष्टा त्परिधिं चतुरंशकसम्मितम् ।
सन्त्यज्य निखनेत् द्रोणी मंशनिम्नां समन्ततः ॥ ६ ॥
विस्तृते मध्यभागेथ स्वत्रयंशेनतु निर्गमम् ।
तन्मानं चतुरश्रन्तु पीठक्षेत्रा द्विनिर्गतम् ॥ ७ ॥
तच्चाग्रत स्त्रिधा कृत्वा पक्षभागौ क्षय न्नयेत ।
अनुपादेन चामूलात् सम्यङ् लांगलवक्त्रवत् ॥ ८ ॥
अग्रतो मूलदेशाच्च कृत्वादौ वै त्रिधा त्रिधा ।
भूय स्तत्रिखने न्मध्या जलं याति यथाद्रुतम् ॥ ९ ॥

सूकराननतुल्यन्तु भवत्येव म्महामते।
कुर्या द्वै शंखसद्दश म्मकरास्योपमन्तु वा ॥ २७० ॥
जलनिर्गम मेतद्वै पीठेषूदितलक्षणम्।
न कुर्या त्कर्मबिम्बाना मशमादिमितात्मनाम् ॥ १ ॥
चित्रमृत्काष्ठजानां तु चपलानां विशेषतः।
सप्रणाळं भवे त्पीठ मासनं च प्रणाळकम् ॥ २ ॥
भूरि नीरादिना स्नानं यत्र यच्छतिसाधकः।
प्रत्यहं वह्निना तत्र प्रत्यवायो भवे त्स्फुटम् ॥ ३ ॥
एवमेव बृहद्बिम्बभूषितानां विधीयते।
धातुशैलोत्थितानां च निमित्तस्नपनार्थतः ॥ ४ ॥
भद्रासनगते कर्मबिम्बे तस्य समाचरेत्।
सततं च यथालाभं दधिक्षीरघृतादिना ॥ ५ ॥
तोयेन तन्नये द्यत्नात् भूभागं वा प्रतिग्रहम्।
यथा नाक्रम्यते पादै जन्तुभि स्तन्महर्धिदम् ॥ ६ ॥
अतः प्रणाळं विहितं निषिद्ध मत एव हि।
तत्संस्थापनकालेतु देवानां दिग्विधेहि तम् ॥ ७ ॥
प्राक्प्रत्यगाननानां च तदुदक् दिग्गतं शुभम्।
उदक्दक्षिणवक्त्राणां प्राग्भागे विहितं सदा ॥ ८ ॥
तत्पुन भंद्रपीठीय देवा द्वामेर्थसिद्धिकृत।
सदैवाराधकानान्तु विलोमा द्विपरीतदम् ॥ ९ ॥
पीठवच्च परिज्ञेयं प्रासादस्य स उच्यते।
शुभे दिनेनुकूले च नक्षत्र पूजिते ग्रहे ॥ २८० ॥
लग्ने स्थिरे स्थिरांशे च हक्शुद्धे चोत्तरायणे।
दिव्या द्युत्पातसंशुद्धे सितपक्षे मळेम्वरे ॥ १ ॥
आजलान्तं कृते खाते पूर्ववत्सम्प्रपूरिते।
विमुक्तदोषे भूभागे सर्वलक्षणलक्षिते ॥ २ ॥

पूरणा दंशशेषेतु सुपलिप्ते धरातले ।
चतुष्षष्टिपदे भूते प्राग्वत्सूत्रेण सर्वदिक् ॥ ३ ॥
स्नात श्शुक्लाम्बर स्स्रग्वी कृतन्यास स्सुशान्तधीः ।
सर्वसाधनसंयुक्त श्चार्घ्यपात्रसमन्वितः ॥ ४ ॥
मङ्गळयकुम्भ मादाय ध्यायमानोच्युतं हृदि ।
सहचैकायने विप्रै स्सदागमपरायणैः ॥ ५ ॥
तथा ऋङ्मयपूर्वैस्तु आमूलाद्भगवन्मयैः ।
चिशे त्प्रासादभूभाग मध्ये कुम्भ न्निधाय तम् ॥ ६ ॥
कुर्या न्निरीक्षणं भूमे स्ताडनं प्रोक्षणं ततः ।
सेचनं पंचगव्येन सह चास्त्रोदकेनतु ॥ ७ ॥
ॐकाराद्यं पवित्रान्तं मन्त्राणां प्राक्चतुष्टयम् ।
पाठयेच्च सपुण्याहं ब्राह्मणान् कृतमण्डनान् ॥ ८ ॥
बहूवृचाचोत्र (न् शाकुनं) ना सूक्तं ततो भद्रं यजुर्मयान् ।
इडामयेति सामज्ञां श्शान्तायौ रित्यथर्वणान् ॥ ९ ॥
ईशकोणा त्समारभ्य प्रागादौ प्रतिपङ्क्तिषु ।
द्वादशाक्षरमन्त्रेण स्वनाम्न तु पदे पदे ॥ २९० ॥
नतिप्रणवगर्भेण दैवतं देहलक्षणम् ।
यष्टव्यो वास्तुपुरुषो दधिस्रक्चन्दनादिना ॥ १ ॥
सात्विकेनोपहारेण अग्नौ सन्तर्पये त्ततः ।
कुर्या त्कुम्भप्रतिष्ठानं यथा तदवधारय ॥ २ ॥
पूर्ववत्तोरणाद्यैस्तु भूभाग मुपशोभयेत् ।
कर्णिका (निर्णिक्ता) लयवक्त्रस्य अग्रत स्तत्क्षिते र्बहिः ॥ ३॥
सर्वोपकरणोपेतं कुर्या न्मण्डप (ळ) मुत्तमम् ।
कुण्डाष्टकान्तरस्थं च स्थलं तत्राष्टहस्तकम् ॥ ४ ॥
सपिण्डिका द्विहस्तास्तु कुण्डाः पूर्वोक्तलक्षणाः ।
त्रिहस्ता [स्त] पचि[रि]ता वीथी स्यादेवं द्विनव श्शमः ॥५॥

पूर्ववत्प्रतिकुण्डेतु विनिवेश्यं च साधनम् ।
आत्मन श्चोत्तरे कुर्यात् कुण्डं चाथ समस्थले ॥ ६ ॥
दक्षिणे पूर्ववद्देव मवतार्य यजे त्क्रमात ।
स्थलायां स्थण्डिलस्योर्ध्वे उन्नतायां च पूर्ववत ॥ ७ ॥
तर्पयित्वा यथाकाम मुद्धृत्याग्निगणं ततः ।
दिक्कुण्डेषु विनिक्षिप्य संस्कृतेषु च पूर्ववत् ॥ ८ ॥
तथैवच विदिक्स्थेषु उद्धृत्याभ्यर्च्य वै क्रमात ।
ततःप्रभवयोगेन चतुर्दिक्षुनिवेशयेत ॥ ९ ॥
चतुरोवासुदेवादीन् नाम्नाएकायनान् द्विजान् ।
स्वाभिःस्वाभिरसंख्यन्तु तैः कार्यमभिधायच ॥ ३०० ॥
कर्मावसानंहवनं साज्यैस्तुतिलतण्डुलैः ।
एवमप्ययोगेन वाय्वादीशानगोचरम् ॥ १ ॥
ऋग्वेदाद्यांस्तु चतुर स्संस्कृत्यादौ तथान्यसेत ।
तैरप्यच्युत लिङ्गैस्तु स्वशाखोक्तै श्चपावनैः ॥ २ ॥
हवनंविधिवत्कार्यं भक्तियुक्तेनचेतसा ।
अथेशकोणमासाद्य ब्राह्मणैरपरैस्सह ॥ ३ ॥
प्राङ्निर्दिष्टन्न्यसेत्तत्र स्नानोपकरणन्तुयत् ।
दशार्द्धगन्धपूर्वन्तु कलशेषु पृथ क्पृथक् ॥ ४ ॥
तानर्च्यार्घ्यादिनापश्चात् द्विषट्केनाभिमन्त्र्यच ।
समानीयशिलोपेतान् कलशान् पूर्वसम्भृतान् ॥ ५ ॥
उत्कृष्टधातुसम्भूतान् नवशैलमयांस्तुवा ।
समान् सपक्वान् सुघनान् न्मृण्मयांस्तदभावतः ॥ ६ ॥
द्वादशांगुलविस्तीर्णा स्तन्मानेनतुचोन्नतान् ।
द्विगुणान् सविसामर्थ्ये नृपाणां हेमजान् हितान् ॥ ७ ॥
तत्रंख्यं चतुरश्रन्तु द्वादशांगुलविस्तृतम् ।
वास्त्रचंशतुल्यंबाहुल्यात शिलावृन्दं समाहरेत ॥ ८ ॥

संस्थाप्यविधिवत्कुम्भान् पूर्वोक्तेनक्रमेणतु ।
कम्बुतुल्यमथैकंवा तत्कण्ठं त्र्यंगुलोन्नतम् ॥ ९ ॥
तद्गुणैरपिविस्तीर्णं तत्खातोष्टांगुलस्स्मृतः ।
परितःकर्णवर्जन्तु शंखोवासुषितोमहान् ॥ ३१० ॥
विहितोहतनासन्तु अन्तश्शुद्धस्तुसाक्षतः ।
एवंहिसान्तराद्भाह्या स्समालभ्याधिवास्यच ॥ १ ॥
फलैर्हेमादिकैरत्नै स्सर्वौषधिमयैस्ततः ।
गन्धैर्बीजैस्तथाधान्यै र्विद्रुमाद्यैस्तुमौक्तिकैः ॥ २ ॥
नेत्रवस्त्रैरलंकारै र्भूषयेत स्रग्वरैश्शुभैः ।
द्वादशाक्षरमन्त्रेण एकैकस्यसमाचरेत् ॥ ३ ॥
मूर्तिसंसिद्धयेन्यासं प्रणवैस्तच्चिदात्मना ।
ततश्चार्घ्यादिकैर्भोगै र्बल्यन्तैर्विविधैर्यजेत् ॥ ४ ॥
शिलास्वेवं कृतेःपश्चा न्निनयेत्कुण्डसन्निधिम् ।
सशिलंकुम्भबृन्दन्तु आधारेषूपरिन्यसेत् ॥ ५ ॥
सदाधारशिलांपश्चात तत्रवामण्टपाद्बहिः ।
एवमेवचसंस्कृत्य भावयेत्प्रणवेनतु ॥ ६ ॥
ज्वलन्तींगोसहस्रेण खचितांसूर्यबिम्बवत ।
तत श्चाराध्यमन्त्रन्तु सन्तर्प्य शतसंख्यया ॥ ७ ॥
मध्ये तत्कलशं न्यस्य सांगं सपरिवारकम् ।
निश्शेषशक्तिगर्भन्तु व्यापकं ब्रह्मतत्ववित ॥ ८ ॥
अत ऊर्ध्वं तिर्यगाभि र्बागाद्याभिश्च शक्तिभिः ।
व्रतमूर्तिसमेताभि रभिन्नाभिस्तु तत्वतः ॥ ९ ॥
पाठये द्ब्राह्मणां स्तत्र आत्मव्यूहन्तु मन्त्रराट् ।
तथैवात्मानुवादं च प्रणवाद्यन्तगन्तु वै ॥ ३२० ॥
तमर्चयित्वा विधिव त्तर्पयित्वा त्वनन्तरम् ।
दिक्स्थितानां च कुम्भानां वासुदेवादिकान्न्यसेत् ॥ १ ॥

पूर्ववच्चानिरुद्धाद्यान् विदिक्संस्थापितेषु च ।
पाठये च्चातुरात्मीयं संज्ञामन्त्रचतुष्टयम् ॥ २ ॥
प्रभवाप्ययोगेन तत स्सूक्तन्तु पौरुषम् ।
ऋग्वेदान् पाठये द्भक्त्या युंजते त्यपरान्यजुः ॥ ३ ॥
रथन्तराख्यं यत्साम सामज्ञान् भगवन्मयान् ।
सहस्रशिरसं चेति मन्त्रां श्चाथर्वणां स्ततः ॥ ४ ॥
एकस्मि न्वा महाबुद्धे सर्वोक्तं कळशे हितम् ।
तथैव हवनं कुण्डे मध्यमे विहितं स्वयम् ॥ ५ ॥
किन्तु क्रमेण वै मन्त्रान् पाठयेच्च यथास्थितान् ।
एवं सम्पातहोमन्तु कृत्वा पूर्णान्तिकं ततः ॥ ६ ॥
महाशक्तिसमूहस्तु पर स्सामर्थ्यलक्षणः ।
अभेदेन च मन्त्रादिमूर्तीनां य स्स्थित स्स्फुटम् ॥ ७ ॥
स सन्धेय शिलानां च स्वनाम्ना प्रणवेनतु ।
ज्ञानभासा निवसति तथानन्तबला प्रभा ॥ ८ ॥
सर्वगा ब्रह्मवदना द्योतकी सत्यविक्रमा ।
सम्पूर्णा चेति कथिता श्शक्तयो विश्वधारिकाः ॥ ९ ॥
या शिळा कळशाधारसंज्ञातां विद्धि सर्वगाम् ।
सामर्थ्यशक्तिसामान्यां निष्कळां पारमेश्वरीम् ॥ ३३० ॥
सन्तर्प्य मूळमन्त्राच्च शिखामन्त्रेण लांगलिन् ।
अजस्य नाभावध्येक मन्त्रेणैकायनै स्ततः ॥ १ ॥
तादर्थ्येनतु होतव्यं मृण्मयैस्तु तथैव हि ।
होतव्य मस्य वाग्मीयं गायत्रीभि स्तो परैः ॥ २ ॥
होतव्यं ब्राह्मणै स्सम्य क्तद्व्याप्ति रुपलक्षकैः ।
दत्वा पूर्णां स्वयं कृत्वा स्थलस्थस्यार्चनं पुनः ॥ ३ ॥
बलिदानञ्च भूतानां समाचम्य ततो व्रजेत् ।
प्रासादब्रह्मभूभागं न्यसे त्तत्र महाशिलाम् ॥ ४ ॥

संस्मरं श्चक्रमन्त्रन्तु सानन्तं प्रणवेन वै ।
बीजभूतं तदन्तस्स्थ मध्वषट्कं स्मरन्यजेत् ॥ ५ ॥
निश्शेषमन्त्रबृन्देन होमस्याद्यै रनन्तरम् ।
द्वारदिग्वीक्षमाणन्तु मध्ये मन्त्रघटं न्यसेत् ॥ ६ ॥
स्वदिक्ष्वन्यान्यथावस्थान् स्वै स्वै र्मन्त्रै र्निवेशयेत ।
तत स्स्वशक्तिपाषाणै रेकैकं स्थगयेत घटम् ॥ ७ ॥
पूरये दस्त्रमन्त्रेण घटाना मन्तरं ततः ।
मृदु मृद्वालुकाभिस्तु सुधयाचळसिद्धये ॥ ८ ॥
संवेष्ट्य नेत्रवस्त्रैस्तु ऋग्वेदान् पाठये ततः ।
आत्वाहार्षेति सूक्तन्तु प्रतिष्ठा सामसामगान् ॥ ९ ॥
द्वादशाक्षरसंयुक्तं बलमन्त्रं पुनः पुनः ।
वक्तव्यं ब्रह्मनिष्ठैस्तु प्रणवान्तं सुभावितैः ॥ ३४० ॥
तदेकतनुतां यातं संस्मरे त्प्रणवेनतु ।
मूर्त्या दिशन्ति निष्टं दन्नामरूपाक्रियात्मकम् ॥ १ ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रेण भूय स्सहृदयंगमैः ।
तत्राराध्यं स्वमूर्तिन्तु संयजे त्तेजसां निधिम् ॥ २ ॥
तत स्सर्वो भगवन् भोगैः पाठये त्पांचरात्रिकान् ।
अर्चामि वेति ऋग्वेदा नर्चा सामच तद्विदः ॥ ३ ॥
ततः परिगृहीतेतु क्षेत्रे देवगृहीयके ।
द्वादशांगुळमानन्तु दिग्विदिक्ष्वष्टकं न्यसेत् ॥ ४ ॥
स्नापितं पूजितं सम्य क्शिळानां शुभलक्षणम् ।
तदन्त स्सन्निरोद्धव्या बुद्धिधर्मगुणाः क्रमात् ॥ ५ ॥
धर्माद्या श्चाग्निकोणात्तु याव दीशपदं पुनः ।
प्रागादा वुत्तरान्तं च अधर्माद्यं चतुष्टयम् ॥ ६ ॥
शिळाना मन्तरे भूमौ षट्कं षट्कं क्रमेण तु ।
न्यस्तव्यं पूर्ववर्णाद्य वर्णानां सावसानकम् ॥ ७ ॥

शब्दब्रह्मानुविद्धां च कृत्वैवं बुद्धिवागुराम्।
सूत्रभूतां न्यसेत् सम्य क्प्रासादतलसंस्थिताम्॥ ८ ॥
न्यसे त्प्राङ्कणभित्त्यर्थं तथैव हि शिलाष्टकम्।
तासु संरोधये त्सम्य क्प्रागुक्तां स्तु दिगीश्वरान्॥ ९ ॥
चक्रं तदन्तभूमीनां भ्रमद्वह्निस्फुलिंगवत्।
क्षार्णेन चिन्तये द्व्याप्तं भूभागं चांगणीयकम्॥ २५० ॥
आभोगं तदध श्शेषं तदूर्ध्वं गगनेश्वरम्।
बहिः प्राकणभित्तीनां साक्षं सपरिवारकम्॥ १ ॥
प्रागादा वीशकोणान्त मिन्द्राद्यं चाष्टकं न्यसेत्।
तथाविधेषूपलेषु अन्तर्भूमिगतेषु च॥ २ ॥
तत्स्वनाम्नार्चयित्वातु ऋग्वेदान् पाठये त्ततः।
क्लीबो न विद्वानिति वै ये देवास्तु यजुर्मयान्॥ ३ ॥
देवव्रतं च सामज्ञान् प्रविश्याभ्यन्तरं ततः।
स्थित्वाग्रतो मन्त्रमूर्ते रध्वव्याप्ति मनुस्मरेत्॥ ४ ॥
बीजत श्चांकुरीभूता पुरस्ता द्व्यक्ति मेति सा।
प्रासादपीठपर्यन्तं कुम्भाधारोपलात्तु वै॥ ५ ॥
भुवनाध्वा यथावस्थो भावनीयः पुरोदितः।
गर्भोच्छ्रायावधिं यावत् पादाध्वानं विलोकयेत्॥ ६ ॥
मन्त्राध्वा शुकनासान्त स्तत्वाध्वावेदिकावधिः।
कलाध्वाण्डगजा [तुगळा] न्तश्च वर्णाध्वाच तदूर्ध्वतः॥ ७ ॥
समीकृत्य पुरा सर्वं प्रासादं प्रारभे त्ततः।
तलादूनाधिकाच्चैव सांगुलै रुचितैः करैः॥ ८ ॥
द्विर्द्वादशकरं याव त्तालेनोनाधिकेन तु।
शुभाय सिद्धये विद्धि गर्भं देवगृहस्य च॥ ९ ॥
कृत्वा क्षेत्रांगुलानां च कराणां वा घनं पुरा।
त्यजे तदष्टभि स्सम्य ग्यच्छेषं तद्विचार्यं च॥ २६० ॥

एकाद्यष्टमपर्यन्ता ध्वजधूमसृगेश्वराः।
श्वाच गोखरमातंग वायसा स्तु तत शुभाः ॥ १ ॥
एकत्रिपंचसप्ताख्या स्सर्वत्रैव विधीयते।
गर्भषट्भाग मानेन तद्वादि भित्तिविस्तृतिः ॥ २ ॥
तन्मानं परित स्त्यक्त्वा भित्ति रन्या विधीयते।
एवमत्रक्रमेणैव सद्दभित्तिगणेनतु ॥ ३ ॥
गर्भाद्विगुणविस्तीर्णं क्षेत्रंदेवगृहस्यच।
मन्दिरेत्वेकभित्तीये क्षेत्रमानंविधीयते ॥ ४ ॥
गर्भोक्तंवत्रिभागेन युक्तंयुक्तेन वर्त्मना।
तत्रापिह्रासवृद्ध्यातु आयशुद्धिंविचारयेत् ॥ ५ ॥
एवंनिर्जगतीकंच भागपीठेविवर्जितम्।
प्रासादक्षेत्रमानच तद्युक्तमवधारय ॥ ६ ॥
षट्भागेनाधपादेन त्रिभागेनोभयात्मिका।
विहिताजगतीभाग स्तत्क्रियाविस्तृतिर्भवेत् ॥ ७ ॥
अधिकार्द्धंचतुर्दिक्षु तत्पंचांशैस्तुवैत्रिभिः।
तृतीयांशेनवैमध्ये निर्गमस्तुविधीयते ॥ ८ ॥
कोणात्कोणात्तुवैशेषं भागेभागंप्रवेशयेत्।
उच्चंगर्भसमंपीठं तत्पीठेनदलेनवा ॥ ९ ॥
पीठोक्ताळयपीठस्य लक्ष्मस्थित्यंशकल्पना।
चतुर्दिक्षुविधेयावै बहुधानन्तपूर्विका ॥ ३७० ॥
अथोच्छ्रयन्तुवैक्षेत्रा त्रिगुणंमन्दिरस्यच।
कुर्याद्द्व्यर्धगुणंचैव द्विगुणंवायथेच्छया ॥ १ ॥
द्विरेकादशधाकुर्या त्तंचभागेस्वसमम्पुरा।
विधेयंपीठवत्पश्चा देकांशेनमसूरकम् ॥ २ ॥
तदूर्ध्वंनिहिताजंवा गर्भमानेनचोन्नता।
भवोपकरणीयाभि र्दैवताभिरलंकृता ॥ ३ ॥

जंघायामंशयुग्मेन उपयूनाधिकेनच ।
कार्यंशिखरपीठन्तु पूर्वलक्षणलक्षितम् ॥ ४ ॥
किन्तु प्रवेश निर्यासौ तत्रचार्धांशसम्मितौ ।
शिखरंचात्रविहितं भूमिकानवकान्वितम् ॥ ५ ॥
संकोच्यतत्पुरासूत्र मादायोन्नतिसम्मितम् ।
एकस्मादेकवर्णात्तु जंघोर्ध्वीयात प्रसार्यच ॥ ६ ॥
संस्पृशेत् शिखरंपीठ मन्नसातं निरोध्यच ।
प्रासादाद्बहिरायत्र भूभागेत्वमलेक्षण ॥ ७ ॥
कर्णादूर्ध्वं नयेत्सूत्रं लांछयमानं क्रमणतु ।
शिखरोन्नतिपर्यन्तं चतुर्दिक्ष्वेवमेवहि ॥ ८ ॥
पर्यटेल्लांछयमानन्तु कर्णात्, र्णं महामते ।
यावत कुमुदपत्राभा सास्याच्छिखरमंजरी ॥ ९ ॥
एवमालेख्यदृष्ट्यातु सम्पाद्यावन्तु पातत: ।
भूमिकाण्डप्रसिद्ध्यर्थं कार्यांसादशथापुन: ॥ १८० ॥
उपरिष्टात्तुभागेन भवेदामलसारकम् ।
भूमयोभागमानास्तु ततस्तासांसमाचरेत् ॥ १ ॥
क्षयवृद्ध्याविधानन्तु त्यक्त्वास्थानंचभूमिकाम् ।
चतुस्त्रिद्व्येकसंख्यानि सममानांगुलानिच ॥ २ ॥
निजभूमेस्समारभ्य तानियोज्यान्यध:क्रमात् ।
पूर्वभूमेस्समारभ्य ह्यधस्थेभूमिकागणे ॥ ३ ॥
सर्वासांव्यवधानन्तु तद्विरष्टांशसम्मितम् ।
विभिन्नापीठरचना तासुकार्याप्रथास्थिता ॥ ४ ॥
सचक्रैर्विविधै:पद्मै: प्रादुर्भावैस्तुचाखिलै: ।
सर्वैर्वाल्लांछनैर्मूर्तै नृत्तगीतरसास्थितै: ॥ ५ ॥
नवांशेनोर्ध्वभागात्तु स्वपादेनविनिर्गतम् ।
उष्णीषमूर्धभूमे: तु कार्यं वै रचनोज्झितम् ॥ ६

शिष्टं कृत्वा त्रिधा पीठं मण्डलस्थेन पूर्ववत् ।
द्वितीयेन ततः कण्ठं तृतीयेनोर्ध्वगेनतु ॥ ७ ॥
सुसमं श्रीयुतं कुर्या दण्डं धात्री फलाण्डवत् ।
नवधोष्णीषकं कृत्वा चतुर्भि र्वेदिकाभ्रमम् ॥ ८ ॥
त्रिभागपृथुलं कण्ठ मण्डं पंचांगसम्मितम् ।
पंचधा सप्तधा कृत्वा गर्भं वा नवधा पुरा ॥ ९ ॥
विहाय पक्षगौ भागौ मध्यभागगणेनतु ।
प्रासादनाडिका कार्या गर्भार्धेन विनिर्गता ॥ ३९० ॥
पादेन वा त्रिभागेन सस्तम्भाप्यथ केवला ।
उन्नता शिखरार्धेन साप्युत्पलदलोपमा ॥ १ ॥
कार्या शिखरपीठोर्ध्वे दिव्यकर्मविभूषिता ।
तत श्शुभतरं कुर्या न्मण्टपं स्तम्भसंयुतम् ॥ २ ॥
भूषितं विहगेन्द्रेण बलिमण्डलगेन च ।
चतुर्द्वारे तथा दिक्षु विधेयं मण्टपत्रयम् ॥ ३ ॥
प्रवेशत्रितयोपेतं मण्टपे मण्टपं भवेत् ।
कुर्या न्मण्टप मुक्तं वा यथाभिमतनिर्गमम् ॥ ४ ॥
रथोपरथकाद्यन्तु तेषां गर्भा द्विधीयते ।
निर्यासो दशमांशेन द्वादशांशेन लांगलिन् ॥ ५ ॥
अथवा षोडशांशेन ते कार्या नेमिवत्पुनः ।
चतुर्दिक्पक्षसंलिप्ताः पीठकर्मविभूषिताः ॥ ६ ॥
शिखरस्य चतुर्दिक्षु पीठोपरि समापयेत ।
समं रथकयुत्यातु नासिकामंजरीगणम् ॥ ७ ॥
मध्यदेशचतुर्दिक्षु कुर्याद्वारगणं समम् ।
त्रिचतुःपंचषट् भागे ततो गर्भा द्विधीयते ॥ ८ ॥
द्विगुणं चोन्नतत्वेन त्रिपंचनवशाखिकम् ।
युक्तं द्वास्थद्वयेनैव कुम्भदशनैस्तु वा ॥ ९ ॥

विधिवत्स्थापनं तस्य मन्त्रपूर्वं समाचरेत् ।
संस्नाप्य मूलमन्त्रेण सम्पूज्यार्घ्यादिना हृदा ॥ ४०० ॥
शाखामूलगतां कुर्यां द्धातुरत्नमयीं स्थितिम् ।
सर्वधारामयं मन्त्रं सन्निरोध्यहि तत्र च ॥ १ ॥
ज्ञानक्रियात्मकं ध्यात्वा शिखामन्त्रेण शाश्वतम् ।
दक्षिणोत्तरभागाभ्यां शाखायुग्मन्तु विन्यसेत् ॥ २ ॥
हृन्मन्त्रेण तदूर्ध्वंतु रूध्वाद्यं परमेश्वरम् ।
सन्निधीकृत्य सम्पूज्य गगनस्थे ह्युदुम्बरे ॥ ३ ॥
द्विविधं धातुजालन्तु रत्नं सिद्धार्थकां स्तिलान् ।
चन्दनाद्यादिगन्धा ये क्षीरं दधिघृतं मधु ॥ ४ ॥
शालय स्सर्वबीजानि सर्वौषध्य स्सविद्रुमाः ।
कृत्वा नेत्रेण नेत्रस्थान् द्वारोर्ध्वे विनिवेश्य तान् ॥ ५ ॥
दृश्यं भोगाप्तये चैव त्वदृश्यं मोक्षसिद्धये ।
चतुष्पा त्सकलो धर्म स्तत्रोर्ध्वे सन्निरोध्य च ॥ ६ ॥
चत्वारिंश्भृंगाइतिं यत्पाठये दङ्मयां स्ततः ।
कर्महोमचयं कृत्वा पूर्णां मूलेन पातयेत् ॥ ७ ॥
एतद्बिम्बप्रतिष्ठानात् प्राग्व त्पश्चा त्समाचरेत् ।
सिद्धय [स्थित्य] पेक्षावशेनैव ह्यालयस्यतुवैविभोः ॥ ८ ॥
अनन्तभुवनंनाम सर्वकामापवर्गदम् ।
चतुष्प्रकारमेवंहि प्रासादंविद्धिपीठवत् ॥ ९ ॥
रचनासन्निवेशोत्थ भेदेनानेकधातथा ।
पतत्रीशमृगेन्द्रैस्तु निधिभूतोपमैर्घटैः ॥ ४१० ॥
शंखपद्मांकिताभिस्तु सोपानपदपङ्क्तिभिः ।
युक्तंद्वारवशेनैव तथापीठवशात्तुवै ॥ १ ॥
विस्तारःप्रतिदिक्संस्थ स्त्वरुणस्य विधीयते ।
गर्भोत्थक्षेत्रसंज्ञाच जगतीकस्यलांगलिन् ॥ २ ॥

ज्ञेयस्सजगतीकस्य तन्मानेनापिसर्वदिक्षु ।
एभ्यःपादादिकंकुर्यात् पादाद्यंशोज्झितन्तुवै ॥ ३ ॥
बुध्वाचायतनानांच संस्थितश्चांगने [कणे] पुरा ।
चतुरायतनंविद्धि प्रासादेःदिक्त्रयस्थितैः ॥ ४ ॥
आद्येनसहकोणस्थै स्तत्पंचायतनंस्मृतम् ।
विज्ञेयमष्टायतनं त्रिभिरन्यैस्तुदिग्गतैः ॥ ५ ॥
विनामद्ध्यस्थितेनैव दिग्गतैस्तु द्विभिर्दिभिः ।
तद्दशायतनन्तेन युक्तमेकाधिकं भवेत् ॥ ६ ॥
प्रतोळीपक्षगेनैव प्रासादद्वितयेनतु ।
द्वादशायतनंविद्धि सहमध्यस्थितेनतु ॥ ७ ॥
तदेवाधिकसंज्ञन्तु अतोन्योनन्तसंज्ञिकः ।
परस्परमुखौकुर्यां त्प्रासादौद्वारदेशगौ ॥ ८ ॥
प्रासादाभिमुखाश्चैव दिक्त्रयेवस्थितास्तुये ।
कोणस्थाभ्यांचसाम्मुख्यं द्वाभ्यांद्वाभ्यां विधीयते ॥ ९ ॥
द्वाभ्यामभिमताभ्यांतु कुर्यादुचितदिङ्मुखम् ।
द्वौपरस्परवक्त्रौतु कोणदेशसमाश्रितौ ॥ ४२० ॥
द्वाराण्यनन्तायतने प्रासादानांमहामते ।
यथाभिमतदिक्स्थानि कर्तव्यान्यविशंकया ॥ १ ॥
नतत्रदेषांभवति वेधदोषःपरस्परम् ।
अंगभावगतत्वाञ्च प्रधानायतनस्यवै ॥ २ ॥
अर्धेन च त्रिभागेन हितःपादेनचांगणात् ।
परण्डकस्यसोच्छ्राय स्तद्विस्तार स्तथोच्छ्रितैः ॥ ३ ॥
तच्चपीठोपमंकुर्यात् श्लक्ष्णंसोष्णीषमेववा ।
युक्तंकोटिगणेनाथ नानादेवान्तगेनतु ॥ ४ ॥
यदेकायतनंचैव त्वंगनन्तन्महामते ।
युक्तंलघुपरण्डेन केवलंवापरण्डकम् ॥ ५ ॥

यदाद्यायतनाद्यश्च द्वादशायतनान्तिमम् ।
एकादिग्वीक्षमाणंच चतुरश्रायतंगने ॥ ६ ॥
वृत्तायतेवावितते प्रासादेचोक्तलक्षणे ।
यस्माद्देवालयानांच अंगनानांविशेषतः ॥ ७ ॥
चतुरश्रादिपीठानां नित्यमेवमहामते ।
अन्योन्यानुगतंत्वन्तु हितंसापेक्षकंन्तुवै ॥ ८ ॥
भूमिभागवशेनैव तथैवार्चावशेनतु ।
नानाफलवशेनापि तथाशोभावशेनच ॥ ९ ॥
भूलाभश्चतुरश्रात्तु चतुरश्रायताद्धनम् ।
वर्तुळा त्सर्वकामाप्ति निर्वृति स्तु तदायतात् ॥ ४३० ॥
दृष्टादृष्टफलेप्सूनां लोकास्तु महदादयः ।
यच्छन्ति वैष्णवं स्थान मारोग्यं भूति मुत्तमाम् ॥ १ ॥
वैष्णवाना मकामानां च्युते रन्ते परं पदम् ॥ ४३१२ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
प्रतिमाप्रासादलक्षणविधि र्नाम

चतुर्विंशः परिच्छेदः ॥२४ ॥

अथ पंचाविंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

सर्वलोकगुरु विप्रा यदुक्तो विश्वधारिणा ।
तदिदानीं प्रवक्ष्यामि मन्त्रबिम्बनिवेशनम् ॥ १ ॥
भोगेप्सूनां च वर्णानां साम्प्रतं यदभीष्टदम् ।
कैवल्यदं शमाढ्यैव चातुराश्रम्यसेविनाम् ॥ २ ॥

यज्ञधर्मरतानां च सहायं च फलैस्तु तत ।
प्राग्वद्देवगृहस्याग्रे दिक्लाभे [ग्भागे] ह्यति मण्टपम् ॥ ३ ॥
चतुरश्रं चतुर्द्वारं दर्भमालान्तरीकृतम् ।
अन्यत्र तदलाभेतु मयाभिमतदिङ्मुखम् ॥ ४ ॥
चतुर्दशकराच्चैव यावत्त्रिंशत्करावधि ।
षट्करान्तं पुन स्तस्मात् विम्वमानव्यपेक्षया ॥ ५ ॥
कार्या मध्ये स्थला तेषां द्विसमांशै स्ततोष्टभिः ।
समन्तभद्रा सुश्लक्ष्णा चितापक्केष्टकादिकैः ॥ ६ ॥
तालोन्नते स्समारभ्य सामान्येस्मिन् हि कर्मणि ।
उन्नतांगुलवृद्ध्यातु नीता तद्ध्रासतां क्रमात ॥ ७ ॥
द्वि[त्रि]रिष्टकांशकैर्मध्ये सर्वासां मण्टपं [ण्डलं] भवेत् ।
चतुरश्रंचतुर्द्वारं मक्रांबुरुहभूषितम् ॥ ८ ॥
दक्षिणेशयनंसौम्ये कुण्डमग्नेस्तु पूर्ववत् ।
समेखलं द्विहस्तन्तु चक्रपद्माकितं शुभम् ॥ ९ ॥
तदध श्चतुरश्रं प्राग्दामभेखलिकान्वितम् ।
अथ दक्षिणदिग्भागे कुर्या द्वै चक्रचिह्नितम् ॥ १० ॥
वर्तुळं पश्चिमे सौम्ये कमलांकं मनोहरम् ।
शंखांकं सर्वकोणेषु मान मेषां यथोर्ध्वगे ॥ ११ ॥
सर्वे दशान्तहस्तानां चतुर्णा मेकमेखलाः ।
मण्टपानान्तु किं त्वत्र ऊर्ध्वगं सर्वमेखलम् ॥ १२ ॥
अतोध स्संस्थिता स्सर्वे एककुण्डास्तु मण्टपाः ।
तेषां समेखलं चाद्यं द्वाविंशत्यंगुलै र्भवेत ॥१३ ॥
ह्रासा दंगुलयुग्मस्य याव द्वै षोडशांगुलम् ।
स्यात षट्करे गृहे कुण्डं कार्या वा मेखलाधिका ॥ १४ ॥
अष्टहस्तोच्छ्रितः पूर्वः अधोर्ध्वकरवर्धिताः ।
न ह्रास ष्षट्करान्तानां न्यूनाना मुच्छ्रितै र्भवेत ॥ १५ ॥

त्रयोदशकरादीनां चतुर्णां पातये ततः ।
अष्टकं सांगुलानां तु सप्त पंच चतुः क्रमात् ॥ १६ ॥
एवं स्नानगृहाणान्तु विस्तार श्चोन्नतं स्सह ।
किन्तु वै वालुकापीठे मध्यत श्चोपशोभिताः ॥ १७ ॥
द्वि त्रतुर्भि र्द्विसमां [हस्तां] शै र्विस्तृताः प्राग्वदुन्नताः ।
स्नानीयां यागगेहा द्वा दिक्त्रयेऽभिमते शुभम् ॥ १८ ॥
अर्धमानसमं मुख्यात् सुपीठशयनान्वितम् ।
ह्यदानभवनं कुर्या न्मंगलयकलशै स्सह ॥ १९ ॥
सर्वेषां कर्मभूभागं कोणस्तम्भै र्विभूषितम् ।
सुनेत्रै र्वेष्टितं कुर्या च्चक्राद्यैः पूर्ववद्युतम् ॥ २० ॥
सुस्थिरं दृढपादं च स्नानाम्भो ग्रहणक्षमम् ।
अर्धेन वालुकापीठं दीर्घमाद्यक्रमेण तु ॥२१ ॥
वर्धितं चाग्रहस्तेन ह्रासितं चतुरंगुलैः ।
स्वदैर्घ्या दर्धविस्तीर्णं कृत्वैवं सप्रणाळकम् ॥ २२ ॥
तेन तद्वालुकापीठं भूषये न्मध्यगेनतु ।
यागागारस्य ये दिक्षु द्वारार्धं तत्र चान्तरे ॥ २३ ॥
शामार्धवृत्तियोगेन ह्रासोन्यत्र कलादिकः ।
तोरणानि बहिः कुर्यात दृढैः काष्ठै स्सुपूजितैः ॥ २४ ॥
पंच हस्तानि चार्धेन वर्धितानि करेणतु ।
न ह्रास मात्परे त्तेषा मन्यत्र करणे सति ॥ २५ ॥
न[द] शमा त्पंच हस्ताना मूते भूमौ प्रवेशयेत् ।
शमार्धं वर्धितानां च द्वे द्वे संवर्धये त्कले ॥ २६ ॥
दैर्घ्या त्प्रवेशशिष्टात्तु त्रिभागेन तदन्तरम् ।
सर्वे चक्रध्वजाः कार्याः पल्लवङ्मञ्जरीयुताः ॥ २७ ॥
सुधाद्यै र्वर्णकैः पीतै श्चन्दनाद्यै स्तु लेपिताः ।
भिन्नांग मेत दखिलं यथैकस्मिन् हि युज्यते ॥ २८ ॥

कर्मयागगृहे शश्व द्विभूते वा वने विना ।
पंच त्रिंशत्करं क्षेत्रं स्वतुल्यांशेन विस्तृतम् ॥ २९ ॥
तन्मध्येतु चतुर्हस्तं त्वापाद्यं स्थलसप्तकम् ।
स्थलानां व्यवधानन्तु कुर्या द्वै ताळसम्मितम् ॥ ३० ॥
एकापायेन वै कुर्यात् द्विहस्तान्तं स्थलांगणम् ।
क्रमेणाष्टांगुला न्मानात् द्व्यंगुळं द्व्यंगुळं विना ॥ ३१ ॥
स्थलानां संकटनां च व्यवधानं द्विगोळकम् ।
एव मेव समुच्छ्राय स्सर्वेषां परिकीर्तितः ॥ ३२ ॥
परितो विहितं वीथि र्मान मत्र स्वपीठजम् ।
एवं थासंकटे कुर्या दाद्योक्ता न्मण्टपद्वयात् ॥ ३३ ॥
मध्ये मण्डलपीठन्तु तस्य दक्षिणदिग्भवेत् ।
समीपे शयनस्थानं कुम्भानां स्थापनायनम् ॥ ३४ ॥
एवं हि वामनिकटे भोगानां मन्त्रतर्पणम् ।
ऋग्यजुस्सामपूर्वाणां श्रुतीनां हवनं परे ॥ ३ ॥
प्राग्दानं शयनस्थाने ह्यन्यस्मिन् शयने हितम् ।
प्रासादस्याष्टदिङ्मूर्ति शक्तिपानां यथोदितम् ॥ ३६ ॥
स्थण्डिले ष्वथ कुण्डेषु तादर्थ्येनाथवा स्वयम् ।
स्वकुण्डे हवनं कुर्याच्चतुर्वेदमये परे ॥ ३७ ॥
समस्तमूर्तिपीयं वा स्वय मेव समाचरेत् ।
सामग्रीविरहा द्योग्य मूर्तिपाना मभावतः ॥ ३८ ॥
यश्च यत्रोपयोज्यस्तु तत्रतं सम्प्रवेशयेत ।
मन्त्राणा मुपदेष्टातु आत्मतुल्यो महामतिः ॥ ३९ ॥
योक्तव्यः कर्मदक्षस्तु सर्वे ष्ववसरेषुच ।
स्वयं वस्त्वनुसन्धाय हवनार्चनकर्मणाम् ॥ ४० ॥
आस्तेह्युत्पत्तिपूर्वाणां न्यासान्ताना मनन्यधीः ।
कृत्वा दीक्षाविधानोक्तं सहोमं कलशार्चनम् ॥ ४१ ॥

कुर्या त्सतोरणानां च ध्वजानां स्थापनं ततः ।
सितरक्तादिभेदेन प्रागादौ च ध्वजाष्टकम् ॥ ४२ ॥
निवेश्य मध्यवेद्यान्तु पुन रप्ययवत्तथा ।
यजे त्सत्यादिकं तत्तच्चतुष्कं ह्येव मेवहि ॥४३॥
उत देवा अवहित मृड्मयान् पाठये त्ततः ।
ऊर्ध्वं सह सुपर्णेन चक्रं तोरणगं यजेत् ॥ ४४ ॥
पाठयेत् द्वारपालीयं सामसामविद स्ततः ।
अथार्घ्यपुष्पहन्मूर्तिधरे यायात् समावृतः ॥ ४५ ॥
यत्र तिष्ठति विश्वेशः पीठब्रह्मशिलान्वितः ।
तत्रावलोकनं तेषां कुर्या त्सन्ताडनादिकम् ॥४६ ॥
चक्रास्त्रमन्त्रितै स्स्नानकलशै स्स्नापये त्ततः ।
सिद्धार्थकै स्तथा पंचगव्य मृद्भूतिवारिणा ॥ ४७ ॥
वल्मीक मृज्जलेनाथ चक्रांकौषधिवारिणा ।
संक्षाळ्याभ्यर्च्य चोद्धर्त्य क्षाळये दस्त्रवारिणा ॥४८॥
तमर्घ्येणार्चयित्वा च तत स्तन्मन्त्रितान् करे ।
सिद्धार्थकान् दक्षिणेतु बध्वाथ पाठये दृचम् ॥ ४९ ॥
रक्षोहणं तथा सर्वा न्नये त्प्रतिसरे मणीन् ।
सद्वस्त्रवेष्टितं कृत्वा समारोप्य रथोत्तमे ॥ ५० ॥
कर्मारम्भं चपठत स्तस्य दक्षिणदिङ्न्यसेत् ।
ऋक्सामपूर्वा न्वामेतु ब्राह्मणांस्तु चतु श्चतुः ॥ ५१ ॥
पुरतोस्त्रं स्मर न्यायात् स्वयं विघ्नांस्तु सूदयन् ।
सनृत्तगेयवादित्र स्तुतिमंगळपाठकैः ॥ ५२ ॥
इदं विष्णु र्विचक्रम ऋङ्मयै स्सह पाठयेत ।
एकायनांस्तदन्तेतु ॐ नमो ब्रह्मणेतु यत ॥ ५३ ॥
तथैव शाकुनं सूक्तं श्रीसूक्तेन समन्वितम् ।
स्वर्णादिनार्थिन श्शक्त्या तर्पयं स्ता न्प्रवेशयेत ॥ ५४ ॥

स्वस्थानं यज्ञभूमे र्वै प्रासादाद्यन्तरन्तु वा ।
वक्ष्यमाणविधानेन युक्तं रत्नशिलादिना ॥५५॥
कृत्वा द्रव्याधिवासं प्रा क्कर्मभूमौ पुरोदितम् ।
स्नानकर्मशिलादीना मीष त्कृत्वाशु सार्चनम् ॥५६ ॥
यथावद्रत्नविन्यासं प्रीतिपूर्वं निवेश्य च ।
बृह द्विम्बं ततः कुर्या त्कर्मबिम्बेखिलन्तु वै ॥५७॥
सन्निरोधस्तु मन्त्राणां तत्र छग्नोदये स्मृतः ।
आबृहत्स्नापना त्सर्वं यत्किञ्चि दथ तत्र तव ॥ ५८ ॥
निर्वर्तनीयं पूर्णान्तं बुध्वैवं प्राङ् महामते ।
तथा कार्यं शुभो येन मुहूर्तो नावसीदति ॥ ५९ ॥
एवं हि चित्रपूर्वाणा मन्येषां कमलेक्षण ।
सरत्नब्रह्मपाषाणवर्जितानां समाचरेत् ॥ ६० ॥
स्नानाद्यं कर्मबिम्बेतु तत्समीपेथ दर्पणे ।
कर्मबिम्बंविनातेषां प्रस्वापाद्यंहिविष्टरे ॥ ६१ ॥
कुर्यात्प्रवेशपूर्वन्तु सर्वमुत्सवपश्चिमम् ।
एवंप्रवेश्यतद्बिम्बं सांप्रतं विनिवेश्यच ॥ ६२ ॥
निषण्ण दृढकाष्ठोत्थ तोरणेस्त्वाहृता स्ततः ।
निवेश्य स्नानकलशान् हेमाद्युत्थांस्तु निर्व्रणान् ॥ ६३ ॥
पूर्वषद्रत्नोपेतान् सुसमांस्त्रास वर्जितान् ।
निरीक्षणादि संशुद्धान् कृत्वा सहृदयेनतु ॥६४॥
द्वादशाक्षरमन्त्रेण मन्त्रयेत्तान्सकृत्सकृत् ।
तेनैव पूजयेत्पश्चात् अर्घ्यस्त्रक्चन्दनादिना ॥ ६५॥
तदाहरणहोमन्तु यथाशक्ति समाचरेत् ।
पूर्णांत मथ सम्पूर्य क्रमाद्द्रव्यै र्नियोजयेत ॥ ६६ ॥
पाद्या र्घ्याचमनीयार्थं द्रव्यैः पूर्वोदितै स्त्वयन् ।
नागाद्याद्यन्त मध्येभ्यो नदीमृत्तीर्थ सम्भवा ॥ ६७ ॥

ह्रदाद्वल्मीक शिखरात् गजदन्त क्षतिकृतात ।
हलोत्था वृषशृंगोत्था शालिक्षेत्रेषु सम्भवा ॥ ६८ ॥
तथैव पद्म षण्डोत्था त्वेकस्मिन् गोमयं परे ।
वनदाहसमुद्भूतं तथैव च महानसात् ॥ ६९ ॥
त्रेताग्नि भस्मत्वपरे विनिवेश्यं घटान्तरे ।
अन्यस्मि पंचगव्यन्तु कुशोदक समन्वितम् ॥ ७० ॥
सघृतं तैलकुम्भन्तु चमसीवारि पूरितम् ।
पलाश खदिरा श्वत्थ शमी लोहित चन्दनम् ॥ ७१ ॥
कषायोदक मन्यस्मिन् परस्मि स्त्रिफलोदकम् ।
वचा शतावरी कन्या व्याघ्री सिंही कृतांजलिः ॥ ७२ ॥
गोलोमी त्विद्धलोमी च कुष्ठं भूतजटा तथा ।
महागरुड वेगाच कलशे न्यत्र लांगलिन् ॥ ७३ ॥
महानील [निला] गडूचीत्रा सहदेवी शतावरी ।
विष्णुक्रान्ताच कार्कोटी साह्वावह्नि शिखापरे ॥ ॥ ८१
यष्टीवराहकर्णीचा प्यन्यस्मिन् गजपिप्पली ।
श्रीफलाद्यानिचान्यस्मिन् पावनानिफलानिच ॥ ७५ ॥
दधि क्षीराज्य कुम्भाश्च द्वौ मध्विक्षु रसान्वितौ ।
मूलान्यम्भोरुहाणांच तान्यन्यस्मि न्द्वयेन्यसेत ॥ ७६ ॥
द्रुमाणां पावनानान्तु सक्षीराणां विशेषतः ।
पुष्पपत्र फलोपेत मेकस्मि न्मंजरीगणम् ॥ ७७ ॥
जात्यादिकं मथैकस्मिम् कौसुमीय लताचयम् ।
रोचना रजनीयुग्मं बलामोटाच पद्मकम् ॥ ७८ ॥
इतिपंचक मेकस्मिन् दर्भा न्दूर्वांकुराणिच ।
सास्यं शाल्यंकुरचयं कलशेन्यत्रवै न्यसेत् ॥ ७९ ॥
सिद्धार्थकान् सिताद्यांस्तु प्रियंगुं गन्धसंज्ञकम् ।
अपरस्मिन्नचलेत्कुंभे सहवैनागकेसरैः ॥ ८० ॥

ग्राम्याश्चौषधय स्सप्त सप्तारण्या घटद्वये ।
बाह्लीकं चन्दनं चैव रसं कर्पूर संयुतम् ॥ ८१ ॥
चतुष्कमेतदपरे त्वन्यस्मि न्धातवश्शुभाः ।
ताम्रजाम्बूनदाद्यास्तु परेरत्नचयंमद्दत ॥ ८२ ॥
न्यसेद्विद्रुमजाळंच द्वयो र्मुक्ताफलानिच ।
अर्घ्योदकमथैकस्मि न्नदीतीर्थोदकंद्वये ॥ ८३ ॥
सर्वौषधि घटंचैव सुशीताम्भोघट न्ततः ।
सुगन्धिपुष्पकळश श्चत्वारिंशत्स्वमीस्मृताः ॥ ८४ ॥
वामभागेतु देवस्य अग्निकोणादितोन्यसेत् ।
पुनरीशानकोणात्तु शयनेसप्तधान्यसेत् ॥ ८५ ॥
गन्धोदकेन सम्पूर्णा स्तथावायुपदावधि ।
सर्वाण्याधाररूढ़ानि पूरितान्यमळांभसा ॥८६ ॥
मूलमन्त्रेणतदनु पूजयेद्द्वादशात्मना ।
संवेष्टयच पुरासूत्रै श्छादयेत्तदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
विधानैस्सूत्रसम्बन्धै र्वस्त्रेणाच्छाद्यवैततः ।
तदर्पणावसानेथ शयनंकल्पयेद्द्विधा ॥ ८८ ॥
सर्वोपकरणोपेत मनन्तंतदधोयजेत् ।
प्रभवाप्ययोगेन तदूर्ध्वेसर्वगंप्रभुम् ॥ ८९ ॥
पाठयेत्सर्पसामाथ संज्ञां ज्ञानबळात्मिकाम् ।
हुत्वाशताष्टसंख्यंच मूलंतदनुकल्पयेत् ॥ ९० ॥
मण्डलंपावनैरागै स्सिताद्यैर्मांगळीयकैः ।
तदूनाधिकशान्त्यर्थं हुत्वाकुण्डगणन्ततः ॥ ९१ ॥
संस्कुर्यात प्रतिकुण्डस्य निकटेकुम्भमध्यगम् ।
प्रभवाप्ययोगेन चातुरात्म्यन्तु संयजेत ॥ ९२ ॥
हृदादियद्वादिक्स्थेषु विदिक्स्थेषु तदस्त्रराट् ।
दत्वातदर्थंपूर्णान्तु पूर्णांतपूर्णंचपाठयेत् ॥९३ ॥

एकायना न्यजुर्मया नाश्रावितदनन्तरम् ।
यथास्वमन्त्रेणपुरा मङ्गल्यकळशांभसा ॥ ९४ ॥
संसेच्यबिम्बंतदनु स्नापयेत्तन्मृदम्भसा ।
पाठयेत्तत्रकूश्माण्डान् बळमन्त्राननन्तरम् ॥ ९५ ॥
ततोगोमयकुम्भेन इहगावःप्रपाठयेत् ।
भूतिस्त्वमितिमन्त्रेण पठ्यमानेनभूतिना ॥ ९६ ॥
पंचगव्येनतदनु पाठयेच्चतुरस्ततः ।
पूर्ववच्चततोभ्यज्य विधिवच्चमसांबुना ॥ ९७ ॥
क्षाळयित्वार्चयित्वाच्च निवेश्यशयनान्तरे ।
नेत्राभिमन्त्रितांकृत्वा शलाकान्तैजर्सीस्वयम् ॥ ९८ ॥
संस्मरन्परमंज्योति रीक्षन्नेत्रेतु चोल्लिखेत् ।
तन्मन्त्रितेनशस्त्रेण शिल्पीस्नातोवलोकितः ॥ ९९ ॥
यथावत्प्रकटीकुर्यात् विधिदृष्टेनकर्मणा ।
वारुणंपाठयेत्साम सहचान्द्रेणसामगान् ॥ १०० ॥
ततःपात्रद्वयेकृत्वा तैजसेमधुसर्पषी ।
वौषडन्तेनमूलेन सम्पूज्यजुहुयात्ततः ॥ १ ॥
मुञ्चन्तममृतौघन्तु हृदाद्यन्तेनसेचयेत् ।
तन्मूर्ध्निशशिबिम्बन्तु ध्यायेत्ताडनशान्तये ॥ २ ॥
सदक्षिणंशलाकाद्यं दद्याच्छिल्पिजनायच ।
गोदानमाचरेत्पश्चात् गुरोराराधकस्ततः ॥ ३ ॥
यथाशक्ति तथान्येषां मूर्तिपानां च दक्षिणाः ।
दत्वा समाचरे त्पश्चा द्दाहं साप्यायनन्तु वै ॥ ४ ॥
आमूर्ध्नो द्वादशार्णन्तु मूर्त्यर्थं पूर्ववन्न्यसेत् ।
स्थाप्तिसत्ता समायुक्ते संस्कृत्य प्रोक्षणादिना ॥ ५ ॥
पीठेवतार्य संवेष्ट्य वाससा ह्यधरोर्ध्वतः ।
अधःक्रमोदितैः कुम्भै र्द्विष्षोढावर्तितै र्हृदा ॥ ६ ॥

स्नापये त्पाठयेद्विप्रान् ओषधीना मिति श्रुतिम् ।
या ओषधय इत्यादि ऋग्वेदांस्तदनन्तरम् ॥ ७ ॥
एवं दशावशिष्टान्तै स्सेचिते कळशै स्सलि ।
ततः कुम्भचतुष्केण चतुर्भि र्मूर्तिधारकैः ॥ ८ ॥
ऋक्सामपूर्वं विधिवत् स्नापनीयं च पाठयेत् ।
उदुत्तमं हि ऋग्वेदान् पाठये द्रविणं यजुः ॥ ९ ॥
ततस्तु वारुणं सामसामज्ञोथर्वण स्ततः ।
अयं ते वरुणश्चेति पवित्रं ते ततो ऋचा ॥ ११० ॥
वसोः पवित्रं हि यजुः पाठयेत सामगांस्ततः ।
पवित्रं तेह्वि य स्सामवश्चोथैकायनां स्ततः ॥ १ ॥
मूर्तिपान् समुदायेन पावमानी चतुष्टयम् ।
तदन्तेतु परं मन्त्रं व्यूहीयं भगवानिति ॥ २ ॥
पवित्रमन्त्रं तदनु इदं विष्णु र्विचक्रमे ।
ततो विभवमन्त्रैस्तु सर्वैं स्सम्मन्त्रितेनं च ॥ ३ ॥
कुम्भेन सेचयित्वातु व्यूहमन्त्रैः परेणतु ।
स्नापयित्वा चंयित्वातु जुहुयात साधिकं शतम् ॥ ४ ॥
यथावत्प्रणवेनाथ व्याप्तिं कृत्वा च पाठयेत ।
मामगामेति ऋग्वेदा नाम्नेनायु र्यजुर्मयान् ॥ ५ ॥
प्राणापानं हि यत्साम ततः प्राणाय वै नमः ।
यातव्येति परं मन्त्रं विप्रा नेकायनां स्ततः ॥ ६ ॥
ध्यानयुक्तो धिया सम्य क्पठे द्याराधक स्ततः ।
ॐ ॥ आवाहया म्यमरवृन्दनतांघ्रियुग्मं
लक्ष्मीपतिं भुवनकारण मप्रमेयम् ।
आद्यं सनातनतत्त्वं प्रणवासनस्थं
पूर्णेन्दुभास्करहुताशसहस्ररूपम् ॥ ७ ॥

ध्येयं परं सकलवेदविदां च वेद्यं
वाराहकापिलनृकेसरिसौम्यमूर्तिम्।
श्रीवत्सकौस्तुभमहामणिभूषितांगम्
कौमोदकीकमलशंखरथांगहस्तम् ॥ ८ ॥
सर्वत्रगोसि भगवन् किल यद्यपि त्वा
मावाहयामि हि यथा व्यजनेन वायुम्।
गूढो यथैव दहनो मथना दुपैति
ह्यावाहितोपि हि तथा त्व मुपैहि चार्चाम् ॥ ९ ॥
मालाधराच्युत विभो परमात्ममूर्ते
सर्वज्ञनाथ परमेश्वर सर्वशक्ते।
आगच्छ मे कुरुध्यां प्रतिमां भजस्व
पूजां गृहाण मदनुग्रहकाम्ययाद्य ॥ १२० ॥
ततो विसृज्य चक्रेण भोगैः पूर्वोदितैर्यजेत्।
अर्घ्याद्यै र्दक्षिणान्तैस्तु पाठयै द्दङ्मयांस्ततः ॥ १ ॥
अर्चामितेतिवैमन्त्रं सामयश्चार्चितस्त्विति।
भगवानितितश्चांस्तु ततस्संतर्पयेतनले ॥ २ ॥
स्तुत्वाजितन्ते मन्त्रेण सामज्ञान् पाठयेत्पुनः।
सहगायत्रसाम्नातु सद्रथन्तरसंज्ञितम् ॥ ३ ॥
प्रजप्य द्वादशार्णन्तु मुद्राम्बद्ध्वा प्रणम्यच।
अष्टांगेनाथविज्ञाप्यो भगवान्भूतभावनः ॥ ४ ॥
मूर्तिभूतेनरूपेण अनेनैवहिसांप्रतम्।
लोकानज्ञाततत्वांस्तु समाह्लादय नागराम् ॥ ५ ॥
येनान्तस्सम्प्रविष्टेनं ईषत्कालवशात्तुवै।
जन्मान्तरसहस्रोत्था न्मोक्षमायान्तिकिल्बिषात् ॥ ६ ॥
एवमभ्यर्थ्योहि भगवां ल्लोकानुग्रहकृत्प्रभुः।
करावंघ्रिगतौकृत्वा पाठयेद्दङ्मयांस्ततः ॥ ७ ॥

उत्तिष्ठेति ऋचो मन्त्रं कृत्वा ब्रह्मरथे स्थिरे ।
सुयन्त्रितेच क्षीराज्ये दध्योधनसमन्विते ॥ ८ ॥
दुर्भिक्षक्षामशान्त्यर्थं परमान्नफलैर्युते ।
पाठयेदस्यवामीय मृण्मयां स्तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
तन्मयान्बलमन्त्रन्तु दशार्धेतिमहामते ।
स्वयमाद्यन्तसंरुद्धं हृदातुकवचञ्जपेत् ॥ १३० ॥
भ्रामयेद्बलिदानन्तु क्रियमाणन्तुसर्वदिक् ।
रत्नकाञ्चनवस्त्राणां पूर्ववत्क्षेपमाचरेत् ॥ १ ॥
दिव्याद्यायतनानांच कार्यापूजायथोदिता ।
पंचरात्रविदांचैव यतीनां ब्रह्मचारिणाम् ॥ २ ॥
षट्कर्मनिरतानांच दानन्दीनजनेष्वपि ।
रथस्थेमन्त्रबिम्बेतु यावत्पदशतं व्रजेत् ॥ ३ ॥
सरथस्तूर्यघोषेण तावत्क्रतुफलम्बहु ।
आप्नोत्याराधकश्शश्वत् सकामोनियतव्रतः ॥ ४ ॥
ततस्तोरणदेशस्थं रथंकृत्वार्चयेत्प्रभुम् ।
पाद्यार्घ्यपुष्पधूपैस्तु नमस्कृत्यचपाठयेत् ॥ ५ ॥
उत्तिष्ठेतिद्विषट्कार्णं सजितन्तन्तु चाखिलम् ।
सम्पठन्पौरुषंसूक्तं यागवेश्मप्रवेशयेत् ॥ ६ ॥
हृदाशयनगंकृत्वा यात्राहोमं समापयेत् ।
ततस्ताच्छिरसोदेशे चक्राधारस्थितेघटे ॥ ७ ॥
पूर्वोक्तलक्षणेनेत्र मस्त्रसम्पुटितंयजेत् ।
पूजयित्वार्घ्यपुष्पाद्यै श्शयनस्थंचवैपुनः ॥ ८ ॥
वर्मणाच्छाद्यवस्त्रेण ततोग्निनिकटे विभोः ।
स्थित्वालांछनमन्त्रांस्तु यथास्थानगताञ्चसेत् ॥ ९ ॥
पादाद्विद्वादशांगेषु ततोदामोदरादिकान् ।
तच्छक्तिकांस्तथामन्त्रान् भास्वद्व्यापक लक्षणान् ॥ १४० ॥

ऐश्वरेणाथ बीजेन यथावस्थेनभावयेत् ।
पादादितन्मयेनैव तद्वन्मन्त्रवरेणतु ॥ १ ॥
प्राग्वदध्वयुक्तयातु अन्तर्ज्योतिर्मयात्मना ।
विभुनावाक्स्वरूपेण तदेवाथपरम्परम् ॥ २ ॥
सुशान्तंसर्वगम्बुध्वा निस्तरंगमिवोदधिम् ।
विद्यांगदामित्याद्यंच त्पाठयेत त्पांचरात्रिकान् ॥ ३ ॥
देहषान्नचासिकंमन्त्रं धारणाख्यमनन्तरम् ।
जीमूतस्येतिऋग्वेदा न्नासदासीच्चपाठयेत ॥ ४ ॥
क्रमेणानेनभुक्त्वा[हुत्वा]च्च पादार्धशतसंख्यया ।
तिलानान्तुतथाज्यस्य मन्त्रैरेभिर्महामते ॥ ५ ॥
दत्वापूर्णाहुतिंसम्य गुपसंहारलक्षणाम् ।
ततस्तत्परमंब्रह्म ह्युदितंपूर्ववत्स्मरेत् ॥ ६ ॥
सर्वशक्तिमयेनैव स्वभावेनस्वकेनतु ।
ओजोबलात्मनायद्वत् गन्धद्रव्यात्मनातुवै ॥ ७ ॥
बीजन्तद्स्वरूपेण समुद्रोबुद्बुदात्मना ।
एवमव्यपदेश्याया श्शक्तेस्स्वेशक्तिदर्पणे ॥ ८ ॥
स्थितिमादायविश्वेशः स्वातन्त्र्याच्चमहामते ।
मन्त्ररूपान्तनुन्धत्ते सम्यगाराधनायच ॥ ९ ॥
नानात्वमुपयातस्य प्रसरन्तस्यचस्वयम् ।
निष्प्रभत्वंप्रयातस्य चिद्बीजनिचयस्यच ॥ १५० ॥
आविष्कृतस्यभेदेना प्यमूर्तेनबलीयसा ।
अज्ञानगहनेनैव नित्यानित्यमयात्मना ॥ १ ॥
स्मृत्वैवंमूलमन्त्रन्तु बिम्बहृत्पद्मगंस्मरेत् ।
षट्शक्तिकिरणोपेतै स्तैस्तद्द्रव्यमयीन्तनुम् ॥ २ ॥
संस्मरेत्संहरन्तंच प्रागुक्तेनैववर्त्मना ।
स्वरूपममलम्भूय स्मरेन्मूर्त्यात्मनाततः ॥ ३ ॥

नयन्त्वंपूर्वविधिना एवंसपरमेश्वरः ।
मन्त्रात्मनाभ्वतन्त्रत्व मुपयातोयदातदा ॥ ४ ॥
सहस्रशिरसन्देव मितिस [स्यध] र्वास्तु चोदयेत् ।
पाठयेत ब्राह्मणान्धातर्यध्यक्षेति च मन्त्रराट् ॥ ५ ॥
योविश्वतश्चक्षुरिति यातष्योभवतीतिच ।
द्वासुपर्णेतितदनु अतोदेवेतिवैपुनः ॥ ६ ॥
ऋङ्मयान्पौरुषं सूक्तंततःपरतमात्वि [न्विति] ति ।
ततोर्चयित्वामन्त्रेशं शयनेबिम्बवृत्तिगम् ॥ ७ ॥
नित्यसन्निधिसिद्ध्यर्थं मासमात्तिन्तुमण्डले ।
संरोद्धचसन्निधीकृत्य महताविभवेनतु ॥ ८ ॥
सांगंसन्तर्प्यविधिवत सहमूर्ति धरैस्ततः ।
स्वमूर्तिकुम्भान्मन्त्रेण जलमुद्धृत्यभाजने ॥ ९ ॥
बिम्बमूर्ध्निक्रमाद्दयं सर्वैरेकायनादिकैः ।
सन्तर्पयित्वातदनु मन्त्रंसपरिवारकम् ॥ १६० ॥
आज्यादिनाप्रभूतेन दत्वापूर्णाहुतिन्ततः ।
बिम्बात्मनाप्रयातानां क्ष्मादीना मंगरूपिणाम् ॥ १ ॥
आपादानेपिपूर्णत्वात् पिण्डीभावार्थमेवच ।
आरम्भादेवजातानां छिद्राणांशमनेतुवै ॥ २ ॥
आप्यायनार्थमन्त्राणां द्रव्यैर्होमंसमाचरेत ।
द्विषट्केनाहुतीनान्तु एकैकेनचतुर्हदा ॥ ३ ॥
आचांघ्रे र्जानुपर्यन्तं स्पृष्ट्वाज्यं होमये त्पुरा ।
आनाभिजानुदेशाच्च तथैव जुहुया द्दधि ॥ ४ ॥
नाभे राकर्णतः क्षीर माकर्णा द्राशिरो मधु ।
सम्मेळ्य जुहुया त्सर्वं स्पृष्ट्वा देहन्तु चाखिलम् ॥ ५ ॥
संस्कृत्य बिम्बवत्पीठं भिन्नं ब्रह्मशिलां तथा ।
प्राणाभिमानदेवं वा यस्य यो विहित स्तु वै ॥ ६ ॥

वेष्टयित्वाम्बरे श्विते श्चक्रमन्त्रेण वै ततः ।
कार्यो ब्रह्मशिलाहोम श्शताष्टाधिकसंख्यया ॥ ७ ॥
गायत्रीभि स्तदर्थं च बहृचाद्यैः पृथ क्पृथक् ।
अजस्य नाभावित्यादिमन्त्रै रेकायनै स्ततः ॥ ८ ॥
अध्वाधिभूतमूर्तंन्तु　भोग्यं वापि पृथ क्स्थितम् ।
देवतानां त्वधिष्ठानं पीठं कृत्वा थ बुद्धिगम् ॥ ९ ॥
होतव्यं प्रणवेनैव स्वयं व्याहृतिभि स्तुतैः ।
अपरे मूलमन्त्रेण प्रणवान्तेन लांगलिन् ॥ १७० ॥
ततो वाहनमन्त्रेण　तर्पणीय स्तदैवहि ।
स्वनाम्ना प्रणवेनैव स्वाहान्तेनापरे स्ततः ॥ १ ॥
संरोध स्तर्पितानान्तु कार्यः पूर्णान्त एव हि ।
साम्भसा विष्टरेणैव भावेन सजपेनच ॥ २ ॥
सर्वेश्वरस्य देवस्य स्वकीयासु च मूर्तिषु ।
शब्दात्मिकासु मूर्तासु तद्वच्छ्रुतिमयस्य च ॥ ३ ॥
कृत्वैवंच यथादिक्षु मूर्तिपान्　विनिवेश्य च ।
पार्श्वदेशेषु कुण्डानां तर्पये त्पायसेनतु ॥ ४ ॥
गृहीत्वा दक्षिणां मन्त्रः प्रीणनीयस्तु ते स्ततः ।
अथ निद्रायमाणन्तु देवं स्मृत्वावकुण्ठ्य च ॥ ५ ॥
अर्चयित्वा नमस्कृत्य तत्र सर्वान् प्रवेशयेत् ।
स्तुतिपाठकपूर्वांस्तु　नृत्तगेयपरायणान् ॥ ६ ॥
विदिक्स्थान् प्रणवे जापे द्वादशार्णेन दिक्स्थितान् ।
सार्घ्यपुष्पाक्षतकरः प्रासादन्तं व्रजेत्ततः ॥ ७ ॥
हन्यात सिद्धार्थकै स्तस्मा द्विप्रा नस्त्राभिमन्त्रितैः ।
प्राङ्मध्ये विधिनानेन श्वभ्रं वा साम्प्रतं खनेत् ॥ ८ ॥
विनिश्चितं यथा मानं गार्भं कुर्यात्तु वै प्रधा ।
द्वारदेशा त्समारभ्य समै स्सूत्रैस्तु सर्वदिक् ॥ ९ ॥

द्वारमध्ये पदान्तन्तु पादाना मधिदेवताः ।
पिशाचां न्मानवा देवा परमः पुरुषो हि यः ॥ १८० ॥
चातुरात्म्यं विनान्येषां स्थापितानां महामते ।
आराधनं च स्वस्थाना दचिरादेव सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
आक्रम्य देवभागं च देव आराध्यते यदि ।
भवन्ति बहवो विघ्नाः वर्जनीया स्ततस्तु सः ॥ २ ॥
शुभेन भद्रपीठेन दैवीयेनाथ लांगलिन् ।
चातुरात्म्यप्रतिष्ठायां शिलाख्यं मध्यमं पदम् ॥ ३ ॥
गर्भमध्यपदस्योर्ध्वे योजनीयं प्रयत्नतः ।
अतोन्वितांश मेकन्तु त्यक्त्वा वै पृष्ठदेशतः ॥ ४ ॥
शिलापदद्वयस्यान्ते योजनीया महामते ।
अग्रदेशेथ बिम्बस्य वेदि भागद्वयोपरि ॥ ५ ॥
चतुरश्रायतस्यैवत पीठस्यस्थापनेहितम् ।
एवंहिचतुरश्रस्य विधानंकिन्तुलांगलिन् ॥ ६ ॥
संचार्यात्वग्रतोवेदि नित्यमाराधनार्थतः ।
पीठोपर्यथवादेवं यस्त्वाराधयतेसदा ॥ ७ ॥
निवेशनीयावैतेन मध्यदेशेनसाशिला ।
एवमाराधनवशा त्तथाफलवशात्तुवै ॥ ८ ॥
सपीठानांचबिम्बानां कार्यसम्यङ्निवेशनम् ।
देवमानुषभागाच्च ऐहिकामुष्मिकम्भवेत् ॥ ९ ॥
विबुधब्रह्मभागाच्च सैहिकन्तुगुणाष्टकम् ।
अपवर्गेतुसामान्य मकामानामयंविधिः ॥ १९० ॥
भिन्नेपेक्षावशान्मध्ये सतिभूयस्समाचरेत् ।
गालितेस्त्वांबुनालिप्ते हृदावैचन्दनादिना ॥ १ ॥
श्वभ्रेथोधटरुद्धानां मन्त्राणांचनिरोधनम् ।
पूर्वोक्तेनविधानेन धियास्वेस्वेयनेतथा ॥ २ ॥

कृत्वार्चनंयथोद्दिष्टं　पूर्णान्तंतत्रविन्यसेत् ।
बाहुद्वयेनतुषट्पंच　चतुर्गोळकसम्मिताम्　॥ ३ ॥
पीठाद्विनिर्गतांकिंचित्　भूतयेसुस्थिरांशिळाम् ।
ग्रस्तांपीठेनमुक्त्यर्थं　नवरन्ध्रकृताम्पुरा　॥ ४ ॥
सुमन्त्रेणतुतत्रापि　प्रतिष्ठासीतिपाठयेत् ।
प्रागादौप्राभवेनाथ　पंचकंपंचकंन्यसेत　॥ ५ ॥
शिलावटेषुद्रव्याणां　तत्रवज्रश्चहाटकम् ।
हरिताळमुशीरंच　व्रीहयोदक्षिणेत्वथ　॥ ६ ॥
षाष्टिकास्त्वीशदिग्वाय्वोः　पुष्परागोहरीतकी ।
मध्येसर्वाणितदनु　ततोगर्तंगणन्तुतत्　॥ ७ ॥
लेपैराच्छादितंकृत्वा　सांगंमन्त्रंपदेपदे ।
पूजयित्वायजुर्वेदां　श्चमषट्कांश्चपाठयेत्　॥ ८ ॥
तदूर्ध्वेविन्यसेत्पीठं　तच्छ्वभ्रेविनिवेश्यच ।
अष्टलोहमयंचक्रं　तदूर्ध्वेतुमहामते　॥ ९ ॥
द्वादशाख्याद्विशेषोत्था　दाधारोयस्ययःस्वकः ।
हैमंतदूर्ध्वेकमलं　तज्जंवाताम्रमेववा　॥ २०० ॥
यथाक्रमस्थितंह्येत　त्पंचकंचतुरात्मनि ।
न्यसेदनन्तंचक्रस्य　मीनकूर्मौकृतस्यच　॥ १ ॥
सर्वस्यविहितंपद्मं　तस्यानन्तन्तुविन्यसेत् ।
मण्टपेतुखगेशस्य　चक्रस्थापनकर्मणि　॥ २ ॥
न्यस्यपूर्वान्तिकंकृत्वा　कर्मण्यत्रचतर्पणम् ।
सहमूर्तिधरैःप्राग्वत्　कार्यादर्भोदकक्रिया　॥ ३ ॥
ततःप्रबोधयेद्देवं　अर्चयित्वा इदंपठेत् ।
मन्त्रात्मन्रूपमात्मीय　माश्रयमुपसंहर　॥ ४ ॥
समाश्रयस्वसौम्यत्वं　स्थित्यर्थंपरमेश्वर ।
नमस्तेस्तुहृषीकेश　उत्तिष्ठपरमेश्वर　॥ ५ ॥

मदनुग्रहहेत्वर्थं पीठभूमिसमाश्रय ।
उद्घाट्यहृदयेनाथ त्यक्तनिद्रन्तुमन्त्ररट् ॥ ६ ॥
उत्थाप्यमूर्तिमन्त्रेण सहमूर्तिधरैर्बलात ।
तोरणेनचनिष्क्रम्य प्रदक्षिणचतुष्टयम् ॥ ७ ॥
कुर्यात्प्रासादपीठस्य द्वाराग्रेसन्निरोध्यच ।
पाद्यार्घ्याचमनन्दत्वा हृन्मन्त्रेणप्रवेशयेत् ॥ ८ ॥
शाखाग्रमस्पृशन्तंच पाठयेत्तद्विदस्ततः ।
चतुश्चक्रेतितदनु पुरमेकादशेतियत् ॥ ९ ॥
चर्माभिमन्त्रितेनाथ दुकूलेनसितेनच ।
पादांबुरुहनालम्मा स्त्रिशखामन्त्रेणवेष्टयेत् ॥ २१० ॥
अग्नीषोमौसमीकृत्य प्रणवाद्यन्तगेनतु ।
निवेश्यमूलमन्त्रेण वामतोमारुतंत्यजेत् ॥ १ ॥
प्रतिष्ठालिंगशब्दौच द्वौमन्त्रौ पाठयेत्क्रमात ।
शांतम्ब्रह्ममयंरूपं स्वकंसमवलम्ब्यच ॥ २ ॥
यतोहितार्थंसर्वेषां निर्गतष्षड्गुणात्मना ।
अतोब्रह्मपदादीष देवभागेसमानयेत् ॥ ३ ॥
मोक्षादिफलसिद्धीनां प्रापयेह्यविचारतः ।
करस्थमथमोक्तव्यं कौतुकंहृदयेनतु ॥ ४ ॥
सर्वांगमर्घ्यमन्त्रेण दत्वामूलमनुस्मरेत् ।
इतिसामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यच ॥ ५ ॥
हृदास्त्रपरिजप्तेन वस्त्रलेनवैततः ।
बिम्बपीठशिलानांतु एकत्वेनाचरेत्स्थितिम् ॥ ६ ॥
मूलमन्त्रन्ततोध्यात्वा सुशान्तब्रह्मलक्षणम् ।
आचाधाराद्ध्वजाक्रांतं व्यापन्तेनाखिलंस्मरेत् ॥ ७ ॥
इतिसामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यते ।
स्थूलसूक्ष्मपरत्वेन स्थूलंपोढाशिलान्तगम् ॥ ८ ॥

पिण्डिकायां तथासूक्ष्मं तत्परंबिम्बविग्रहे ।
विन्यासंपीठमूलेथ देवतानां समाचरेत् ॥ ९ ॥
भवोपकरणीयानां पीठोर्ध्वेत्वथतद्विना ।
न्यसेद्विभवदेवांस्तु उपर्युपरिपूर्ववत् ॥ २२० ॥
घटोद्देशात्समारभ्य परमर्चागतन्ततः ।
एवंह्रिसर्वदेवानां सन्निवेशवशात्तुवै ॥ १ ॥
चिन्तामणिमयोन्यासः कृतोभवतिसिद्धिदः ।
अथमण्टपमध्येतु देवदेवस्यसम्मुखम् ॥ २ ॥
स्थितेपितन्मुहूर्तांशे स्थापनीयश्चपक्षिराट् ।
स्नातोनुलिप्तोमन्त्रेण स्वेनयस्संस्कृतःपुरा ॥ ३ ॥
स्वशक्तयासद्विबिम्बेन यस्माद्विन्त्रेषुवस्तुषु ।
बिम्बसन्निकटस्थेषु अथवान्यत्रलांगलिन् ॥ ४ ॥
तत्कालमंगभावत्वं व्रजमानेषुसर्वधा ।
हवनांतंचनिश्शेषं ध्यानार्चनपुरस्सरम् ॥ ५ ॥
स्वयमेवानुरूपेण कर्मसामान्यतांत्यजेत् ।
तस्मात्तधागभवनात उत्थाप्यादायबिम्बवत् ॥ ६ ॥
देवंप्रदक्षिणीकृत्य प्राग्वत्संस्थापनावनौ ।
एकस्मिन्मध्यरन्ध्रेतु वज्राद्यंपंचकंन्यसेत् ॥ ७ ॥
एकएवतदूर्ध्वेध आधारोप उदीरितः ।
प्राग्वन्निवेशनीयंच तत्पीठोर्ध्वास्तुभावनाः ॥ ८ ॥
भावनीयं शरीरेच शेषं विज्ञप्तिलक्षणम् ।
पाठये द्व्राह्मणां स्तद्ध्रसुपर्णोसीति मन्त्रराट् ॥ ९ ॥
तमेवाभ्यर्चितं कृत्वा याया द्देवनिकेतनम् ।
कलशैः पृष्ठभागस्थै स्स्नापनीय स्ततो विभुः ॥ २३० ॥
सह मूर्तिधरै स्सर्वै र्यथाचानुक्रमेणतु ।
सद्यघमर्षणेनैव गायत्र्या वर्तितेनतु ॥ १ ॥

प्रागुङ्मयस्तु तदनु चतुर्थावर्तितै स्स्वयम् ।
हृदाद्यावर्तितै ष्षड्भि र्यजु र्भिस्तेन सेचयेत ॥ २ ॥
भूय स्स्वयं तथा कुम्भै स्सामवित् स्नापये त्ततः ।
षड्भि रन्यै स्स्वयं पश्चात् तेनैवाथर्ववित्ततः ॥ ३ ॥
पवित्रावर्जितै रेवं कलशै रन्तरान्तरा ।
सह चैकायनीयैस्तु स्नपनीय मनन्तरम् ॥ ४ ॥
चतुर्मूर्तिमयै र्मन्त्रैः बहुशः परिभावितैः ।
स्नापये त्कलशेनाथ शेष मादाय वै घटम् ॥ ५ ॥
तच्छतावर्तितं कृत्वा समूलेनाथ मूर्तिना ।
सार्ध वै देवदेवस्य मूर्ध्नि चोत्कीर्य पाठयेत् ॥ ६ ॥
जितन्त इति वै सर्वा स्ततश्चास्त्रोदकेन च ।
प्रासादं शोधयित्वा च स्नानवर्ज समाचरेत ॥ ७ ॥
पूर्वोक्त मासनाद्यं यद्यागदानावसानिकम् ।
सदक्षिणं विशेषेण गुरो मूर्तिधरेष्वथ ॥ ८ ॥
देवं प्रणम्य विज्ञाप्य कर्मणा मनसा गिरा ।
त्वमर्चान्तर्गतो देव मया यच्छयनादिषु ॥ ९ ॥
नीतोसि चाभिमुख्यन्तु क्षन्तव्यं तन्ममाच्युत ।
एवं प्रणम्य विज्ञाप्य क्षान्त्वा निष्क्रम्य सम्मुखम् ॥ २४० ॥
आचम्य च बलिं दत्वा यायाद्देवगृहं ततः ।
तत्रासनादिकै रिष्ट्वा स्नानान्तैः पूर्ववत्प्रभुम् ॥ १ ॥
अपनीताम्बरैः कुम्भै र्धान्यपीठोपरि स्थितैः ।
हृन्मन्त्रपूजितै र्भूय स्सलिलेन सुपूरितैः ॥ २ ॥
सह मूर्तिधरैः प्राग्वदन्तरान्तरयोगतः ।
कार्यं वा स्नानकर्माथ विधिदृष्टेन कर्मणा ॥ ३ ॥
निरोदकेथ प्रासादे पुन राराध्य पूर्ववत् ।
भोगै रासनपूर्वैस्तु सम्प्रदानान्त मच्युतम् ॥ ४ ॥

मुद्रां बध्वा जपे न्मन्त्रं स्तुत्वा क्षान्त्वा बहि र्व्रजेत् ।
शतं सहस्रं साष्टं वा जुहुया न्मन्त्रराट् स्वयम् ॥ ५ ॥
सांगं सपरिवारं च संहितोच्चारयुक्तितः ।
मूर्तीयैः प्रणवाद्याभि र्गायत्रीभि श्शतं शतम् ॥ ६ ॥
एकायनै रभिज्ञाभि स्स्वकीयाभिस्तु तत्समम् ।
प्रदापये त्ततः पूर्णा मृग्वेदाद्यां स्तु मूर्तिपान् ॥ ७ ॥
एकायनांस्तदन्तेतु क्रमात्तान्पाठयेत्ततः ।
पूर्णात्पूर्णेतिवैमन्त्र माद्यात्पूर्णमसीतियत् ॥ ८ ॥
सनमस्केनमन्त्रेण स्वयंसांगेन निक्षिपेत् ।
बलिभिस्तुततस्सर्वान् भूतपूर्वांस्तुतर्पयेत ॥ ९ ॥
प्रविश्याचम्यतदनु क्षान्त्वादेवन्तुकुम्भगम् ।
पूर्ववन्मण्डलस्थन्तु कुण्डस्थन्तदनन्तरम् ॥ २५० ॥
भूषयेद्गुरुपूर्वांस्तु भूषणैः कटकादिकैः ।
गुरोर्वागुरुपुत्रस्य यागद्रव्यं निवेदयेत् ॥ १ ॥
बिम्बमेकायनान्तन्तु सर्वसाधनसंयुतम् ।
दासीकर्मकरोपेतं शुद्धदेवळकान्वितम् ॥ २ ॥
शैलोत्थं पूर्ववत्कुम्भं कृत्वाधातुमयन्तुवा ।
तद्विगोळकमानेन मन्त्रबिम्बेनवैसह ॥ ३ ॥
शुभेन्यस्मिन्दिनेयाग मण्टपेह्युक्तलक्षणे ।
अधिवास्ययथान्यायं सर्वोपकरणान्वितम् ॥ ४ ॥
स्नानाद्यमखिलन्ताभ्या मापाद्यचयथाविधि ।
तस्मिन्हृदादिसंयुक्ते बिम्बंकुम्भेनिवेश्यच ॥ ५ ॥
वस्त्रैराभरणैःपुष्पै स्स्वच्छंकृत्वार्घ्यं पुष्पहृत ।
शनैःप्रासादपर्यन्त मारोहेन्मूर्तिपैस्सह ॥ ६ ॥
तत्रप्रागासनादींस्तु कृत्वःसंक्षाळनान्तिमान् ।
आचरेद्बीजविन्यासं सर्ववाग्वादनोदितम् ॥ ७ ॥

निवेश्यानीयतन्मध्ये बिम्बंकुम्भसमन्वितम् ।
हृदाद्यन्तनिरुद्धेन मूलमन्त्रेणलांगलिन् ॥ ८ ॥
तत्राद्यमनुसन्धान मेवं कृत्वापरात्मकम् ।
सामान्यलक्षणं पश्चा त्पूर्वोद्दिष्टेनवर्त्मना ॥ ९ ॥
समालभ्यार्चयित्वाच स्रगाद्यैर्मण्टपेततः ।
पूर्ववत्पाठयेद्विप्रान् तत्प्रतिष्ठापनेतुवै ॥ २६० ॥
संरोध्यवर्ममन्त्रन्तु तत्रध्यानाधियास्वयम् ।
पूर्णांतमखिलंकृत्वा विधिनानेनवैपुनः ॥ १ ॥
आरोहेतितुवैसाम पाठयेत्सामगांस्तुवै ।
चक्रमामलसारस्य मध्यतःसन्निवेशयेत ॥ २ ॥
यथाभिमतरूपन्तु दिग्वक्त्रंत्वाम्बराननम् ।
स्वशक्तिवर्णदण्डस्थं चण्डमार्ताण्डभासुरम् ॥ ३ ॥
चक्रमन्त्रंन्यसेत्तस्मि न्वर्णाध्वानम्पुरोदितम् ।
गत्यागतिप्रयोगेन प्राक्प्रमेयजलक्षणम् ॥ ४ ॥
नान्यधावत्पुराज्ञात्वा द्रव्यमूर्तित्वमागतम् ।
कुर्यात्तदोर्ध्वसन्धानं नान्यधातुमहामते ॥ ५ ॥
अमलंशांतसंज्ञंवै तथाशांतोदितोदितम् ।
एवमेवहितन्मूर्तिं यश्चक्रंवेत्तितत्वतः ॥ ६ ॥
सोस्मिन्संसारचक्रेतु सर्वाश्रमनिवासिनाम् ।
सर्वधर्मरतानांच चक्रमूर्तित्वमाप्नुयात ॥ ७ ॥
यच्छक्तिर्ब्रह्ममूर्त्यैव सिद्धामाक्षान्निराश्रया ।
अन्तर्बहिस्थं सर्वेषां मोक्षदंचामलंस्मृतम् ॥ ८ ॥
क्षीरोदार्णवतुल्यंच सहस्रादित्यसन्निभम् ।
निरंगन्तीक्ष्णधारंवै तच्छान्ताख्यंहियोगतः ॥ ९ ॥
यत्तुनानांगभावेन स्वातन्त्र्यात्स्वयमेवहि ।
सर्वदिक्प्रसृतांकृत्वा स्वात्ममूर्तिंहिवर्तते ॥ २७० ॥

ईषद्धलयवर्णाभे नराणामन्तरेखवत् ।
शांतोदितंच तद्विद्धि चक्रमिच्छामदंचयत् ॥ १ ॥
यावन्मूर्तौचसम्बन्ध स्सर्वंकृत्वावतिष्ठते ।
प्रवृत्तं नाभिपूर्वन्तु उदिताख्यं हि चक्रराट् ॥ २ ॥
तस्मि न्नाराधितो मन्त्र स्तद्वै सम्पूजितं स्मृतम् ।
जप्तं सन्तर्पितं भक्त्या सर्वेषां सर्वं मृच्छति ॥ ३ ॥
एवं चाभिमतं चक्रं सर्वविघ्नक्षयंकरम् ।
प्रतिष्ठाप्य समभ्यर्च्य तस्यैव समनन्तरम् ॥ ४ ॥
स्यंशेन शिखरा दुच्चं खगराट्परिभूषितम् ।
संस्कृत्य ध्वजदण्डंच शिखामन्त्रेण विन्यसेत् ॥ ५ ॥
ततो विविधवर्णं च किंकिणीगणभूषितम् ।
ध्वजाग्रा च्छिखरार्धं च यावद्दीर्घ मकृत्रिमम् ॥ ६ ॥
दैर्घ्याद्द्वादशमांशेन द्विनवांशेनवाततम् ।
कृत्वाग्रसन्निधिं तस्मिन् लांछनाख्ये पुरा पटे ॥ ७ ॥
निवेश्य ध्वजदण्डाग्रे गन्धाद्यै रर्चये ततः ।
स्वयंकृतानां बिम्बानां मयेदं सम्प्रकाशितम् ॥ ८ ॥
प्रतिष्ठापन मब्जाक्ष स्वतन्त्रे स्वयनेषु च ।
सांकर्येण विना त्वेवं कृतं भवति सिद्धिदम् ॥ ९ ॥
अन्यथा सिद्धिदं विद्धि नृणां व्यामिश्रयाजिनाम् ।
एकस्मि न्नासने स्थाने चतुस्त्रिद्व्यादिमूर्तिना ॥ २८० ॥
व्यक्तीभूतं यथा लोके लोकानुग्रहकाम्यया ।
स्वयं नानास्वरूपेण स्वर्गादौ स्थापनं तथा ॥ १ ॥
न कार्यं मनुजै र्वर्ण धर्मज्ञै र्नैकभावनैः ।
तथा वै समबुद्धिस्थैः कृपया सम्प्रवर्तकैः ॥ २ ॥
क्रियाभेदरतै श्शुद्धै र्नानाविबुधराजकैः ।
प्रणवैकमलापस्थै श्शान्तचित्तै रमत्सरैः ॥ ३ ॥

मन्त्रमुद्राक्रमध्यान सम्भूतिलयलक्षकैः ।
तथा तत्संकरोत्पन्नदोषाणां ध्वंसनक्षमैः ॥ ४ ॥
प्रस्थापितस्तु वै सम्यक् ज्ञानमूर्ति जंगद्गुरुः ।
भिन्नमन्त्रक्रियारूपं न कुर्या त्तदपेक्षया ॥ ५ ॥
साधार मालयं पीठं भवाख्यं विभवात्मनाम् ।
देवानां मर्त्यधर्मस्थैः प्रतिष्ठा यज्ञकर्मणि ॥ ६ ॥
संसारदेवतानां च स्थापितानां तु वै पुरा ।
कृत्वातु भगवद्बिम्ब मालयेवा तदासने ॥ ७ ॥
निवेशयति यो मोहात् बिम्बेन सह तस्य वै ।
जायते च भयं घोर मिहामुष्मिकदोपदम् ॥ ८ ॥
नाप्नोत्याराधकानान्तु सकाशा दर्चनं परम् ।
यथा बिम्बं तथा कर्ता नाप्नुया दुत्तमं फलम् ॥ ९ ॥
अर्चाया माधिके पीठे ह्यपेक्षा लक्षणोज्झिते ।
शक्रु द्विभवदेवानां स्थापनं न विरोधकृत ॥ २९० ॥
नान्यकाले न चान्यस्य नान्यमूर्तिनिवेशनम् ।
विहितं भगवत्पीठे विनष्टव्यत्ययं विना ॥ १ ॥
यथा भवोपकरण देवानां मण्डलेर्चनम् ।
विहितं न तथार्पीठे ह्येकस्मिन् सन्निवेशनम् ॥ २ ॥
भिन्नक्रमेपि यः कुर्या त्पृथग्वा पिण्डिकोपरि ।
वामदक्षिणयो रेवं देवानामप्रदक्षिणम् ॥ ३ ॥
सदक्षिणस्य वै तेन प्रतिष्ठाख्यमखस्य च ।
निहता चोन्नता कीर्ति स्तेनाथ स्वय मेव हि ॥ ४ ॥
प्राक्स्थितस्याधिकं माना द्दक्षिणेनोर्जहानिकृत् ।
शस्तमद्यतनस्यैष प्राक्स्थितंयत्ततोधिकम् ॥ ५ ॥
नेच्छत्यन्योन्यसामन्तु स्थानवृत्तिधनैस्सह ।
उन्न ासनसंख्यादि मानहीनस्तुसर्वदा ॥ ६ ॥

मानहीनस्तुकर्तॄणां कुर्यात्सुतसुखक्षयम् ।
बिम्बस्यबिम्बकर्तुर्वै देहिनांस्थापकस्यच ॥ ७ ॥
वामकृत्स्थापनं [वामे] यद्वा सममूनन्तुवाधिकम् ।
एवंज्ञात्वायथाशक्ति पृथक्कुर्यान्निवेशनम् ॥ ८ ॥
सिद्धयेचापवर्गार्थे मर्चनांदेवतालये ।
प्रतोळीसांगनागार जगतीदेवमन्दिरम् ॥ ९ ॥
सपीठंभगवद्बिम्बं भक्तानांयत्रयुज्यते ।
सम्यक्प्रदक्षिणीकृत्य बलिधूपपुरस्सरम् ॥ ३०० ॥
श्वेतद्वीपसमंविद्धि देवतायतनंतुतत् ।
सन्निवेशस्स्वयंमुख्यः अमुख्यस्स्वपरोहियः ॥ १ ॥
मुख्यात्पूर्णफलप्राप्ति र्मुख्याभासात्तथाविधा ।
सम्यक्स्थाप्यादिदेवीया मूर्तयोयाःपुरोदिताः ॥ २ ॥
स्थलंविनानचैवार्च्या नित्यंविप्रैस्तुबिम्बगाः ।
गृहेपीठगताबिम्बे पुनस्तापत्रगाबाहिः ॥ ३ ॥
सदैवतैस्समाराध्या भूतयेपिहिमुक्तये ।
सवाहनेऽवाहने वा बहिर्वास्वगृहान्तरे ॥ ४ ॥
नार्चनीयानृपाद्यैस्तु बिम्बेवैमण्ड [लक] लाहते ।
सुपर्णसंस्थितास्सर्वे बिम्बावैब्राह्मणेर्नृपैः ॥ ५ ॥
स्वगृहादौचसर्वत्र पूजनीयास्सदैवहि ।
एवमन्यास्तुवैश्यान्तै स्सत्तमैरखिलास्तुयाः ॥ ६ ॥
सहशक्तीशभेदैस्तु नशक्तीशस्त्ववाहनः ।
बिम्बगोब्राह्मणाद्यैश्च नित्यमर्च्यःपृथग्विना ॥ ७ ॥
स्वाश्रमे बन्धुवर्गस्य मध्यस्थो ह्यनिशन्तुवै ।
भविनासौम्यरूपेण अभ्युत्पन्नजनस्यच ॥ ८ ॥
हागतेभगवद्वक्त्रे कार्येत्रैलोक्यभीतिदे ।
यच्छन्तिशुभमात्रार्था श्चित्रस्थाश्चाशुभंगृहे ॥ ९ ॥

यद्दिष्कृताविशेषेण हर्म्यप्रासादभूमिषु ।
आहूयैर्भोगपदस्थैस्तु साम्प्रतंविद्धिकाळसैः ॥ ३१० ॥
निष्प्रभत्वान्नमृच्छैली कार्वादारुमयीगृहे ।
कृतेसांन्यासिकैश्शान्तै श्शश्वन्मोक्षपरायणैः ॥ १ ॥
तदुत्थाश्चवह्निस्सर्वैः कार्यास्तासुसदेवहि ।
जनयन्तिमहद्दीप्तिं चन्द्रसूर्योदयेनिशम् ॥ २ ॥
आचैकमूर्तेस्सर्वासां मूर्तीनान्तुमहामते ।
तथामूर्त्यन्तराणांच प्रादुर्भावगणस्यच ॥ ३ ॥
प्रादुर्भावान्तराणान्तु स्थितानांयत्रकुत्रचित् ।
सर्वेषांसर्वदातेषां हितआराधनायच ॥ ४ ॥
प्रणवःपीठपूजार्थं नमस्कारपदान्वितः ।
प्रसिद्धंचातुरात्मीयं संज्ञामन्त्रचतुष्टयम् ॥ ५ ॥
अर्चनेसजितंतन्तु विनामन्त्रेणयोन्यथा ।
करोतिपूजनंमूढ़ श्चळबिम्बगणस्यच ॥ ६ ॥
गृहेवाज्ञातमन्त्रस्य दोषस्तस्यप्रजायते ।
विनासामान्यमन्त्रैर्व श्चळबिम्बगतस्यच ॥ ७ ॥
कुर्याद्विशेषमन्त्रेण विशेषाख्यस्यचार्चनम् ।
तदुत्थमचिरेणैव शबळन्तस्य दोषकृत् ॥ ८ ॥
ज्ञात्वैवंसावधानेन क्रियासक्तेनसर्वधा ।
भवितव्यं विशेषाद्वै गृहाश्रमपरेणतु ॥ ९ ॥
क्ष्माभंगाद्येषु दोषेषु ध्वजान्तेष्वेवमेवहि ।
उपोद्धारे प्रयोक्तव्यं प्रणवाद्यंचपंचकम् ॥ ३२० ॥
होमार्चनविधानेषु सृष्टिसंहारकर्मणि ।
ध्वजाद्युद्धरेत्सर्व मवनीचळनेसति ॥ १ ॥
आधारोपळपर्यंतं तन्निवेश्यं तथापुनः ।
चक्रप्रासादभंगेषु सोध्वेंबिम्बम्महामते ॥ २ ॥

पीठभंगेतुवैबिम्बं बिम्बभंगेतद्देवहि ।
यद्यदिच्छतिचेद्धर्तुं ततदादौतुसंयजेत् ॥ ३ ॥
मध्वाज्यगुग्गुलुक्षीर दधिलाजादिभिः क्रमात् ।
सन्तर्प्य तिलहोमैस्तु सहस्रशतसंख्यया ॥ ४ ॥
मन्त्रौघं हृदयात्तस्मिन् समुच्चार्यविनिक्षिपेत् ।
नालवद्वादशराकारं तत्रचिच्छक्तयोखिलाः ॥ ५ ॥
विशान्तिपूर्वसंरुद्धा मन्त्रौघं पुनराहरेत् ।
पाठयेद्दृक्मयान्सर्वा मुक्तिष्ठेत्यथतद्विदः ॥ ६ ॥
कर्मारम्भेतदन्तेषै परमां प्रकृतिन्त्विति ।
चतुर्भिरनिरुद्धाद्यैः स्वैः स्वैः मंत्रैः पृथक्पृथक् ॥ ७ ॥
कृत्वाहोमंचतदनु तत्संज्ञार्णैर्विलोमतः ।
प्रणवाद्यन्तगैस्सर्वैः प्राग्वदष्टासुदिक्षुच ॥ ८ ॥
प्रासादस्यतुहोतव्यं गायत्रीभिस्तथैवच ।
वासुदेवाद्यभिज्ञाभि र्होमांतेत्वथतैस्सह ॥ ९ ॥
न्यासंवाहनमन्त्रेण सांगंकृत्वात्मनातदा ।
वाहमानां तथाधैव प्रक्षैवं संस्मृतोदथ ॥ ३२० ॥
संचाल्यहृदयेनैवं जपन्नक्षमथोद्धरेत ।
विमानेवारथेकृत्वा ह्यगाधेंभसिनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
जपेत्संज्ञामनु [नारसिंहं] मप्यश्वा त्प्रायश्चित्तार्थमेवच ।
सहस्रमेकमर्धन्त होतव्यं सर्वशांतये ॥ २ ॥
पूर्ववत्तोषयेत्सर्वान् कांचनाद्यैः स्वशक्तितः ।
तर्पयेदन्नपानाद्यैः स्सर्वानाचार्य पूर्वकान् ॥ ३ ॥
वाच्यन्तद्वादशार्णेन ह्यच्छिद्रंहृष्टमानसैः ।
भूयस्संस्थापनंकुर्या दुद्धृतस्यकृतस्यच ॥ ४ ॥
सामान्यलक्षणैर्मन्त्रै श्चतुर्मूर्तिमयैस्सह ।
गुरुस्सप्रणवेनैव यस्सम्यग्भगवन्मयः ॥ ५ ॥

यतस्सप्रणवादन्य श्चातुरात्म्यंचविद्यते ।
मन्त्रोवादेवतारूप स्तत्वतोब्रह्मवेदिनाम् ॥ ६ ॥
प्रपंचःप्रणवोमन्त्रो देवस्य चतुरात्मनः ।
एवंज्ञात्वापुराकर्म स्थापनोत्थापनांतिमम् ॥ ७ ॥
विधिवद्यागपूर्वंतु बिम्बंसंचाळनंविना ।
योदिव्यायतनादीनां भक्त्याभूयः करोतिच ॥ ८ ॥
ध्वजंवामन्दिरंशुभ्रं पीठं भासञ्चपिण्डिकां ।
सल्लोहशैळकाष्ठोत्थैः पद्माद्यैरूर्ध्वतोंकितां ॥ ९ ॥
एकानेकदलैश्चैव बद्धैरायसपूर्वकैः ।
सुबद्धां सूर्यसोमाग्निप्रभाभ्यां सुमनोरमाम् ॥ २४० ॥
स लोके शाश्वतीं कीर्तिं स्थापयित्वाकुलै स्सह ।
स्थानं सायुज्यतापूर्वं देहान्ते नून माप्नुयात् ॥ १ ॥
नानारत्नप्रभाढ्यानि लांछनान्यंगदानि च ।
निर्मितानि सुवर्णाद्यै र्विभो स्संयोजयन्ति ये ॥ २ ॥
ते धौतकल्मषा स्सर्वे देह मासाद्य पावनम् ।
सम्यज्ज्ञानेन युज्यन्ते भवन्नायान्ति येन च ॥ ३ ॥
आत्मन श्चोपकाराय सर्वदुःखनिवृत्तये ।
अंगुष्ठाग्राच्च गुल्फान्त माजान्वंसावधीद्दवा ॥ ४ ॥
मणिमुक्ताप्रवाळाढ्य कवचं कांचनादिकम् ।
यः क्षिपत्यतिभक्त्या वै स्वशक्त्याचार्यागते च्युते ॥ ५ ॥
स याति परमं स्थानं सपुत्रपशुबान्धवः ।
छत्रं यद्भगवन्मूर्तौ वंगदं नूपुरादिकम् ॥ ६ ॥
वियोजयति यो मोहाव तस्य वीचौ स्थिरा स्थितिः ।
यः पंचकालसक्तानां विप्राणा मधिकारिणाम् ॥ ७ ॥

पञ्चरात्रविदां चैव द्विजानां सिद्धिकांक्षिणाम् ।
अथ योऽच्छिन्नशाखानां नारायणरतात्मनाम् ॥ ८ ॥
तपस्विनां वा व्रतिनां स्नातकब्रह्मचारिणाम् ।
भक्ताना मथवान्येषां मार्जनादौ रतात्मनाम् ॥ ९ ॥
प्रीतये परमेशाय कृत्वा सम्य क्प्रयच्छति ।
शालाद्यायतनोपेत मश्मपक्वेष्टकान्वितम् ॥ ३५० ॥
ग्राम्यै र्धान्यै स्तथारण्यैः पूर्णं सम्प्रति संयुतम् ।
वणिक्कुटुम्बभृतक रक्षापालै स्समन्वितम् ॥ १ ॥
सोनन्तं फल माप्नोति काल माचन्द्रतारकम् ।
संस्थितिं शाश्वतीं लोके माप्नुया दक्षयं यशः ॥ २ ॥
भोगोपभोगिनीं भद्रां रम्यां पूर्वोक्तलक्षणाम् ।
यागनिष्पत्तये कुर्या द्योग्रतः पीठसन्निधेः ॥ ३ ॥
बहि राराधनार्थं वा कर्मिणां ब्रह्मचारिणाम् ।
मनुष्यपितृदेवाख्या न्मुच्यते स ऋणत्रयात् ॥ ४ ॥
मध्यतो गरुडाक्रान्तं सचक्राम्बुरुहांकितम् ।
चतुरश्रमथवा वृत्तं कुण्डवत्पदवीयुतम् ॥ ५ ॥
बलिपीठं बहिः कुर्या द्भक्त्या यस्त्वच्युतालये ।
स याति शाश्वतं स्थानं विमानै रिन्दुवर्चसैः ॥ ६ ॥
य स्समकार मारामं सम्प्रयच्छयति वै विभोः ।
नान पुष्पफलोपेतं वापीद्रुम [कूप] समाकुलम् ॥ ७ ॥
साब्जतो याशयोपेतं मारखड्गसमन्वितम् ।
स नन्दनवने भोगान् भुक्त्वा यात्यच्युतालयम् ॥ ८ ॥
क्षोणीं य स्सस्यसम्पूर्णां युक्तां वा गन्धशालिना ।
केदारं जलपातैस्तु परिच्छन्नं समन्ततः ॥ ९ ॥
सं पच्छति जगद्योनेः काल मासाद्य शाश्वतम् ।
स यायात् सुखितद्वीपं तत्रास्ते भगवानिव ॥ ३६० ॥

स्नानोपभोगमन्त्रार्थं सम्पुषेन्द्रन्तु गागणम् ।
समर्चयित्वा देवेशं वैष्णवं प्रतिपादयेत् ॥ १ ॥
सोचिरा न्मुक्तदोषस्तु विष्णुलोकं प्रयाति च ।
गजं रथं वराश्वं च दीपस्थालीं सुलक्षणाम् ॥ २ ॥
व्यजनं चामरं छत्रं वादित्रं गणिकागणम् ।
शुभवस्त्राणिनेत्राणि दिव्यान्याभरणानिच ॥ ३ ॥
वितानंवैजयन्तींच चित्रपत्रलतागणम् ।
सुस्वरामुपघण्टाश्च धूपस्थालींसुलक्षणाम् ॥ ४ ॥
भृंगारंदर्पणंतोयकुम्भंगन्धोपलंमहत् ।
पूर्वोद्दिष्टानिचान्यानि धान्यानिविविधानिच ॥ ५ ॥
योददातिहरेर्भक्त्या सतल्लोकमवाप्नुयात् ।
ईक्षमाणंविभोर्वक्त्रं वहन्तंदीपभाजनम् ॥ ६ ॥
महान्तमथवादीपं यन्त्रंकूर्मादिरूपघृत् ।
शरयज्ञासनस्थंच चित्रसम्पुटभूषितम् ॥ ७ ॥
सच्छास्त्रपीठंविविधं श्रद्धयायोमहामते ।
ददातिदेवदेवस्य सतत्स्थानंप्रयातिच ॥ ८ ॥
पुरस्कृत्यजगद्योनिं यद्यतभक्त्याप्रदीयते ।
तदाराधनसक्तानां तत्तदक्षय्यतामियात् ॥ ९ ॥
इतिसम्बोधिताविमा लोकधर्मव्यवस्थिताः ।
लांगलीदेवदेवेन सर्वानुग्रहकाम्यया ॥ ३७० ॥
मयाप्राप्तंजगद्धातुः प्रसादान्मोक्षसिद्धये ।
यथावदद्यसर्वेषा मग्रतःप्रकटीकृतम् ॥ १ ॥
परम्पापहरम्पुण्यं पावनंवृद्धिभूतिदम् ।
इदंभव्याशयानांच वक्तव्यंभावितात्मनाम् ॥ २ ॥
भक्तानामप्रमत्तानां पुण्डरीकाक्षसेविनाम् ।
गोपनीयमभक्तानां वाक्छलादिरतात्मनाम् ॥ ३ ॥

अन्यायेनोपसन्नानां नास्तिकानांविशेषतः ।
योगोपायस्त्वयोग्यानां योग्यानांसम्प्रयच्छति ॥ ४ ॥
इममर्थंसमान्योमे स्वस्तिवोस्तुव्रजाम्यहम् ॥ ३७५ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

प्रतिष्ठादिर्विधि नाम

पंचविंशः परिच्छेदः ॥ २५ ॥

समाप्ता च सात्वतसंहिता ।

